

**MINISTERUL EDUCAȚIEI, CULTURII ȘI CERCETĂRII AL REPUBLICII
MOLDOVA**

INSTITUTUL DE CERCETĂRI JURIDICE, POLITICE ȘI SOCIOLOGICE

Cu titlu de manuscris

C.Z.U: 347.5:339.137.27 (043.3)

CASTRAVEȚ DIANA

**RĂSPUNDEREA CIVILĂ DELICTUALĂ
PENTRU ACTELE DE CONCURENȚĂ NELOIALĂ**

553.01 – DREPT CIVIL

Teză de doctor în drept

Conducător științific:

CHIROȘCA Dorian

Doctor în drept

Conferențiar universitar

Autor:

CASTRAVEȚ Diana

CHIȘINĂU, 2019

© CASTRAVEȚ DIANA, 2019

CUPRINS

ADNOTARE (în limbile română, engleză, rusă).....	5
LISTA ABREVIERILOR	8
INTRODUCERE	9
1. ANALIZA SITUAȚIEI ÎN DOMENIUL RĂSPUNDERII CIVILE DELICTUALE PENTRU ACTELE DE CONCURENȚĂ NELOIALĂ	17
1.1. Considerații teoretice privind răspunderea civilă delictuală pentru actele de concurență neloială.....	17
1.2. Reglementări juridice privind răspunderea civilă delictuală pentru actele de concurență neloială	29
1.3. Concluzii la capitolul I.....	37
2. DELIMITĂRI CONCEPTUALE PRIVIND CONCURENȚA COMERCIALĂ ȘI NELOIALĂ	40
2.1. Conceptul de concurență comercială.....	40
2.2. Abordări doctrinare și normative privind noțiunea de concurență neloială	47
2.2.1. Tratări doctrinare privind noțiunea de concurență neloială.....	47
2.2.2. Cadrul normativ privind noțiunea de concurență neloială.....	57
2.3. Concluzii la capitolul II.....	61
3. TIPURI DE ACTE DE CONCURENȚĂ NELOIALĂ REGLEMENTATE PRIN PRISMA LEGISLAȚIEI REPUBLICII MOLDOVA	62
3.1. Discreditarea concurenților	62
3.2. Instigarea la rezilierea contractului cu concurentul	67
3.3. Obținerea și/sau folosirea ilegală a secretului comercial al concurentului	74
3.4. Deturnarea clientelei concurentului	81
3.5. Confuzia	89

3.6.	Publicitatea neadecvată și neloială.....	101
3.7.	Concluzii la capitolul III.....	106
4.	ASPECTE SPECIFICE ALE RĂSPUNDERII CIVILE DELICTUALE ÎN MATERIA CONCURENȚEI NELOIALE	108
4.1.	Particularitățile răspunderii civile delictuale în materia concurenței neloiale	108
4.2.	Condițiile esențiale ale răspunderii civile delictuale în domeniul concurenței neloiale.....	115
4.3.	Acțiunea în concurență neloială	140
4.4.	Concluzii la capitolul IV.....	151
	CONCLUZII GENERALE ȘI RECOMANDĂRI.....	153
	BIBLIOGRAFIE.....	159
	ANEXE.....	178
	Anexa nr. 1. Cerere (argumentarea propunerilor de <i>lege ferenda</i>) înaintată Consiliului Concurenței Republicii Moldova și Ministerului Justiției Republicii Moldova.....	178
	Anexa nr. 2. Proiect de Lege pentru modificarea și completarea unor acte legislative prezentat Consiliului Concurenței și Ministerului Justiției Republicii Moldova.....	185
	Anexa nr. 3. Răspunsul Consiliului Concurenței Republicii Moldova privind propunerile de <i>lege ferenda</i> înaintate.....	188
	Anexa nr. 4. Răspunsul Ministerului Justiției Republicii Moldova privind propunerile de <i>lege ferenda</i> înaintate.....	189
	Anexa nr. 5. Cerere (argumentarea propunerilor de <i>lege ferenda</i>) înaintată Ministerului Sănătății, Muncii și Protecției Sociale al Republicii Moldova.....	190
	Anexa nr. 6. Proiect de Lege pentru modificarea și completarea Codului Muncii al Republicii Moldova.....	193
	Anexa nr. 7. Răspunsul Ministerului Sănătății, Muncii și Protecției Sociale al Republicii Moldova privind propunerile de <i>lege ferenda</i> prezentate.....	194
	DECLARAȚIA PRIVIND ASUMAREA RĂSPUNDERII.....	195
	CV-UL AUTORULUI.....	196

ADNOTARE

Castraveț Diana, „Răspunderea civilă delictuală pentru actele de concurență neloială”, teză de doctor în drept la specialitatea 553.01 – Drept civil, Chișinău, 2019

Structura tezei: introducere, patru capitole, concluzii generale și recomandări, bibliografia din 206 titluri, 158 pagini text de bază, 7 anexe. Rezultatele obținute sunt publicate în 10 lucrări științifice.

Cuvinte-cheie: concurență comercială; concurență neloială; răspunderea civilă delictuală; act neloial; discreditarea concurenților; deturnarea clientelei; instigare la rezilierea contractului; obținerea și/sau folosirea secretului comercial; confuzia; acțiunea în concurență neloială; prejudiciu.

Scopul cercetării: constă în efectuarea unei investigații științifice în vederea fundamentării, identificării și analizei condițiilor generale, și a particularităților răspunderii civile delictuale în materia concurenței neloiale prin prisma legislației Republicii Moldova.

Obiectivele cercetării: analiza și definirea conceptului de concurență comercială și concurență neloială, redată atât în cadrul teoretic, cât și normativ, în scopul elucidării terminologiei; identificarea și caracterizarea tipurilor de acte de concurență neloială reglementate de legislația Republicii Moldova; determinarea și analiza condițiilor răspunderii civile delictuale în materia concurenței neloiale; concretizarea și argumentarea particularităților răspunderii civile delictuale pentru actele de concurență neloială; identificarea și examinarea particularităților acțiunii în concurență neloială; propunerea argumentată a remedierilor legislative în scopul perfecționării conținutului reglementărilor legale privind instituția răspunderii civile delictuale pentru actele de concurență neloială.

Noutatea și originalitatea științifică: consistă în efectuarea unui studiu aprofundat și temeinic a particularităților răspunderii civile delictuale și condițiilor acestora în materia concurenței neloiale sub aspect științifico-practic, având ca fundament normele legislației civile și concurenței.

Rezultatul obținut care contribuie la soluționarea unei probleme științifice importante: rezidă în *elaborarea instrumentarului de identificare* a particularităților și condițiilor instituției răspunderii civile delictuale pentru actele de concurență neloială în baza cadrului normativ al Republicii Moldova, *fapt care a condus la clarificarea* pentru teoreticieni și practicienii din domeniul dreptului civil a condițiilor și particularităților distinctive respective, *în vederea aplicării* corecte și uniforme a reglementărilor din acest domeniu.

Semnificația teoretică derivă din importanța subiectului cercetat. Rezultatele investigației științifice sunt benefice continuității activității de cercetare ulterioară realizată de teoreticieni privind instituția răspunderii civile delictuale pentru actele de concurență neloială. Conținutul lucrării poate servi în calitate de ghid teoretic pentru perfecționare și suport didactic în cadrul disciplinelor: drept civil și dreptul concurenței.

Valoarea aplicativă a lucrării: este condiționată de aplicabilitatea studiului efectuat, a recomandărilor realizate și a propunerilor de *lege ferenda* efectuate.

Implementarea rezultatelor științifice: își găsește materializare în procesul de instruire în cadrul instituțiilor de învățământ din domeniul juridic, perfecționarea programelor de studiu, instruirea personalului sistemului judecătoresc, precum și pentru practicienii din domeniu. De asemenea, concluziile formulate pot facilita activitatea de interpretare și aplicare a legislației ce vizează răspunderea civilă delictuală pentru actele de concurență neloială.

ANNOTATION

**Castravet Diana, „Civil tort liability for unfair competition”, PhD thesis in law at the specialty
553.01 – Civil Law, Chisinau, 2019**

The Dissertation contains: introduction, four chapters, general conclusions and recommendations, bibliography of 206 titles, 158 pages of basic text, 7 annexes. The achieved results are published in 10 scientific papers.

Key words: commercial competition, unfair competition; civil tort liability; unfair act; discretization; peculation of clients; instigation to termination of contract; procurance and/or use of commercial secret; confusion; action in unfair competition; damage.

The purpose of the thesis: is to carry out a scientific investigation in order to substantiate, identify and analyze the general conditions and the particularities of the tort law civil liability in the field of unfair competition in the light of the legislation of the Republic of Moldova.

Objectives of study: analysis and definition of the concept of commercial competition and unfair competition, presented both in theoretical and normative aspects, in order to elucidate the terminology; identification and characterization of the types of acts of unfair competition regulated by Republic of Moldova legislation; determination and analysis of the conditions of civil tort liability for unfair competition; concretisation and argumentation of the peculiarities of civil tort liability for acts of unfair competition; identification and examination of the peculiarities of the action in unfair competition; the reasoned proposal of the legal remedies for the improvement of the content of the legal regulations regarding the institution of tort law civil liability for the acts of unfair competition.

Novelty and scientific originality: consists in carrying out a thorough study of the peculiarities of tort civil liability and its conditions in the field of unfair competition in scientific and practical aspects, based on the norms of civil law and competition law.

The result that contributes to solving an important scientific problem: lies in the *elaboration of the instrument for identification* of the peculiarities and conditions of the civil tort liability for the acts of unfair competition based on the normative framework of the Republic of Moldova, which *led to clarification* for the theoreticians and practitioners in the field of civil law of the distinctive aspects, *for the correct and uniform application* of the regulations in this field.

Theoretical significance derives from the importance of the researched subject. The results of the scientific investigation are beneficial to the continuity of the subsequent research done by the theorists on the institution of civil liability for acts of unfair competition. The content of the paper can serve as a theoretical guide for training and didactic support within the disciplines: civil law and competition law.

Applicative value of the paper: is conditioned by the practical applicability of the performed study, the realized recommendations and the proposals of *lege ferenda* made.

The implementation of the scientific results: it finds materialization in the process of training in the education institutions in the juridical field, the improvement of the education programs, the training of the legal system staff and practitioners from the field. The formulated conclusions may facilitate the activity of interpretation and application of the legislation related to the civil tort liability for unfair competition.

АННОТАЦИЯ

Кастравец Диана, „Деликтная ответственность за акты недобросовестной конкуренции”. Диссертация на соискание ученой степени доктора права по специальности 553.01 – Гражданское право, Кишинев, 2019 г.

Структура диссертации: введение, четыре главы, общие выводы и рекомендации, библиография из 206 наименований, 158 страниц основного текста, 7 приложений. Полученные результаты были опубликованы в 10 научных работах.

Ключевые слова: коммерческая конкуренция; недобросовестная конкуренция; гражданско-правовая ответственность; деликтная ответственность; недобросовестные действия; дискредитация; незаконное привлечение клиентов; подстрекательство к расторжению договора; получение и/или использование коммерческой тайны; замешательство; гражданский ущерб.

Цель докторской диссертации: является проведение научного исследования для обоснования, выявления и анализа общих условий и особенностей деликтного права в области недобросовестной конкуренции в свете нормативной базы Республики Молдовы.

Задачи исследования: анализ и определение концепции коммерческой конкуренции и недобросовестной конкуренции, представленной как в теоретическом, так и в нормативном смысле, с целью выяснения терминологии; выявление и характеристика видов актов недобросовестной конкуренции, регулируемых законодательством Республики Молдовы; определение и анализ условий деликтного права в сфере недобросовестной конкуренции; конкретизация и обоснование особенностей гражданско-правовой ответственности за акты недобросовестной конкуренции; выявить и изучить особенности действия при недобросовестной конкуренции; обоснованное предложение о средствах правовой защиты для улучшения содержания правовых норм, касающихся гражданской ответственности за акты недобросовестной конкуренции.

Научная новизна и оригинальность: заключается в проведении тщательного и всестороннего изучения специфики деликтного гражданско-правовой ответственности в области недобросовестной конкуренции с научной точки зрения, основанной на нормах гражданского права и конкуренции.

Результат который способствует решению важной научной проблемы: заключается в разработке инструмента для выявления особенностей, условия гражданско-правовой ответственности за акты недобросовестной конкуренции на основе нормативной базы Республики Молдова, которая привела к разъяснению для теоретиков и практиков в области гражданского права их отличительных особенностей и условия для правильного и единообразного применения регулирования в этой области.

Теоретическая значимость проистекает из важности исследуемого предмета. Результаты научного исследования полезны для продолжения последующего исследования, проведенного теоретиками об гражданско-правовой ответственности за акты недобросовестной конкуренции. Содержание статьи может служить теоретическим руководством для обучения и дидактической поддержки по дисциплинам: гражданское право и конкурентное право.

Ценность применения: диссертации обусловлена практической применимостью проведенного исследования, рекомендациями и предложениями по совершенствованию законодательной базы.

Внедрение научных результатов: находит материализацию в процессе обучения в юридических учебных заведениях в правовой области, совершенствовании учебных программ, подготовке персонала для судебной системы, а также и практиков в данной области. Также, сформулированные выводы могут способствовать толкованию и применению законодательства о гражданской ответственности за правонарушения, связанные с проявлениями недобросовестной конкуренции.

LISTA ABREVIERILOR

CE – Comisia Europeană

CEDO – Convenția Europeană pentru Drepturile Omului

CJUE – Curtea de Justiție a Uniunii Europene

CP – Codul Penal al Republicii Moldova

CPC RM – Codul de procedură civilă al Republicii Moldova

CPP RM – Codul de procedură penală al Republicii Moldova

CtEDO – Curtea Europeană a Drepturilor Omului

DEX – Dicționar Explicativ al Limbii Române

DEXI – Dicționar Explicativ al Limbii Române Ilustrat

MO – Monitorul Oficial

OCDE – Organizația de Cooperare și Dezvoltare Economică

TFUE – Tratatul privind funcționarea Uniunii Europene

TRIPS – Trade Related Aspects on Intellectual Property – Aspecte ale Drepturilor de Proprietate
Intelectuală legate de Comerț

UE – Uniunea Europeană

INTRODUCERE

Actualitatea și importanța temei abordate. Societatea contemporană se află într-un proces de dezvoltare continuu, un rol determinant în acest sens îl are concurența. Concurența generează o rivalitate economică ce are beneficii atât pentru concurenți cât și pentru consumatori, or aceasta stimulează inovația și creativitatea, elaborarea și dezvoltarea de noi tehnologii și produse, impulsionează creșterea competitivității, favorizează îmbunătățirea raportului preț - calitate, determină expansiunea pe diferite segmente ale economiei naționale, ca într-un final să satisfacă necesitățile consumatorului și clientelei.

În cadrul rivalității dintre subiecții unui raport juridic de concurență, din dorința de ascensiune și obținerea profitului aceștia recurg pe lângă concurența onestă și la concurența neloială. Concurența neloială, ca orice acțiune realizată de întreprinderi în procesul concurenței, care este contrară uzanțelor oneste în activitatea economică, presupune că aceasta prejudiciază alte întreprinderi sau poate prejudicia reputația lor în afaceri. La rândul său, răspunderea civilă delictuală în domeniul concurenței neloiale are rolul de a repara prejudiciul cauzat prin comiterea actelor de concurență neloială și de a repune victima faptei ilicite în situația anterioară survenirii încălcării.

Astfel, geneza răspunderii civile delictuale pentru actele de concurență neloială derivă din încălcarea principiului bunei-credințe și a practicilor comerciale oneste. Iar instituția răspunderii civile delictuale pentru actele de concurență neloială asigură remedierea prejudiciului cauzat prin intermediul faptei ilicite sub forma actului de concurență neloială.

Răspunderea civilă delictuală în domeniul concurenței este o sferă pe cât de interesantă, pe atât de deosebită prin prisma multitudinii aplicării și novației privind estimarea unui eventual prejudiciu cauzat de actele neloiale. Mai mult ca atât, dificultățile ce apar privind răspunderea civilă delictuală care are la bază o faptă neloială, se perpetuă, în primul rând, din lipsa clarității și exactității pe care ar oferi un contract, spre exemplu [27, p.58]. În aceste condiții este important de a analiza *ad integrum* particularitățile actelor de concurență neloială, cât și a răspunderii civile delictuale în domeniul concurenței neloiale. Asume instituția răspunderii juridice civile permite celui prejudiciat compensarea prejudiciului material și moral cauzat.

Un important aspect pe care dorim să îl menționăm este faptul că, dacă doctrina juridică abundă în cercetări privind răspunderea civilă delictuală ca instituție a dreptului civil, atunci răspunderea civilă delictuală pentru actele de concurență neloială reprezintă un teren mai puțin supus analizei, astfel încât literatura de specialitate din respectivul domeniu este insuficientă. Cu

toate acestea, răspunderea delictuală în cazul concurenței neloiale, reprezintă cu certitudine o temă de cercetare actuală, novativă și multidimensională ce deschide noi orizonturi predispuse spre investigație științifică.

Un argument care justifică cercetarea noastră și relevă importanța acesteia este că lucrarea științifică are drept fundament efectuarea unui studiu amplu privind răspunderea pentru actele de concurență neloială prin prisma legislației Republicii Moldova și se axează pe identificarea actelor de concurență neloială reglementate de legislația națională (discreditarea concurenților; instigarea la rezilierea contractului cu concurentul; obținerea și/sau folosirea ilegală a secretului comercial; deturnarea clientelei concurentului; confuzia; publicitatea neloială), precum și definirea, delimitarea și caracterizarea acestora. Cercetarea acestor aspecte prezintă interes din punctul de vedere al faptului că acestea pot constitui și fapte ilicite cauzatoare de prejudicii, care este o condiție esențială pentru atragerea răspunderii civile delictuale. De asemenea, aspectele privind prejudiciile cauzate de actele de concurență neloială necesită o abordare aparte, or determinarea și evaluarea prejudiciului concurențial este o misiune deloc ușoară, în primul rând prin faptul lipsei unor criterii clare de apreciere a acestuia.

Prin prisma celor expuse se relevă actualitatea temei, fapt ce impune efectuarea unui studiu amplu privind răspunderea civilă delictuală în materia concurenței neloiale privind abordările teoretice, cât și practice din domeniu, precum și formularea unor propuneri de *lege ferenda* menite să eficientizeze cadrul legal existent.

Pentru elaborarea cercetării au fost studiate numeroase lucrări din literatura de specialitate și a fost constatat faptul că foarte bine este analizată instituția răspunderii civile delictuale și condițiile acesteia în cadrul dreptului civil, iar conceptul de concurență comercială și concurența neloială sunt examinate în cadrul dreptului concurenței, dreptului comercial. De asemenea, sunt analizate actele de concurență neloială, care sunt și fapte ilicite cauzatoare de prejudiciu, unele din actele neonestе sunt examinate amplu, altele într-un mod mai restrâns. În timp ce instituția răspunderii civile delictuale în materia concurenței neloiale este rudimentar reflectată în doctrina autohtonă.

Scopul lucrării. Lucrarea își propune ca **scop** efectuarea unei investigații științifice în vederea fundamentării, identificării și analizei condițiilor generale și a particularităților răspunderii civile delictuale în materia concurenței neloiale prin prisma legislației Republicii Moldova.

Obiectivele cercetării. Pentru îndeplinirea scopului enunțat au fost formulate următoarele **obiective** ale cercetării:

1. analiza și definirea conceptului de concurență comercială și concurență neloială, redată atât în cadrul teoretic, cât și normativ, în scopul elucidării terminologiei;
2. identificarea și caracterizarea tipurilor de acte de concurență neloială reglementate de legislația Republicii Moldova;
3. determinarea și analiza condițiilor răspunderii civile delictuale în materia concurenței neloiale;
4. concretizarea și argumentarea particularităților răspunderii civile delictuale pentru actele de concurență neloială;
5. identificarea și examinarea particularităților acțiunii în concurență neloială;
6. propunerea argumentată a remedierilor legislative în scopul perfecționării conținutului reglementărilor legale privind instituția răspunderii civile delictuale pentru actele de concurență neloială.

Ipoteza de cercetare. Prin cercetarea efectuată s-a încercat să se răspundă la următoarea întrebare: „Care sunt aspectele specifice ale răspunderii civile delictuale pentru actele de concurență neloială?”, care a permis formularea **ipotezei de bază a cercetării**: Majoritatea particularităților răspunderii civile delictuale generale sunt și particularități ale răspunderii civile delictuale pentru actele de concurență neloială – totuși această instituție juridică se caracterizează prin anumite aspecte specifice – ex. calitatea specială a subiecților, aplicarea normelor răspunderii civile delictuale în materia concurenței neloiale doar în cadrul unui raport de concurență, ș.a.

Pentru a confirma sau infirma această ipoteză au fost utilizate surse bibliografice din domeniu, a fost analizat cadrul normativ privind concurența neloială – în mod special Legea RM a concurenței nr. 183 din 11.07.2012 [106] (în continuare Legea nr. 183/2012).

În urma studiului realizat au fost subliniate particularitățile răspunderii civile delictuale în materia concurenței neloiale, au fost evidențiate lacunele legislative, formulate recomandări și propuneri de îmbunătățire a cadrului legislativ existent.

Noutatea științifică a rezultatelor investigate rezidă în stabilirea și cercetarea trăsăturilor distinctive și a condițiilor esențiale ale răspunderii civile delictuale în materia concurenței neloiale. Lucrarea reprezintă o încercare de realizare a unei ample investigații științifice a instituției răspunderii civile delictuale în domeniul concurenței neloiale, care a fost mai puțin supusă cercetării în cadrul teoretic autohton. Totuși, tangențial au fost examinate de către unii doctrinari actele de concurență neloială – care sunt și fapte ilicite cauzatoare de prejudicii, sub aspect de drept penal, dreptul proprietății intelectuale, dreptul concurenței, etc. Aceasta a permis efectuarea unei analize

multilaterale a răspunderii civile delictuale pentru faptele de concurență neloială, o sistematizare a unui volum mare de idei și teze, oferind o imagine suficient de complexă și exactă temei abordate.

Aspectul novativ al lucrării constă în cercetarea caracteristicilor condițiilor esențiale ale răspunderii civile delictuale în materia concurenței, evidențierea trăsăturilor, tipurilor acțiunii în concurență neloială ca mijloc procesual prin care cel prejudiciat printr-un act de concurență neloială, se poate adresa instanței de judecată pentru a întreprinde măsuri în vederea încetării practicii neloiale și obținerii de despăgubiri, precum și caracterizarea amplă a actelor de concurență neloială cu prezentarea practicii instanțelor de judecată naționale, parțial a României, practica Curții de Justiție a Uniunii Europene (CJUE), cazurile din activitatea autorității în domeniul concurenței din RM – Consiliul Concurenței.

Noutatea cercetării constă și în identificarea imperfecțiunilor legislative, formularea propunerilor de *lege ferenda* în vederea îmbunătățirii cadrului normativ existent. Propunerile de perfecționare a legislației au vizat Legea nr. 183/2012.

Sinteza metodologiei de cercetare și justificarea metodelor de cercetare alese. Pe parcursul prezentului studiu autorul a utilizat o serie de metode ce au facilitat succesul cercetării și percepția conceptelor fundamentale ale temei investigate. Au fost utilizate următoarele *metode*:

- metoda istorică – această metodă a demarat investigarea evoluției istorice a conceptului de concurență neloială și analiza evoluției actelor normative ce reglementează concurența comercială și concurența neloială, atât din Republica Moldova, cât și la nivel internațional și al UE;
- metoda logică – utilizarea acestei metode se justifică prin necesitatea formulării concluziilor și investigarea noțiunilor de bază ale temei cercetate;
- metoda analizei sistemice – a fost folosită în cazul când se analizează structurat și reliefat conceptele de bază ale lucrării, ceea ce a permis evidențierea celor mai relevante aspecte privind tema abordată;
- metoda examinării – ce a permis facilitarea cercetării diferitor studii de caz, practica judiciară a instanțelor de judecată naționale, din România, practica Consiliului Concurenței RM și cea a CJUE;
- metoda descrierii – necesitatea utilizării acestei metode se justifică, spre exemplu, prin examinarea și dezvoltarea conceptelor de concurență comercială și concurență neloială, a tipurilor de acte de concurență neloială, a acțiunii în concurență neloială, ș.a.;
- metoda sintezei – la determinarea conceptelor, terminologiei temei cercetate, structurarea unui volum mare de opinii, idei, formularea de concluzii și recomandări;

- metoda juridică comparată – la determinarea aspectelor comparative privind conceptul de concurență comercială, concurență neloială, la cercetarea răspunderii civile delictuale generale, în raport cu răspunderea civilă delictuală pentru actele de concurență neloială, la analiza aspectelor de drept comparat în ceea ce privește actele de concurență neloială, ș.a.;
- metoda normativă – utilizarea acestei metode se justifică prin efectuarea analizei și cercetării cadrului legislativ din domeniul concurenței neloiale din Republica Moldova, a altor state, Directivele UE și actele internaționale în materie.

Problema științifică importantă soluționată constă în *identificarea* ansamblului particularităților și condițiilor aferente răspunderii civile delictuale pentru actele de concurență neloială prin prisma legislației Republicii Moldova, *fapt care a contribuit la evidențierea și clarificarea* aspectelor specifice și condițiilor răspunderii civile delictuale în materia concurenței neloiale, *în vederea aplicării* uniforme a reglementărilor legale din acest domeniu.

Importanța teoretică constă în elaborarea în cadrul comunității științifice a doctrinei autohtone a unei lucrări științifice ce are la bază aspectul răspunderii civile delictuale pentru concurența neloială.

Rezultatele investigației științifice sunt benefice continuității activității de cercetare ulterioară realizată de teoreticieni privind instituția răspunderii civile delictuale pentru actele de concurență neloială. Conținutul lucrării poate servi în calitate de ghid teoretic pentru perfecționare și suport didactic în cadrul disciplinelor: drept civil și dreptul concurenței.

De asemenea, concluziile obținute pot fi utilizate la elaborarea manualelor de drept, a monografiilor și a publicațiilor științifice.

Valoarea aplicativă este condiționată de posibilitatea transpunerii în practică a studiului elaborat, a recomandărilor și propunerilor de *lege ferenda* efectuate în vederea îmbunătățirii cadrului normativ din domeniu. În același timp, studiul suplinește bazele teoretice ale răspunderii civile delictuale în materia concurenței neloiale, fiind printre primele lucrări ce abordează o asemenea temă în RM. Autorul a prezentat teze, idei, opinii și concluzii proprii, condiționând apariția a noi orientări de cercetare atât pentru literatura de specialitate, cât și pentru noile politici de reglementare a cadrului juridic intern. De asemenea, studiul poate fi utilizat: în procesul de instruire în cadrul instituțiilor de învățământ din domeniul juridic, la perfecționarea programelor de studiu, la instruirea personalului sistemului judecătoresc, precum și pentru practicienii din domeniu. Concluziile

formulate pot facilita activitatea de interpretare și aplicare a legislației ce vizează răspunderea civilă delictuală pentru actele de concurență neloială.

Aprobarea rezultatelor cercetării. Teza a fost elaborată în cadrul Institutului de Cercetări Juridice, Politice și Sociologice al Ministerului Educației, Culturii și Cercetării al Republicii Moldova, unde a fost examinată inițial în cadrul unității primare: Centrul de Cercetări Juridice, pentru a fi înaintată spre susținere în cadrul etapei următoare: Seminarul Științific de Profil, ulterior fiind prezentată spre susținere finală.

Unele din concluziile și recomandările reflectate în teză au fost publicate în articole științifice din revistele de specialitate din țară, precum și au fost expuse în comunicări în cadrul conferințelor științifice naționale și internaționale.

Sumarul capitolelor tezei. Sub aspect structural teza de doctor cuprinde: introducere; patru capitole care sunt divizate în subcapitole; concluzii generale și recomandări; bibliografia din 206 titluri; 7 anexe; declarația privind asumarea răspunderii; CV-ul autorului.

În „**Introducere**” a fost elucidată actualitatea și importanța temei abordate, scopul și obiectivele cercetării, ipoteza de cercetare, noutatea științifică a rezultatelor investigate, sinteza metodologiei de cercetare, importanța teoretică, valoarea aplicativă, aprobarea rezultatelor cercetării și sumarul capitolelor tezei.

În **Capitolul 1, intitulat „Analiza situației în domeniul răspunderii civile delictuale pentru actele de concurență neloiale”** sunt analizate lucrări științifice publicate atât în doctrina autohtonă cât și de peste hotare. Luând în considerare faptul că cercetarea de față reprezintă o analiză complexă și multidimensională a instituției răspunderii juridice civile din perspectiva dreptului concurenței și în mod concret a concurenței neloiale, au fost supuse cercetării lucrări ce aparțin ramurii de drept civil, precum și a celor de drept comercial, dreptul concurenței, dreptul proprietății intelectuale, dreptul afacerilor ș.a. Au fost examinate materialele științifice ale următorilor autori: - Barac, L.; Motica, R. și Pop, L.; Pop, L., Popa, I. F. și Vidu, S. I.; Vasilescu, P.; Boroi, G. și Stănciulescu, L.; Ciutacu, F. și Jora, C.; Stătescu, C.; Bârsan, C.; Baias, F., Chelaru, E., Macovei, I. și Constantinovici, R.; ș.a. Aspecte ce țin de concurența comercială și actele de concurență neloială au fost examinate de: Volcinschi, V. și Chiroșca, D.; Gorincioi, C.; Bologan, D.; Timofei, S.; Copețchi, S.; Martin, D.; Iustin V.; Bulmaga, O.; Băieșu, A. și Sedlețchi, E. ș.a. (*Republica Moldova*); Mihai, E.; Eminescu, Y.; Dușcă, A. I.; Gheorghe, C.; Vonica, R. P.; Gheorghiu, Gh. și Niță, M.; Căpățână, O.; Patulea, V. și Turuianu, C.; Mircea, V.; Vlad, M. D.

(România); Blaise, J.- B.; Germain, M., Vogel, L.; Kemani, R. S.; Shapiro, D. M.; Brault, D.; Bout, R., Prieto, C. și Cas, G. (Franța); Amasa, C.; Nims, H. D. (Marea Britanie); Eulau, P. E. (S.U.A.); Тотъев, К. Ю.; Куликова, Ю. С.; Болотнов, И.; Лапшина, Д. (Federația Rusă).

Referindu-ne la reglementările naționale privind teza de doctor „Răspunderea civilă delictuală pentru actele de concurență neloială”, evidențiem cu privire la răspunderea delictuală că aceasta este reflectată în cadrul prevederilor Codului civil al RM [41], în mod special în Capitolul XXXIII, intitulat „Răspunderea delictuală”. Ce ține de materia concurenței neloiale pe lângă reglementările generale din Constituția RM privind protecția concurenței libere și loiale în economia de piață, legiuitorul a dedicat un act normativ separat sferei concurenței: Legea concurenței nr. 183/2012, care reglementează principalele aspecte privind concurența comercială și tipurile acesteia, practicile anticoncurențiale, sancționarea pentru diferite tipuri de încălcări ale legislației concurențiale, ș.a., și transpune în realitatea juridică a RM principalele acte normative internaționale care reglementează materia concurenței. În acest sens, evidențiem Convenția de la Paris din 1883 pentru protecția concurenței neloiale care în art. 10 bis proclamă necesitatea protecției contra actelor de concurență neloială. Autorul a analizat și Directivele UE care vizează domeniul practicilor neloiale, modalitățile și cuantumul despăgubirilor, acțiunile colective, ș.a.

În **Capitolul 2 „Delimitări conceptuale privind concurența comercială și concurența neloială”** este analizat conceptul de concurență comercială și de concurență neloială atât din perspectiva doctrinei autohtone și din cadrul altor state, cât și a principalelor acte normative ce reglementează acest domeniu. Pornind de la opiniile existente în literatura de specialitate se evidențiază că concurența comercială este, în primul rând, o confruntare economică dintre subiecții unui raport de concurență în vederea obținerii de profit. În aceeași ordine de idei, se nuanțează faptul că regula generală este că întreprinderile trebuie să își desfășoare activitatea economică cu respectarea normelor concurenței loiale. Totuși, întreprinderile recurg și la utilizarea de practici comerciale neonestе. Astfel, concurența neloială reprezintă utilizarea de practici comerciale contrare principiilor bunei-credințe și loialității, și care cauzează daune altor subiecți de drept.

Este examinată și evoluția reglementărilor legale care au reconceptualizat concurența comercială, cât și cea neloială. Totodată, sunt evidențiate condițiile, scopul, trăsăturile distinctive ale concurenței comerciale și concurenței neloiale.

Cercetarea lucrărilor științifice și a actelor normative referitor la acest subiect a facilitat autorul în fundamentarea și dezvoltarea unor definiții pentru termenii de: „concurență comercială” și „concurență neloială”, în scopul percepției juste a conceptelor definitorii pentru tema abordată.

Capitolul 3, intitulat „Tipuri de acte de concurență neloială reglementate prin prisma legislației Republicii Moldova”, este dedicat determinării și conturării particularităților actelor de concurență neloială reglementate în RM prin Legea nr. 183/2012, care sunt, la rândul lor, și fapte ilicite cauzatoare de prejudicii. Astfel încât se face o incursiune în sfera actelor de concurență neloială, se examinează actele de concurență neloială conținute în legislația RM. O atenție deosebită este acordată precizării terminologiei utilizate în definirea acțiunilor în concurență neloială prezentate de legiuitor în Legea nr. 183/2012. De asemenea, autorul abordează fiecare act de concurență neloială reglementat de Legea nr. 183/2012 și prin prisma practicii Consiliului Concurenței, a practicii judiciare naționale și cea din România. A fost examinată și publicitatea neloială care este reglementată de Legea cu privire la publicitate nr. 1227 din 27.06.1997 (în continuare Legea nr. 1227/1997) [109].

Examinarea aspectelor conturate mai sus a permis elaborarea și argumentarea remedierilor legislative în scopul perfecționării legislației concurenței neloiale.

Capitolul 4 „Aspecte specifice ale răspunderii civile delictuale în materia concurenței neloiale” reprezintă o analiză a instituției răspunderii civile delictuale pentru actele de concurență neloială. În primul paragraf, autorul abordează particularitățile răspunderii civile delictuale în materia concurenței neloiale. În compartimentul următor sunt examinate condițiile esențiale ale răspunderii civile delictuale (fapta ilicită, prejudiciul, legătura de cauzalitate dintre faptă și prejudiciu, vinovăția) sub aspectul concurenței neloiale, cu evidențierea specificului fiecărei condiții menționate *a priori*. În paragraful ce urmează se studiază acțiunea în concurență neloială, reliefându-se trăsăturile distinctive ale acesteia în raport cu acțiunea civilă generală. De asemenea, autorul propune operarea unor modificări legislative în cadrul normei legale care reglementează acțiunea în concurență neloială.

Lucrarea finalizează cu formularea concluziilor generale și a recomandărilor.

„Concluzii generale și recomandări” reprezintă o sinteză și generalizare a argumentelor, tezelor și constatărilor prezentate pe parcursul lucrării, a principalelor rezultate ale investigații științifice, precum și nuanțarea ansamblului recomandărilor formulate în domeniul supus cercetării.

1. ANALIZA SITUAȚIEI ÎN DOMENIUL RĂSPUNDERII CIVILE DELICTUALE PENTRU ACTELE DE CONCURENȚĂ NELOIALĂ

1.1. Considerații teoretice privind răspunderea civilă delictuală pentru actele de concurență neloială

În primul capitol al prezentei lucrări ne propunem efectuarea analizei literaturii de specialitate care abordează instituția răspunderii civile delictuale în materia concurenței neloiale. Astfel, preconizăm examinarea multiaspectuală a instituției răspunderii civile delictuale cu evidențierea unor aspecte generale, precum și sublinierea particularităților acesteia pentru actele de concurență neloială, cum ar fi specificul condițiilor răspunderii civile delictuale (faptă ilicită, prejudiciu, legătura de cauzalitate dintre faptă și prejudiciu, și vinovăția) și caracterizarea fiecăreia din ele, formularea condițiilor suplimentare necesare pentru angajarea răspunderii civile delictuale în cazul actelor neloiale. Cercetarea instituției răspunderii civile delictuale pentru actele de concurență neloială a fost mai puțin reflectată în doctrină, datorită aflării acesteia la intersecția mai multor ramuri de drept, precum: dreptul civil, dreptul concurenței, dreptul afacerilor, dreptul procesual civil, dreptul proprietății intelectuale, dreptul comercial ș.a. Astfel, acest subiect complex a fost supus unei analize rudimentare în literatura de specialitate autohtonă, fiind atestate doar unele cercetări care tangențial se referă la aspectul civil al răspunderii pentru actele de concurență neloială. În pofida acestui fapt, răspunderea civilă delictuală în materia concurenței neloiale prezintă un interes deosebit atât sub aspect teoretic, cât și practic, or, această instituție își propune ca esență sinteza tuturor aspectelor privind condițiile răspunderii civile delictuale, însă sub aspect de concurență neloială.

Lucrarea debutează cu analiza conceptelor fundamentale care oglindesc domeniul concurenței comerciale și concurenței neloiale. Astfel, în cele ce urmează vom elucida principalele lucrări care au permis identificarea și conturarea noțiunilor de concurență, concurență comercială, concurență neloială, acte de concurență neloială, urmare a faptului că prezentul studiu este unul complex și multidisciplinar au fost analizate abordări din mai multe ramuri ale dreptului.

Într-o primă etapă în ceea ce privește conceptul de concurență comercială, studiul nostru s-a axat pe analiza lucrărilor mai multor autori, printre care evidențiem: *Mihai, E.* [121; 122]; *Dușcă, A. I.* [82]; *Gheorghe, C.* [88]; *Vonica, R. P.* [164; 165; 166]; *Gheorghiu, Gh. și Niță, M.* [89]. De

exemplu, Căpățână, O. examinează amplitudinea concurenței comerciale în lucrarea științifică „*Dreptul concurenței comerciale, concurența onestă*” [35].

Georgescu, I. L. în „*Drept comercial român*” [86], cercetează concurența și o prezintă ca o rivalitate economică ce are la bază lupta pentru dobândirea și menținerea clientelei, în scopul de a obține profit.

În cele ce urmează, au fost evidențiate condițiile existenței concurenței comerciale [11, p.197]: *liberalizarea comerțului* – reținem privitor la libertatea comercială cele reflectate de Patulea, V. și Turuianu, C., care se expun privind la liberalizarea comerțului, aceasta presupunând „*dreptul fiecărui agent economic de a exercita comerțul pe care și-l alege sau de a produce și a vinde ceea ce se cere pe piață, fără restricții sau impunerea unor obligații pe cale administrativă*” [128, p.190]. Această condiție are sorgintea în prevederile constituționale prin care statul trebuie să asigure libertatea comerțului, a activității de întreprinzător și protecția concurenței loiale; *liberalizarea prețurilor și tarifelor* – potrivit regulii generale, întreprinderile au dreptul să stabilească prețurile și tarifele la bunurile și serviciile propuse de dânsii, evident fără a stabili cantități exagerate ale acestora și, ca excepție pentru anumite categorii de produse de importanță socială și/sau națională, prețurile sunt stabilite de stat; *convertibilitatea monedei naționale* – ce presupune abilitatea unei valute de a se schimba într-o altă valută; *existența unui număr suficient de agenți economici privați* – referitor la această condiție a concurenței comerciale, Roșca, N. și Baieș, S. constată că „*este importantă și existența unei libertăți depline de intrare și retragere de pe piață, libertate care face investiția mai atrăgătoare. Intrarea și ieșirea de pe piață au un impact pozitiv asupra concurenței*” [144, p.84]; *accesul investitorilor străini și garantarea investițiilor străine* – investițiile generează un progres economic, respectiv dezvoltarea unei concurențe sănătoase; *instituirea cadrului legal pentru prevenirea și sancționarea concurenței ilicite* – întreprinderile trebuie să respecte cadrul legal și uzanțele oneste în procesul desfășurării activității lor. Existența cadrului legal în domeniu permite prevenirea concurenței neloiale și antrenarea instituției răspunderii în cazul survenirii faptelor neloiale.

Totodată, suscită atenție și condițiile necesare existenței concurenței neloiale. La acest capitol părerile doctrinare sunt unanime, completându-se reciproc, astfel, Vonica, R. P., evidențiază următoarele condiții ale concurenței neloiale: - comportamentul concurențial să cuprindă acte contrare uzanțelor cinstite în activitatea comercială și industrială; - actele de concurență neloială să aducă un prejudiciu constând într-o tulburare a activității comerciale a altui comerciant; -

comportamentul concurențial, neloial trebuie să fie culpabil, indiferent că este o culpă intenționată sau neintenționată; - să existe o legătură de cauzalitate între actele neloiale și prejudiciul suferit; - actele și faptele de concurență neloială trebuie să se producă în domenii deschise concurenței. [165, p.685]

Doctrinarul rus *Томбев, К. Ю.* [193, p.210], completează condiția concurenței neloiale privind existența și manifestarea unui prejudiciu prin sublinierea inclusiv a consecințelor patrimoniale ce pot apărea ca urmare a afectării reputației profesionale.

Un deosebit interes prezintă cercetările existente în literatura de specialitate franceză a dreptului concurenței sau dreptului comercial. Menționăm lucrările autorului: *Azema, J.* [199].; și ale coautorilor: *Germain, M.* și *Vogel, L.* [203]; *Kemani, R. S., Shapiro, D. M.* [204], *Bout, R., Prieto, C., Cas, G.* [201]; *Brault, D.* [202].

Aspecte de concurență, inclusiv concurență neloială, își găsesc transpunere și în manualele de dreptul afacerilor. Amintim câteva din ele: coautorii *Roșca, N., Baieș, S.*, „*Dreptul afacerilor*” vol.I [144]; coautorii *Patulea, V., Turuianu, C.*, „*Curs rezumat de drept al afacerilor*” [128].

Incontestabil, marea parte a studiilor evidențiate *supra* reliefează că concurența comercială trebuie să se desfășoare doar în limitele prevăzute de lege, respectând principiul bunei-credințe, conturând funcțiile concurenței comerciale, precum și necesitatea utilizării metodelor oneste în desfășurarea activității de antreprenariat. Cu alte cuvinte, concurența neloială cu certitudine este recunoscută ca un fenomen ce necesită a fi prevenit, iar, în caz de manifestare a unui act de concurență neloială, să fie sancționat corespunzător autorul respectivei practici neloiale. Despre necesitatea existenței concurenței în limite legale, loiale și cu respectarea bunei-credințe se expun autorii români: *Cărpenu, S.* [36]; *Popescu, M.* [132]; *Florescu, G.* [85]; *Roș, V.* [142]; *Vonica, R. P.* [165; 166]; ș.a., și cei francezi precum *Brault, D.* [202]; *Germain, M., Vogel, L.* [203], de asemenea doctrina engleză reprezentată de: *Amasa, C.* [167]; *Nims, H. D.* [182]. Comparăția realizată de *Brault, D.* referitor la raportul concurență – loialitate este mai mult decât plauzibilă și relevantă: „*dacă competiția este un motor, loialitatea sa nu trebuie să joace un rol secundar al unui stimulator sau al unei frâne. Acest motor nu funcționează bine dacă nu măsoarăți nivelul uleiului, puneți prea mult ulei sau nu este suficient*” [202, p.123]. De asemenea, *Brault, D.*, subliniază că nivelul uleiului trebuie verificat periodic și menținut constant între cele două niveluri de avertizare, între linia minimă și linia maximă. Acest exemplu demonstrează și sugerează o concurență ce trebuie să se desfășoare doar în limitele prescrise de lege, nici mai mult nici mai puțin, cu

respectarea în mod obligatoriu a bunei-credințe și a moralei în afaceri. În caz contrar, apare concurența neloială care presupune folosirea unor procedee contrare legii, contrare uzanțelor oneste în domeniu.

Elucidarea principalelor viziuni, definiții privind concurența comercială și cea neloială atât prin prisma spectrului lucrărilor menționate *supra*, cât și a celorlalte surse bibliografice utilizate pe parcursul studiului a valorificat realizarea unuia din **obiectivele** propuse spre succesul cercetării – analiza și definirea conceptului de concurență comercială și concurență neloială, din perspectiva cadrului teoretic și practic, în scopul elucidării terminologiei.

Referindu-ne la actele de concurență neloială, constatăm că domeniul respectiv a fost supus cercetării științifice naționale, literatura de specialitate autohtonă însă, nu abundă în lucrări, tratate, publicații științifice la acest subiect. Cu toate acestea, putem menționa articolul științific semnat de *Copețchi, S. și Martin, D.* [52], care examinează discreditarea concurentului ca formă de manifestare a concurenței neloiale, însă sub aspect de drept penal. Studiul menționat este relevant în ceea ce privește analiza discreditării, ca act de concurență neloială, condițiile necesare pentru ca informația răspândită să fie calificată ca discreditare și ca persoana lezată prin răspândirea unor relatări false să poată fi restabilită în drepturi.

În aceeași ordine de idei, autorul *Timofei, S.*, prin materialul didactico-științific „*Răspunderea penală pentru infracțiunile în domeniul concurenței*”, evidențiază că dacă se face o referire la denigrare, defăimare, afirmațiile trebuie să fie concludente în scopul obținerii unui anumit rezultat, și anume: crearea unor condiții de favoare în detrimentul concurenților [152, p.199]. *Timofei, S.* prin lucrarea sus-menționată a condiționat sinteza unui volum imens de informație în ceea ce privește cercetarea răspunderii penale pentru infracțiunile în domeniul concurenței, inclusiv cu referire la infracțiunea de concurență neloială – prin clarificarea terminologiei aferente și analizei laturii obiective și subiective a acestei infracțiuni.

După cum am evocat deja, aceste studii analizează răspunderea pentru actele de concurență neloială din perspectiva dreptului penal și nu abordează aspectul civil al răspunderii pentru concurența neonestă.

Referitor la combaterea concurenței neloiale care utilizează obiecte ale proprietății intelectuale, relevantă este cercetarea elaborată de *Gorincioi, C. și Creciun, I.* [94]. Plauzibil este faptul că acești specialiști scot în evidență posibilitatea apariției a noi acte de concurență neloială care la momentul actual nu sunt reglementate de Legea nr. 183/2012, precum ar fi diferitele tipuri ale așa-zisului

fenomen de squatting, care presupune înregistrarea diferitor obiecte de proprietate intelectuală, spre exemplu mărci, nume de domen, care deocamdată nu sunt utilizate într-un anumit stat și comercializarea lor ulterioară reprezentanților acestor mărci sau nume de domen când aceștia intenționează să-și înceapă activitatea în țara respectivă. Cu alte cuvinte, titularii de drept sunt puși în situația de a procura dreptul de utilizare a unei mărci sau nume de domen ce le aparțin, pentru a-și putea desfășura activitatea.

Remarcăm și studiile dnei *Sedlețchi, E.* privind *„Locul și rolul protecției împotriva concurenței neloiale în apărarea drepturilor de proprietate intelectuală”* care specifică că *„concurența neloială se fundamentează pe comportamentul criticabil al celor care încalcă obligația de loialitate în exercitarea afacerilor lor”* [145, p.124]. O altă publicație științifică semnată de *Sedlețchi, E.*, este: *„Punctele de interferență dintre protecția drepturilor de proprietate intelectuală și protecția concurenței loiale”* [146], care suscită interes din perspectiva argumentelor privind necesitatea existenței termenului de 6 luni reglementat de art. 14 al Legii nr. 183/2012, care în opinia autoarei *„a contribuit la scăderea semnificativă a numărului de dosare investigate, dar și la creșterea promptitudinii reclamanților, ale căror interese legitime au fost lezate, și motivându-i să se adreseze la scurt timp de la identificarea presupuselor acțiuni de concurență neloială”* [146, p.23].

Reprezentativă este și lucrarea autohtonă a dnei *Bologan, D.*, *„Dreptul concurenței. Note de curs”* [15], care examinează dreptul concurenței în Republica Moldova, cu focusarea asupra considerațiilor generale privind concurența, noțiuni generale despre dreptul european al concurenței, determinarea pieței relevante, acorduri anticoncurențiale, abuzul de poziție dominantă, concentrările economice, concurența neloială, ajutorul de stat, concurența neloială pe piața internațională etc. Pentru studiul nostru importantă este analiza autorului precitat privind noțiunea concurenței neloiale și examinarea succintă a actelor de concurență neloială reglementate de Legea nr. 183/2012.

Autorului *Bologan, D.* îi aparține și teza de doctor în drept cu titlul *„Reglementarea juridică a înțelegerilor de cartel”* [17], susținută în Chișinău în anul 2016 – cercetare ce are ca element central dreptul concurenței, în mod special, analiza cartelurilor. Astfel, lucrarea reprezintă o cercetare complexă și detaliată a cadrului normativ național și internațional, a materialului teoretic și practic, în vederea reliefării modului în care sunt reglementate înțelegerile de cartel, atât în Republica Moldova, cât și în Uniunea Europeană [16, p.4]. Pentru cercetarea noastră această lucrare este relevantă prin faptul că evocă și caracterizează concurența comercială, precum și practica CJUE în domeniul concurenței.

O altă teză de doctor în drept este cea a dnei *Bulmaga O. „Măsurile organizatorico-juridice în entitățile ce desfășoară practici anticoncurențiale (studiu comparat)”* [19], care pentru teza noastră creează interes că este examinată și răspunderea civilă ca măsură de reprimare a practicilor anticoncurențiale.

În scopul analizei actelor de concurență neloială ne-am extins câmpul științific de cercetare spre contribuțiile autorilor din alte state, atât din Europa, cât și din afara ei, în mod special axându-ne pe doctrina S. U. A în domeniu. În acest sens, consemnăm lucrarea elaborată de *Von Bar, C., Drobnig, U. „The interaction of Contract Law and Tort and Property Law in Europe: a comparative study”* [185], care menționează că rațiunea privind protecția împotriva concurenței neloiale este că un concurent nu trebuie să se folosească de munca altuia, iar în cazul în care o utilizează ilicit, trebuie să achite prejudicii [185, p.214]. Această lucrare este relevantă și prin prisma evidențierii interacțiunii dintre răspunderea civilă delictuală și proprietatea intelectuală.

Astfel, în procesul analizei tipurilor de acte neloiale au fost examinate lucrări atât din literatura de specialitate națională, cât și materialele doctrinarilor din alte state.

Privind *discredita*rea concurentului în calitate de act de concurență neloială, ce ține de persoana comerciantului și produsele sale, în literatura română a fost specificat că poate include competența sa profesională, onorabilitatea sa sau creditul de care el dispune, deci vizează capacitatea, solvabilitatea sau probitatea acestuia în activitatea comercială. Denigrarea poate viza și aspecte ale vieții personale, fără legătură directă cu activitatea comercială [124, p.191].

Dacă e să ne referim la actul neloial *de instigare la rezilierea contractului cu concurentul*, un deosebit interes științific prezintă lucrarea specialistului american *Eulau, P. H.* [173, p.42], care consemnează faptul că pentru a califica o acțiune drept instigare la rezilierea contractului este relevant că instigator poate fi doar persoana care cunoștea despre existența contractului și este o persoană terță care a determinat luarea hotărârii de a rezilia contractul, adică este un subiect din afara raportului contractual. Împărtășim opinia lui *Eulau, P.H.*, referitor la faptul că o condiție obligatorie pentru calificarea instigării la rezilierea contractului drept act neloial este ca instigatorul să fie o persoană din afara raportului contractual care se dorește a fi reziliat. Studiarea lucrării autorului enunțat a facilitat formularea de către autorul prezentei teze a două condiții esențiale pentru calificarea instigării la rezilierea contractului ca act de concurență neloială, și anume: *să existe intenția și să aibă scopul de a crea concurență*.

Referitor la *obținerea și/sau folosirea ilegală a secretului comercial* autorul Dincă, R. în lucrarea sa „*Protecția secretului comercial în dreptul privat*” [72] - lucrare care a primit Premiul „Henri Capitant” pentru cea mai bună teză sau monografie juridică a anului 2009 pe teme de drept privat – are ca fundament o cercetare amplă a secretului comercial sub aspect de drept comercial și dreptul concurenței. Pentru studiul de față în mod special fiind relevante abordările propuse de Dincă, R. privind conceptul de secret comercial la nivel teoretic dar și practic, condițiile de catalogare a informației drept secret comercial ș.a. De asemenea, pentru actul de concurență neloială sub forma folosirii ilegale a secretului comercial a prezentat interes incursiunile științifice propuse de: Iustin, V. [103]; Apan, R. D. [4].

La *deturnarea clientelei concurentului* - un alt act de concurență neloială reglementat de Legea nr. 183/2012 întru efectuarea unei analize pertinente, un rol determinant l-au avut autorii: Roș, V. [142]; Căpățână, O. [35]; Angheni, S.; Volonciu, M.; Stoica, C.; Lostun, M. G. [3]. De asemenea, pentru a caracteriza actul neloial de deturnare a clientelei au fost elucidate noțiunile de „client”, „clientelă” fiind oferite definiții pentru aceste concepte și propuse unele îmbunătățiri legislative.

După părerea noastră, un consumator sau comerciant satisfăcut se transformă în client, or clientul nu este altcineva decât persoana care în mod repetat apelează la produsele, serviciile unui profesionist, deoarece în momentul în care actul cumpărării se repetă, simplul cumpărător (fie consumator, fie comerciant) se transformă în client. Iar clientela reprezintă ansamblul clienților care, în virtutea relațiilor de durată, încrederii și onestității întreprinderii achiziționează bunuri sau servicii în mod repetat.

În această ordine de idei, a fost constatat faptul că literatura de specialitate oferă multiple definiții termenului de clientelă. Evidențiem cea a doctrinarului român Căpățână, O. care menționează că „*clientela aparține comerciantului care se dovedește abil în atragerea clientelei și diligent în menținerea ei. De aceea, pierderile cauzate prin concurență loială, fiind licite, nu dau dreptul la reparații*” [33, p.349].

Am stabilit că în percepția noastră, *clientela* reprezintă totalitatea, mulțimea consumatorilor și comercianților satisfăcuți, care procură în mod obișnuit și regulat bunuri materiale, servicii sau au relații de afaceri cu același comerciant. A fost conturat și faptul că deturnarea clientelei unei întreprinderi poate fi considerată concurență neloială atunci când această practică este realizată de către un fost sau actual salariat ori reprezentant al întreprinderii, prin folosirea unor secrete

comerciale, pentru care respectiva întreprindere a luat măsuri rezonabile de asigurare a protecției acestora și a căror dezvăluire poate dăuna intereselor acelei întreprinderi.

Pentru cercetarea actului de concurență neloială sub forma *confuziei* un aport științific important a avut lucrarea autorilor: Volcinschi, V., Chiroșca, D. [163, p.221]. Lucrarea „*Dreptul proprietății intelectuale*” semnată de regretatul prof.univ., doctor habilitat în drept Volcinschi, V. și conf.univ., doctor în drept Chiroșca, D., reprezintă un studiu dedicat dreptului proprietății intelectuale dar care are tangențe vizibile cu tema supusă cercetării, or acțiunile de concurență neloială pot leza pe lângă obiectele de proprietate industrială și pe cele ale proprietății intelectuale.

Autorii Volcinschi, V., și Gorincioi, C. prezintă posibilitatea realizării confuziei – unul din actele de concurență neloială, prin intermediul ambalajului, statuând că: înțelesul relevant al noțiunii de ambalaj al produsului pentru concurența neloială cuprinde acel material care este prezentat consumatorilor sau la care au acces liber consumatorii [96, p.39].

Analiza lucrărilor de mai sus care se axează pe studiul actelor de concurență neloială, prin nuanțarea conceptelor de bază, stabilirea terminologiei juste, caracterizarea modalităților de realizare și manifestare a condiționat îndeplinirea **obiectivului** setat *ab initio*, de identificare și caracterizare a tipurilor de acte de concurență neloială prin prisma legislației RM. Astfel încât, examinarea actelor de concurență neloială a facilitat și evidențierea unor remedii de îmbunătățire a cadrului legislativ național.

În cele ce urmează, parcursul științific al lucrării a fost marcat de analiza particularităților răspunderii civile delictuale pentru actele de concurență neloială. În cadrul societății viața se desfășoară în conformitate cu anumite reguli de conduită pe care oamenii trebuie să le respecte. Nerespectarea normelor sociale atrag consecințe nefaste care provoacă necesitatea existenței unor aprecieri, reacții din partea membrilor unei societăți. Încălcarea normelor prestabilite de lege, printr-un comportament necorespunzător determină apariția răspunderii juridice, iar cel vinovat fiind obligat să suporte consecințele. Una dintre formele răspunderii juridice este și răspunderea civilă. În ansamblu, răspunderea civilă comportă atât o importanță teoretică, cât și una practică, or anume această formă de răspundere juridică are menirea de a asigura desfășurarea circuitului civil, derularea activității economice și menținerea securității raportului juridic civil. Astfel, răspunderea civilă instaurează echitatea prin repunerea persoanei care a suferit un prejudiciu în situația anterioară survenirii acestuia, adică restabilirea în totalitate a drepturilor acesteia.

Răspunderea civilă poate fi: contractuală și delictuală. Anume răspunderea delictuală poate fi antrenată și în cazul faptelor ilicite cauzatoare de prejudicii în materia concurenței.

În numeroasele definiții ale răspunderii delictuale, această instituție de drept civil este percepută ca: „o sancțiune specifică dreptului civil, care survine în situația în care este săvârșită o faptă ilicită cauzatoare de prejudicii, adică un delict civil” [39, p.155] sau „răspunderea delictuală este o sancțiune civilă, cu caracter reparator, fără a fi în același timp o pedeapsă” [149, p.123], de asemenea, răspunderea delictuală este definită ca „o instituție juridică de drept privat care are ca pilon central noțiunea de faptă juridică ilicită” [156, p.31]. Răspunderea civilă a fost amplu analizată de doctrinarii români: Vasilescu, P. [158; 159], Pop, L. [130] – același autor a colaborat cu Popa, I. F., Vidu, S. I. [129; 131] în realizarea mai multor lucrări în care o atenție deosebită este acordată răspunderii civile. Astfel, coautorii Pop, L., Popa, I. F., Vidu, S. I. indică că „prin răspundere civilă înțelegem acel raport juridic de obligații în care o persoană, numită răspunzătoare, este îndatorată să repare prejudiciul injust suferit de către o altă persoană, numită victimă sau persoană prejudiciată” [129, p.301]. Definițiile răspunderii delictuale propuse de diferiți autori au drept scop conturarea unei idei comune, că răspunderea delictuală reprezintă o instituție juridică a cărei aplicare este posibilă în cazul existenței unei fapte ilicite în vederea reparării prejudiciului cauzat de aceasta. Răspunderea delictuală are rolul de a repara prejudiciul cauzat și de a restabili situația anterioară survenirii prejudiciului.

Subliniem că *răspunderea delictuală* este o formă a răspunderii civile a cărei aplicare se angajează în cazul în care printr-o faptă ilicită se cauzează un prejudiciu, autorul faptei ilicite având obligația de a repara prejudiciul cauzat, cu alte cuvinte, victima faptei ilicite să fie repusă în situația anterioară survenirii urmărilor nefavorabile.

Referitor la răspunderea civilă în cazurile de concurență neloială, relevant pentru prezentul studiu este cercetarea propusă de Gorincioi, C. și Volcinschi, V. [97], care examinează răspunderea civilă din perspectiva actelor de concurență neloială, cu menționarea funcțiilor acesteia, prejudiciului cauzat de practicile neloiale și acțiunea în concurență neloială. De asemenea, pentru lucrarea noastră a prezentat interes și o altă publicație științifică ce aparține dnei Gorincioi, C., „*Rolul răspunderii juridice în prevenirea și contracararea confuziei ca act de concurență neloială*” care evocă faptul că „*răspunderea civilă este reflecția principiului disponibilității drepturilor persoanelor fizice și juridice. Aceasta nu survine automat, din oficiu, însă este necesară depunerea*

în instanța de judecată a unei acțiuni civile de către persoana pretins lezată în drepturile sale și un probatoriu puternic, care să-i permită câștigul de cauză” [93, p.14].

O contribuție incommensurabilă în ceea ce privește sinteza practicii judiciare privind actele de concurență neloială pentru perioada anilor 2015-2018, o au autorii Băieșu, A., doctor habilitat în drept, prof. univ. și Sedlețchi, E. care prin articolul științific „*Practica judiciară privind concurența neloială (anii 2015 -2018): studii de caz (Partea I)*” [9], au examinat și structurat cazurile din practica instanțelor de judecată prin care au fost constatate acte de concurență neloială. Reprezentative pentru prezenta lucrare au fost și informațiile privind prima Decizie a unei instanțe de judecată națională prin care a fost constatat actul neloial și cea mai recentă acțiune în concurență neloială.

Cât privește tratarea aspectului acțiunii în concurență neloială, au fost utilizate o serie de lucrări de drept procesual civil, aici exemplificăm: Prisac, Al. [133]; Deleanu, I. [66]; Deliu, R. A. [67]. Aceste lucrări au permis autoarei să formuleze și să analizeze acțiunea în concurență neloială, evidențiind faptul că aceasta este un tip al acțiunii civile.

De o deosebită relevanță în procesul elaborării prezentului studiu a constituit lucrarea dnei Mihai, E., „*Dreptul concurenței*” [121], care cuprinde o analiză profundă a acțiunii în concurență neloială. De asemenea, se consemnează faptul că acțiunea în concurență neloială este una în răspundere delictuală de tip special, de tip disciplinar, una reală. În același timp, autoarea a argumentat de ce acțiunea în concurență neloială este o acțiune reală, care are la bază protecția drepturilor asupra clientelei. În acest sens, fiind invocate mai multe cauze CtEDO care au atribuit clientelei calitatea de bun incorporeal, ne referim aici la: *Iatridis versus Grecia*, *Van Marle și alții c/Pays-Bas versus Olanda*, *Buzescu versus România*.

O asemenea incursiune în normele și literatura de specialitate ce aparține atât dreptului concurenței, cât și dreptului procesual civil a permis autoarei lucrării conturarea *particularităților* acțiunii în concurență neloială: existența acesteia doar în cadrul unui raport de concurență, părțile să fie comercianți, să se adreseze aceleași clientele sau domeniul lor de activitate să fie identic sau similar. În cele ce urmează a fost subliniat faptul că acțiunile în concurență neloială pot fi clasificate în: acțiune în încetarea tulburării, acțiune în constatare, acțiune în acordarea despăgubirilor (cunoscută și ca acțiune în dezdăunare sau acțiune de daune-interese).

Acțiunea în concurență neloială este reliefată de Vlad, M. D., care evidențiază că „*prin acțiune în concurență neloială se obține angajarea răspunderii civile pentru actele de concurență neloială*”.

În consecință, scopul acțiunii în concurență neloială este repunerea părților în situația anterioară exercitării actelor de concurență, ce încalcă regulile și uzanțele cinstite, oneste” [161, p.243].

Continuând incursiunea teoretică a lucrărilor și analizelor științifice utilizate pe parcursul prezentului studiu, subliniem că acesta ar fi incomplet dacă ar lipsi examinarea tezei de doctor în drept elaborată de *Mircea, V.*, „*Răspunderea civilă delictuală în materia concurenței*” [123], susținută în anul 2014, în România. Interesul deosebit față de această lucrare științifică este condiționat de faptul că aceasta reprezintă un prim studiu complex și multiaspectual destinat răspunderii civile delictuale în materia concurenței din statul vecin, România. În virtutea funcției deținute de către *Mircea, V.* la acel moment în cadrul Consiliului Concurenței din România, teza de doctor se caracterizează prin ample examinări ale răspunderii civile delictuale în domeniul concurenței atât în România, cât și luând în considerare practica, reglementările legale, precum și abordările teoretice din Uniunea Europeană. De exemplu, în cadrul formei abreviate a tezei de doctorat, *Mircea, V.*, menționează un aspect important pentru prezenta cercetare, și anume că, comportamentul întreprinderii care încalcă regulile de concurență se va materializa, în același timp, între fapta contravențională supusă sancțiunilor aplicate de către autoritatea publică și o faptă delictuală, pe baza căreia este atrasă la răspundere civilă respectiva întreprindere. Mai mult ca atât, acesta evidențiază că ar fi incorect și contra scopului urmărit de acțiunile în răspundere civilă delictuală ca un consumator - victimă a unui fapt delictual - să nu poată pretinde paguba suferită. [123, p.53]. Pentru cercetarea de față, analiza unei lucrări de o asemenea anvergură, precum teza de doctorat susținută de către *Mircea, V.*, prezintă un rol și interes vădit luând în considerare noviația acesteia în România, or este prima care vizează un domeniu sensibil și puțin supus cercetării, precum atestăm și în Republica Moldova, de altfel.

O altă lucrare ce nu poate fi neglijată, este cea a ilustrei cercetătoare *Eminescu, Y.*, „*Concurența neleală. Drept român și comparat*” [83]. Este una din primele lucrări în care *Eminescu, Y.*, face o incursiune și analiză detaliată a concurenței neloiale din România. În mod special, pentru studiul nostru a prezentat un deosebit rol, cercetarea efectuată de *Eminescu, Y.* în ceea ce privește particularitățile și analiza prejudiciului concurențial. *Eminescu, Y.*, propune analiza prejudiciului concurențial din *două perspective*: din perspectiva unității și din perspectiva diversității sale. Analiza lucrării elaborate de *Eminescu, Y.* a permis desprinderea a o serie de concluzii, printre care că deturnarea clientelei concurentului poate fi privită prin prisma a două considerente: deturnarea clientelei ca act independent de concurență neloială (act care este reglementat și de art. 18 al Legii

concurenței nr. 183/2012) și ca efect, rezultat al exercitării altor acte de concurență neloială – or, o bună parte din actele de concurență neloială au drept consecință indirectă și deturnarea clientelei.

Prejudiciul concurențial a fost obiectul cercetărilor atestate și în literatura **franceză**. În această ordine de idei, menționăm opinia expusă de *Blaise, J.-B.*, în lucrarea „*Droit des affaires. Commerçants. Concurrence. Distribution*” [200], conform căruia prejudiciul implică de obicei pierderea unui avantaj economic, mai precis pierderea unei părți a clientelei. Daunele se manifestă apoi prin scăderea cifrei de afaceri [200, p.363]. Dar jurisprudența admite, de asemenea, că prejudiciul poate rezulta din imposibilitatea creșterii clientelei. Șirul incursiunii în doctrina franceză este continuat de *Reimer, D., Beier, F. K., Baumann, D.* [205], *Germain, M. și Vogel, L.* [203].

În continuare autorul a analizat particularitățile celorlate condiții ale răspunderii civile delictuale pentru actele de concurență neloială. Astfel, în urma analizei uneia din condițiile esențiale ale răspunderii civile delictuale pentru actele de concurență neloială – fapta ilicită – au fost conturate o serie de particularități ale acesteia: *este o faptă ilicită; în mod obligatoriu este o faptă ce derivă dintr-un raport de concurență neloială; este o faptă contrară practicilor comerciale obișnuite și principiului bunei-credințe; faptele ilicite se transpun în realitate adeseori prin utilizarea obiectelor de proprietate intelectuală și industrială ș.a.*

În consecutivitatea studiului condițiilor răspunderii civile delictuale în materia concurenței neloiale, cu referire la legătura cauzală, a fost constatat faptul că legătura de cauzalitate dintre fapta ilicită și prejudiciu în materia concurenței neloiale se referă la faptul că un anumit act de concurență neloială a determinat un anumit prejudiciu. Relevanța analizei legăturii de cauzalitate dintre fapta ilicită și prejudiciu este determinată de faptul că doar în cazul în care se atestă existența acestei legături poate fi antrenată instituția răspunderii civile delictuale.

Cu referire la condiția răspunderii civile delictuale – vinovăția, a fost statuat faptul că aceasta constituie atitudinea psihică a autorului faptei ilicite privind momentul săvârșirii actului de concurență neloială, precum și momentul anterior și posterior de săvârșire a acesteia. A fost evidențiat faptul că vinovăția în cazul răspunderii civile delictuale din materia concurenței neloiale se manifestă sub forma intenției, or persoana care săvârșește actul de concurență neloială își dă seama de caracterul prejudiciabil al acțiunii sale, a prevăzut în mod evident urmările ei prejudiciabile, precum și cu certitudine le-a dorit sau admitea, cu conștiință, survenirea anume a acelor urmări.

Cercetarea particularităților răspunderii civile delictuale pentru actele de concurență neloială și evidențierea ideilor și tezelor de bază expuse în secțiunea de referință, a generat transpunerea **obiectivului** de concretizare și argumentare a condițiilor și particularităților răspunderii civile delictuale pentru actele de concurență neloială. Totodată, autorul lucrării a scos în evidență și concluziile proprii privind subiectul investigat, ce pot servi ca fundament de cercetare ulterioară pentru continuarea analizei teoretice a temei tezei.

Analiza tratărilor doctrinare privind răspunderea civilă delictuală pentru actele de concurență neloială, precum și separat a instituțiilor răspunderii civile delictuale și concurenței neloiale, a permis autorului efectuarea unei investigații științifice aprofundate a temei de cercetare, sinteza unui volum valoros de viziuni și idei și trasarea concluziilor proprii.

1.2. Reglementări juridice privind răspunderea civilă delictuală pentru actele de concurență neloială

Reglementările juridice privind răspunderea civilă delictuală în materia concurenței neloiale reprezintă manifestări legislative care prevăd aspecte importante privind răspunderea civilă delictuală, concurența, concurența neloială și care sistematizează clar limitele acțiunilor concurenților în procesul desfășurării activității de întreprinzător.

Cadrul legislativ internațional din domeniul protecției concurenței datează din anul 1883 unde la Paris pe data de 20 martie a fost adoptată **Convenția de la Paris pentru proprietate industrială**, revizuită la Bruxelles pe 14 decembrie 1900, la Washington pe 2 iunie 1911, la Haga pe 6 noiembrie 1925, la Londra pe 2 iunie 1934 și la Stockholm pe 14 iulie 1967 și modificată pe 2 octombrie 1979 [51], fiind puse bazele protecției concurenței, inclusiv a concurenței neloiale (art. 10 bis al Convenției enunțate). În conformitate cu art. 10 bis al Convenției de la Paris: „1) *Țările Uniunii sunt obligate să asigure cetățenilor Uniunii o protecție efectivă împotriva concurenței neloiale. 2) Constituie un act de concurență neloială orice act de concurență contrar practicilor cinstite în materie industrială sau comercială. 3) Va trebui să fie interzise mai ales: 1. - orice fapte care sunt de natură să creeze, prin orice mijloc, o confuzie cu întreprinderea, produsele sau activitatea industrială sau comercială a unui concurent; 2. - afirmațiile false, în exercitarea comerțului, care sunt de natură să discrediteze întreprinderea, produsele sau activitatea industrială sau comercială a unui concurent; 3. - indicațiile sau afirmațiile a căror folosire, în exercitarea comerțului, este*

susceptibilă să inducă publicul în eroare cu privire la natura, modul de fabricație, caracteristicile, aptitudinea la întrebuințare sau cantitatea mărfurilor”.

Vom menționa că în cadrul Uniunii Europene a fost adoptată **Directiva 2005/29/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 11 mai 2005 privind practicile comerciale neloiale ale întreprinderilor de pe piața internă față de consumatori și de modificare a Directivei 84/450/CEE a Consiliului, a Directivelor 97/7/CE, 98/27/CE și 2002/65/CE ale Parlamentului European și ale Consiliului și a Regulamentului (CE) nr. 2006/2004 al Parlamentului European și al Consiliului** [73] („Directiva privind practicile comerciale neloiale”). Directiva 2005/29/CE are ca obiectiv apropierea legislațiilor statelor membre privind practicile comerciale neloiale, inclusiv publicitatea neloială, care dăunează direct intereselor economice ale consumatorilor și, prin urmare, dăunează indirect intereselor economice ale concurenților legitimi.

În conformitate cu principiul proporționalității, Directiva protejează consumatorii de consecințele unor asemenea practici comerciale neloiale, în cazul în care sunt semnificative, dar recunoaște că, în unele cazuri, impactul asupra consumatorilor poate fi neglijabil. Directiva nu reglementează și nu aduce atingere legislațiilor interne privind practicile comerciale neloiale care dăunează doar intereselor economice ale concurenților sau care au legătură cu o tranzacție între comercianți; pentru a ține seama pe deplin de principiul subsidiarității, statele membre vor menține, dacă doresc acest lucru, posibilitatea de a reglementa astfel de practici, în conformitate cu dispozițiile legislației comunitare (pct.6 Directiva 2005/29/CE).

O altă Directivă care vizează despăgubirile în cazul încălcării dispozițiilor dreptului concurenței este **Directiva 2014/104/UE a Parlamentului și a Consiliului din 26 noiembrie 2014 privind anumite norme care guvernează acțiunile în despăgubire în temeiul dreptului intern în cazul încălcărilor dispozițiilor legislației în materie de concurență a statelor membre și a Uniunii Europene** [76].

Directiva 2014/104/UE reglementează aspecte novatorii printre care menționăm, de ex. pct. 44, prin care se prevede că: „Acțiunile în despăgubire pot fi introduse atât de cei care au achiziționat bunuri sau servicii de la autorul încălcării, cât și de cumpărătorii situați în avalul lanțului de aprovizionare”, pct. 49 din Directivă care reglementează că termenele de prescripție pentru introducerea unei acțiuni în despăgubire ar putea fi de natură să împiedice părțile prejudiciate și autorii încălcării să dispună de suficient timp pentru a ajunge la o înțelegere privind despăgubirile care trebuie plătite. Pentru a acorda ambelor părți posibilitatea reală de a participa la soluționarea

consensuală a litigiului înainte de a introduce o acțiune în fața instanțelor naționale, este necesar ca termenele de prescripție să se suspende pe perioada procesului de soluționare consensuală a litigiului.

De asemenea, potrivit art. 3 din Directiva 2014/104/UE care reglementează dreptul la despăgubiri integrale: „(1) Statele membre se asigură că orice persoană fizică sau juridică care a suferit un prejudiciu cauzat de o încălcare a legislației în materie de concurență poate solicita și obține despăgubiri integrale pentru prejudiciul respectiv. (2) Despăgubirile integrale plasează persoanele care au suferit un prejudiciu în poziția în care s-ar fi aflat dacă încălcarea legislației în materie de concurență nu ar fi fost săvârșită. Prin urmare, acestea includ dreptul la despăgubiri pentru pierderea efectivă și pentru pierderea de profit plus plata dobânzii. (3) Despăgubirea integrală în temeiul prezentei directive nu conduce la o despăgubire excesivă, indiferent dacă despăgubirea integrală se produce în urma unor despăgubiri punitive, multiple sau de altă natură”.

În context, relevăm importanța *Recomandării nr. 396/2013 privind principiile comune aplicabile acțiunilor colective în încetare și în despăgubire introduse în statele membre în cazul încălcării drepturilor conferite de legislația Uniunii* [170]. Pct.9 din Recomandarea nr. 396/2013, susține faptul că, pe lângă măsurile reparatorii individuale, statele membre au adoptat diferite tipuri de mecanisme de acțiune colectivă. Astfel de mecanisme sunt menite să prevină și să pună capăt practicilor ilegale, precum și să asigure posibilitatea obținerii despăgubirilor în caz de prejudiciu colectiv. Posibilitatea de a reuni cererile și de a le introduce în nume colectiv poate constitui un mijloc mai bun de acces la justiție, în special atunci când costul acțiunilor individuale în justiție ar limita persoanele fizice prejudiciate să se adreseze instanței. Posibilitatea înaintării unei acțiuni colective este relevantă din perspectiva dreptului a unui număr de consumatori a căror drepturi au fost încălcate de a înainta acțiuni în comun.

Tema supusă cercetării este una complexă și abordează multiaspectual atât elemente din cadrul dreptului civil, cât și din dreptul concurenței, or analiza efectuată vizează răspunderea civilă delictuală pentru un domeniu specific – cel al concurenței neloiale. În acest sens, ne propunem efectuarea unei succinte prezentări și a cadrului normativ privitor la protecția concurenței, în mod special referitor la concurența neloială.

În context, referindu-ne la cadrul legal național, menționăm că, Republica Moldova este un stat tânăr, care și-a recăpătat independența în anul 1991, prin semnarea la 27.08.1991 a Declarației de independență aprobată prin Legea nr. 691 [112] din aceeași dată. Până la această dată, Republica

Sovietică Socialistă Moldovenească făcea parte din componența Uniunii Sovietice, care se caracteriza prin lipsa proprietății private, a economiei libere, unde nu exista posibilitate de profit, de îmbogățire, de ascensiune pe scară ierarhică, nu exista concurența liberă. Deci, proclamarea independenței Republicii Moldova în anul 1991 a determinat necesitatea ajustării cadrului legislativ național întru dezvoltarea și proclamarea statului de drept Republica Moldova ce își propune să aibă la bază o economie de piață și respectarea principiul libertății concurenței.

În cele ce urmează vom ierarhiza actele normative naționale relevante pentru domeniul răspunderii civile delictuale în materia concurenței neloiale în conformitate cu forța juridică a acestora.

Constituția Republicii Moldova [50]. Anul 1994 a culminat pentru Republica Moldova cu adoptarea Legii Supreme a statului: Constituția Republicii Moldova. Prin art. 9 al Constituției Republicii Moldova se consfințesc principiile fundamentale privind proprietatea. În alin. (3) al art. 9 al acesteia se consacră regula în conformitate cu care: *„Piața, libera inițiativă economică, concurența loială sunt factorii de bază ai economiei”*. Iar în art. 126 alin. (1) din Constituția Republicii Moldova: *„Economia Republicii Moldova este economie de piață, de orientare socială, bazată pe proprietatea privată și pe proprietatea publică, antrenate în concurență liberă”*. În continuare lit. b) a alin. (3) al art. 126 din Constituția Republicii Moldova reglementează faptul că statul trebuie să asigure *„libertatea comerțului și activității de întreprinzător, protecția concurenței loiale, crearea unui cadru favorabil valorificării tuturor factorilor de producție”*. Astfel, Legea Supremă a statului stabilește principiile diriguitoare privind economia de piață și concurența loială.

Codul civil al Republicii Moldova [41]. Cât privește răspunderea civilă delictuală, inclusiv cea pentru concurență neloială, specificăm că este identificată în conținutul Codului civil al RM. Codul civil, recent, a constituit obiectul unei profunde modernizări și reformări, prin Legea nr. 133 din 15.11.2018 privind modernizarea Codului civil și modificarea unor acte legislative [114], republicat în Monitorul Oficial Nr. 66-75 din 01.03.2019. Îmbunătățiri legislative atestăm și pentru instituția răspunderii delictuale. Astfel, Codul civil până la recente modificări reglementa răspunderea delictuală în Capitolul XXXIV „Obligații care nasc din cauzarea de daune” [40]. După modernizarea Codului civil [41], răspunderea delictuală este prevăzută de Capitolul XXXIII intitulat „Răspunderea delictuală”. Normele Codului civil instituie regula în conformitate cu care cel care acționează față de altul în mod ilicit, cu vinovăție este obligat să repare prejudiciul patrimonial, iar în cazurile prevăzute de lege, și prejudiciul moral cauzat prin acțiune sau omisiune (art. 1998 alin.

(1), Cod civil). Astfel, răspunderea civilă delictuală pentru actele de concurență neloială reprezintă instituția prin intermediul căreia cel prejudiciat printr-un act de concurență neloială își poate recupera prejudiciul cauzat și să fie repus în situația anterioară survenirii acestuia.

În cadrul Capitolului XXXIII din Codul civil au fost introduse noi reglementări legale, cum ar fi: protecția interesului public (art. 2003); îndeplinirea unei activități impuse ori permise de lege (art. 2004); prejudiciul suferit prin tulburarea ilegală a activității profesionistului și prin prejudiciul suferit de consumator ca urmare a concurenței neloiale (art. 2019); legătura cauzală (art. 2022); răspunderea pentru cheltuielile de prevenire (art. 2027); răspunderea pentru dobândirea, utilizarea sau divulgarea ilegală a secretelor comerciale (art. 2047-2054) ș.a.

Codul de procedură civilă al Republicii Moldova [45]. Cât privește acțiunea în concurență neloială în calitate de mijloc procesual prin care cel prejudiciat printr-un act de concurență neloială poate înainta o acțiune în instanța de judecată pentru a fi despăgubit, relevante sunt prevederile CPC al RM privind acțiunea civilă (art. 166 – 173). De asemenea, în procesul analizei probelor în cazurile de concurență neloială, sarcinei probației, relevante au fost art. 118 și 119 din CPC.

Prima lege specială din domeniul concurenței în Republica Moldova datează din anul **1992** și a fost **Legea nr. 906 din 29.01.1992 privind limitarea activității monopoliste și dezvoltarea concurenței** (abrogată) [113] (în continuare Legea nr. 906/1992) care stabilea bazele organizatorice și juridice ale dezvoltării concurenței, măsurile de prevenire, limitare și reprimare a activității monopoliste și era orientată spre asigurarea condițiilor pentru crearea și funcționarea economiei de piață în Republica Moldova. Noțiunea de acte de concurență neloială sau termenul de concurență neloială nu era reglementat expres sub această denumire de Legea nr. 906/1992. În schimb Legea nr. 906/1992 atribuia, celor ce numim astăzi acte de concurență neloială, formularea din art. 7 al Legii prenotate, de „*Acțiuni nelegitime ale agentului economic pe piață*”. Mai mult ca atât, potrivit art. 7 din Legea nr. 906/1992, se interzic acțiunile nelegitime ale agenților economici pe piață, inclusiv: „*răspândirea unor informații false sau denaturate, în stare să prejudicieze averea și (sau) reputația altui agent economic; inducerea în eroare a cumpărătorilor în ceea ce privește modul și locul fabricării, însușirile de consum și calitatea mărfurilor; compararea incorectă de către agentul economic, în scop de reclamă, a mărfurilor produse sau desfăcute de el cu mărfurile altor agenți economici; folosirea neautorizată a emblemei comerciale, a firmei sau a marcajului mărfii, precum și copierea ambalajului, aspectului exterior al mărfii altui agent economic; folosirea sau divulgarea informațiilor de ordin tehnico-științific, de producție și comerciale, inclusiv a secretelor comerciale,*

fără acordul posesorilor acestor informații”. Exemplele de acte interzise de Legea nr. 906/1992 nu reprezintă altceva decât enumerarea actelor de concurență neloială. Plauzibil este faptul că pe atunci legiuitorul a acordat o atenție deosebită acțiunilor nelegitime ale agenților economici, reglementând o serie de acte ilegale prin prevederi exprese în lege.

Legea nr. 906/1992 privind limitarea activității monopoliste și dezvoltarea concurenței a fost abrogată în anul **2000**, fiind adoptată **Legea nr. 1103 din 30.06.2000 cu privire la protecția concurenței** (abrogată) [108]. Spre deosebire de Legea nr. 906/1992 privind limitarea activității monopoliste și dezvoltarea concurenței, Legea nr. 1103/2000 privind protecția concurenței opera cu termeni precum „*concurență neloială*” și „*acte de concurență neloială*”. În conformitate cu art. 2 din Legea nr. 1103/2000, concurență neloială este: „*acțiunile agentului economic de a obține avantaje neîntemeiate în activitatea de întreprinzător, ceea ce aduce sau poate aduce prejudicii altor agenți economici sau poate prejudicia reputația lor în afaceri*”. Art. 8 al Legii nr. 1103/2000 intitulat „Concurența neloială”, prevedea:

„(1) Agentului economic i se interzice să efectueze acte de concurență neloială, inclusiv: a) să raspândească informații false sau neautentice care pot cauza daune unui alt agent economic și (sau) pot prejudicia reputația lui; b) să inducă în eroare cumpărătorul privitor la caracterul, modul și locul fabricării, la proprietățile de consum, la utilitatea consumului, la cantitatea și calitatea mărfurilor; c) să compare neloial în scopuri publicitare mărfurile produse sau comercializate de el cu mărfurile altor agenți economici; d) să folosească neautorizat, integral sau parțial, marca comercială, emblema de deservire a altor obiecte ale proprietății industriale, firma unui alt agent economic, să copieze forma, ambalajul și aspectul exterior al mărfii unui alt agent economic; e) să obțină nelegitim informații ce constituie secretul comercial al unui alt agent economic, să le folosească sau să le divulge. (2) Agenții economici, asociațiile lor, precum și organizațiile obștești ale întreprinzătorilor și consumatorilor sunt în drept să solicite Agenției Naționale pentru Protecția Concurenței apărare împotriva concurenței neloiale”.

După 12 ani de la adoptare, Legea nr. 1102/2000 privind protecția concurenței a fost abrogată prin **Legea concurenței nr. 183 din 11.07.2012** [106] (Legea nr. 183/2012) care în art. 4 definește concurență neloială ca „*orice acțiune, realizată de întreprinderi în procesul concurenței, care este contrară uzanțelor oneste în activitatea economică*”. O îmbunătățire considerabilă, conform Legii nr. 183/2012, a reprezentat introducerea în conținutul acesteia a unui capitol separat destinat exclusiv concurenței neloiale, intitulat: **Capitolul III, Concurența neloială**. Pe lângă prevederile

generale prin care se interzice întreprinderilor să realizeze acțiuni de concurență neloială (art. 14 alin. (1)), Legea nr. 183/2012 conține reglementări ale actelor de concurență neloială în articole separate, precum urmează: *discreditarea concurenților* (art. 15), *instigarea la rezilierea contractului cu concurentul* (art. 16), *obținerea și/sau folosirea ilegală a secretului comercial al concurentului* (art. 17), *deturnarea clientelei concurentului* (art. 18), *confuzia* (art. 19).

Legea nr. 183/2012 stabilește cadrul juridic al protecției concurenței, inclusiv al contracarării practicilor anticoncurențiale și a concurenței neloiale, al realizării concentrărilor economice pe piață, cadrul juridic privind activitatea și competența Consiliului Concurenței și responsabilitatea pentru încălcarea legislației în domeniul concurenței (art. 1 din Legea nr. 183/2012) și reprezintă transpunerea în realitatea juridică a Republicii Moldova a reglementărilor din cadrul Uniunii Europene în domeniul concurenței.

Legea RM nr. 183/2012 limitează sfera de aplicare a normelor legii privind concurența neloială la actele de concurență neloială reglementate expres în cadrul acesteia: art. 15-19. Cu toate că, în definirea termenului de concurență neloială, legiuitorul atribuie acesteia „*orice acțiune, realizată de întreprinderi în procesul concurenței, care este contrară uzanțelor oneste în activitatea economică*” (art. 4 Legea nr. 183/2012), în cadrul capitolului III denumit, „Concurență neloială”, menționează ca regulă generală că: „*se interzice întreprinderilor să realizeze acțiuni de concurență neloială*”, ulterior se definesc în reglementări, articole separate la care acte de concurență neloială s-a referit legiuitorul când a introdus interzicerea acțiunilor de concurență neloială (art.15-19 din Legea nr. 183/2012). Acest fapt poate genera confuzii și interpretări în aplicarea corectă a Legii nr. 183/2012 în cazul apariției pe terenul concurenței Republicii Moldova a actelor de concurență neloială care nu pot fi incluse în sfera practicilor neloiale deja reglementate de legiuitor și care au fost menționate mai sus.

Luând în considerație faptul că progresul economic este în continuă ascensiune, nimeni nu garantează că nu vor apărea și alte acte neloiale care însă, să nu aibă o transpunere în cadrul normativ al Republicii Moldova. Ca urmare a acestui punct de vedere, autoarea a formulat în textul prezentului studiu propunerea de *lege ferenda* care are ca fundament anume aceste aspecte.

În procesul cercetării științifice a actelor de concurență neloială au fost utilizate și acte normative care reglementează aspecte privind obiectele de proprietate industrială ce pot fi vizate de actele de concurență neloială. Pentru cercetarea actului de concurență neloială sub forma confuziei (art. 19 din Legea nr. 183/2012), relevante au fost următoarele acte normative:

- **Legea privind protecția mărcilor nr. 38 din 29.02.2008** [118], reglementează raporturile juridice ce apar în procesul înregistrării, protecției juridice și utilizării mărcilor. În ceea ce privește prezentul studiu, subliniem că actul de concurență neloială sub forma confuziei se referă inclusiv la marcă, ca obiect al concurenței neloiale. În acest sens este importantă cunoașterea faptului ce reprezintă o marcă. Legea privind protecția mărcilor definește marca în felul următor – „*orice semn (vizual, sonor, olfactiv, tactil) care servește la individualizarea și deosebirea produselor și/sau serviciilor unei persoane fizice sau juridice de cele ale altor persoane fizice sau juridice*” (art. 2, Legea privind protecția mărcilor);
- **Legea privind protecția desenelor și modelelor industriale nr. 161 din 12.07.2007** [116] - are drept scop stabilirea unui cadru juridic de organizare și funcționare a sistemului de protecție a desenelor și modelelor industriale, garantarea exercitării eficiente a drepturilor conferite de desenele și modelele industriale. Art. 3 din Legea privind protecția desenelor și modelelor industriale definește noțiunea de desen sau model industrial ca fiind „*aspectul exterior al unui produs sau al unei părți a lui, rezultat în special din caracteristicile liniilor, contururilor, culorilor, formei, texturii și/sau ale materialelor și/sau ale ornamentației produsului în sine*” (art. 3 din Legea privind desenele și modelele industriale);
- **Legea privind protecția indicațiilor geografice, denumirilor de origine și specialităților tradițional garantate nr. 66 din 27.03.2008** [117] – ce stabilește norme ce țin de înregistrarea, protecția juridică și utilizarea indicațiilor geografice, denumirilor de origine și specialităților tradiționale garantate.

De asemenea pentru prezentul studiu relevante au fost și tipurile de publicități interzise de **Legea cu privire la publicitate nr. 1227 din 27.06.1997** [109] (în continuare Legea nr. 1227/1997) or, potrivit art. 7 din Legea precitată, publicitatea trebuie să se desfășoare doar cu respectarea principiilor de bază ale activității de publicitate care sunt: a) loialitatea, onestitatea, autenticitatea și decența publicității; b) utilizarea formelor, metodelor și mijloacelor care nu aduc prejudicii spirituale, morale sau psihice consumatorilor de publicitate; c) concurența onestă; d) responsabilitatea față de consumatori, societate și stat. Astfel, publicitatea trebuie să se desfășoare în strictă conformitate cu principiile stabilite de Legea nr. 1227/1997.

Pentru studiul de față prezintă interes și analiza **Legii nr. 11/1991 privind combaterea concurenței neloiale din România** [111], cu modificările ulterioare care prevede că comercianții trebuie să își desfășoare activitatea cu bună-credință și potrivit uzanțelor cinstite (art. 1 al Legii

române). De asemenea, Legea română, în conformitate cu ultimele ajustări reglementează ca făcând parte din categoria actelor de concurență neloială, următoarele acte: a) denigrarea unui competitor sau a produselor/serviciilor sale, realizată prin comunicarea ori răspândirea de către o întreprindere sau reprezentantul/angajatul său de informații care nu corespund realității despre activitatea unui concurent sau despre produsele acestuia, de natură să-i lezeze interesele; b) deturnarea clientelei unei întreprinderi de către un fost sau actual salariat/reprezentant al său ori de către orice altă persoană prin folosirea unor secrete comerciale, pentru care respectiva întreprindere a luat măsuri rezonabile de asigurare a protecției acestora și a căror dezvăluire poate dăuna intereselor acelei întreprinderi; c) orice alte practici comerciale care contravin uzanțelor cinstite și principiului general al bunei-credințe și care produc sau pot produce pagube oricăror participanți la piață (art. 4, Legea nr. 11/1991 privind combaterea concurenței neloiale din România).

Menționăm următoarele acte normative subordonate legilor utilizate în procesul investigării temei de cercetare:

- ***Hotărârea Guvernului cu privire la prețurile de comercializare a produselor social importante: nr. 774 din 20.06.2016*** [100] – care a permis conturarea ideii că potrivit regulii generale, întreprinzătorii sunt în drept să stabilească independent prețurile și tarifele la bunurile și serviciile propuse de aceștia, și, doar ca excepție, pot fi instituite prețuri și tarife la anumite produse de importanță socială și/sau națională;

- ***Hotărârea Guvernului cu privire la reglementarea monopolurilor: nr. 582 din 17.08.1995. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova din 26.10.1995*** [101] – care a permis evidențierea domeniilor nesusceptibile concurenței. Astfel încât, au fost stabilite deosebiri dintre concurența neloială și concurența interzisă, cu exemplificarea concretă a domeniilor interzise concurenței.

Analiza reglementărilor juridice naționale, europene, internaționale, din România în domeniul răspunderii civile delictuale pentru actele de concurență neloială a permis crearea unor viziuni concludente și critice, examinarea conceptelor relevante, evidențierea lacunelor și posibilitatea operării unor remedieri legislative în cadrul normativ al Republicii Moldova.

1.3. Concluzii la capitolul I

Generalizând abordările teoretice, investigațiile științifice elucidate în literatura de specialitate, precum și cadrul normativ internațional, din cadrul Uniunii Europene și cel național privind

fenomenul răspunderii civile delictuale pentru actele de concurență neloială, putem formula următoarele concluzii:

1. Incursiunea teoretică utilizată în procesul de investigație a prezentului studiu a facilitat conturarea conceptelor juridice aferente temei de cercetare, care determină o mai bună cunoaștere și abordare a acesteia. În acest sens, o importanță deosebită pentru elaborarea aspectelor enunțate *supra* a reprezentat lucrările privind nuanțarea clasificărilor și condițiilor ce necesită a fi întrunite pentru existența concurenței neloiale și caracterizarea actelor de concurență neloială, menționăm autorii: *Mihai, E.; Dușcă, I.; Gheorghe, C.; Vonica, R. P.; Georgescu, I. L.; Căpățână, O., Gheorghiu, Gh., Niță, M.; Popescu, M.; Pătulea, V., Turuianu, C.; Roș, V.; Cărpenaru, S. D.; Eminescu, Y.; Chiroșca, D și Volcinschi, V.; Gorincioi, C.; Bologan, D.* Privind evidențierea particularităților răspunderii civile delictuale pentru actele de concurență neloială, analiza acțiunii în concurență neloială, subliniem lucrările autorilor: *Eminescu, Y.; Mihai, E.; Vlad, M. D.*
2. Preocupări numeroase privitor la răspunderea civilă delictuală, concurența neloială, precum și fenomenul răspunderii civile pentru actele de concurență neloială au fost atestate și în literatura de specialitate din alte state. Reliefăm contribuția următorilor cercetători în procesul elaborării prezentului studiu: *Pop, L., Popa, I. F., Vidu, S. I.; Vasilescu, P.; Pop, L.; Kemani, R. S., Shapiro, D. M.; Azema, J.; Germain, M. și Vogel, L.; Brault, D.; Reimer, D., Beier, F. K.; Blaise, J. B.*
3. Analizând gradul de investigare a temei „Răspunderea civilă delictuală pentru actele de concurență neloială” în literatura de specialitate a Republicii Moldova, constatăm faptul că problematica enunțată nu cunoaște o examinare amplă și suficientă. Mai mult ca atât, în domeniul răspunderii juridice pentru concurență neloială atestăm investigații științifice în dreptul penal, mai sumar analiza răspunderii civile delictuale pentru actele de concurență neloială. În acest sens, evidențiem că raportate la tema de cercetare au fost supuse examinării doar aspecte privind: conceptul de concurență comercială; abordări generale privind noțiunea de concurență neloială; au fost analizate parțial actele de concurență neloială; prejudiciul concurențial, modalitățile de stabilire a cuantumului acestuia. Cadrul teoretic al răspunderii civile delictuale este unul vast și complex, totuși mai puțin satisfăcătoare este existența unor tratări științifice ample ce abordează instituția răspunderii civile delictuale din perspectiva actelor de concurență neloială.

4. Referindu-ne la cadrul legal național necesar prezentului studiu, evocăm reglementările Codului civil al RM, Legea nr. 183/2012, la nivel internațional deosebit de relevantă considerăm a fi Convenția de la Paris privind protecția proprietății industriale care prin intermediul art. 10 bis, consfințește regula prin care este interzisă concurența neloială. La nivel European notăm existența Directivelor UE ce reglementează materia concurenței, procedura de despăgubire ș.a.

Problema științifică importantă constă în *identificarea* ansamblului particularităților și condițiilor aferente răspunderii civile delictuale pentru actele de concurență neloială prin prisma legislației Republicii Moldova, *fapt care a contribuit la evidențierea și clarificarea* aspectelor specifice și condițiilor răspunderii civile delictuale în materia concurenței neloiale, *în vederea aplicării* uniforme a reglementărilor legale din acest domeniu.

Lucrarea își propune ca **scop** efectuarea unei investigații științifice în vederea fundamentării, identificării și analizei condițiilor generale, și a particularităților răspunderii civile delictuale în materia concurenței neloiale prin prisma legislației Republicii Moldova.

Pentru îndeplinirea acestui scop au fost formulate următoarele **obiective** ale cercetării:

1. analiza și definirea conceptului de concurență comercială și concurență neloială, redată atât în cadrul teoretic, cât și normativ, în scopul elucidării terminologiei;
2. identificarea și caracterizarea tipurilor de acte de concurență neloială reglementate de legislația Republicii Moldova;
3. determinarea și analiza condițiilor răspunderii civile delictuale în materia concurenței neloiale;
4. concretizarea și argumentarea particularităților răspunderii civile delictuale pentru actele de concurență neloială;
5. identificarea și examinarea particularităților acțiunii în concurență neloială;
6. propunerea argumentată a remedierilor legislative în scopul perfecționării conținutului reglementărilor legale privind instituția răspunderii civile delictuale pentru actele de concurență neloială.

2. DELIMITĂRI CONCEPTUALE PRIVIND CONCURENȚA COMERCIALĂ ȘI CONCURENȚA NELOIALĂ

*„Concurența este nu numai baza protecției consumatorului,
ci și motivația de a progresa”, Herbert Hoover*

(Cel de al treizeci și unulea Președinte al Statelor Unite ale Americii (1929 - 1933))

2.1. Conceptul de concurență comercială

Constituția Republicii Moldova [50], în art. 126 alin. (1), proclamă că: *„Economia Republicii Moldova este o economie de piață, de orientare socială, bazată pe proprietate privată și pe proprietate publică, antrenate în concurență liberă”*. Iar în același scop, art. 126 alin. (3) lit. c), printre factorii pe care statul trebuie să-i asigure, enumeră: *„libertatea comerțului și activității de întreprinzător, **protecția concurenței loiale**, crearea unui cadru favorabil valorificării tuturor factorilor de producție”*. Legea supremă a statului recunoaște rolul concurenței în cadrul economiei de piață și acordă prioritate ridicând la rang de principiu desfășurarea activității de antreprenariat în limitele concurenței loiale.

Reglementarea activității economice în condițiile unei economii de piață, bazată pe concurență liberă, presupune crearea condițiilor ce ar stimula activitățile de întreprinzător, atragerea investițiilor străine și a investițiilor cetățenilor Republicii Moldova prin diverse forme de parteneriat public - privat și crearea unei piețe financiare dezvoltate [126, p.469]. Din această perspectivă, este indubitabilă importanța concurenței în economia de piață a unui stat, or anume concurența comercială reprezintă unul din elementele definitorii și esențiale ale progresului economic. După cum bine este punctată opinia că principiile pieței libere nu ajung să guverneze realitatea economică decât în condiții de liberă competiție, de concurență reală între comercianți [88, p.35].

Referindu-ne la definirea noțiunii de concurență din perspectiva reglementărilor naționale, evidențiem că, pe lângă prevederile generale cuprinse în Constituția Republicii Moldova, legiuitorul a oferit protecție concurenței prin reglementarea acesteia într-un act normativ separat: Legea concurenței nr. 183 din 11.07.2012 [106] (Legea nr. 183/2012). Potrivit art. 4 al Legii nr. 183/2012, *concurență* presupune – *„rivalitate economică, existentă sau potențială, între două sau mai multe întreprinderi independente pe o piață relevantă, când acțiunile lor limitează efectiv posibilitățile fiecăreia dintre ele de a influența unilateral condițiile generale de circulație a produselor de pe piața respectivă, stimulează progresul tehnico-științific și creșterea bunăstării consumatorilor”*.

Opinăm că definiția legală este una amplă și cuprinde multiaspectual pilonii ce formează termenul de concurență (piața relevantă și întreprinderea).

Concurența este și în perioada contemporană una dintre temele actuale de cercetare, deoarece omul tinde mereu să atingă culmile perfecțiunii, să-și dezvolte activitățile economice spre obținerea profitului, astfel, aflându-se într-o rivalitate continuă cu semenii săi [22, p.65].

Referindu-ne la noțiunea de „*concurență*”, delimităm faptul că în stabilirea fie a diferențierilor, fie a asemănărilor între: „*concurență comercială*” și „*concurență economică*” conceptual pot apărea dificultăți. În esență, aceste noțiuni sunt asemănătoare, în limbajul obișnuit sunt utilizate în același sens. Însă dacă vom analiza noțiunile de „*economică*” și „*comercială*”, vom ajunge la concluzia ca prima o conține pe cea de a doua. Așa cum etimologic, „comercial” provine de la comerț, ceea ce reprezintă totalitatea operațiunilor efectuate de antreprenor de la producerea bunului, circulația acestuia pe piață și momentul distribuției, vânzării lui. Pe când noțiunea de „*economic*” cuprinde și etapele de până la producerea bunului, adică activitățile de producere, executare lucrări, prestări servicii. Totuși, noțiunea de concurență comercială este mai des utilizată, în cuprinsul acesteia se prezumă a fi incluse și multitudinea activităților economice. Din acest considerent, ne expunem asupra egalității în sens al noțiunilor de „*concurență comercială*” și „*concurență economică*”. Mai mult ca atât, vom sublinia faptul că noțiunea de concurență comercială este mai bine-venită de utilizat, întrucât a ajuns a fi cunoscută ca atare în limbajul uzual.

Consemnăm, în argumentarea susținerii utilizării noțiunii de concurență comercială, și faptul că aceasta reprezintă o competiție, rivalitate între agenți economici care, prin acțiunile lor, limitează posibilitatea lor individuală de a modifica careva condiții existente pe o piață de mărfuri [22, p.65] - definiție ce în mod suplimentar demonstrează oportunitatea utilizării noțiunii de concurență comercială în detrimentul noțiunii de concurență economică. De asemenea, *Pilpel, F. H. și Zavin, Th.* identifică concurența comercială cu „*un set de reguli de moralitate comercială*” [184, p.232].

Dușcă, A. I. scoate în evidență faptul că, concurența este un compromis rezonabil între două concepții economice: - *Concepția liberală*, conform căreia legea pieței impune în mod natural întreprinderilor un comportament concurențial; - *Concepția dirijistă*, în conformitate cu care statul trebuie să intervină pentru a prescrie, pe cale legislativă, un comportament care să corespundă anumitor obiective economice și politice. În mod esențial, este vorba de a permite întreprinderilor să exercite o concurență liberă, cu condiția de a nu dăuna altor operatori pe piață, clienților, consumatorilor sau intereselor economice în general [82, p.137]. Ne raliem la opinia expusă de către

Dușcă, A. I., or concurența se poate manifesta atât sub forma unei rivalități economice a concurenților pentru afirmarea întâietății într-un anumit segment de piață, cât și în calitate de concurență instituită de stat, cum ar fi cazul monopolurilor statului în domenii de interes național.

Doctrinarul român Mihai, E., în lucrarea sa în procesul de analiză a concurenței, oferă acestui termen dimensiunea unei competiții economice, „*departe de a avea semnificația unei goane triviale în căutarea profitului individual, cu ignorarea sau chiar stoparea intereselor și drepturilor celorlați – rivali, salariați și consumatori – înseamnă, înainte de orice, coeziune socială pentru obținerea împreună a bunăstării, ca obiectiv comun*” [121, p.31]. Mihai, E. în definiția enunțată supra prezintă concurența sub forma unui aport comun spre obținerea progresului continuu, categorisire cu care nu putem fi decât de acord. Prin prisma acestei abordări, se evidențiază primatul ideii că concurența este un proces al întregii societății, având ca scop principal - obținerea bunăstării comunității. Împărtășim această idee, însă constatăm că realitatea economică din ultimele decenii a pus în prim plan binele și profitul individual, lăsând obiectivul bunăstării comune pe un plan secund.

De asemenea, Amasa, C. P. reiterează că dreptul la o concurență liberă și nerestricționată este liber acceptată, însă o astfel de concurență, pentru a fi legală trebuie să fie cinstită [167, p.207].

În cele ce urmează, vom enumera câteva definiții propuse de literatura de specialitate pentru determinarea conceptului de concurență.

Vonica, R. P., definește concurența ca fiind confruntarea dintre agenții economici cu activități identice sau asemănătoare, exercitate în domeniile deschise pieței pentru câștigarea și conservarea clientelei, în scopul rentabilizării propriei întreprinderi [164, p.181]. Din opinia enunțată rezultă că, concurența reprezintă rivalitatea dintre agenții economici concurenți în vederea obținerii, menținerii și extinderii clientelei, având drept obiectiv generarea profitului.

Organizația de Cooperare și Dezvoltare Economică (OCDE) - organizație internațională cu 35 de state membre cu puteri depline - cu referire la noțiunea concurenței, evidențiază că aceasta reprezintă situația de pe o piață, în care firme sau vânzători se luptă în mod independent pentru a câștiga clientela, în scopul de a atinge un obiectiv economic, de exemplu, profituri, vânzări și/sau împărțirea pieței [204, p.23].

Într-o altă abordare, propusă atât de doctrinarii francezi, cât și de cei români concurența are la bază scopul acaparării clientelei. Astfel, doctrinarul român Georgescu, I. L., percepe concurența drept o „*luptă pentru dobândirea și menținerea clientelei*” [86, p.585], același aspect fiind evidențiat și de doctrinarul francez Azema, J., care consideră concurența „*rivalitatea agenților*

economici în căutarea și păstrarea clientelei” [199, p.17]. Considerăm cu certitudine că, existența concurenței are drept fundament procesul de obținere, menținere și extindere a clientelei, precum și obținerea profitului – elementele clasice specifice concurenței comerciale.

Concurența, în sens juridic, semnifică o confruntare dintre agenții economici cu activități similare sau asemănătoare, exercitate în domeniile deschise pieței pentru câștigarea și conservarea clientelei, în scopul rentabilizării propriei întreprinderi [35, p.86].

Din punct de vedere economic, pentru a fi posibilă, concurența presupune o piață organizată pe baza unor reguli: independența și descentralizarea activității de producție, de distribuție și de consum, libertatea de inițiativă fără constrângere sau limitări de ordin administrativ și proprietatea privată asupra unui procent semnificativ din totalitatea mijloacelor de producție [162, p.549].

Definiția concurenței sub aspect economic pune accentul pe libertatea activității de întreprinzător, dar considerăm necesar să subliniem faptul că această libertate trebuie să fie exercitată doar prin respectarea normelor legale, adică este o libertate condiționată de limitele legii.

Potrivit legislației Federației Ruse, și anume a art. 4 al Legii cu privire la protecția concurenței [194], prin concurență se înțelege *„rivalitatea dintre entitățile economice, în care acțiunile independente ale fiecăruia dintre ele împiedică sau limitează capacitatea fiecăruia de a influența în mod unilateral condițiile generale de circulație a mărfurilor pe piața relevantă a produsului”*. Prin urmare, definiția concurenței din legislația rusă se axează pe aceleași elemente componente ca și noțiunea respectivă din legislația Republicii Moldova (rivalitate economică, acțiunile concurenților limitează posibilitățile fiecăruia dintre ei de a influența unilateral condițiile generale de circulație a produselor pe o anumită piață, piața relevantă). Așadar, concurența exercită o presiune constantă asupra întreprinderilor pentru a pune la dispoziția consumatorilor o ofertă cât mai variabilă și la cele mai bune prețuri.

Mai subliniem 2 concepte propuse pentru definirea concurenței comerciale: Concurența comercială reprezintă confruntarea continuă dintre agenții economici concurenți în procesul activității economice în vederea atragerii, menținerii, expansiunii clientelei efectuată cu scopul de a obține profit, și: concurența comercială este percepută ca fiind o rivalitate între agenții economici aflați pe o piață comună, în vederea acaparării unui segment mai larg al clientelei și obținerii de beneficii, prin efectuarea unor acțiuni care nu permit unilateral agenților economici de a aduce careva modificări condițiilor pieții în cauză [22, p.66].

În cele ce urmează conturăm *particularitățile* concurenței comerciale. Doctrina română evidențiază următoarele: a) intervine între comercianți care oferă pe aceeași piață produse sau servicii și care urmăresc să satisfacă necesități asemănătoare ale consumatorilor; b) este o competiție liberă în sensul că fiecare agent economic are posibilitatea să hotărască cum și când intervin mijloacele pe care le utilizează; c) este o stare comună întreținută de actele celor care participă la comerț, variabilă în raport de creșterea și scăderea acțiunilor concurențiale ale agenților economici; d) echilibrează cererea și oferta în diferitele domenii de activitate economică, determinând strategiile competiționale ale participanților, particularizarea și specializarea întreprinderilor în relațiile cu consumatorii; e) este factorul determinant în stabilirea prețurilor, împiedicând obținerea profiturilor de monopol; f) stabilește o repartizare a beneficiilor proporțional cu aportul agenților economici în procesul de producție și de distribuție a bunurilor [164, p.181].

Trăsăturile evidențiate *supra* permit sublinierea componentelor concurenței, particularităților acesteia și rolului concurenței în procesul de reglare a cererii și ofertei pe o piață determinată.

Agreăm faptul că concurența apare, în mod obligatoriu, între concurenții care desfășoară activități similare, or numai astfel se observă existența raportului de concurență.

De asemenea, pentru existența concurenței comerciale, potrivit doctrinei [11, p.197] sunt necesare următoarele *condiții*:

1. *Liberalizarea comerțului.* Autorii Patulea, V. și Turianu, C. nuanțează faptul că liberalizarea comerțului presupune dreptul fiecărui agent economic de a exercita comerțul pe care și-l alege sau de a produce și a vinde ceea ce se cere pe piață, fără restricții sau impunerea unor obligații pe cale administrativă [128, p.189]. Cu alte cuvinte, liberalizarea comerțului presupune posibilitatea liberii alegeri de către întreprinderi a domeniului de activitate. Respectiva condiție își are originea în dispozițiile constituționale prin care statul trebuie să asigure libertatea comerțului și a activității de întreprinzător, precum și protecția concurenței loiale.

2. *Liberalizarea prețurilor și tarifelor.* Prețurile la mărfuri și tarifele la servicii se formează în procesul liberei concurențe. Ca excepție, art. 3 alin. (4) al Legii nr. 183/2012 prevede situația pentru sectoarele economice în care concurența este restrânsă sau inexistentă, precum și în împrejurări excepționale (cum ar fi: situațiile de criză, dezechilibrul major dintre cerere și ofertă), Guvernul este în drept să dispună și/sau să aplice măsuri cu caracter temporar pentru a limita sau chiar pentru a bloca creșterea excesivă a prețurilor. Prin Hotărârea nr. 774 din 20.06.2016 cu privire la prețurile de comercializare a produselor social importante [100], Guvernul a aprobat

Regulamentul de formare a prețurilor de comercializare a produselor social importante, conform anexei nr. 1. Potrivit pct.1 al Regulamentului de formare a prețurilor de comercializare a produselor social importante: „*Produsele se comercializează pe teritoriul Republicii Moldova la prețuri libere de vânzare, cu excepția produselor social importante, prevăzute în anexa Regulamentului, față de care se aplică măsurile reglementării de stat a prețurilor (pâine, colaci, lapte de consum de vaci, chefir, ulei de floarea-soarelui, făină de grâu, hrișcă, orez ș.a.)*”.

Prin urmare, potrivit regulii generale, întreprinzătorii sunt în drept să stabilească independent prețurile și tarifele la bunurile și serviciile propuse de aceștia, și, doar ca excepție, pot fi instituite prețuri și tarife la anumite produse de importanță socială și/sau națională.

Mai mult ca atât, după cum este specificat în doctrină, *per ansamblu*, liberalizarea prețurilor și tarifelor joacă un rol important în asigurarea jocului liber al concurenței, făcând posibilă diferențierea agenților economici prin aceea că pot oferi mărfuri sau servicii în grade diferite de convenabilitate sub aspectul prețului [128, p.189].

3. *Convertibilitatea monedei naționale*. Convertibilitatea monetară reprezintă abilitatea și ușurința unei valute de a se schimba în altă valută. Ca urmare a convertibilității, produsele și serviciile unui stat se află într-o concurență reală și liberă cu produsele și serviciile similare din cadrul altor state. Astfel, sunt stimulate îmbunătățirea activității de producție, creșterea productivității muncii și ridicarea nivelului tehnic, calitativ și estetic al produselor.

În literatura de specialitate se menționează că în esență, convertibilitatea monedei naționale reprezintă o condiție necesară pentru a nu fi dezavantajați comercianții autohtoni în confruntarea lor cu cei străini care acționează pe piața internă [128, p.190].

4. *Existența unui număr suficient de agenți economici privați*. Concurența încetează de a fi eficientă în cazul în care furnizorii sau consumatorii pierd facultatea de a alege partenerul de afaceri. Numărul foarte redus de agenți economici transformă piața în monopol sau monopson [34, p.135].

Însă în cazuri excepționale, conform art. 12 al. (2) al Legii nr. 183/2012, Guvernul, autoritățile și instituțiile administrației publice centrale sau locale sunt în drept să stabilească interdicții sau restricții, neprevăzute de lege, pentru activitatea întreprinderilor pentru a lichida consecințele calamităților naturale și catastrofelor și pentru a preveni epidemiile, în conformitate cu Legea nr. 212-XV din 24 iunie 2004 privind regimul stării de urgență, de asediu și de război [119].

La fel, în cazul monopolurilor de stat, nu putem vorbi despre un număr suficient de agenți economici. Hotărârea Guvernului nr. 582 din 17.08.1995 cu privire la reglementarea monopolurilor

[101], în cadrul Anexei nr. 2 stabilește Lista monopolurilor statului și a organelor administrației publice, abilitate cu reglementarea lor, iar prin intermediul Anexei nr. 3 statuează Lista monopolurilor naturale și a organelor administrației publice, abilitate cu reglementarea lor.

Este importantă și existența unei libertăți deplină de intrare și retragere de pe piață, libertate care face investiția mai atractivă. Intrarea și ieșirea ușoară de pe piață are un impact favorabil asupra concurenței. În această ordine de idei, redutabilii prof. *Roșca, N.* și *Baieș, S.* evidențiază că, dacă pe piață există o cerere la un produs, întreprinzătorii de pe această piață sunt limitați în posibilitatea de a pune prețuri exagerate, deoarece alți întreprinzători, simțind lucrul acesta, încep imediat să plaseze capitalul în domeniul respectiv, și invers, dacă pe piață există o supraofertă, întreprinzătorul trebuie să aibă libertatea de a se retrage și a-și plasa capitalul în domenii mai profitabile, pentru a preveni insolabilitatea [144, p.84]. Astfel, concurența presupune existența unui număr nelimitat de concurenți, cu excepțiile prevăzute de normele legale.

5. *Accesul investitorilor străini și garantarea investițiilor străine.* Investițiile străine contribuie nu numai la restructurarea economiei, în sensul dezvoltării anumitor domenii de activitate, dar și la promovarea unei competiții oneste în domeniul concurenței.

Investițiile au o contribuție importantă la: creșterea economică, ocuparea forței de muncă, transferul de tehnologie; diversificarea și sporirea căilor de producere a bunurilor alimentare; modernizarea transporturilor și a mijloacelor de comunicație; construirea de locuințe și edificii în mediul urban și cel rural, de interes individual și de interes public [166, p.346]. De altfel, accesul investitorilor străini și garantarea investițiilor străine asigură alinierea mai rapidă a producătorilor autohtoni la standardele comerțului internațional și al țărilor dezvoltate [128, p.190].

6. *Instituirea cadrului legal pentru prevenirea și sancționarea concurenței ilicite.* Această condiție este una fundamentală datorită impactului negativ pe care l-ar avea concurența în lipsa unui cadru legal care să o reglementeze. Astfel, în absența unui cadru juridic, întreprinzătorii nu ar fi sancționați în cazurile practicării unor metode neonestе ce ar prejudicia alți concurenți de bună-credință, fapt ce ar perturba funcționarea adecvată a pieței. De asemenea, asigurarea unui cadru legal ar promova utilizarea uzanțelor comerciale oneste și a bunei-credințe în activitatea comercială a operatorilor economici. Având în vedere rolul pozitiv, stimulatіv, pe care îl are concurența în activitatea economică, dreptul trebuie să instituie cadrul juridic necesar pentru manifestarea acesteia.

Astfel, întreprinderile concurente trebuie „*să respecte un număr cert de norme legale și să nu permită adoptarea unui comportament neloial, care este contrar uzanțelor și normelor legale în vigoare*” [203, p.506].

Prin prisma conceptelor de concurență comercială, a trăsăturilor și condițiilor acesteia și sintetizând cele expuse mai sus, putem formula următoarea definiție pentru noțiunea de concurență comercială: **Concurența comercială reprezintă confruntarea continuă dintre întreprinderile concurente în procesul activității economice în vederea atragerii, menținerii, expansiunii clientelei efectuată cu scopul de a obține profit prin efectuarea unor acțiuni care nu permit unilateral întreprinderilor de a aduce careva modificări condițiilor pieții în cauză.**

Menționăm că, concurența sănătoasă este premisa ideală spre un mediu de afaceri prosper, spre un progres continuu și bunăstarea generală a societății. Competitivitatea întreprinderilor generează pe lângă beneficii generale întregii societăți, beneficii pentru consumatori – ce țin de creșterea calității produselor, apariția produselor novative, tendința de a presta servicii la cel mai înalt nivel, folosirea tehnologiilor de ultimă generație – toate au ca finalitate crearea, menținerea și extinderea unui mediu sănătos competitiv, și satisfacerea necesităților consumatorului final.

Mai mult decât atât, se poate afirma că mecanismul oricărei economii de piață adevărate este unul concurențial [17, p.9]. În această ordine de idei, consemnăm că într-o societate dezvoltată, concurența este un proces inherent și indispensabil, or concurența loială aduce doar beneficii acestei societăți. Pe lângă acestea, un mediu concurențial vast oferă clientelei posibilitatea de a alege iar, pe de altă parte, reprezintă un proces dinamic și continuu al subiecților concurenței de atingere a culmilor profesionalismului.

2.2. Abordări doctrinare și normative privind noțiunea de concurență neloială

2.2.1. *Tratări doctrinare privind noțiunea de concurență neloială*

Una dintre condițiile de bază pentru existența unei economii de piață funcționale, pe lângă libertatea de mișcare a bunurilor, persoanelor, serviciilor și capitalului, o reprezintă un mediu concurențial nedistorsionat, or „*exercitarea comerțului în limitele concurenței licite este un imperativ al dezvoltării relațiilor comerciale*” [150, p.81]. Mai mult ca atât, concurența reprezintă factorul determinant al dezvoltării în cadrul unei economii de piață.

Haines, Ch., profesor universitar în cadrul Universității din Texas, încă în anul 1919 afirma că folosirea practicilor neloiale și necinstite este paralelă cu creșterea comerțului, iar rivalitatea fermă a metodelor comerciale moderne a sporit metodele frauduloase de concurență [172, p.1].

Nerespectarea uzanțelor și a regulilor oneste în afaceri a determinat apariția concurenței neloiale, și implicit, a normelor care o condamnă. Deci, profesioniștii nu întotdeauna utilizează mijloace oneste în confruntarea comercială pe care o exercită, ci apelează la mijloace neloiale, fapt ce creează premise pentru apariția concurenței neloiale, care la rândul său este o formă a concurenței comerciale. Totuși, concurența comercială trebuie să fie loială, cu respectarea mijloacelor oneste de manifestare, deși exercitarea concurenței constituie un drept al unui profesionist, realizarea acesteia trebuie să fie în limitele de loialitate prescrise de lege – ceea ce reprezintă o obligație a operatorului economic întru derularea activității de antreprenariat [31, p.96].

Cele menționate *supra* sunt subliniate și de sursele doctrinare, astfel ca orice drept recunoscut și protejat de lege, dreptul la concurență trebuie exercitat cu bună-credință, fără să încalce drepturile și libertățile celorlați agenți economici, și cu respectarea legii și a bunelor moravuri. Numai dacă exercitarea concurenței are loc în aceste limite, concurența este licită sau loială și, deci, ea este ocrotită de lege [36, p.106], or anume concurența licită este considerată „*un imperativ al dezvoltării relațiilor comerciale*” [150, p.81].

La rândul său, cercetătorul francez Brault, D. în lucrarea sa abordează raportul concurență – loialitate într-o manieră ce suscită interes, „*dacă competiția este un motor, loialitatea sa nu trebuie să joace rolul secundar al unui stimulator sau al unei frâne. Acest motor nu funcționează bine dacă nu măsoară nivelul uleiului, puneți prea mult ulei sau nu este suficient*” [202, p.123].

În cazul exercitării abuzive a dreptului la concurență, a folosirii mijloacelor nepermise de lege pentru atragerea clientelei, concurența este ilicită și, în consecință, este interzisă. Întrucât o asemenea exercitare a concurenței e păgubitoare pentru agenții economici lezați, precum și pentru însăși desfășurarea activității comerciale în ansamblul ei, legea instituie anumite măsuri menite să înlăture consecințele păgubitoare [36, p.106]. Referitor la obligația ce revine fiecărui comerciant să acționeze pentru atragerea clientelei, în limitele concurenței loiale, cu respectarea bunei-credințe și a bunelor moravuri ne vorbesc în lucrările lor și doctrinariii Popescu, M. [132, p.34], Florescu, G. [85, p.48]. Or, când vorbim de limitele concurenței loiale ne referim în mod obligatoriu la respectarea bunei-credințe și a moralei în afaceri.

Бодюл, Т., mai evidențiază că în condițiile societății moderne, prin ea însăși, concurența, dacă se desfășoară în mod cinstit și cu bună-credință, în limitele stabilite de lege, reprezintă un factor pozitiv care facilitează progresul în toate sferile, inclusiv în mediul activității de întreprinzător [188, p.336].

Roș, V., în identificarea concurenței neloiale, adițional specifică că dacă prin concurența loială, concurența protejată în interesul comun al comercianților și consumatorilor se înțelege exercitarea activității de comerț cu bună-credință și potrivit uzanțelor cinstite, concurența este considerată neloială atunci când activitatea comerciantului se realizează prin folosirea de procedee nelegale, contrare uzanțelor comerciale [142, p.710]. O altă definiție a concurenței neloiale, având puncte de interferență cu cea de mai sus, este că ea reprezintă un ansamblu de manifestări ale comercianților care, în raporturile contractuale și în general, în realizarea obiectului lor de activitate, uzează de practici și operațiuni fondate pe rea-credință și contrare uzanțelor cinstite [89, p.53].

Deci, ca regulă generală, concurența este licită, adică exercitată cu respectarea principiului bunei credințe și uzanțelor comerciale oneste. Aceasta explică observația noastră conform căreia majoritatea legilor comerciale nu oferă o definiție cuprinzătoare a practicilor comerciale neloiale, ci mai degrabă majoritatea acestor legi denotă anumite acte de concurență neloială sau metode de concurență neloială.

Pentru existența concurenței neloiale trebuie să fie întrunite mai multe condiții. În cele ce urmează, prezentăm condițiile necesare concurenței neloiale propuse de doi doctrinari: cercetătorul român *Vonica, R. P.* și cercetătorul rus *Томьев, К. Ю.*

Vonica, R. P. atribuie concurenței neloiale necesitatea întrunirii a următoarelor *condiții*:

- Comportamentul concurențial să cuprindă acte contrare uzanțelor cinstite în activitatea comercială și industrială (acțiunea ilicită);
- Actele de concurență neloială să aducă un prejudiciu, constând într-o tulburare a activității comerciale a altui comerciant;
- Comportamentul concurențial neloial trebuie să fie culpabil, indiferent că este o culpă intenționată sau neintenționată;
- Să existe o legătură de cauzalitate între actele neloiale și prejudiciul suferit;
- Actele de concurență neloială să se producă în domenii deschise concurenței [165, p.685].

Referitor la acțiunile de concurență neloială, în doctrina rusă de specialitate, se menționează următoarele condiții imperative necesare existenței acestora:

- Scopul acțiunilor de concurență neloială este de a obține unele privilegii, beneficii în activitatea de antreprenariat;
- Sunt contrare normelor legale ce reglementează concurența și protecția acesteia;
- Pot cauza sau au cauzat prejudicii participanților economici sau le poate afecta reputația profesională [193, p.210].

Conchidem că, condițiile concurenței neloiale evidențiate *supra* se completează unele pe celelalte și subliniază suplimentar faptul că concurența neloială este cauzatoare de prejudicii, contrară prevederilor legale și are, drept obiectiv, obținerea de beneficii pe căi neoneste.

În aceeași ordine de idei, un grup de autori consemnează întru susținerea celor punctate mai sus, precum că dreptul la concurență trebuie exercitat cu bună-credință, corectitudine și onestitate în afaceri, fără a încălca libertățile celorlați agenți economici [53, p.130]. Respectiv, dreptul la concurență trebuie exercitat astfel încât să nu lezeze drepturile concurenților și consumatorilor.

Deci, concurența neloială se fundamentează pe comportamentul criticabil al celor care încalcă obligația de loialitate în exercitarea afacerilor lor [145, p.124].

Dacă e să analizăm semnificația cuvântului „neloial” atunci menționăm că potrivit *Micului dicționar academic* acesta presupune „care nu își îndeplinește obligațiile asumate; nesincer, necinstit” [147, p.772] - fapt ce suplimentar ne demonstrează că, sub aspectul concurenței, neloialitatea presupune nerespectarea obligațiilor asumate, executarea necorespunzătoare a acestora, utilizarea, pe parcursul activității economice a mijloacelor, metodelor contrare legii, săvârșirea unor acțiuni contrare principiilor concurenței loiale.

Actul de concurență neloială este orice act susceptibil de a favoriza desfacerea produselor unui comerciant în detrimentul altuia. Actul de concurență se poate situa însă și în sfera altor activități economice, cum ar fi aprovizionarea, organizarea publicității etc. [164, p.196]. Din dorința acerbă de a obține profituri cât mai mari și de a extinde cifra de afaceri, întreprinderile concurente recurg la încălcarea normelor de concurență loială. Astfel, nu mai avem o concurență normală, sănătoasă, ci una patologică. Concurența patologică poate consta în acapararea agresivă de către cei puternici a unor segmente de piață prin intermediul practicilor anticoncurențiale, destabilizând piața, sau în acte și fapte de concurență neloială, cu scopul de a exclude de pe piață concurenții și/sau de a le capta clientela.

În literatura de specialitate se mai operează cu concepte precum: *concurența ilicită*, *concurența interzisă*, *concurența anticontractuală*, *contrafacere*. Considerăm oportună în cele ce urmează *delimitarea* conceptului de concurență neloială de cele menționate.

Delimitarea concurenței neloiale de concurența ilicită și concurența interzisă. Specificăm faptul că, concurența ilicită poate avea două forme: concurența interzisă și concurența neloială. Deci, concurența neloială împreună cu concurența interzisă, formează de fapt, concurența ilicită. Relația dintre concurența neloială și concurența ilicită este de parte – întreg [31, p.97]. În această ordine de idei, delimitarea care prezintă interes este între concurența neloială și concurența interzisă - ambele tipuri de concurență sunt forme ale concurenței ilicite.

Concurența neloială reprezintă totalitatea acțiunilor neonestе utilizate în procesul desfășurării activității economice de către o întreprindere. *Concurența interzisă*, la rândul său, este tipul de concurență restrânsă prin lege. Sferele de activitate închise concurenței pot fi deduse din Hotărârea Guvernului nr. 582 din 17.08.1995 cu privire la reglementarea monopolurilor [101], unde sunt stabilite monopolurile de stat și monopolurile naturale – domenii interzise concurenței.

Din rândul activităților în care se manifestă monopolurile statului în Republica Moldova și organele administrației publice, abilitate cu reglementarea lor, prevăzute prin Hotărârea Guvernului nr. 582 din 17.08.1995, evidențiem:

- producerea semnelor ce confirmă achitarea taxelor și plăților de stat; confecționarea, precum a ordenelor și medaliilor; marcarea de stat a articolelor din metale prețioase și pietre prețioase; activitatea ce ține de utilizarea metalelor prețioase și pietrelor prețioase. (Ministerul Finanțelor);
- acordarea asistenței veterinare animalelor, contaminate cu boli deosebit de periculoase; producerea, stocarea și comercializarea angro a produselor alcoolice (alcool etilic alimentar rafinat (rectificat), alcool etilic alimentar brut, alcool etilic de vin, distilat de vin crud pentru divinuri (coniacuri), distilat de vin maturizat divinuri (coniacuri), băuturi naționale tari, inclusiv brandy, rachiuri și lichioruri, vin spumat (șampanie), vin spumos (gazeificat), vinuri alcoolizate cu alcool etilic alimentar de orice proveniență, vinuri naturale, bere; fabricarea articolelor de tutun. (Ministerul Agriculturii, Dezvoltării Regionale și Mediului);
- confecționarea semnelor poștale ce confirmă achitarea; crearea și deservirea sistemelor de comunicație ale organelor puterii și administrației de stat; prestarea serviciilor poștale (cu excepția poștei exprese). (Ministerul Transporturilor și Infrastructurii Drumurilor);
- exportul și importul substanțelor stupefiante; fabricarea și desfacerea diferitor substanțe

stupefiante, cu efect puternic și otrăvitoare, inclusiv diseminarea, cultivarea și vânzarea culturilor, ce conțin numitele substanțe; acordarea asistenței medicale de următoarele tipuri: tratarea pacienților contaminați cu boli deosebit de contagioase, inclusiv a dermatozelor molipsitoare și bolilor venerice, tratarea bolnavilor psihici, ce necesită o spitalizare urgentă: eliberarea concluziilor (certificatelor) medicale despre starea psihică a pacienților; organizarea expertizei pentru stabilirea pierderii permanente a capacității de muncă, cu eliberarea documentelor medicale respective; tratarea narcomaniei; exercitarea controlului medico-sanitar de stat asupra procesului tehnologic de fabricare a produselor alimentare și producției industriale; prestarea lucrărilor de deservire sanitaro-epidemiologică. (Ministerul Sănătății, Muncii și Protecției Sociale);

- emisia hârtiilor de valoare, emisia și baterea monedelor. (Banca Națională a Moldovei);
- și alte monopoluri de stat ce aparțin unor instituții precum: Ministerul Apărării; Ministerul Afacerilor Interne; Agenției Relații Funciare și Cadastru; Departamentul Standarde, Metrologie și Supraveghere Tehnică.

Cu referire la monopolurile naturale din Republica Moldova stabilite prin Hotărârea Guvernului nr. 582 din 17.08.1995, subliniem următoarele:

- căile ferate magistrale cu zonele lor de protecție, instalațiile de cale, construcțiile de arbă și serviciile de exploatare a acestora; stațiile și punctele de tiraj pentru prelucrarea tehnologică și trecerea garniturilor de tren (materialului rulant); gările feroviare; construcțiile de arbă și serviciile de întreținere și exploatare a acestora; căile navigabile naturale și artificiale, cu sistemele de navigație și condițiile navigabile asigurate; porturile fluviale, instalațiile portuare, debarcaderele și danele de acostare de folosință generală pe căile de comunicație pe ape naturale, cu serviciile de întreținere și exploatare a lor; întreprinderile pentru toate tipurile de transport în comun, cu excepția taximetrilor; rețele magistrale de telecomunicații; rețele de televiziune și radiodifuziune pentru difuzarea radioprogramelor de stat; rețele publice de radiodifuziune prin fir; rețele de telecomunicații internaționale; rețeaua de difuziune a presei periodice. (Ministerul Transporturilor și Infrastructurii Drumurilor);
- aeroporturile, complexe de construcții și mijloace tehnice ale aeroporturilor, sistemelor de dirijare a circulației aeriene, de comunicație dintre navele aeriene și de asigurare a securității decolării și aterizării aeronavelor. (Autoritatea Aeronautică Civilă).

Astfel evidențiem următoarele ***deosebiri dintre concurența neloială și concurența interzisă***:

1. Concurența interzisă presupune interdicția de a desfășura o confruntare economică în

domenii expres stabilite prin lege. Concurența neloială este la fel interzisă prin lege - Legea nr. 183/2012 indică acțiunile de concurență neloială care sunt sancționate, Legea indicată permițând desfășurarea activității comerciale în limitele normei concurenței loiale. Deci, normele concurenței neloiale nu interzic realizarea unui raport de concurență ca în cazul concurenței interzise, ci doar obligă concurentul să respecte prevederile concurenței oneste. Specificăm faptul că în cazul concurenței interzise sunt stabilite prin lege domenii certe în care practic, nu atestăm o posibilitate de exercitare a unui raport concurențial, ci un monopol total din partea organelor statului, care *apriori* interzice rivalitatea economică în anumite sfere de interes național.

2. Domeniile interzise concurenței sunt de interes public, pe când cele ale concurenței neloiale - nu. În această ordine de idei, existența unor monopoluri de stat și monopoluri naturale permit exercitarea unui control din partea statului pentru anumite activități, astfel încât produsul final din domeniul supus monopolului să corespundă normelor privind calitatea și intereselor generale ale societății.

3. Pentru concurența interzisă este specific faptul că, însăși statul conferă drepturi exclusive anumitor autorități publice să activeze într-un domeniu specific. Pe când, întreprinderile antrenate în concurență liberă au dreptul de a-și desfășura liber activitatea în orice domeniu neinterzis de lege, cu respectarea limitelor concurenței loiale. Concurența neloială survine doar atunci când normele concurenței oneste nu au fost respectate.

4. În cazul concurenței neloiale pentru recuperarea prejudiciului, se aplică regulile răspunderii delictuale, iar în cazul concurenței interzise, interdicția poate avea două surse - contractul sau legea. Astfel, concurența interzisă poate avea originea în lege, fie în contract – în care ambele părți sunt exponente ale puterii publice (statul Republica Moldova și autoritatea publică competentă). Iar în cazul concurenței neloiale pentru revendicarea prejudiciului se aplică regulile răspunderii civile delictuale. Concurența neloială nu derivă dintr-un contract, ci din nerespectarea prevederilor legale.

Doctrina română, evocă cu referire la concurența interzisă faptul că, întrucât o asemenea exercitare a concurenței este păgubitoare pentru agenții economici lezați, precum și pentru însăși desfășurarea activității comerciale în ansamblul ei, legea instituie anumite măsuri menite să înlăture consecințele păgubitoare [36, p.106]. Într-o altă opinie, exercitarea concurenței licite constituie un drept al oricărei întreprinderi ce acționează pe piață. Legiuitorul intervine pentru a proteja concurența manifestată cu bună - credință și conformă cu legea, respectându-se concurenții existenți pe piață [89, p.9]. Deci, exercitarea concurenței constituie un drept al oricărei întreprinderi.

Concluzionând reiterăm că, concurența neloială și concurența interzisă sunt prin definiție ilegale. Regula generală este că întreprinderile trebuie să își desfășoare activitatea cu respectarea normelor concurenței loiale, practicilor comerciale în domeniu și să nu lezeze drepturile altor întreprinderi, iar în cazul utilizării de metode neonestе fiind aplicabile prevederile legale privind concurența neloială și atragerea la răspundere în modul stabilit de lege. La rândul său, concurența interzisă consacră ideea imposibilității exercitării activității economice într-un domeniu de interes general care prin lege este un monopol al statului.

Delimitarea concurenței neloiale de concurența anticontractuală (denumită și *concurența anticoncurențială*). Concurența anticontractuală se referă în mod direct la obligația convențională de neconcurență asumată de un comerciant de a nu face ceva, ce în mod obișnuit ar fi putut face dacă nu și-ar fi asumat o asemenea obligație. În literatura de specialitate, concurența anticontractuală mai este întâlnită și sub forma conceptului de concurență anticoncurențială, care există atunci când prin comportamentul competițional se încalcă o interdicție (o obligație de a nu face) acceptată printr-o convenție prin care s-au fixat limitele concurenței între părțile contractante și în domeniile în care ea le este interzisă [128, p.192].

În opinia noastră, atestăm următoarele ***deosebiri dintre concurența neloială și concurența anticontractuală***:

1. O primă deosebire dintre concurența anticontractuală și cea neloială rezidă în faptul că concurența anticontractuală își are geneza de fiecare dată într-un contract, pe când în cazul concurenței neloiale atestăm încălcarea reglementărilor legale specifice protecției concurenței loiale. În cadrul contractelor încheiate una dintre părți se angajează să respecte clauza cu privire la concurență. Clauzele de neconcurență se întâlnesc preponderent în: contractele de muncă, contractul de mandat, intermediere comercială etc.

2. Concurența neloială are la bază încălcarea normelor prohibitive și imperative stabilite prin lege. Spre exemplu, Legea nr. 183/2012 prevede în art. 14 alin. (1) faptul că „Se interzice întreprinderilor să realizeze acțiuni de concurență neloială”. În timp ce concurența anticontractuală presupune încălcarea unei clauze/convenții de neconcurență stabilită într-un contract.

3. Prin clauzele de neconcurență – specifice concurenței anticoncurențiale, o parte este obligată o perioadă determinată de timp să nu desfășoare acțiuni de concurență, în timp ce concurența neloială intervine doar în cazul în care nu sunt respectate prescripțiile privind exercitarea

unei concurențe loiale – în rest concurentul este liber să își desfășoare activitatea cu respectarea legislației în materia concurenței.

4. Concurența neloială și concurența anticontractuală au răspunderi diferite. Concurența neloială antrenează răspunderea delictuală, administrativă, contravențională sau penală, în timp ce neîndeplinirea obligației de neconcurență cade sub incidența răspunderii pentru neexecutarea contractului.

5. În cazul concurenței anticontractuale atragerea la răspundere în temeiul neexecutării contractului a părții care nu a respectat clauza de neconcurență, poate fi exercitată doar de către cealaltă parte a contractului. În cazul concurenței neloiale, spre exemplu în cazul răspunderii delictuale, dreptul la acțiune în concurență neloială aparține persoanelor fizice și juridice care practică activitatea de întreprinzător, cu condiția ca între acestea și autorul faptei să existe un raport de concurență, adică să exercite un gen de activitate identic sau similar (alin. (5), art. 80 din Legea nr. 183/2012).

În aceeași ordine de idei, literatura de specialitate, referindu-se la convenția anticoncurențială precizează situația când printr-o convenție de sine stătătoare sau printr-o clauză de neconcurență înserată într-un contract, una din părți (debitorul) se obligă să renunțe temporar la confruntarea pe piață într-un anumit domeniu sau la o altă interdicție privind concurența, iar dacă încalcă această obligație, va fi supusă răspunderii contractuale specifice [164, p.191].

În urma celor expuse, deducem faptul că concurența anticontractuală derivă dintr-o clauză contractuală care are drept fundament obligația de a nu face, adică de a nu exercita o anumită activitate pe durata contractului, fie pe o perioadă determinată după încetarea contractului. Respectiv, obiectul clauzei de neconcurență vizează activitatea care ar putea să fie în concurență cu cealaltă parte a contractului. Înserarea clauzei de neconcurență într-un contract are drept scop asigurarea de apariția potențialelor acțiuni de concurență din partea salariaților față de angajator dacă ne referim la un contract de muncă, spre exemplu.

Delimitarea concurenței neloiale de contrafacere. Contrafacerea presupune utilizarea fără drept a obiectelor proprietății industriale sau intelectuale, deci fără a exista acordul titularului de drept. Într-o opinie, contrafacerea se manifestă prin punerea în circulație de mărfuri contrafăcute și/sau pirat, a căror comercializare aduce atingere titularului mărcii și induce în eroare consumatorul asupra calității produsului/serviciului [4, p.197].

1. Contrafacerea presupune violarea unui drept absolut și exclusiv ce aparține titularului

unui obiect de proprietate intelectuală sau industrială, în timp ce concurența neloială reprezintă încălcarea unei îndatoriri de respectare a practicilor comerciale, a metodelor oneste în afaceri, a principiului bune – credințe.

2. Contrafacerea și concurența neloială au finalități diferite. Prima din ele este exercitată de către titularul unui drept de proprietate intelectuală, în scopul de a obține sancționarea atingerii aduse dreptului său exclusiv: ea consacră un monopol juridic împotriva concurenței. A doua este exercitată de către un operator economic, în scopul obținerii reparării prejudiciului cauzat printr-un act neloial al unui concurent: ea consacră libertatea concurenței [122, p.234]. Prin expresia „*monopol juridic împotriva concurenței*”, considerăm că savantul *Mihai, E.*, s-a referit la faptul că contrafacerea lezează un drept exclusiv – un drept care nu poate aparține unor alte persoane decât titularului, principiu asemănător cu monopolul, care este o dominație în una din sferele economiei. Iar prin sintagma „*consacră libertatea concurenței*”, autorul a statuat faptul că concurenții sunt liberi să desfășoare orice gen de activitate economică, atât timp cât respectă metodele oneste în afaceri, buna - credință, principiile eticii profesionale.

3. Contrafacerea are drept obiect atingerea adusă dreptului exclusiv al titularului obiectului de proprietate intelectuală sau industrială – spre exemplu, lezarea dreptului de folosire exclusivă a unei mărci; iar concurența neloială presupune utilizarea de metode contrare practicilor comerciale. Uneori, contrafacerea are ca rezultat un act de concurență neloială, or contrafacerea prin esență contravine practicilor comerciale oneste. Astfel, spre exemplu în cazul confuziei – unul din actele de concurență neloială care se caracterizează prin „*folosirea ilegală, integrală sau parțială a unei mărci, embleme de deservire, denumiri de firmă, a unui desen sau model industrial sau a altor obiecte ale proprietății industriale*” (art. 19, lit. (a) al Legii nr. 183/2012), și prin „*copierea ilegală a formei, a ambalajului și/sau a aspectului exterior al produsului unei întreprinderi și plasarea produsului respectiv pe piață, copierea ilegală a publicității unei întreprinderi*” (art. 19. lit. (b) al Legii nr. 183/2012). Folosirea ilegală (integrală sau parțială) a unui obiect de proprietate industrială și copierea ilegală a formei, aspectului exterior, ambalajului – sunt de fapt elemente ale laturii obiective a acțiunii de contrafacere, acțiune care are ca rezultat apariția confuziei – atât în percepția celorlalți concurenți, dar mai ales inducerea în eroare a consumatorului.

Considerăm în concluzie că, principala deosebire dintre contrafacere și concurență neloială este că prima presupune încălcarea unui drept exclusiv, iar concurența neloială reprezintă sancționarea comportamentului neonest în activitatea de antreprenariat.

Astfel, concurența neloială manifestată ca încălcare a obligației antreprenorului de a utiliza în cadrul activității sale procedee și uzanțe comerciale oneste reprezintă încălcarea principiului securității și stabilității raporturilor juridice [28, p.156].

Generalizând cele expuse, formulăm următoarea definiție pentru **noțiunea concurenței neloiale**: Concurența neloială reprezintă **totalitatea acțiunilor ce presupun utilizarea metodelor neoneste pe parcursul desfășurării activității de întreprinzător menite să lezeze activitatea unui alt concurent, ce au drept scop inducerea în eroare a consumatorului sau crearea unei poziții mai favorabile a unui concurent în raport cu alt concurent/concurenți, generând ca rezultat cauzarea de prejudicii.**

2.2.2. Cadrul normativ privind noțiunea de concurență neloială

Facând o retrospectivă a aspectului istoric al reglementării sau reflectării normative a termenului de concurență neloială, specificăm cu prisosință că originea noțiunii de concurență neloială este una franceză. Anume în Franța conceptul de concurență neloială a apărut pentru prima dată în jurul anului 1850. Deși la acea dată nu exista o interdicție specifică a practicilor comerciale necinstite, instanțele franceze au reușit să elaboreze un sistem cuprinzător și eficient al dreptului concurenței neloiale pe baza dispoziției generale cuprinsă în articolul 1382 din Codul civil francez, potrivit căruia actele ilegale implică obligația de a plăti despăgubiri. În ceea ce privește protecția concurenților, principiile dezvoltate prin hotărârile judecătorești, în temeiul articolului 1382 din Codul civil francez, sunt în continuare principalele baze de apărare împotriva concurenței neloiale din Franța. Pentru protecția consumatorilor, o lege privind fraudă în legătură cu produsele a fost adoptată încă în 1905 și de atunci a fost completată de numeroase statute și decrete, inclusiv așa-numitul „Loi Royer” din 1973, care interzice publicitatea înșelătoare, Legea privind informarea consumatorilor din 1978 și 1989 [186, p.15].

Alte țări în care în sec. al XIX-lea se atestă reglementări privind protecția împotriva concurenței neloiale sunt: Germania, unde Legea împotriva concurenței neloiale din 1909 este și până în prezent baza normativă în ceea ce privește represiunea concurenței neloiale; S.U.A. și Marea Britanie – în ambele țări protecția împotriva concurenței neloiale a fost încadrată în normele și principiile comune de echitate și bună-credință, neavând o reglementare într-un anumit act normativ. Totuși, ulterior au fost adoptate o serie de acte menite să legifereze concurența neloială sau unele elemente prioritare privind aceasta, cum sunt în Marea Britanie: Actul privind descrierile comerțului

din 1968, Actul de comerț echitabil din 1973, Actele privind bunurile și serviciile nesolicitate din 1971 și 1975 și Legea privind protecția consumatorilor din 1987. În 1988, Regulamentul de control al publicității înșelătoare a fost adoptat în conformitate cu Directiva CE din 1984. În plus, un număr de coduri de publicitate auto-disciplinare sunt pe deplin recunoscute. Iar în ceea ce privește S.U.A., putem exemplifica Legea privind mărcile comerciale (Lanham Act) din 1946, fiind în 1988, extinsă pentru a include și reprezentări false sau înșelătoare despre produsul sau serviciul altui utilizator. În plus, o agenție federală, Comisia Federală pentru Comerț (FTC), a fost creată în 1914, care are o jurisdicție largă de a urmări orice act sau practici neloiale sau înșelătoare care afectează sau pot afecta comerțul interstatal [186, p.15].

Convenția de la Paris pentru protecția proprietății industriale din anul 1883 [51], proclamă necesitatea protecției efective împotriva concurenței neloiale. Însă, în cadrul Convenției menționate nu sunt specificate în mod expres categoriile de acte care urmează a fi calificate ca acte de concurență neloială. Norma art. 10 bis alin. (2) din Convenție prevede că un act de concurență neloială constituie „*orice act de concurență contrar practicilor cinstite în materie industrială sau comercială*”, aceasta fiind și o definiție a noțiunii de concurență neloială.

Interzicerea concurenței neloiale, astfel cum este ea definită în Convenția de la Paris, a fost un fel de extindere a protecției proprietății industriale, pe lângă protecția pe care o au mărcile, desenele și modelele industriale, secretul comercial în acte normative separate [175, p.2].

La nivelul Uniunii Europene, Directiva 2005/29/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 11 mai 2005 privind practicile comerciale neloiale ale întreprinderilor de pe piața internă față de consumatori și de modificare a Directivei 84/450/CEE a Consiliului, a Directivelor 97/7/CE, 98/27/CE și 2002/65/CE ale Parlamentului European și ale Consiliului și ale Regulamentului (CE) nr. 2006/2004 al Parlamentului European și al Consiliului [73] (în continuare Directiva 2005/29/CE) este principalul act legislativ care reglementează practicile comerciale neloiale în tranzacțiile dintre întreprinderi și consumatori. Aceasta se aplică tuturor practicilor comerciale care au loc înainte (și anume, în timpul activităților de publicitate sau de comercializare), în timpul și după ce se desfășoară o tranzacție între întreprinderi și consumatori.

Potrivit alin. (1) art. 5 din Directiva 2005/29/CE, se interzic practicile comerciale neloiale. În continuare, în alin. (2) art. 5 din Directiva 2005/29/CE privind practicile comerciale neloiale se menționează că o practică comercială este neloială în cazul în care: „(a) este contrară cerințelor diligenței profesionale și (b) denaturează sau poate denatura semnificativ comportamentul

economic cu privire la un produs al consumatorului mediu la care ajunge sau căruia îi este adresat sau al membrului mediu al unui grup în cazul în care o practică comercială este orientată către un grup particular de consumatori”.

Art. 2 al Directivei 2005/29/CE definește practicile întreprinderilor față de consumatori, denumite și practici comerciale care înseamnă „orice acțiune, omisiune, comportament, demers sau comunicare comercială, inclusiv publicitatea și comercializarea, efectuate de către un comerciant, în directă legătură cu promovarea, vânzarea sau furnizarea unui produs către consumatori”. Respectiv, pentru a constata un act neloial este necesar ca acesta să contravină unei practici comerciale oneste.

Cele mai multe țări au reunit principalele reguli comerciale oneste în unul sau două acte normative privind practicile de piață menite să protejeze consumatorii și concurenții împotriva practicilor comerciale neloiale. Astfel, majoritatea țărilor UE au adoptat legi speciale privind combaterea concurenței neloiale. De exemplu, Cehia reglementează concurența neloială în următoarele acte normative: Codul comercial ceh și Legea privind protecția consumatorilor, Legea estoniană privind protecția consumatorilor, Legea maghiară privind interzicerea practicilor de piață nereglementare și restrictive și a Legii privind protecția consumatorilor, Legea lituaniană privind protecția consumatorilor, Legea cu privire la protecția consumatorilor maltezi, Legea poloneză privind combaterea concurenței neloiale, Codul comercial slovac și Legea privind protecția consumatorilor, Legea slovenă privind protecția consumatorilor și Codul privind obligațiile comerciale și civile [169, p.16].

În Republica Moldova, bazele concurenței sunt stabilite în art. 126 Constituția RM. Legea fundamentală a statului consacră principiul „*protecției concurenței loiale*”. Astfel, încât toate actele de concurență contrare celor loiale sunt interzise.

O primă reglementare privind actele nelegitime în domeniul concurenței într-o lege specială în Republica Moldova a constituit Legea nr. 906 din 29.01.1992 privind limitarea activității monopoliste și dezvoltarea concurenței (abrogată) [113], care însă nu opera cu termenul de concurență neloială, ci cu expresia „*acțiunile nelegitime ale agentului economic pe piață*”. Ulterior Legii nr. 906 din 29.01.1992, Parlamentul RM adoptă o nouă lege în anul 2000 care a abrogat Legea din 1992, legea nouă definea termenul de concurență. Astfel, prin Legea nr. 1103 din 30.06.2000 cu privire la protecția concurenței (abrogată) [108], este utilizat și termenul de concurență neloială, însă acesta cuprinde o arie restrânsă de acte calificate ca acțiuni de concurență neloială.

Astfel, potrivit art. 8 al Legii nr. 1103 din 30.06.2000 cu privire la protecția concurenței, agentului economic i se interzicea să efectueze acte de concurență neloială, inclusiv: „a) să răspândească informații false sau neautentice care pot cauza daune unui alt agent economic și (sau) pot prejudicia reputația lui; b) să inducă în eroare cumpărătorul privitor la caracterul, modul și locul fabricării, la proprietățile de consum, la utilitatea consumului, la cantitatea și calitatea mărfurilor; c) să compare neloial în scopuri publicitare mărfurile produse sau comercializate de el cu mărfurile altor agenți economici; d) să folosească neautorizat, integral sau parțial, marca comercială, emblema de deservire a altor obiecte ale proprietății industriale, firma unui alt agent economic, să copieze forma, ambalajul și aspectul exterior al mărfii unui alt agent economic; e) să obțină nelegitim informații ce constituie secretul comercial al unui alt agent economic, să le folosească sau să le divulge”.

Așadar, Legea nr. 1103 din 30.06.2000 reglementa o listă de acte interzise agentului economic, însă fără a le caracteriza cât de succint și fără a le grupa pe categorii. Aceste aspecte fiind îndeplinite ulterior prin Legea nr. 183/2012, care oferă un suflu nou și modern reglementării concurenței, atât din perspectiva diversificării actelor anticoncurențiale, cât și a celor de concurență neloială.

Prin Legea nr. 183/2012 legile anterior menționate au fost abrogate. Astfel, Legea nr. 183/2012, în art. 4, identifică **concurenței neloiale** următoarea definiție: „*orice acțiune, realizată de întreprinderi în procesul concurenței, care este contrară uzanțelor oneste în activitatea economică*”. Definiția concurenței neloiale din Legea nr. 183/2012 reflectă în linii generale aceeași esență ca și Legea română din domeniul concurenței neloiale. În România, Legea nr. 11/1991 privind combaterea concurenței neloiale și a altor acte în domeniul protecției concurenței [111], în art. 2, reglementează următoarea definiție pentru concurența neloială: „*constituie concurență neloială, în sensul prezentei legi, practicile comerciale ale întreprinderii care contravin uzanțelor cinstite și principiului general al bunei-credințe și care produc sau pot produce pagube oricărui participant la piață*”. De asemenea, odată cu intrarea în vigoare a Legii RM nr. 183/2012, sfera actelor de concurență neloială este extinsă prin introducerea a o serie de acte noi: instigarea la rezilierea contractului cu concurentul (art. 16), deturnarea clientelei concurentului (art. 17), confuzia (art. 18). Mai mult ca atât, Legea nr. 183/2012 în mod clar identifică actele de concurență neloială, oferindu-le reglementări sub formă de articole separate care realizează o descriere elocventă a acestora. Publicitatea este reglementată de Legea nr. 1227/1997.

În concluzie, în cadrul acestui subiect au fost elucidate principalele momente cruciale din evoluția conceptului de concurență neloială în cadrul actelor internaționale, europene, precum și reglementările din cadrul normativ al RM.

2.3. Concluzii la Capitolul 2

Sintetizând principalele idei și teze expuse în Capitolul II, formulăm următoarele concluzii:

1. Concurența comercială a constituit obiect de cercetare pentru mai mulți doctrinari, definițiile concludente fiind nuanțate pe parcursul prezentului capitol. Astfel, analiza doctrinei de specialitate a determinat să formulăm următoarea definiție a concurenței comerciale: **Concurența comercială** reprezintă confruntarea continuă dintre întreprinderile concurente în procesul activității economice în vederea atragerii, menținerii, expansiunii clientelei efectuată cu scopul de a obține profit prin efectuarea unor acțiuni care nu permit unilateral întreprinderilor de a aduce careva modificări condițiilor pieții în cauză.

2. Pentru existența și manifestarea concurenței comerciale este necesară întrunirea a o serie de condiții, precum: liberalizarea comerțului; liberalizarea prețurilor și tarifelor; convertibilitatea monedei naționale; existența unui număr suficient de agenți economici privați; accesul investitorilor străini și garantarea investițiilor străine; instituirea cadrului legal pentru prevenirea și sancționarea concurenței ilicite.

3. Un eveniment important în procesul de reglementare și protecție a concurenței în Republica Moldova a constituit aprobarea, la 11.07.2012 a Legii concurenței nr. 183 – având statutul de act legislativ ce are drept scop reglementarea procesului concurenței, în vederea protecției concurenților și a consumatorilor, și cuprinde în conținutul său reflectarea următoarelor elemente determinate pentru confruntarea economică: abuzul de situația dominantă, concentrările economice, concurența neloială, procedura de examinare și investigare a actelor ce încalcă concurența, răspunderea pentru acțiuni de concurență neloială ș.a.

4. **Concurența neloială** reprezintă totalitatea acțiunilor neonest utilizate de către întreprinderi în procesul desfășurării activității economice.

5. Pe parcursul capitolului au fost scoase în evidență deosebirile concurenței neloiale de o serie de concepte, care la prima vedere ar fi similare, precum: concurența ilicită, concurența interzisă, concurența anticontractuală și contrafacerea.

3. TIPURI DE ACTE DE CONCURENȚĂ NELOIALĂ REGLEMENTATE PRIN PRISMA LEGISLAȚIEI REPUBLICII MOLDOVA

Legea nr. 183/2012 enunță și protejează întreprinderile de următoarele acte de concurență neloială: art. 15 – Discreditarea concurenților; art. 16 - Instigarea la rezilierea contractului cu concurentul; art. 17 - Obținerea și/sau folosirea ilegală a secretului comercial al concurentului; art. 18 - Deturnarea clientelei concurentului; art. 19 – Confuzia. Iar publicitatea neloială este prevăzută de Legea nr. 1227/1997.

3.1. Discreditarea concurenților

Un prim act de concurență neloială reglementat de Legea nr.183/2012 este **discreditarea concurenților** – act de concurență neloială care își găsește expresie în art. 15 al legii precitate.

Discreditarea concurentului presupune acțiunea de a răspândi informații care plasează concurentul într-o lumină nefavorabilă ce îi poate știrbi reputația, având ca rezultat cauzarea de prejudicii.

În art. 15 al Legii nr. 183/2012, discreditarea este definită ca fiind: *„defăimarea sau punerea în pericol a reputației sau credibilității concurenților prin:*

a) răspândirea de către o întreprindere a informațiilor false despre activitatea sa, despre produsele sale, menite să îi creeze o situație favorabilă în raport cu unii concurenți;

b) răspândirea de către o întreprindere a unor afirmații false despre activitatea unui concurent sau despre produsele acestuia, afirmații ce dăunează activității concurentului”.

Specificăm faptul că în literatura și în legislația română din domeniul concurenței se operează cu termenul de denigrare și nu de discreditare. În Dicționarul explicativ ilustrat al Limbii Române (DEXI), *„a denigra”*, înseamnă: *„a vorbi de rău, a pune într-o lumină defavorabilă, a ponegri, a defăima, a discredita”* [70, p.533].

Mai mult, linia de demarcație dintre noțiunea de *„denigrare”* și *„discreditare”*, deduce că denigrarea este o noțiune mai largă decât discreditare, prima cuprinzând-o pe cea din urmă. În favoarea acestei poziții oferim și definiția discreditării oferită de Dicționarul explicativ al Limbii Române, unde *„a discredita”* înseamnă *„a face să-și piardă sau a-și pierde creditul, încrederea altora; a (se) compromite”* [69, p.307].

Din cele prezentate, suscită atenție faptul că în conformitate cu DEXI-ul, anume prin *„a denigra”* se subînțelege a defăima, a pune într-o lumină nefavorabilă, adică a genera îndoieli privind

reputația, credibilitatea. Așadar, *de facto*, legiuitorul în art. 15 din Legea nr. 183/2012 operează cu termenul de discreditare, dar în conținutul art. 15 din Legea menționată - cu o descriere ce este specifică noțiunii de denigrare. Denigrarea, la rândul său, cuprinde și discreditarea.

În acest sens, ar fi oportun de utilizat în Legea nr. 183/2012 termenul de denigrare și nu de discreditare, or noțiunea de denigrare este mai largă și cuprinde atât pe cea de discreditare, cât și de defăimare. Prin „*a defăima*” potrivit Dicționarului enciclopedic se subînțelege „*a vorbi de rău, a ponegri, a calomnia, a blama*” [38, p.244].

Observăm în art. 15 din Legea nr. 183/2012 că denigrarea se poate manifesta prin două forme:

a) *Prin răspândirea de către o întreprindere a informațiilor false despre activitatea sa, despre produsele sale, menite să îi creeze o situație favorabilă în raport cu unii concurenți.*

Prin această formă de denigrare înțelegem acțiunea de transmitere, aducere la cunoștință a unor date ce nu corespund realității și, ca rezultat al inducerii în eroare generată de informația neveridică, se creează o situație favorabilă unui concurent, în dauna altor întreprinderi.

De asemenea, conținutul afirmațiilor mincinoase trebuie să fie de natură a prejudicia comerțul concurentului, în sensul de a îndepărta clientela celui comerciant [154, p.392].

Considerăm că răspândirea de informații false are, ca rezultat, inducerea în eroare și numai după aceasta – se creează situația favorabilă stipulată în reglementarea lit. a) din art. 15 al Legii nr. 183/2012. În această ordine de idei, considerăm oportună introducerea, în cadrul lit. a) din art. 15 al Legii nr. 183/2012, a sintagmei „*menite să inducă în eroare consumatorul și alte întreprinderi*”.

b) *Prin răspândirea de către o întreprindere a unor afirmații false despre activitatea unui concurent sau despre produsele acestuia, afirmații ce dăunează activității concurentului.*

La prima vedere s-ar părea că între formele de manifestare a denigrării reglementate de legiuitor nu sunt diferențe. Conținutul lit. a) a art. 15 din Legea nr. 183/2012 se referă la răspândirea de informații false de către un concurent despre activitatea proprie, în timp ce lit. b) din cadrul aceleiași art. 15 - la propagarea, aducerea la cunoștință a unor afirmații false despre activitatea unui concurent, alta decât cea proprie. Deci, lit. b) este opusul lit. a) din perspectiva subiectului vizat în informațiile false. Ca și în cazul lit. a) al art. 15, în cadrul lit. b) al art. 15 din Legea nr. 183/2012 legiuitorul omite să specifice scopul acțiunii de răspândire a unor informații false despre activitatea unui concurent. Așadar, considerăm oportună completarea lit. b) după exemplul propunerii de

modificare a lit. a) specificat mai sus, cu formularea „*menite să inducă în eroare consumatorul și alte întreprinderi*”.

Sintetizând cele prezentate *supra*, propunem modificarea, cu titlu de *lege ferenda*, a art. 15 din Legea 183/2012, în următoarea redacție:

„Articolul 15. **Denigrarea concurenților**

Este interzisă denigrarea concurenților, adică discreditarea, defăimarea sau punerea în pericol a reputației sau credibilității acestora prin:

a) răspândirea de către o întreprindere a informațiilor false despre activitatea sa, despre produsele sale, menite să inducă în eroare consumatorul și alte întreprinderi și să-i creeze o situație favorabilă în raport cu unii concurenți;

b) răspândirea de către o întreprindere a unor afirmații false despre activitatea unui concurent sau despre produsele acestuia, menite să inducă în eroare consumatorul și alte întreprinderi, afirmații ce dăunează activității concurentului”.

În continuare ne propunem să facem referiri la opiniile doctrinare privind acest act de concurență neloială. În cadrul literaturii de specialitate române, se subliniază că denigrarea referitoare la persoana comerciantului, poate include competența sa profesională, onorabilitatea sa sau creditul de care el dispune, deci vizează capacitatea, solvabilitatea sau probitatea acestuia în activitatea comercială. Denigrarea poate viza și aspecte ale vieții personale, fără legătură directă cu activitatea comercială. Afirmațiile defăimătoare se pot referi, de asemenea, la dificultățile pe care le are un comerciant, ele pot viza calitatea mărfurilor sale, în sensul de a le prezenta ca având o durabilitate redusă sau ca fiind demodate sau neîntrebuințabile etc. [124, p.191].

În opinia unor autori, prin denigrare înțelegem un act îndreptat împotriva bunului renume al unui concurent, al întreprinderii, produselor și/sau serviciilor sale [52, p.16]. În aceeași ordine de idei, defăimarea poate consta fie în afirmații mincinoase sau false, fie în afirmarea unor fapte adevărate, însă folosite astfel încât pot discredita pe concurent [86, p.537]. Suntem de acord cu opinia din doctrina autohtonă că afirmațiile trebuie să fie făcute în scopul obținerii unui anumit rezultat: crearea unei situații de favoare, în dauna concurentului [152, p.199]. De asemenea, fapta de denigrare poate fi săvârșită atât prin afirmații publice, cât și prin comunicare confidențială. În cea de a doua ipoteză, comunicarea confidențială este considerată act de concurență neloială numai dacă autorul a știut, în momentul comunicării că, afirmațiile nu corespund realității. Conținutul

afirmațiilor mincinoase trebuie să fie de natură a prejudicia comerțul concurentului, în sensul de a îndepărta clientela acelui comerciant [155, p.218].

În opinia noastră, **denigrarea** presupune răspândirea unor informații false despre activitatea și/sau produsele unui concurent sau despre activitatea și/sau produsele celui care efectuează propriu-zis acțiunea de denigrare, îndreptată împotriva bunului renume al unui concurent sau împotriva produselor/serviciilor sale și crearea unui dezechilibru în raport cu alți concurenți.

Dorobanțiu, H. evidențiază câteva elemente caracteristice ale denigrării, printre care:

- Irelevanța modului de formulare și difuzare. Prin conținutul lor afirmațiile prezintă firma și/sau produsele/serviciile într-o lumină defavorabilă, ce ar discredita adversarul;
- Conținutul denigrării să „identifice” concurentul, deci să se permită recunoașterea celui vizat. Când critica este „la general” pentru mai multe firme, fără să fie posibilă individualizarea concurentului vizat, nu se permite calea acțiunii în concurență nelegală;
- Acțiunea în concurență nelegală se poate admite chiar cu condiția ca afirmațiile ce aduc atingere reputației concurenței să fie conforme adevărului [80, p.153].

Considerăm că elementele caracteristice propuse de *Dorobanțiu, H.*, sunt relevante pentru prezenta cercetare din perspectiva faptului că permit evidențierea trăsăturilor denigrării. Astfel, cu certitudine, denigrarea creează o situație mai favorabilă, trebuie să se adreseze unui subiect concret, cu evitarea unor informații cu formulări generale fie ele adevărate sau false, în care concurentul dorit a fi vizat prin denigrare, să nu se regăsească.

De asemenea, *Bologan, D.* just nuanțează că în cazul discreditării trebuie să se demonstreze că între autorul și victima denigrării există un raport de concurență, victima denigrării trebuie să fie identificată sau identificabilă, denigrarea trebuie să fie parte a unui mesaj [15, p.104].

În ansamblu, metodele de răspândire a afirmațiilor sunt diferite, de la expedierea diferitor scrisori până la răspândirea a diverse informații cu elemente de discreditare prin ziare, reviste, alte surse mass-media etc. [25, p.42].

Spre exemplu, într-o cauză concretă, potrivit plângerii depuse la sediul Consiliului Concurenței de către A.O. „AsDAC”, presupunând acțiuni de concurență neloială realizate de către A.O. „ANPI” și urmare a investigării cazului dat, în baza informațiilor acumulate, s-a constatat că A.O. „ANPI” „a realizat acțiuni de concurență neloială, manifestate prin emiterea scrisorilor ce conțineau „pretențiile-tip” la adresa mai multor agenți economici din Republica Moldova prin care s-a comunicat agenților economici proprietari/administratori de hoteluri din Republica Moldova

precum că A.O. „ANPI” ar fi unica asociație obștească de gestiune colectivă a drepturilor patrimoniale de autor și conexe, având unicul Aviz legal eliberat de către Agenția de Stat pentru Proprietatea Intelectuală a Republicii Moldova; și a „pretenției ultima avertizare” la adresa tuturor agenților economici din Republica Moldova, prin intermediul cărora s-au răspândit afirmații false despre activitatea A.O. „AsDAC”, și anume că „nu ar fi avizată în calitate de organizație de gestiune colectivă și în opinia A.O. „ANPI”, ar activa ilegal, iar ca urmare „recomandă” utilizatorilor ce utilizează operele muzicale, care au încheiat și obținut licențe extinse pentru activitate de la A.O. „ANPI”, să returneze A.O. „AsDAC” toate facturile fiscale emise de aceasta pentru perioada licențiată”. Prin realizarea acestor acțiuni, A.O. „ANPI” a încălcat prevederile art. 15 lit. b) al Legii concurenței prin care este interzisă discreditarea concurenților, fiind sancționată [57]. Împotriva Deciziei Consiliului Concurenței nr. CN-45 din 02 iulie 2015, al cărei obiect al investigației a fost expus mai sus, a fost depusă, o cerere de chemare în judecată de către A.O. „ANPCI”, însă a fost respinsă ca fiind depusă cu omiterea termenului de prescripție, ANPCI nu a contestat ulterior această hotărâre a instanței de judecată [137].

Elocvent este și exemplul din practica Consiliului Concurenței, care a statuat că, pentru ca o acțiune să fie calificată ca discreditare, trebuie ca aceasta să rezide în *„răspândirea de informații peiorative și răuvoitoare cu privire la persoana, întreprinderea sau produsele unui concurent ori la produsele unui grup determinat de concurenți. Scopul acesteia este diminuarea forței concurentului și, simetric, creșterea propriului prestigiu”* [59]. Opinăm că „răspândirea de informații peiorative și răuvoitoare” este o concretizare a metodelor neonestе în cazul acțiunii neloiale de denigrare. Anume prin răspândirea de informații răutăcioase se pune concurentul într-o lumină nefavorabilă care determină dizgrație din partea consumatorului/altor concurenți.

Un alt caz prin care a fost constatată încălcarea prevederilor art. 15 lit. a) și art. 18 din Legea nr. 183/2012 și care vizează răspândirea de informații false despre activitatea întreprinderilor, despre produsele lor, inducerea în eroare a consumatorului cu privire la natura și caracteristicile principale ale produsului este cel din practica Consiliului Concurenței în anul 2016, în conformitate cu care aceste acțiuni aveau loc prin: răspândirea, prin intermediul rețelei de internet, a informațiilor despre serviciile de cazare pe care le prestează, caracteristicile, condițiile acestora ș.a. fără a deține actul de clasificare obținut de la Agenția Turismului. La concret, întreprinderile reclamate, atribuind în mod arbitrar structurilor lor un anumit tipaj și/sau număr de stele, denaturează percepția dintre aceste nivele de clasificare ce reprezintă o garanție a unui anumit nivel de calitate. În consecință, prin

efectul comparației realizată de consumatori, poate fi pusă la dubii calitatea serviciilor oferite de hotelurile de „4 stele” autentice și nu doar a acestora. Astfel, asocierea „calitate – nivel de clasificare – informație publicitară”, în sensul cazului dat, existent pe piața relevantă, urmează să fie autentică, conformă realității. Orice denaturare a acestei asocieri dăunează imaginii integrale a pieții prestării serviciilor de cazare, astfel încât lipsa certitudinii în autenticitatea informațiilor răspândite despre structurile de cazare poate să ridice dubii referitor la nivelul de clasificare și, respectiv, calitatea serviciilor prestate de către acestea. În acest sens, poate fi pusă în pericol reputația și credibilitatea tuturor jucătorilor acestei piețe. Pe cale de consecință, întreprinderile reclamante pot suporta urmările prejudicioase din cauza faptului că asupra întregului sistem al serviciilor de cazare planează o sursă de îndoială legată de faptul că întreprinderile reclamate răspândesc informații neadevărate despre serviciile proprii [141]. Cazul de concurență neloială din practica Consiliului Concurenței prezentat *supra* este un exemplu clasic cum prin intermediul răspândirii unor informații neautentice, o întreprindere dorește să obțină cât mai mulți clienți, și ca consecință – profit. Dar pe lângă daunele provocate de acțiunea de denigrare, se instaurează o incertitudine privitor la ce e adevărat și ce nu cu privire la întreprinderea care a creat situația de denigrare, dar și referitor la alți concurenți din domeniul respectiv.

În concluzie, actul de concurență neloială sub forma denigrării (discreditării) reprezintă răspândirea de informații neautentice prin intermediul a două forme: răspândirea de informații false despre produsul/activitatea proprie a autorului acestui fapt neloial, fie răspândirea de date false despre produsul/ activitatea unui concurent. Acțiunea de denigrare urmărește crearea unei situații mai favorabile în raport cu alți concurenți și dăunează activității celui alt subiect al raportului juridic de concurență.

3.2. Instigarea la rezilierea contractului cu concurentul

Dezvoltarea continuă pe care o înregistrează societatea contemporană determină încheierea și executarea diferitor categorii de contracte civile. Un rol aparte în acest sens îi revine principiului libertății contractuale. În baza principiului libertății contractuale, orice comerciant are dreptul de a încheia contracte în scopul desfășurării activității sale.

Prin lege este interzisă *instigarea, din interes sau în interesul persoanelor terțe, la rezilierea neîntemeiată a contractului cu concurentul unei alte întreprinderi, la neîndeplinirea sau la îndeplinirea necorespunzătoare a obligațiilor contractuale față de concurentul respectiv prin*

acordarea sau oferirea, mijlocit sau nemijlocit, de recompense materiale, compensații sau de alte avantaje întreprinderii parte a contractului (art. 16 din Legea nr. 183/2012). În legătură cu aceasta, subliniem că, potrivit prevederilor legale, instigarea la rezilierea contractului cu concurentul reprezintă o faptă de concurență neloială. Elementul central al acestei practici neloiale îl reprezintă acțiunea de instigare, or „*instigarea*”, în conformitate cu Dicționarul Explicativ al Limbii Române, sub conducerea lui Coteanu, I., Seche, L., Seche, M., nu reprezintă altceva decât „*a întărâta, a incita, a provoca, a monta (la acțiuni dușmănoase)*” [69, p.495]. Instigarea în contextul analizei pe care o realizăm, în calitate de componentă a acțiunii de concurență neloială, reprezintă determinarea, provocarea, îndemnul la desființarea contractului.

Prin însăși noțiunea de „instigare” se subînțelege existența unei intenții, adică instigatorul în mod cert își dorește, e conștient de acțiunile pe care le întreprinde și urmărește survenirea unor consecințe concrete – de a înceta acțiunea contractului și o eventuală atragere a clientului de partea sa în scopul încheierii unui contract cu acesta. Așadar, acțiunea de instigare la rezilierea contractului se află într-o strânsă legătură cu acțiunea de deturnare a clientelei – care, la rândul ei, presupune acapararea agresivă a clientelei subiectului economic concurent.

Scopul instigării este de a destabiliza situația concurentului de pe piață, de a atrage clientul care a reziliat contractul cu concurentul prin propunerea unor condiții aparent mai avantajoase, iar de pe urma acestui fapt – de a obține beneficii mai mari.

Instigarea la rezilierea contractului cu concurentul, potrivit art. 16 al Legii nr. 183/2012, are drept scop următoarele: - „*rezilierea neîntemeiată a contractului cu concurentul unei alte întreprinderi*”; - „*neîndeplinirea sau îndeplinirea necorespunzătoare a obligațiilor contractuale față de concurentul respectiv*”.

În cele ce urmează vom efectua o succintă analiză a finalităților care se doresc a fi obținute prin acțiunea de instigare:

1. „rezilierea neîntemeiată a contractului cu concurentul unei alte întreprinderi”

Codul civil al RM din anul 2003, până la ultimele modificări și completări ce au intrat în vigoare la 01.03.2019, stabilea în art. 747 că „rezilierea reprezintă desființarea unui contract sinalagmatic cu executare succesivă, la cererea uneia dintre părți, ca urmare a faptului că cealaltă parte nu și-a executat în mod culpabil obligațiile contractuale” [40].

Odată cu modernizarea Codului civil [41] prin Legea nr. 133 din 15.11.18 [114], modernizare în vigoare din 01.03.2019, instituția rezilierii contractului nu se mai regăsește în cadrul

reglementărilor civile, toate normele privind rezilierea au fost abrogate. Dacă până la acest moment, contractului i se putea aplica fie rezilierea, fie rezoluțiunea, odată cu noile modificări aduse Codului civil, normele din Codul civil privind rezilierea au fost excluse, preferință acordându-se păstrării însă a instituției de rezoluțiune. Prin reglementarea doar a rezoluțiunii în Codul civil se dorește oferirea unei clarități privind desființarea contractului, dacă până acum nu exista o certitudine care anume contracte se supun rezilierii și care rezoluțiunii, și mai ales dacă poate fi aplicată restituirea în caz de reziliere, prin excluderea rezilierii nu există neclarități în acest sens, rezoluțiunea înglobând și unele elemente ale rezilierii. Mai mult ca atât, în legislația altor state este folosit un singur termen – cel de rezoluțiune – anume pentru a lipsi părțile și instanța de judecată de ambiguități suplimentare.

Astfel, potrivit art. 902 din Codul civil modernizat, *„unul din mijloacele juridice de apărare ale creditorului în caz de neexecutare a obligației este să recurgă la rezoluțiune”*.

Prin prisma recentelor modificări aduse Codului civil în ceea ce privește excluderea instituției rezilierii, subliniem *necesitatea racordării Legii nr. 183/2012 la termenii utilizați în legea organică a legislației civile (Codul civil)*, astfel, considerăm imperioasă, modificarea art. 16 din Legea nr. 183/2012 prin înlocuirea noțiunii de „reziliere” cu „rezoluțiunea” contractului.

O condiție obligatorie pentru existența acestui act de concurență neloială este faptul ca rezilierea *să fie neîntemeiată*. Din prevederea legală reiese că, concurentul cu care se dorește desființarea contractului, de fapt, își onorează obligațiile și respectă clauzele contractuale. Deci, cel care dorește rezilierea trebuie să argumenteze și să probeze necesitatea rezilierii.

Una din cauzele cele mai reprezentative care a avut ca temei anume concurență neloială sub forma acțiunii de instigare la rezilierea neîntemeiată cu concurentul este litigiul dintre „Moldtelecom” S.A. privind presupusele acțiuni de concurență neloială realizate de către întreprinderea „StarNet” S.R.L., manifestate prin desfășurarea unei promoții ce are ca scop atragerea clienților întreprinderii reclamante prin oferirea anumitor avantaje. [...] „Moldtelecom” S.A. a menționat că, apelând serviciul clientelă a întreprinderii „StarNet” S.R.L., a constatat că aceasta transferă în contul abonatului nou suma de 500 lei sau acordă chirie gratuită a echipamentului tehnic pentru televiziunea digitală în cazul în care se prezintă contractul de prestare a serviciilor internet nereziliat, încheiat cu „Moldtelecom” S.A. Totodată, acești noi abonați sunt conectați în regim prioritar în termen de 48 ore. [...] Reieșind din cele menționate, se conchide că acțiunile întreprinderii „StarNet” S.R.L., manifestate prin acordarea bonusurilor în formă de sume bănești în contul noului abonat sau folosința gratuită a echipamentului tehnic la prezentarea contractului

nereziliat de prestare a serviciilor încheiat cu concurentul, au avut un caracter neloial. Respectiv, acțiunile întreprinderii „StarNet” S.R.L. au urmărit obținerea unor avantaje neîntemeiate în activitatea de întreprinzător, încălcând uzanțele oneste în materie comercială. Avantajul întreprinderii „StarNet” S.R.L., generat de acțiunile sus-enumerate, s-a materializat prin atragerea noilor clienți în defavoarea concurenților, în speță întreprinderea „Moldtelecom” S.A. Totodată, potrivit datelor oficiale sus-menționate, întreprinderea „StarNet” S.R.L. a obținut o creștere a cifrei de afaceri cât și a cotei pe piața prestării serviciilor internet și transmisiunii de date [64].

Exemplul speței enunțate *supra*, permite conturarea ideii de bază în ceea ce privește instigarea la rezilierea neîntemeiată cu concurentul, și anume că aceasta reprezintă o acțiune realizată cu intenție, din dorința de acaparare a clientului ce aparține concurentului celui cu care se insistă efectuarea rezilierii. Mai mult ca atât, clientului i se oferă avantaje patrimoniale evidente cu condiția prezentării contractului cu întreprinderea actuală, în scopul încheierii unui nou contract cu instigatorul sau în folosul unei persoane terțe.

2. „instigarea la neîndeplinirea sau îndeplinirea necorespunzătoare a obligațiilor contractuale față de concurent”

Scopul părților unui contract este executarea acestuia. Obligațiile contractuale urmează a fi executate în strictă conformitate cu clauzele contractului. În cazul când una dintre părți nu își execută obligațiile asumate, cealaltă parte este îndreptățită să uzeze de excepția de neexecutare, să ceară încetarea contractului ori să ceară executarea obligației în cauză. Astfel, Codul civil cu modernizările din 01.03.2019 stabilește la alin. (5), a art. 901 că: *„Neexecutarea obligației înseamnă orice abatere, cu sau fără justificare, de la executarea corespunzătoare a obligației și include neexecutarea totală sau parțială a obligației, executarea necorespunzătoare sau cu întârziere a obligației”*.

Deci, neexecutarea obligațiilor, constituie netranspunerea în realitate a obligațiilor asumate prin încheierea contractului în termenul și ordinea stabilită.

În literatura de specialitate din S.U.A., în cazul instigării la rezilierea contractului, se axează pe faptul că „pentru a determina dacă și când o persoană terță, care nu este parte la o relație contractuală, poate fi atrasă la răspundere de creditorul contractului, este necesar să începem prin a recunoaște unul din principiile fundamentale ale dreptului contractului, principiul privat sinalagmatic, prin care doar partea contractului poate cere de la partea opusă îndeplinirea contractului, și doar partea opusă poate fi silită la executarea obligațiilor asumate” [173, p.42]. Prin

urmare, instigatorul nu este parte a contractului, este persoana care cunoaște despre existența acestuia sau deține date care demonstau existența potențialului contract și urmărește desființarea contractului.

De asemenea, pentru a califica o acțiune ca instigare la rezilierea contractului, „este relevant că o terță persoană a determinat la luarea deciziei de desființare a contractului” [173, p.42]. Deci, practic o terță persoană a realizat o imixtiune în cadrul unui raport contractual pentru a facilita acțiunea de instigare la rezilierea contractului cu un anumit concurent.

În *opinia noastră*, instigarea la neîndeplinirea sau îndeplinirea necorespunzătoare a obligațiilor contractuale față de concurent reprezintă acțiunea de determinare la neexecutarea sau executarea necorespunzătoare a contractului, cu condiția propunerii/oferirii unor recompense sau alte avantaje materiale. Scopul este evident, de a extinde numărul clienților și a obține profit de pe urma încheierii a noi contracte cu concurentul-instigator.

Acțiunea de instigare potrivit art. 16 din Legea nr. 183/2012, urmează a fi realizată prin următoarele mijloace: *„prin acordarea sau oferirea, mijlocit sau nemijlocit, a recompenselor materiale, compensațiilor sau altor avantaje întreprinderii ce acceptă rezilierea contractului”*.

Subliniem că îndemnul de reziliere a contractului presupune nu doar un simplu sfat, ci are o conotație și valoare economică: cea a oferirii unui avantaj pecuniar fie nematerial – care în esență oricum aduce concurentului ce dorește desființarea contractului - un beneficiu.

Menționăm faptul că acordarea sau oferirea, mijlocit sau nemijlocit, a recompenselor materiale, compensațiilor sau altor avantaje întreprinderii parte a contractului reprezintă o condiție esențială, constitutivă pentru calificarea acțiunilor întreprinse ca instigare la rezilierea contractului cu concurentul. Or, doar în cazul în care există simbioză dintre acțiunea de reziliere/neexecutarea contractului și pentru aceasta oferirea de anumite avantaje compensatorii, se consideră că acțiunea de instigare în temeiul art. 16 al Legii nr. 183/2012 a fost realizată.

În acest sens exemplificăm un caz din practica Consiliului Concurenței care la prima vedere ar fi un act de concurență neloială, dar din lipsa ofertei de recompense nu a putut fi apreciat ca act de concurență neloială.

Astfel, potrivit Deciziei Consiliului Concurenței: „urmare a examinării s-a stabilit că, A.O. „ANPCI” recomandă utilizatorilor, care folosesc operele muzicale și au încheiat și obținut licențe extinse pentru activitate de la aceasta (ANPCI), să returneze toate facturile fiscale emise de A.O., „AsDAC” pentru perioada licențiată, precum și să se abțină de la efectuarea oricăror plăți, care pot

avea efect imprevizibil, fără acordarea sau oferirea recompenselor materiale, compensațiilor sau altor avantaje utilizatorilor (părți ale contractului) în vederea determinării lor la încheierea contractelor de licență cu A.O., „ANPCI”. Astfel, reieșind din circumstanța respectivă, stabilim lipsa elementului constitutiv al actului de concurență neloială din art. 16 al Legii concurenței” [57].

În această ordine de idei, menționăm că o acțiune poate fi calificată ca act de concurență neloială sub forma instigării la rezilierea contractului cu concurentul doar dacă conține și acordarea de recompense pentru efectuarea rezilierii.

În contextul celor enunțate mai sus, subliniem necesitatea probării faptei de instigare la rezilierea contractului, prin existența probelor materiale: a recompenselor bănești, a eventualelor transferuri, a solicitărilor de reziliere, a scrisorilor, înregistrărilor, apelurilor telefonice prin care se propun anumite bonusuri, condiții favorabile, gen gratuitatea serviciului pentru perioada de probă, propuneri de încheiere a unui nou contract în condiții mai avantajoase, care conține elemente comparative cu contractul cu care se inițiază procesul de instigare la reziliere, etc.

Modalitatea de oferire, acordare a recompenselor materiale, compensațiilor sau altor avantaje întreprinderii parte a contractului poate fi mijlocită sau nemijlocită. Adică, oferirea acestor „onorarii” poate fi realizată cu participarea directă a instigatorului sau cu implicarea persoanelor terțe pe post de intermediar.

Din analiza Deciziilor Consiliului Concurenței din Republica Moldova observăm o incidență redusă a aplicării art. 16 din Legea nr. 183/2012. Opinăm că aceasta ar avea la bază două motive: lipsa invocării prezentului act de concurență neloială de către potențiala victimă, fie lipsa posibilității de a îl proba.

Această formă de manifestare a concurenței neloiale poate fi realizată de concurent în scopul atragerii clientului de partea sa, ca după încetarea contractului acesta să încheie un nou contract cu subiectul economic care l-a convins să recurgă la reziliere, fie demararea unei campanii de blocare, stagnare a relațiilor de afaceri cu un anumit concurent – ca rezultat, acesta pierzându-și clientela, nefiind în stare să își continue activitatea. Astfel de acțiuni ar trebui să fie inexistente într-o societate democratică, cu economie de piață și concurență loială, întrucât determinarea unei persoane la rezilierea neîntemeiată a contractului, care anterior a fost negociat și cu care persoana a fost de acord, nu poate genera altceva decât o ingerință majoră în derularea raporturilor juridice și a obligațiilor asumate în urma acestora [26, p.58].

În literatura de specialitate străină se menționează că, în calificarea unei acțiuni contrare bunelor maniere și practicii în afaceri, determinant este faptul dacă un concurent, prin acțiunile sale, fără a negocia și fără a depune eforturi, poate beneficia de rezultatele muncii cuiva. Rațiunea privind protecția împotriva concurenței neloiale este că un concurent nu trebuie să culeagă ce altcineva „a semănat”, iar în cazul în care exploatează acest fapt, trebuie să achite prejudicii (ex. exploatarea în baza cunoașterii listei clienților, a detaliilor contractului, a secretului comercial) [185, p.214-215].

Cu certitudine, instigarea la rezilierea contractului cu concurentul, reprezintă o acțiune contrară bunei desfășurări a afacerii și o imixtiune în activitatea economică a partenerilor de afaceri.

În acest sens, rezilierea neîntemeiată a contractului cauzează prejudicii sub forma eventualului venit ratat. Partea contractului ale cărei drepturi au fost lezate, poate pretinde la acordarea despăgubirilor ca urmare a încetării premature a contractului. Proba prejudiciului și a cuantumului despăgubirilor urmează a fi demonstrată de victima acțiunii de instigare – concurentul cu care se dorește rezilierea contractului. La evaluarea prejudiciului urmează a fi luate în considerare următoarele: prețul contractului, rezonanța rezilierii, influența rezilierii asupra contractelor similare dintre concurent și alți clienți, venitul ratat, legătura de cauzalitate dintre instigarea la reziliere și prejudiciul cauzat. Totuși evaluarea prejudiciului este o misiune deloc ușoară, care diferă de la caz la caz, a cărei apreciere este îngreunată de insuficiența unor criterii legale de estimare a prejudiciului.

Din cele analizate, conchidem că, pentru existența acțiunii de instigare la rezilierea contractului cu concurentul sunt necesare întrunirea cumulativă a *două condiții*:

- să existe intenția;
- să aibă scopul de a crea concurență.

Accentuăm că, în mod obligatoriu, pentru existența acțiunii de instigare trebuie să existe intenția – or aceasta ține de esența instigării; și să se realizeze în cadrul unui raport juridic de concurență cu scopul de a crea concurență – instigarea la rezilierea contractului cu concurentul nu poate fi avea loc decât în cadrul rivalității economice dintre concurenți.

Concluzionăm că instigarea la rezilierea contractului cu concurentul reprezintă o gravă imixtiune în menținerea și derularea activității economice, un impediment întru desfășurarea în condiții optime a scopurilor economice propuse și considerăm plauzibilă existența reglementării acestei practici neloiale în Legea nr. 183/2012. Astfel, instigarea la rezilierea contractului cu concurentul reprezintă o determinare la desființarea neîntemeiată a contractului încheiat cu concurentul, fie la o neexecutarea totală sau parțială a acestuia. În mod imperativ, pentru ca o

acțiune să fie calificată ca act de concurență neloială sub forma instigării la rezilierea contractului, instigatorul trebuie să ofere diferite forme de recompense, avantaje subiectului instigat la rezilierea nefondată sau neexecutarea, fie executarea necorespunzătoare a contractului.

3.3. Obținerea și/sau folosirea ilegală a secretului comercial al concurentului

Potrivit art. 17 al Legii nr. 183/2012: *se interzice obținerea și/sau folosirea de către o întreprindere a informațiilor ce constituie secret comercial al concurentului, fără consimțământul lui, dacă acestea au adus sau pot aduce atingere intereselor legitime ale concurentului.*

Acordul TRIPS al Organizației Mondiale a Comerțului [1] conține câteva condiții pentru ca o informație să fie calificată drept secret comercial: „*caracterul secret al acesteia, informația să aibă o valoare comercială, deținătorul legitim trebuie să fi luat măsuri rezonabile pentru a asigura confidențialitatea secretului comercial*”. Așadar, condițiile enunțate în Acordul TRIPS pentru ca o informație să poată fi atribuită categoriei de secret comercial urmează a fi întrunite cumulativ.

În Republica Moldova până la modernizarea Codului civil intrată în vigoare la 01.03.2019, raporturile juridice privind secretul comercial au fost reglementate de Legea nr. 171 din 06.07.1994 cu privire la secretul comercial (abrogată) [110], care în art. 1 stabilea că prin *secret comercial* se înțeleg informațiile ce nu constituie secret de stat, care țin de producție, tehnologie, administrare, de activitatea financiară și de altă activitate a agentului economic, a căror divulgare (transmitere, scurgere) poate să aducă atingere intereselor lui.

Recenta Lege nr. 133 din 15.11.2018 privind modernizarea Codului civil și modificarea unor acte legislative [114] a introdus o secțiune nouă și revoluționară în cadrul Capitolului XXXIII „Răspunderea delictuală”, și anume Secțiunea 3 „Răspunderea pentru dobândirea, utilizarea sau divulgarea ilegală a secretelor comerciale”. Secțiunea sus-menționată cuprinde prevederi legale referitoare la răspunderea pentru dobândirea, utilizarea sau divulgarea legală a secretelor comerciale (art. 2047 Cod civil); dobândirea, utilizarea și divulgarea legală de secrete comerciale (art. 2048 Cod civil); dobândirea, utilizarea și divulgarea ilegală de secrete comerciale (art. 2049 Cod civil); excluderea mijloacelor juridice de apărare (art. 2050 Cod civil); mijloacele juridice de apărare corective ale deținătorului secretului comercial (art. 2051 Cod civil); condițiile de aplicare a mijloacelor juridice de apărare, garanții și mijloace alternative (art. 2052 Cod civil); determinarea mărimumi despăgubirilor (art. 2053 Cod civil).

În conformitate cu alin. (3) al art. 2047 din redacția nouă a Codului civil, se consideră secrete comerciale informațiile care îndeplinesc toate *cerințele* următoare:

a) sunt secrete în sensul că nu sunt, ca întreg sau astfel cum se prezintă sau se articulează elementele acestora, cunoscute la nivel general sau ușor accesibile persoanelor din cercurile care se ocupă, în mod normal, de tipul de informații în cauză;

b) au valoare comercială prin faptul că sunt secrete;

c) au făcut obiectul unor măsuri rezonabile, în circumstanțele date, luate de către persoana care deține în mod legal controlul asupra informațiilor respective, pentru a fi păstrate secrete.

Astfel, din cele expuse deducem că secretul comercial conține categorii de informații care nu sunt accesibile publicului larg, valoarea acestora este determinată de confidențialitatea și importanța acestora pentru o întreprindere.

Noile prevederi civile care conferă protecție juridică secretelor comerciale reprezintă o armonizare fidelă cu legislația UE privind acest subiect, în special cu Directiva UE 2016/943 a Parlamentului European și a Consiliului din 8 iunie privind protecția know-how-ului și a informațiilor de afaceri nedivulgate (secrete comerciale) împotriva dobândirii, utilizării și divulgării ilegale [78] (Directiva UE 2016/943). Directiva UE 2016/943 oferă reglementarea juridică necesară categoriei de informații calificată drept secret comercial, protecția acestora asigură competitivitatea și dezvoltarea unei întreprinderi.

Potrivit art. 4 din Directiva UE 2016/943 și a art. 2049 din Cod civil, dobândirea unui secret comercial fără consimțământul deținătorului secretului comercial este considerată ilegală ori de câte ori este efectuată prin: a) *accesul neautorizat, însușirea sau copierea oricăror documente, obiecte, materiale, substanțe sau fișiere electronice care se află în mod legal sub controlul deținătorului secretului comercial și care conțin secretul comercial sau din care poate fi dedus secretul comercial*; b) *orice alt comportament care, în circumstanțele date, contravine practicilor comerciale loiale*.

Cu referire la folosirea ilegală după dobândirea secretului comercial, art. 4 din Directiva UE 2016/943 și art. 2049 din Cod civil prevăd că: utilizarea sau divulgarea unui secret comercial este considerată ilegală ori de câte ori este săvârșită, fără consimțământul deținătorului secretului comercial, de către o persoană care îndeplinește oricare dintre următoarele **condiții**: „**(a)** a dobândit secretul comercial în mod ilegal; **(b)** încalcă un acord de confidențialitate sau orice altă obligație

de a nu divulga secretul comercial; (c) încalcă o obligație contractuală sau de altă natură care limitează utilizarea secretului comercial”.

Prin urmare, folosirea unui secret comercial este calificată ca fiind ilegală doar în cazul în care s-a constatat că secretul comercial a fost obținut ilicit, fie a fost încălcată o convenție sau acord care prevedea în mod expres clauza de confidențialitate, obligația de nedivulgare a secretului comercial sau care încalcă o obligație contractuală (spre exemplu, obligația de a nu divulga informațiile obținute în cadrul raporturilor de muncă).

Prin optica doctrinei autohtone, expunem punctul de vedere prezentat de *Iustin, V.*, că pentru a fi protejat, ca secret comercial un fapt legat de întreprindere, trebuie să existe anumite *cerințe*: a) să aibă valoare reală sau potențială pentru agentul antreprenoriatului; b) să nu fie, conform legislației, notorii sau accesibile; c) să aibă mențiunea ce ar corespunde cu desfășurarea de către agenții antreprenoriatului a măsurilor respective necesare pentru păstrarea confidențialității lor prin aplicarea sistemului de clasificare a informațiilor date, elaborarea regulamentelor interne de secretizare, marcarea corespunzătoare a documentelor și altor purtători de informație, organizarea lucrărilor secrete de secretariat; d) să nu constituie secret de stat și să nu fie protejate de dreptul de autor și de brevet; e) să nu conțină informații despre activitatea negativă a persoanelor fizice și juridice care ar putea atinge interesele statului [103, p.32].

Suntem de acord că, pentru ca anumite categorii de informații să fie calificate ca secrete comerciale trebuie ca protecția lor să reprezinte un interes legitim pentru întreprindere și să existe din partea deținătorului, adică a întreprinderii dorința de a-l păstra.

Cu referire la utilizarea neloială a unui secret comercial, conf. univ. dr. *Dincă, R.*, evidențiază că prin utilizarea neloială a secretului comercial se poate împiedica ori îngreuna pătrunderea pe o nouă piață a comerciantului care îl deține în mod legitim, fără ca înainte de sustragere acesta să-i fi exploatat valoarea comercială pe acea piață [72, p.287]. Această situație poate fi întâlnită când o întreprindere dorește să-și extindă activitatea, fie domeniul și în momentul încercării de a se afirma pe piața nouă, se confruntă cu faptul că informația sa protejată este deja utilizată de către un alt subiect de pe acea piață.

Referindu-ne la efectul generat de divulgarea secretului comercial, acesta trebuie evaluat în legătură cu gradul de importanță a informațiilor și a datelor obținute și divulgate, precum și asupra urmărilor imediate ori ulterioare acestei fapte, care poate produce un dezechilibru în mediul concurențial, poate destabiliza o relație socială, politica națională ori internațională în domeniu [30,

p.14]. În toate cazurile cel care a dobândit în mod ilegal secretul comercial trebuie să repare prejudiciul patrimonial și moral cauzat persoanei fizice sau juridice, deținătoare de drept al acelui secret comercial.

Art. 80 alin. (2) din Legea nr. 183/2012 reglementează faptul că, *„la cererea deținătorului legitim al secretului comercial, instanța poate dispune măsuri de interzicere a exploatării industriale și/sau comerciale a produselor rezultate din însușirea ilicită a secretului comercial sau distrugerea acestor produse. Interdicția încetează atunci când informația protejată a devenit publică”*.

Prin urmare, art. 80 alin. (2) din Legea nr. 183/2012 oferă protecție titularului secretului comercial care a fost obiectul unei exploatări ilicite. Posibilitatea aplicării măsurii de interzicere a folosinței ilegale a secretului comercial, fie a produselor rezultate din folosirea ilicită a acestuia, micșorează cuantumul prejudiciului generat de respectivele acțiuni. De asemenea, măsura de interzicere încetează când informația protejată a devenit publică.

Considerăm absolut necesar să evidențiem și coraportul dintre secretul comercial și clauza de confidențialitate reglementată de Codul muncii al Republicii Moldova [48]. Potrivit prevederilor art. 53 din Codul muncii al RM între salariat și angajator în cadrul contractului individual de muncă poate fi introdusă o **clauză de confidențialitate**. Astfel, potrivit art. 53 din Codul muncii al RM: *„Prin clauza de confidențialitate părțile convin ca, pe toată durata contractului individual de muncă și timp de cel mult 2 ani după încetarea acestuia, să nu divulge date sau informații de care au luat cunoștință în perioada executării contractului individual de muncă, în condițiile stabilite de regulamentul intern al unității, de contractul colectiv sau de cel individual de muncă. Nerespectarea clauzei de confidențialitate atrage obligarea părții vinovate la repararea prejudiciului cauzat”*.

Din conținutul reglementărilor cuprinse în art. 53 din Codul muncii al RM rezultă că obligația de confidențialitate vizează nu doar pe salariat în sensul că numai acesta își poate asuma angajamentul pentru nedivulgarea datelor și informațiilor provenite de la angajatorul său, dar și pe angajator, care ar trebui să se abțină și să asigure confidențialitatea datelor sau informațiilor care îl privesc pe salariat [14, p.376]. Autorii *Boișteanu E., Romandaș N.*, menționează că prin înserarea în contractul de muncă a clauzelor de confidențialitate, angajatorul urmărește scopul de a proteja informațiile ce țin de producție, tehnologie, administrare, de activitate financiară și de altă activitate a unității [13, p.152].

Considerăm că secretul comercial vizează informații mult mai specifice decât cele protejate prin clauza de confidențialitate și din aceste motive ar fi oportun ca părțile contractului individual de muncă să introducă în contractul individual de muncă, clauza cu privire la nedivulgarea secretului comercial atunci când se dorește oferirea protecției unor informații calificate ca secret comercial de Codul civil al RM. Iar clauza de confidențialitate poate fi instituită doar când se intenționează protecția altor categorii de informații și date decât cele ce constituie secretul comercial.

Cu certitudine trebuie evidențiată și posibilitatea înserării în contractul individual de muncă a **clauzei de neconcurență**, care potrivit literaturii ce aparține dreptului muncii este examinată ca fiind obligația salariatului de a nu întreprinde activități de concurență contra patronului său, cât și obligația de a nu folosi informațiile de serviciu, mijloacele patronului, experiența câpătată în timpul serviciului în scopul obținerii beneficiului, dar în detrimentul intereselor patronului. În cazul încetării contractului de muncă, salariatul nu poate să se angajeze la concurenții patronului sau să-l concureze pe cont propriu (clauza de neconcurență) [125, p.117].

Necesitatea existenței clauzei de neconcurență își are sorginea pe de o parte în faptul că angajatorul trebuie protejat de eventualele prejudicii aduse întreprinderii sale de fostul angajat, or un angajator, care își dorește o ascensiune pe plan profesional, trebuie să fie protejat de faptul divulgării unor date de importanță majoră despre activitatea sa și utilizarea acestora, inclusiv a secretului comercial, pentru a se iniția o activitate concurentă cu cea a angajatorului, iar pe de altă parte, în protecția salariatului de la îngrădirea libertății muncii.

Cu privire la clauza de neconcurență Ștefănescu I. T., reiterează că, pe durata raportului juridic de muncă abținerea salariatului de a săvârși orice act de concurență apare ca o parte integrantă și esențială a obligației sale de fidelitate față de angajator [151, p.419].

Codul muncii al RM nu conține norme privind clauza de neconcurență, nu putem afirma același lucru și despre Codul muncii al României [47] care o reglementează destul de reușit în art. 21-24 și obligă salariatul: „*ca după încetarea contractului să nu presteze, în interes propriu sau al unui terț, o activitate care se află în concurență cu cea prestată la angajatorul său, în schimbul unei indemnizații de neconcurență lunare pe care angajatorul se obligă să o plătească pe toată perioada de neconcurență*”. (art. 21, alin. (1) din Codul muncii al României). Codul muncii român stabilește și anumite garanții pentru excluderea abuzurilor din partea patronului și protejarea salariatului, precum: „*Clauza de neconcurență își produce efectele numai dacă în cuprinsul contractului individual de muncă sunt prevăzute în mod concret activitățile ce sunt interzise salariatului la data*

încetării contractului, cuantumul indemnizației de neconcurență lunare, perioada pentru care își produce efectele clauza de neconcurență, terții în favoarea cărora se interzice prestarea activității, precum și aria geografică unde salariatul poate fi în reală competiție cu angajatorul” (alin. (2), art. 21 din Codul muncii român).

Cu privire la clauza de neconcurență suntem de părere că ea trebuie să îndeplinească anumite condiții: - în primul rând, *ea trebuie să fie rezultatul unor negocieri* – să existe un consens privind toate condițiile clauzei; - *să existe un interes real al angajatorului*, un interes ce derivă din concurență, spre exemplu; - *salariatul să fie retribuit pentru asumarea clauzei de neconcurență*, prin intermediul unei indemnizații de neconcurență – altfel zis, să fie stabilit cuantumul acestei indemnizații care compensează atingerea adusă dreptului salariatului la muncă; - *să fie limitată în timp și spațiu* – să fie stabilită cu certitudine perioada asumării obligației de neconcurență, precum și indicat teritoriul geografic concret; - *să fie enumerate în mod expres activitățile de neconcurență*.

În principiu, clauza de neconcurență s-ar încadra în categoria clauzelor specifice ale contractului individual de muncă (art. 51 din Codul muncii al RM), care în alin. (1) stabilește că: *„În afara clauzelor generale prevăzute la art. 49, părțile pot negocia și include în contractul individual de muncă clauze specifice, cum ar fi: a) clauza de mobilitate; b) clauza de confidențialitate; c) clauze referitoare la compensarea cheltuielilor de transport, la compensarea serviciilor comunale, la acordarea spațiului locativ; d) alte clauze care nu contravin legislației în vigoare”*. Anume în temeiul lit. d) al alin. (1) din art. 51 al Codului Muncii al RM ar putea fi înserată în contractul individual de muncă și clauza de neconcurență. Totuși, luând în considerație specificul acestei clauze, precum și necesitatea excluderii unor abuzuri din partea angajatorului privind limitarea dreptului la muncă a salariatului, suntem de părere că reglementarea într-un articol separat a clauzei de neconcurență este o imperativitate evidentă.

În lumina celor expuse, considerăm pregnantă introducerea cu titlu de *lege ferenda* în Codul muncii al RM a clauzei de neconcurență, cu următoarea formulare:

„Art. 53¹ Clauza de neconcurență

(1) La încheierea contractului individual de muncă sau pe parcursul executării acestuia, părțile pot negocia și cuprinde în contract o clauză de neconcurență prin care salariatul să fie obligat ca după încetarea contractului să nu presteze, în interes propriu sau al unui terț, o activitate care se află în concurență cu cea prestată la angajatorul său pe un termen de cel mult 2 ani, în

schimbul unei indemnizații de neconcurență lunare pe care angajatorul se obligă să o plătească pe toată perioada de neconcurență.

(2) Clauza de neconcurență își produce efectele numai dacă în cuprinsul contractului individual de muncă sunt prevăzute în mod concret activitățile ce sunt interzise salariatului la data încetării contractului, cuantumul indemnizației de neconcurență lunare, perioada pentru care își produce efectele clauza de neconcurență, terții în favoarea cărora se interzice prestarea activității, precum și aria geografică unde salariatul poate fi în reală competiție cu angajatorul.

(3) Indemnizația de neconcurență lunară datorată salariatului nu este de natură salarială, se negociază și este de cel puțin 50% din media veniturilor salariale brute ale salariatului din ultimele 6 luni anterioare datei încetării contractului individual de muncă, sau în cazul în care durata contractului individual de muncă a fost mai mică de 6 luni, din media veniturilor salariale lunare brute cuvenite acestuia pe durata contractului.

(4) Indemnizația de neconcurență reprezintă o cheltuială efectuată de angajator, este deductibilă la calculul profitului impozabil și se impozitează la persoana fizică beneficiară, potrivit legii”.

Suntem de părere că existența unei prevederi privind clauza de neconcurență în legislația muncii a RM va aduce doar beneficii salariatului și angajatorului, și nu urmează a fi abordată ca o clauză ce limitează dreptul la muncă, or salariatul va putea desfășura alte activități care nu sunt interzise prin clauza de neconcurență. De asemenea, salariatului i se va oferi o indemnizație astfel încât nu putem afirma că acesta va rămâne fără resurse financiare în perioada stabilită prin clauza de neconcurență. În același timp, existența expresă a clauzei de neconcurență în contractul individual de muncă protejează părțile de potențiale abuzuri.

În concluzie, statuăm că secretul comercial reprezintă un obiect al proprietății industriale care are rol determinant în succesul activității unei întreprinderi și care cuprinde o serie de informații fundamentale pentru existența acesteia. Din această cauză, secretului comercial i se oferă protecție juridică, inclusiv împotriva concurenței neloiale. Actul de concurență neloială sub forma obținerii și/sau folosirii ilegale a secretului comercial al concurentului reprezintă o acțiune ilicită prin care se capătă informații de bază privind activitatea economică a unui concurent, fără consimțământul lui, iar desfășurarea activității acestuia practic depinde de faptul ca aceste informații să se afle în surse sigure. Deci, obținerea și/sau folosirea ilegală a secretului comercial, în mod cert aduce atingere intereselor legitime ale concurentului.

3.4. Deturnarea clientelei concurentului

Potrivit art. 18 al Legii nr. 183/2012, denumit „Deturnarea clientelei concurentului”: *„este interzisă deturnarea clientelei concurentului realizată de întreprinderi prin inducerea în eroare a consumatorului cu privire la natura, modul și locul de fabricare, la caracteristicile principale, inclusiv utilizarea, cantitatea produselor, prețul sau modul de calculare a prețului produsului”*.

În corespundere cu Dicționarul explicativ uzual al limbii române [71, p.639], *„a deturna”* semnifică: *„a folosi în alte scopuri decât cele prevăzute legal”*. Deci, deturnarea, în general, presupune acțiunea de delapidare, sustragere, însușire, furt, fraudare, sfeterisire. Cert este faptul că deturnarea presupune un proces ilegal de însușire a ceva ce nu aparține unui subiect.

Din prevederea normei legale observăm că acțiunea de deturnare se adresează clientelei. Considerăm oportun și imperios să începem cu examinarea obiectului căruia i se adresează acțiunea de deturnare – *clientela*, noțiune care după cum vom vedea nu este încă reglementată în Legea nr. 183/2012.

Noțiunea de clientelă cuprinde în esența sa și noțiunea de consumator.

Potrivit Codului civil al RM cu modernizările în vigoare din 01.03.2019: *„Are calitatea de consumator orice persoană fizică care, în cadrul unui raport juridic civil, acționează predominant în scopuri ce nu țin de activitatea de întreprinzător sau profesională. Persoana fizică nu are calitatea de consumator dacă cealaltă parte a raportului juridic civil nu are calitatea de profesionist”* (art. 3).

În corespundere cu art. 1 al Legii privind protecția consumatorilor nr. 105 din 13.03.2003 [115] (în continuare Legea nr. 105/2003), *„consumator este orice persoană fizică care intenționează să comande sau să procure ori, care comandă, procură sau folosește produse, servicii pentru necesități nelegate de activitatea de întreprinzător sau profesională”*. Conform art. 4 al Legii nr. 183/2012, noțiunea de „consumator” este definită astfel: *„utilizatorul, direct sau indirect, de produse, inclusiv producător care utilizează produse pentru prelucrare, comerciant cu ridicata, comerciant cu amănuntul sau consumatorul final”*.

Așadar, Legea nr. 105/2003 limitează noțiunea de consumator doar la persoanele fizice care achiziționează un produs, serviciu pentru satisfacerea necesităților personale, pe când Legea nr. 183/2012 atribuie noțiunii de consumator și persoanele juridice (or termenul de comerciant utilizat în Legea nr. 183/2012 poate fi atât persoană fizică, cât și juridică). Menționăm că noțiunea de consumator din art. 3 al Codului civil și art. 1 al Legii nr. 105/2003 este în deplină concordanță cu

noțiunea de consumator din Directiva 2011/83/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 25 octombrie 2011 privind drepturile consumatorilor [75]. Astfel, Directiva 2011/83/UE în art. 2 menționează clar: consumatorul *este orice persoană fizică ce acționează în scopuri care se află în afara activității sale comerciale, industriale, artizanale sau profesionale*. Aceeași definiție a consumatorului se regăsește și în art.2 din Directiva 2005/29/CE privind practicile comerciale neloiale [73].

Considerăm că, pentru dreptul concurenței urmează a fi reținută definiția de consumator existentă în Directiva 2011/83/UE privind drepturile consumatorilor și Directiva 2005/29/CE privind practicile comerciale neloiale, reflectată și în Codul civil, Legea nr. 105/2003 cu o puțin altă formulare care însă denotă același sens. Iar definiția noțiunii de consumator din art. 4 al Legii nr. 183/2012 care identifică cu termenul de consumator: *utilizatorul, direct sau indirect, de produse, inclusiv producător care utilizează produse pentru prelucrare, comerciantul cu ridicata, comerciant cu amănuntul sau consumatorul final* - este una ambiguă și poate genera interpretări eronate, or considerăm că definiția unei noțiuni juridice în cadrul legislației naționale a unui stat trebuie să fie una uniformă, în corespundere cu recomandările și prevederile internaționale.

Întrucât noțiunea de consumator din Legea nr. 183/2012 diferă prin conținut de aceeași noțiune prevăzută în Codul civil, Legea nr. 105/2003, și Directiva 2011/83/UE în domeniul protecției consumatorilor suscită semne de întrebare și neclarități, or în cazul necesității aplicării la care definiție din legislația națională vom recurge? Oare o noțiune juridică poate avea conotații și prevederi legale diferite?

Suntem de părere că definiția noțiunii de „consumator” din art. 1 al Legii nr. 105/2003 care specifică în mod clar că *„consumatorul este anume persoana fizică care intenționează să comande sau să procure ori, care comandă, procură sau folosește produse, servicii pentru necesități nelegate de activitatea de întreprinzător sau profesională”*, reflectă în mare parte conținutul definiției de consumator din Directiva 2011/83/UE privind drepturile consumatorilor și Directiva 2005/29/CE privind practicile comerciale neloiale, însă în scopul uniformizării și armonizării legislației naționale la actele internaționale în domeniu, propunem reformularea cu titlu de *lege ferenda* a noțiunii de consumator din Legea nr. 105/2003 și modificarea aceleiași noțiuni din art. 4 al Legii nr. 183/2012, cu următoarea redacție: **„Art. 1, Legea nr.105/2003 privind protecția consumatorului**

„consumator” - orice persoană fizică ce acționează în scopuri care se află în afara activității sale comerciale, industriale, artizanale sau profesionale”;

„Art. 4, Legea nr. 183/2012 concurenței: „consumator” - orice persoană fizică ce acționează în scopuri care se află în afara activității sale comerciale, industriale, artisanale sau profesionale”.

De asemenea, la enumerarea și definirea actelor de concurență neloială în prevederile Legii nr. 183/2012 se menționează termenul „clientelă” („deturnarea clientelei concurentului”- art. 18, art. 9 din Legea nr. 183/2012), sau „client” (ex. art. 2, 7, 9, 10, 29, 30, 31, 54, 56 din Legea nr. 183/2012) nefăcându-se o definire a acestora, egalare, asimilare sau diferențiere dintre noțiunea de „clientelă”, „client” și cea de „consumator” sau „comerciant”.

Astfel, apar următoarele întrebări: Cine este clientul și ce este clientela? Considerăm client persoana fizică sau persoana juridică, sau ambele? Considerăm că pentru cercetarea noastră prezintă interes substanțial clarificarea noțiunilor de „client” și „clientelă”, deoarece unul din actele de concurență neloială pe care îl examinăm este anume deturnarea *clientelei*.

În cele ce urmează, vom încerca să răspundem la întrebările enunțate. După părerea noastră, un consumator sau comerciant satisfăcut se transformă în client, or clientul nu este altcineva decât persoana care în mod repetat apelează la produsele, serviciile unui agent economic, deoarece în momentul în care actul cumpărării se repetă, simplul cumpărător (fie consumator, fie comerciant) se transformă în client. Iar clientela, reprezintă ansamblul clienților care, în virtutea relațiilor de durată, încrederii și onestității întreprinderii achiziționează bunuri sau servicii [24, p.67].

Din aceste considerente credem necesară introducerea noțiunii de client în conținutul art. 4 al Legii nr. 183/2012, cu formularea: **„art. 4 al Legii nr .183/2012, client – consumator sau/și comerciant care în mod repetat a apelat la produsele, serviciile unei întreprinderi”.**

Existența unei reglementări legale care să definească termenul de „client” o apreciem ca imperioasă și necesară, dovadă fiind multitudinea cazurilor de utilizare în textul Legii nr. 183/2012 a acestui termen, fără însă ca legiuitorul autohton să ofere o lămurire sau definire a acestei noțiuni.

Luând în considerație că, în cadrul noțiunii de „client”, pe care o propunem spre a fi introdusă în Legea nr. 183/2012, operăm și cu termenul de „comerciant”, atestăm lipsa reglementării noțiunii de „comerciant” în cadrul Legii nr. 183/2012, cu toate că în textul legii se face referire la această noțiune în cadrul mai multor articole (ex. art. 4, 9, 30 din Legea nr. 183/2012). În scopul anticipării unor posibile interpretări eronate și elucidării neclarităților privind utilizarea noțiunii de client/clientelă, și racordarea legislației concurențiale la reglementările europene în domeniu, în mod special la Directiva 2005/29/CE privind practicile comerciale neloiale, care conține definiția noțiunii

de „comerciant”, propunem introducerea noțiunii de „comerciant” în art. 4 al Legii nr. 183/2012, or subiect al concurenței poate fi atât consumatorul, cât și comerciantul:

„Art. 4 Legea nr. 183/2012: **„comerciant” înseamnă orice persoană fizică sau juridică ce acționează, în legătură cu practicile comerciale reglementate de prezenta lege în scopuri care se încadrează în activitatea sa comercială, industrială, artizanală sau profesională și orice persoană care acționează în numele sau în beneficiul unui comerciant”.**

Referitor la noțiunea de clientelă, subliniem că literatura de specialitate prezintă următoarea definiție a noțiunii de clientelă: totalitatea persoanelor fizice și juridice cu care comerciantul se află în raporturi juridice [3, p.78]. De asemenea, dintr-o altă perspectivă, clientela nu este percepută ca o simplă adădire de clienți, de solicitanți pe piață, ci ca un ansamblu de relații de afaceri obișnuite sau ocazionale, care există sau vor fi susceptibile de a exista între public și un fond de comerț, al cărui element esențial îl constituie, și care în mod general își găsește izvoarele în factorii personali și materiali conjugați [98, p.158].

Doctrinarul român Căpățână, O., menționează că, lupta pentru câștigarea, păstrarea și extinderea clientelei definește în linii mari concurența comercială și caracterizează economia liberă [33, p.349]. În ansamblu, clientela desemnează persoanele care se aprovizionează în mod obișnuit, de la un anumit magazin, în funcție de toate elementele fondului de comerț [3, p.79].

Din punctul de vedere al dimensiunii umane, clientela este percepută ca fiind totalitatea persoanelor care obișnuiesc să beneficieze de serviciile prestate de întreprinderi sau să achiziționeze produsele acestora. Existența unei clientele stabile, practic, asigură comerciantului obținerea profitului, precum și siguranța supraviețuirii acestuia pe piață.

În contextul celor enunțate *supra*, putem formula propria definiție a **noțiunii de clientelă: totalitatea, mulțimea consumatorilor și comercianților satisfăcuți, care procură în mod obișnuit și regulat bunuri materiale, servicii sau au relații de afaceri cu același comerciant.**

Suntem de părere că anume procurarea „în mod obișnuit și regulat” a unor bunuri, servicii, permite catalogarea unor consumatori drept clientelă.

În această ordine de idei, considerăm oportună existența unei definiții a noțiunii de clientelă în textul Legii nr. 183/2012. Astfel, propunem completarea art. 4 din Legea nr. 183/2012, care conține noțiuni principale, cu definiția noțiunii de „clientelă”, în următoarea formulare de *lege ferenda*:

„Art. 4, Legea nr. 183/2012: clientela – totalitatea consumatorilor și comercianților satisfăcuți, care procură, utilizează în mod obișnuit și regulat bunuri materiale, servicii sau au relații de afaceri cu același comerciat”.

Propunerea respectivă de modificare legislativă va permite elucidarea și identificarea corectă a conținutului termenului de clientelă și a calificării optime a consumatorilor și comercianților unei întreprinderi drept clientelă a acesteia, fapt ce va facilita inclusiv și aplicarea justă a reglementării legale privind actul neloial – deturnarea clientelei.

Menționăm necesitatea existenței unei legături constante și continue între clientelă și comerciant, datorită interdependenței dintre numărul de consumatori și profitul, cifra de afaceri a unei întreprinderi. Astfel, în scopul captării și menținerii clientelei, un rol imens îl au următoarele elemente: prețul, modul de prezentare a produselor, calitatea și caracteristicile produsului, atitudinea comerciantului și a angajaților acestuia față de potențiala clientelă, publicitatea produsului și a întreprinderii propriu-zise etc. Din punct de vedere material, clientela reprezintă o valoare economică, o modalitate de manifestare și realizare a scopului propus de către profesionist (cel de a obține beneficii), pe de o parte, având ca participanți la raportul juridic, profesioniști (vânzători, prestatori de servicii), iar, pe de altă parte, persoanele fizice sau juridice care au calitatea de consumatori. Prin prisma celor expuse, argumentăm necesitatea coexistenței atât a dimensiunii umane, cât și celei materiale, drept componente indispensabile ale clientelei, în mod special, și a concurenței, sub aspect general.

Deturnarea clientelei unei întreprinderi poate fi considerată concurență neloială atunci când această practică este realizată de către un fost sau actual salariat ori reprezentant al întreprinderii, prin folosirea unor secrete comerciale, pentru care respectiva întreprindere a luat măsuri rezonabile de asigurare a protecției acestora și a căror dezvăluire poate dăuna intereselor acelei întreprinderi.

Într-o abordare, deturnarea clientelei este definită ca fiind „acapararea clientelei prin oferirea unor avantaje și constă în încheierea de contracte prin care un comerciant asigură predarea unei mărfi sau executarea unor prestații în mod avantajos, cu condiția aducerii de către client a altor cumpărători cu care comerciantul ar urma să încheie contracte asemănătoare” [4, p.197].

Gravitatea acțiunii de deturnare a clientelei decurge din faptul că este afectată cea căreia i se adresează de fapt concurentul: clientela. Utilizarea modalităților de deturnare a consumatorilor demonstrează, de fapt, incapacitatea unui profesionist de a se afirma pe piața unor produse/servicii, de a atrage un anumit segment de clientelă, de a putea beneficia de încredere și fidelitate din partea

clientului. Cele evidențiate *apriori* urmează a fi dobândite de un concurent cu bună-credință nu peste noapte, ci cu depunerea eforturilor de-a lungul unei perioade îndelungate de timp.

Dobândirea legală a clientelei și a încrederii acesteia poate fi realizată doar prin străduința prodigioasă a operatorului economic, manifestată prin: calitatea și caracteristicile produsului /serviciului, prețul, modalitatea prin care e adusă la cunoștința publicului, publicitate, ambalaj, eficiență etc. [24, p.68]. Astfel, deturnarea clientelei concurentului este într-o strânsă interdependență cu buna - credința comerciantului, or atât timp cât acesta utilizează modalități legale de extindere a atractivității clientelei, acțiunile acestuia nu cad sub incidența concurenței neloiale. Agreăm punctul de vedere, în conformitate cu care „deturnarea clientelei unui comerciant are loc prin folosirea legăturilor stabilite cu această clientelă în cadrul funcției deținute anterior la acel comerciant” [124, p.191].

Deturnarea clientelei se realizează prin crearea în mintea consumatorului a unei imagini false privind particularitățile unui produs: natura, modul și locul de folosire, condițiile cu privire la preț, cantitatea sau alte caracteristici distinctive ale produsului.

Potrivit practicii în domeniu, drept acțiune de deturnare a clientelei, ca rezultat fiind indus în eroare consumatorul, a constituit plasarea pe produs a informației referitor la faptul că produsul este fabricat după licența și regulile unei companii, în realitate o asemenea licență sau acord nu a existat.

Astfel, în cazul „Com V&V” S.R.L. vs „Demi-Lune” S.R.L, Consiliul Concurenței a statuat următoarele: privind semnele încălcării legislației cu privire la protecția concurenței de către „Demi-Lune” S.R.L. prin inducerea în eroare a consumatorului privitor la caracterul, modul și locul fabricării produsului: sare de baie „Magic Spa” al întreprinderii „Demi-Lune” S.R.L. În cadrul investigației s-a stabilit că „Demi-Lune” S.R.L. a plasat pe eticheta ambalajului produsului cosmetic – sare de baie sub marca comercială „Magic Spa” a informației referitor la faptul că produsul dat este fabricat după licența companiei „Magic SPA” LTD, Hatton Garden London, fără a avea încheiat cu compania în cauză un act de natură juridică, ce ar confirma faptul existenței licenței menționate. Prin urmare, a realizat o acțiune care întrunește caracteristicile unui act de concurență neloială de inducere în eroare a cumpărătorului privind caracterul, modul și locul fabricării, la proprietățile de consum, la utilitatea consumului, la cantitatea și calitatea mărfurilor, creându-și astfel o situație favorabilă în raport cu unii concurenți. Plenul Consiliului Concurenței a constatat încălcarea. Decizia Plenului Consiliului Concurenței a fost contestată în instanța de judecată” [140, p.30]. Ca urmare, prin Hotărârea Curții de Apel Chișinău s-a respins cererea de chemare în judecată

înaintată de către S.C. „Demi-Lune” S.R.L., împotriva Consiliului Concurenței. Prin Decizia Colegiului civil, comercial și contencios administrativ lărgit al Curții Supreme de Justiție din 25.01.2017 [56], s-a menținut Hotărârea Curții de Apel Chișinău.

Prin prisma acestui litigiu din practica judiciară constatăm că acțiunea neloială de deturnare a clientelei are ca scop vădit inducerea în eroare a consumatorului prin utilizarea unei „așa-zise” licențe care ar permite comercializarea unui produs, profitarea de bunul nume și reputația unei întreprinderi, precum și reducerea încrederii consumatorului în produsul procurat care de fapt se vindea fără existența acordului din partea companiei al cărei nume era utilizat pe eticheta produsului.

Înalta Curte de Casație și Justiție din România, într-o cauză în care se invocă existența concurenței neloiale prin deturnarea clientelei, în care pârâta persoană juridică a avut relații contractuale cu reclamanta, iar, după încetarea colaborării aceasta, și-a schimbat denumirea într-o societate comercială, cu domeniu de activitate similar, intrând apoi în relații contractuale cu câțiva dintre foștii clienți/furnizori ai reclamantei, instanța a reținut următoarele: „Având în vedere probele administrate în cauză, tribunalul a apreciat că nu se poate reține însă săvârșirea unor fapte de concurență neloială. Astfel, în orice economie de piață, principiul libertății comerțului activează și corolarul acestuia: principiul libertății de concurență între cei ce exercită același tip de activitate economică sau cel puțin asemănătoare. Actul de concurență se definește în mod tradițional prin obiectivul său principal: captarea clientelei. **Concurența fiind liberă, nu poate fi recunoscut un drept la clientelă, ca drept exclusiv aparținând unui anumit comerciant. Libertatea concurenței presupune faptul că este permisă atragerea clientelei altei întreprinderi, însă prin mijloace oneste.** Deoarece atragerea clientelei este liberă în economia de piață, orice comerciant o poate face în detrimentul rivalului. [...] Ca atare, pentru a dispune încetarea unui act/fapt, acesta trebuie să fie individualizat, prin descrierea lui completă, respectiv, față de motivul invocat de reclamantă, să fie indicați expres clienții/furnizorii preținși a fi deturnați de pârâți. Aceasta deoarece **nu se poate ordona obligarea pârâților să înceteze să încerce să atragă clienți care pot fi ai reclamantei (și/sau ai altor actori de pe piața în discuție),** deoarece ar contraveni scopului firesc al oricărui comerciant atragerea și menținerea unei clientele cât mai numeroase. **În limitele exercitării oneste a jocului concurențial, orice competitor este liber să încerce să atragă clientela rivalului.** A ordona unei întreprinderi de pe piață să nu mai atragă clientela concurentului ar însemna însăși excluderea de pe piață a acelei întreprinderi, ceea ce nu este permis în condițiile

unei economii consacrate constituțional ca fiind o economie de piață” [104]. Prin urmare, operatorii economici sunt liberi în a realiza acțiuni de captare a clientelei. Nimeni nu are dreptul de a institui o interdicție de atragere a clientelei concurentului atât timp cât aceasta este legală și efectuată prin mijloace oneste.

Pentru ca deturnarea clientelei să fie calificată ca act de concurență neloială este necesar a proba ca această captare să fie realizată prin mijloace ilegale, neoneste și contrare principiului bunei-credințe.

Acest aspect este semnalat și în Raportul Anual pentru anul 2015 realizat de Consiliul Concurenței din România, menționându-se necesitatea probării acțiunii de deturnare „din care să rezulte nu doar deturnarea clientelei ca situație de fapt, dar și legătura de cauzalitate dintre acțiunea în sine și folosirea unor secrete comerciale, pentru care au fost luate măsuri de protecție și a căror dezvăluire poate dăuna intereselor respectivei întreprinderi” [136, p.74]. De asemenea, este primordială demonstrarea de către subiectul prejudiciat că are o clientelă personală, că aceasta a fost obiect al deturnării și că există o legătură între acțiunile, de exemplu, ale foștilor angajați care au cauzat o reducere a clientelei și, în mod implicit, a veniturilor.

Astfel, într-o cauză privind pretinsa încălcare a concurenței loiale, Înalta Curte de Casație din România s-a expus în felul următor: „Prin acțiunea înregistrată la data de 12 aprilie 2006, reclamanta SC R.S. G. SRL a chemat în judecată pârâții C.A. E, C. B. E și SCA.C. SRL solicitând ca, în baza sentinței ce se va pronunța, să se dispună încetarea actelor de concurență neloială constând în deturnarea clientelei și încercarea de angajare a salariaților reclamantei în scopul dezorganizării activității acesteia. [...] În speță, **nu există fapta de concurență neloială dacă nu se poate face dovada existenței unei veritabile clientele personale, a unei scăderi a veniturilor sale și, cu atât mai puțin, a unei legături de cauzalitate între pretinsa conduită lipsită de onestitate a foștilor salariați și această scădere.** De asemenea, trebuie dovedit că pârâții au comercializat **același tip de mărfuri către aceeași clientelă în perioada cât au fost angajați ai reclamantei** și că ar fi încălcat clauza de fidelitate. În speță, ofertele pretins lansate nu poartă nici o dată iar livrarea produselor s-a făcut după încetarea raporturilor de muncă. (I.C.C.J., S. com., decizia nr. 517 din 19 februarie 2009)” [2, p.17].

Acest exemplu din practica judiciară a României reiterează că pentru ca o faptă să fie calificată ca deturnare a clientelei concurentului este important ca aceasta să aibă loc în cadrul unui mediu concurențial, între subiecții care desfășoară același gen de activitate sau unul similar, să se

demonstreze impactul unei acțiuni asupra clientelei, raportul causal dintre pretinsul act neloial și prejudiciul adus prin scăderea veniturilor.

Conchidem că, deturnarea clientelei concurentului reprezintă o practică de concurență neloială realizată prin inducerea în eroare a consumatorului cu privire la caracteristicile esențiale ale unui produs (preț, natura, locul, modul de fabricare ș.a.) ce cauzează survenirea a o serie de efecte negative printre care evidențiem: micșorarea și/sau dispariția clientelei, afectarea imaginii concurentului, diminuarea încrederii și fidelității consumatorului, afectarea relațiilor cu partenerii de afaceri, limitarea schimbului de mărfuri, reducerea atractivității climatului investițional, etc.

3.5. Confuzia

Confuzia este actul de concurență neloială, care constă în disimularea credibilă a propriei activități de piață a autorului sub aparența semnelor distinctive ale concurentului lezat sau ale unui colectiv de concurenți, consemnează profesorul *Căpățână, O.* [34, p.16].

Prin confuzie se înțelege actul de concurență neloială care constă în utilizarea credibilă a propriei activități a autorului confuziei, sub aparența semnelor distinctive ale comerciantului lezat sau al unui grup de persoane. Efectele confuziei se răsfrâng asupra consumatorilor, aceștia în mod eronat asociind o anumită marcă cu un anumit produs sau producător și viceversa, iar un astfel de efect trebuie evitat, or unul din scopurile economiei de piață este crearea unui mediu concurențial sănătos bazat pe bună-credință și loialitate [27, p.62].

Concurența loială determină comerciantul să-și individualizeze produsele. Prin urmare, nu trebuie să utilizeze căi al căror scop este de a provoca confuzii în mintea clientului între companiile concurente sau între produsele lor. **Confuzia** reprezintă un act de concurență neloială ce constă în crearea de similitudini cu denumirea unei întreprinderi, emblemă, ambalaj, marcă sau alte semne de identificare.

Doctrina franceză analizează confuzia drept unul din cele mai des întâlnite acte de concurență neloială, de asemenea și unul din cele mai vechi. Profesorii francezi *Germain, M., Vogel, L.*, specifică că confuzia rezultă din regulile generale de imitație a semnelor de identificare a produselor, care permit atragerea clientelei. Pentru a capta clientela concurentului, un operator va imita semnele de identificare ale întreprinderii într-o astfel de manieră încât consumatorul este susceptibil să confundă identitatea celui din partea cărui vine această imitație [203, p.527].

Potrivit Organizației Mondiale a Proprietății Intelectuale, factorii frecvent luați în considerare la determinarea confuziei sunt gradul de distinctivitate al mărcii protejate, dimensiunea și reputația proprietarului acesteia, sofisticarea consumatorilor în cauză și, desigur, similitudinea mărcilor și a produselor sau serviciilor implicate [186, p.28].

Art. 10 bis alin. (3) din Convenția de la Paris obligă statele membre să interzică toate actele care sunt de natură să creeze confuzie, prin orice mijloace, cu privire la amplasarea, bunurile sau activitățile industriale sau comerciale ale unui concurent [51]. Deci, confuzia este percepută ca un act ce trebuie prevenit și combătut, or onestitatea comercială evocată în art. 10 bis alin. (2) din Convenția de la Paris reprezintă un principiu fundamental pentru desfășurarea activității economice și respectarea regulilor concurenței loiale.

Iar, conform art. 19 din Legea nr. 183/2012, următoarele fapte pot fi calificate drept confuzie: *a) folosirea ilegală, integrală sau parțială a unei mărci, embleme de deservire, denumiri de firmă, a unui desen sau model industrial sau a altor obiecte ale proprietății industriale de natură să creeze o confuzie cu cele folosite în mod legal de către o altă întreprindere; b) copierea ilegală a formei, a ambalajului și/sau a aspectului exterior al produsului unei întreprinderi și plasarea produsului respectiv pe piață, copierea ilegală a publicității unei întreprinderi, dacă aceasta a adus sau poate aduce atingere intereselor legitime ale concurentului.*

Ținând cont de art. 19 al Legii nr. 183/2012, confuzia, ca act de concurență neloială, se poate manifesta prin două forme. Vom face referire la fiecare din ele.

O primă formă de manifestare a confuziei prin prisma lit. a) a art. 19 al Legii nr. 183/2012 este **folosirea ilegală, integrală sau parțială a unei mărci, embleme de deservire, denumiri de firmă, a unui desen sau model industrial sau a altor obiecte ale proprietății industriale de natură să creeze o confuzie cu cele folosite în mod legal de către o altă întreprindere;**

Folosirea ilegală a unui obiect al proprietății intelectuale este o folosire fără drept, fără temei legal. Utilizarea ilegală a mărcii, a emblemei de deservire, a denumirii de firmă, a unui desen sau model industrial, precum și a altor obiecte ale proprietății industriale, poate fi integrală sau parțială - adică poate prezenta doar câteva similitudini.

Fapta de folosire nu presupune și o arogare de drepturi, deoarece această situație deja determină apariția unui litigiu de proprietate intelectuală sau civil. Totodată, folosirea trebuie să fie publică, nu clandestină, pe ascuns. Doar utilizarea publică a mărcilor, emblemelor de deservire, denumirilor de firmă, desenelor sau modelelor industriale sau a altor obiecte ale proprietății

industriale constituie o premisă forte pentru invocarea concurenței neloiale sub forma confuziei [96, p.37]. Anume faptul de a utiliza în mod public un obiect al proprietății industriale, fără a avea un drept asupra acestuia și determină starea de confuzie din partea consumatorului.

„Folosirea ilegală” prevăzută în art. 19 lit. a) din Legea 183/2012 reprezintă o utilizare fără drept. Profesorii Roș, V., Spineanu-Matei, O., Bogdan, D. subliniază că „folosirea fără drept a mărcii altuia este o formă distinctă de contrafacere, în care marca nu este nici reprodusă, nici imitată fraudulos. Dimpotrivă, presupune folosirea ei așa cum este, sancțiunea intervenind ca urmare a folosirii mărcii fără acordul titularului, fără acordul celui care are un drept exclusiv asupra mărcii” [143, p.273]. Nu putem decât să fim de acord cu opinia redată supra, deoarece folosirea fără drept trebuie analizată ca o folosire ilegală, fără a avea un titlu asupra mărcii utilizate, fapt ce o face distinctă de copierea sau imitarea frauduloasă. Totuși, atât folosirea fără drept cât și imitarea generează grave prejudicii comerciantului onest, a cărui marcă este utilizată, atât în urmările pecuniare, cât și la lezarea reputației acestuia.

Acțiunea de confuzie prin „*folosire ilegală*” în temeiul art. 19 lit. a) poate viza următoarele obiecte ale proprietății intelectuale: „*mărci, embleme de deservire, denumiri de firmă, a unui desen sau model industrial sau a altor obiecte ale proprietății industriale*”. Prin „*alte obiecte ale proprietății industriale*” care pot fi utilizate pentru a genera confuzie înțelegem indicațiile geografice, denumirile de origine.

Potrivit art. 2 al Legii nr. 38 privind protecția mărcilor din 29.02.2008 [118], **marca** constituie orice semn (vizual, sonor, olfactiv, tactil) care servește la individualizarea și deosebirea produselor și/sau serviciilor unei persoane fizice sau juridice de cele ale altor persoane fizice sau juridice. Iar, în conformitate cu art. 5 din Legea nr. 38 privind protecția mărcilor din 29.02.2008, pot constitui mărci orice semne: a) susceptibile de reprezentare grafică – cuvinte (inclusiv nume de persoane), litere, cifre, desene, culori, combinații de culori, elemente figurative, forme tridimensionale, în special forma produsului sau a ambalajului acestuia, holograme, semne de poziționare; b) sonore, olfactive, tactile, precum și orice combinații de astfel de semne, cu condiția ca aceste semne să poată servi la deosebirea produselor și/sau serviciilor unei persoane fizice sau juridice de cele ale altor persoane fizice sau juridice.

Iar, conform Dicționarului de dreptul proprietății intelectuale, marca reprezintă „semnul distinctiv care diferențiază produsele sau serviciile unui comerciant de produsele ori serviciile identice sau similare ale unui alt comerciant identificând producătorul ori prestatorul de servicii care

este titularul mărcii. Funcțiile esențiale ale mărcii sunt de a garanta calitatea și de a indica originea produselor, serviciilor” [68, p.113]. Consemnăm că, o definiție concisă a mărcii ar fi că aceasta este un semn folosit în comerț pentru a individualiza produsele.

Alt obiect al proprietății industriale protejat de acțiunea de folosire ilegală este **emblema de deservire**. Emblema de deservire la moment nu este reglementată de legislația RM. Prin modificările aduse art. 25 alin. (5) al Legii nr. 845 din 03.01.1992 cu privire la antreprenoriat și întreprinderi [107], se prevede că *„Firma poate fi utilizată și în calitate de marcă, cu condiția înregistrării acesteia conform Legii nr. 38-XVI din 29 februarie 2008 privind protecția mărcilor”*. Anterior acestei modificări era prevăzut că *„emblema poate fi utilizată și în calitate de marcă”*. Deci, practic, actualmente emblema este asimilată în totalitate de către marcă. În această ordine de idei, nu considerăm oportună menținerea în prevederile art. 19 lit. a) a sintagmei „emblemă de deservire”.

„Denumirea de firmă” la fel potrivit art. 19 lit. a) din Legea nr. 183/2012 poate fi ținta actului neloial sub forma confuziei. Codul civil al RM [41] în art. 182 alin. (1) stabilește că: *„Persoana juridică participă la raporturile juridice numai sub denumire proprie, stabilită prin actele de constituire și înregistrată în modul corespunzător”*. Denumirea este elementul principal de identificare a unei societăți comerciale.

Un alt obiect al proprietății industriale care poate fi afectat prin confuzie este **desenul sau modelul industrial**. În conformitate cu art. 2 al Legii nr. 161 privind protecția desenelor și modelelor industriale din 12.07.2007 [116], desen sau model industrial reprezintă *„aspectul exterior al unui produs sau al unei părți a lui, rezultat în special din caracteristicile liniilor, contururilor, culorilor, formei, texturii și/sau ale materialelor și/sau ale ornamentației produsului în sine”*. Aspectul exterior al unui produs reprezintă unul din elementele determinante ce generează în percepția consumatorului dorința de a procura un produs. Anume aspectul exterior concretizat în formă, dimensiune, culoare, distinctivitate face sau nu produsul să fie unul de succes, de aceea confuzia privind aspectul exterior al unui produs cauzează prejudicii. Prin urmare, chiar dacă produsele unui concurent prezintă caracteristici distinctive minore cu produsele unui alt concurent, acest fapt nu poate fi invocat atât timp cât percepția sau impresia generală este aceea că produsele sunt similare, creându-se senzația în viziunea consumatorului că ele au același producător.

Indicațiile geografice și denumirea de origine, fiind obiecte ale proprietății industriale, de asemenea pot fi obiecte ale confuziei. Prin art. 2 al Legii nr. 66 din 27.03.2008 privind protecția

indicațiilor geografice, denumirilor de origine și specialităților tradiționale garantate [117], se definește „indicația geografică” ca *„denumire a unei regiuni sau a unei localități, a unui loc determinat sau, în cazuri excepționale, a unei țări, care servește la desemnarea unui produs originar din această regiune sau localitate, din acest loc determinat sau din această țară și care posedă o calitate specifică, reputație sau alte caracteristici ce pot fi atribuite acestei origini geografice și cel puțin una dintre ale cărui etape de producție se desfășoară în aria geografică delimitată”*.

Această denumire poate fi utilizată în comun de către toate întreprinderile dintr-o anumită zonă care produc un anumit produs într-un anumit mod prestabilit. *Champagne* (vinul spumant specific regiunii Champagne) și *Prosciutto di Parma* (șunca de Parma) sunt câteva exemple de indicații geografice renumite la nivel mondial [21]. La moment, există 6 indicații geografice din Republica Moldova protejate în UE, acestea sunt: CODRU, ȘTEFAN VODĂ, DIVIN, VADUL LUI TRAIAN, Rachiu de caise de Nimoreni, Dulceață din petale de trandafir Călărași.

Iar prin „denumirea de origine” în temeiul art. 2 al aceleiași legi se înțelege *„denumire geografică a unei regiuni sau localități, a unui loc determinat sau, în cazuri excepționale, a unei țări, care servește la desemnarea unui produs originar din această regiune, localitate, loc determinat sau țară și a cărui calitate sau caracteristici sunt, în mod esențial sau exclusiv, datorate mediului geografic, cuprinzând factorii naturali și umani, ale cărui etape de producție se desfășoară, toate, în aria geografică delimitată”*. Denumirile de origine din Republica Moldova protejate la nivelul UE sunt: Românești și Ciumai.

Primul dosar de judecată din RM în care a fost constatat actul de concurență neloială a fost nr. 2r-255/05 din 16 noiembrie 2005. Deci, primul act de concurență neloială recunoscut de instanța supremă l-a constituit acțiunea de înregistrare cu rea-credință a mărcii „Romstal” și a stilizatului figurativ „R”, care încălcau dreptul la nume comercial al „Romstal Imex” SRL [9, p.12].

Referitor la existența confuziei și probarea ei, prin Decizia Colegiului civil, comercial și de contencios administrativ lărgit al Curții Supreme de Justiție din 07 octombrie 2015 [54], instanța de judecată a „concluzionat asupra existenței conflictului între marca comercială BOSS și LUCA BOSSI acesta fiind evident, întrucât modul de utilizare a mărcii LUCA BOSSI este confuz, mai mult ca atât în marca LUCA BOSSI se regăsește integral cuvântul BOSS; ambele mărci sunt înregistrate pentru aceeași clasă de produse (clasa 3 conform clasificatorului de la Nice), ceea ce constituie un conflict evident. De asemenea, la materialele dosarului a fost prezentat de către reclamantul/intimat

sondajul efectuat de societatea cu răspundere limitată „C.B.SAXA”, fiind aplicată metoda interviului „face to face” a 503 de respondenți: dintre care 38 respondenți au fost vânzători/consultanți/manageri pe vânzări, iar 465 respondenți au fost consumatori ai produselor de parfumerie și igienă. Conform rezultatelor sondajelor efectuate de reclamant, s-a stabilit că nivelul de similitudine între aceste două mărci comerciale este la nivelul de 30,6% în cazul întrebării pur verbal formulate; de 42,1 % în cazul întrebării formulate vizual; nivelul general al similitudinii este de 45,9%, iar confuzia se produce din cauza denumirilor asemănătoare (41,5%) și din cauza ambalajului asemănător (75,3%) (f.d.154 - 166)” [54].

Acest exemplu din practica judiciară a Curții Supreme de Justiție este unul clasic și evident de utilizare neonestă a mărcii altuia, deoarece existența a două mărci care conțin parțial aceeași denumire pentru aceeași gamă de produse, cu certitudine generează în percepția consumatorului o situație de similaritate și asociere eronată a unei mărci cu cealaltă, precum și posibilitatea de creare a unor viziuni greșite referitor la calitatea produsului procurat. Constatăm faptul că în procesul de probare a confuziei poate fi utilizată și metoda interviului sub forma „*face to face*”, care este una pertinentă și demonstrează gradul de confuzie în percepția consumatorului.

Cele mai răspândite cazuri de confuzie reprezintă situația când o întreprindere nou-creată ce lansează pe piață un produs necompetitiv, utilizează o marcă, un semn distinctiv ce se aseamănă foarte mult cu marca care se bucură de o largă cunoaștere și notorietate [87, p.37]. În acest sens, exemplificăm litigiul dintre „BOSSER” și „HUGO BOSS” [55], unde SRL „BOSSER” a folosit denumirea sa de firmă „BOSSER” care este similară până la risc de confuzie cu marca „HUGO BOSS” și de manieră a induce în eroare consumatorul privind originea produselor. Prin comiterea actului de contrafacere a mărcii, are loc diluția mărcii și se profită pe nedrept de reputația mărcii notorii, fapt ce cauzează prejudiciu material și moral. Astfel de raporturi de concurență sunt afectate de faptul că pe piață sunt comercianți care, fără a face investiții ce țin de crearea, promovarea și valorificarea semnelor distinctive, și care utilizează succesul și încrederea de care se bucură semnele de identificare ce aparțin altor concurenți, obțin de pe urma acestor situații, beneficii.

Pe lângă cele evidențiate, folosirea ilegală, copierea mărcilor, modelelor și desenelor industriale sau a altor elemente de identificare creează situația de inducere în eroare, prejudicierea imaginii concurentului ale cărui semne de identificare sunt utilizate, copiate ilegal și diminuarea credibilității agentului economic concurent în fața consumatorilor. Cu alte cuvinte, aceasta reprezintă o ingerință directă în exercitarea liberă și onestă a activității de întreprinzător [23, p.257].

Un caz care a vizat redirecționarea prin intermediul utilizării site-ului posesorului unei mărci deja înregistrate și cunoscute spre produsele unui concurent mai puțin cunoscut este cazul „TOTUL PENTRU COPII” S.R.L. vs „DAYBEGIN” S.R.L. Plenul Consiliului Concurenței a constatat încălcarea art. 19 alin. (1), lit. a) din Legea nr. 183/2012 prin folosirea parțială a mărcii comerciale „Baby Boom” ce aparține întreprinderii „TOTUL PENTRU COPII” S.R.L., stabilind o amendă în mărime de 8,14 mii de lei. Potrivit materialelor cauzei, „întreprinderea reclamată a folosit marca „BABY-BOOM” în calitate de domen www.babyboom.md, ca mijloc de redirecționare pe pagina web www.bimbo.md, pe care sunt plasate produsele ce constituie obiectul activității sale și comercializarea lor prin intermediul magazinului on-line, generând, astfel, riscul de confuzie în rândul consumatorilor cu întreprinderea și produsele reclamantului” [63]. Acest exemplu de confuzie demonstrează că cumpărătorul considerând că, de fapt, utilizează o anumită marcă pentru a procura anumite produse, fiind redirecționat spre o altă marcă, este impus în mod inconștient să cumpere produsele propuse de o altă marcă. Pentru consumator o anumită marcă este asociată cu un anumit produs, ceea ce face din marcă un simbol al imaginii și calității produsului, iar confuzia de pe urma asocierii greșite a unui produs cu o anumită marcă, determinată de acțiunile unui concurent neloial, cu siguranță reprezintă un act neloial ce cauzează prejudicii.

Cea de a II-a formă de manifestare a confuziei reglementată de lit. b) art. 19 din Legea nr. 183/2012 este **copierea ilegală a formei, a ambalajului și/sau a aspectului exterior al produsului unei întreprinderi și plasarea produsului respectiv pe piață, copierea ilegală a publicității unei întreprinderi, dacă aceasta a adus sau poate aduce atingere intereselor legitime ale concurentului.**

Copierea ilegală în sensul articolului 19 lit. b) din Legea nr. 183/2012 reprezintă utilizarea formelor exterioare, materiale, în care de fapt este localizat produsul, precum și imitarea publicității unei întreprinderi concurente. O astfel de imitare are drept scop inducerea în eroare a consumatorului, care alege să procure un produs cu anumite caracteristici calitative și cantitative, dar, de fapt, procură produsul companiei care a imitat anumite elemente de ambalare exterioară a produsului sau formă, dorind să profite de notorietatea unei mărci. Ținând cont de faptul că participanții economiei de piață sunt obligați să respecte regulile concurenței libere și loiale, un astfel de comportament nu poate fi decât criticabil și sancționabil.

„*Copierea ilegală*” poate viza forma, ambalajul și/sau aspectul exterior. Prin *ambalaj* se înțelege materialul în care se împachetează un produs. Potrivit Directivei 94/62/CE a Parlamentului

European și a Consiliului din 20 decembrie 1994 privind ambalajele și deșeurile de ambalaje [77], „ambalaje” în temeiul art. 3 înseamnă „toate produsele realizate din orice materiale, de orice natură, utilizate pentru a conține, proteja, manevra, furniza și prezenta bunurile, de la materii prime la bunuri prelucrate, de la producător la utilizator sau consumator. Articolele „nereturnabile” utilizate în aceleași scopuri trebuie, de asemenea, considerate ambalaje”. Deci, ambalajul are menirea de a acoperi și proteja produsul de toate manipulările, folosirile până a ajunge la un consumator/destinatar. De altfel, ambalajul determină menținerea caracteristicilor unui bun.

De asemenea, doctrina menționează că înțelesul relevant al noțiunii de ambalaj al produsului pentru concurență neloială cuprinde acel material care este prezentat consumatorilor sau la care au acces liber consumatorii [96, p.39]. Ca exemplu poate servi băutura nealcoolică înregistrată sub marca Coca-Cola, care are un ambalaj special, astfel întrebuințarea ambalajului poate constitui un act de concurență neloială în conexiune cu marca, deoarece ambele sunt protejate (ambalajul e obiectul mărcii înregistrate și este protejat în egală măsură cu marca). Aceeași situație e și în cazul flacoanelor de parfumerie a mărcii Guerlain, înregistrată în Franța [163, p.221].

Referitor la *formă* menționăm că aceasta este înfățișarea exterioară a unui obiect, forma de manifestare a acestuia. Potrivit Ghidului de examinare a cererilor de înregistrare a mărcilor [90], forma care prin originalitatea sa conferă o valoare semnificativă (artistică) produsului, nu se înregistrează, deoarece anume această originalitate ar juca un rol decisiv în alegerea consumatorului.

În ceea ce ține de *aspectul exterior* al produsului, acesta reprezintă înfățișarea exterioară a produsului, rezultat din caracteristicile liniilor, contururilor, culorilor, forme, texturii și/sau ale materialelor și/sau ale ornamentației produsului în sine [96, p.39]. Astfel, aspectul exterior al produsului cuprinde totalitatea elementelor distinctive ale acestuia, generând în percepția consumatorului o anumită atractivitate sau nu. În dependență de atractivitatea aspectului exterior, consumatorul ia decizia de a procura bunul.

Ne propunem să analizăm următorul litigiu care vizează art. 19 lit. b) din Legea nr. 183/2012, și anume cazul „Tutun-CTC” S.A. împotriva „Inter-Tabac” S.R.L. [138, p.24]. Potrivit materialelor cauzei, acțiunile anticoncurențiale întreprinse de către întreprinderea „Inter-Tabac” S.R.L. în raport cu „Tutun-CTC” S.A. s-au manifestat prin folosirea neautorizată a mărcii comerciale combinate „ASTRA”, titular al cărei este „Tutun-CTC” S.A., pe pachetele de țigări fabricate de către „Inter-Tabac” S.R.L., fapt ce duce în eroare consumatorii despre producătorul produselor și creează confuzie. Astfel, în cadrul investigației s-a constatat că obiectul litigiului, aflat

între companiile „Tutun-CTC” S.A. și „Inter-Tabac” S.R.L., era condiționată de situația în care ambele întreprinderi produc și comercializează pe piața Republicii Moldova produse de tutun, în cazul „Tutun-CTC”, S.A. – țigarete fără filtru ASTRU, iar în cazul „Inter-Tabac” S.R.L. țigarete fără filtru ASTRA, aceste două produse având gradul de similaritate a aspectului exterior vizual foarte ridicat. Examinarea ambalajelor în cazul celor două produse a permis constatarea faptului că ambalajul celor două, atât după forma acestora, cât și a culorilor imprimate pe aceste cutii, sunt identice, cu excepția denumirii imprimate, respectiv ASTRU și ASTRA. Prin urmare, în urma constatărilor efectuate, s-a stabilit că rezultatul acțiunilor întreprinse de către „Inter-Tabac” S.R.L., în raport cu „Tutun-CTC” S.A., constituie o încălcare a normelor concurențiale deoarece „agentului economic i se interzice să copieze forma, ambalajul și aspectul exterior al mărfii unui alt agent economic” [138, p.24].

În cazul prezentat *supra*, similaritatea mărcilor este vizibilă, între acestea fiind o diferență de doar o literă („ASTRA”, „ASTRU”), cât privește forma ambalajului, culorile utilizate erau identice, fapt ce îndubitabil este apt de a genera confuzie în percepția consumatorului. Acesta este un exemplu clasic de exploatare a recunoașterii și încrederii ce o are o marcă față de consumatorii săi, în scopul de a obține profit pe seama notorietății acesteia [23, p.259].

Într-o altă speță, „prin copierea ambalajului țigărilor cu inscripția „American Legend” pe imaginea unui vulture, produse de compania „Karelia Tobacco Company” și plasarea produsului respectiv pe piață, se comit acțiuni de concurență neloială contrare reglementărilor art. 18, art. 19 alin. (1), lit. a) și lit. b) ale Legii nr. 183/2012. Unica diferență dintre ambalajul articolelor de tutungerie ale producătorului „Karelia Tobacco Company” și cel al producătorului „IMPERIAL UNIT” S.R.L., este inscripția fabricat de „Karelia Tobacco Company” și, respectiv, fabricat de „IMPERIAL UNIT” S.R.L. Consiliul Concurenței a constatat actul de concurență neloială prevăzut la art. 19 al Legii nr. 183/2012” [58]. Însă „IMPERIAL UNIT” S.R.L. s-a adresat cu cerere de chemare în judecată împotriva Consiliului Concurenței, cu privire la anularea Deciziei Plenului Consiliului Concurenței. Prin Hotărârea Curții de Apel Chișinău din 02.08.2016, acțiunea întreprinderii IMPERIAL UNIT S.R.L. a fost admisă parțial, fiind anulată Decizia Plenului Consiliului Concurenței. Ulterior, prin Decizia Curții Supreme de Justiție din 14.12.2016 [62] a fost casată Hotărârea Curții de Apel Chișinău și respinsă acțiunea înaintată de IMPERIAL UNIT S.R.L. împotriva Consiliului Concurenței, fiind astfel menținută Decizia Plenului Consiliului Concurenței [137, p.46]. Acest caz demonstrează situația când se realizează o confuzie pentru a induce în eroare

consumatorul prin folosirea acelorași elemente de identificare a produsului (desenul utilizat pe produs, forma utilizată ș.a., pentru aceeași gamă de produse și de întreprinderi cu activități similare).

Pe lângă evidențierea și semnalarea actului de concurență neloială, este necesar de a proba existența acestuia și faptul că anume acel act de concurență neloială a cauzat prejudiciul solicitat.

Reiterăm că, pentru ca o acțiune să fie calificată ca confuzie, trebuie ca actul de confuzie să fie realizat de întreprinderi cu domenii de activitate similare, adică să se adreseze aceleași clientele. Astfel, într-un caz, un restaurant-show „L'Elephant Blue” nu a putut demonstra existența concurenței neloiale din partea denumirii „Blue Elephant”, restaurantul parizian care este specializat în gătitul thailandez, acești comercianți având diferite activități, nu se adresează la aceeași clientelă, nu au aceleași specialități și nu se află în cartiere apropiate [201, p.1565]. Deci, respectivele denumiri, cu toate că aveau similarități, și la prima vedere ar fi pasibile de apariție a asocierii eronate, nu generează riscul de confuzie adresându-se unui public diferit, din regiuni distincte și desfășurau activități diferite.

Jurisprudența se confruntă frecvent cu litigiile referitoare la o marcă cu reputație care, fără a fi reprodusă în mod identic, a fost imitată. Întrebarea dacă asemănarea este de natură să creeze confuzie pentru clientelă apare în fața instanței de judecată. Curtea de Casație din Franța, într-o hotărâre referitor la confuzie, conchide că nu pot genera confuzie medicamentele „Dimegan” și „Dimetane” care se diferențiază atât vizual cât și fonetic și nu pot fi confundate de către profesioniștii care le cumpără sau le prescriu [201, p.1574].

Într-un caz, Curtea de Casație din Franța a decis că utilizarea unui semn identic sau similar cu o marcă renumită pentru produse sau servicii care nu sunt similare celor desemnate prin înregistrare angajează responsabilitatea civilă a autorului dacă aceasta este de natură să aducă un prejudiciu proprietarului mărcii sau constituie o exploatare nejustificată a acestei mărci [195].

În cauza Adidas Salomon AG, Adidas Benelux BV c. Fitnessworld Trading Ltd, cu privire la societatea Fitnessworld Trading Ltd ce producea vestimentație Perfetto care avea două benzi paralele, dar avea unele asemănări cu produsele Adidas (care înregistrase pentru produsele sale, trei benzi paralele) a fost constatat faptul că existența unor mărci similare pentru aceeași clasă de produse, este de natură a crea confuzie și prejudicii, fiind suficient pentru stabilirea gradului de similitudine dintre marca cu reputație și semn, ca aceasta să aibă ca efect faptul că publicul stabilește o legătură între semnul și marca respectivă [177].

Vom menționa și un alt caz din practica Consiliului Concurenței, și anume „TEVA Pharmaceutical Works Private Limited Company” Ungaria vs „Metatron” S.A. cu privire la presupusele acțiuni anticoncurențiale ale întreprinderii „Metatron” S.A., manifestate prin înregistrarea mărcii „NITIFOR/НИТИФОР” în clasa a 5-a de produse, conform Clasificării de la Nisa (produse farmaceutice) și comercializarea pe teritoriul Republicii Moldova a produselor farmaceutice sub marca respectivă, generând astfel riscul de confuzie cu marca comercială „NITTYFOR/НИТТИФОР” a Companiei „Teva Pharmaceutical Works Private Limited Company” Ungaria. În urma investigației desfășurate, Plenul Consiliului Concurenței a constatat încălcarea prevederilor art. 8 alin. (1) al Legii nr. 1103-XIV din 30.06.2000 cu privire la protecția concurenței de către „Metatron” S.A., manifestată prin realizarea acțiunilor de concurență neloială, în detrimentul Companiei „Teva Pharmaceutical Works Private Limited Company” Ungaria [139]. În cazul dat, confuzia în mintea consumatorilor este evidentă, or diferența dintre denumirile celor două mărci constă într-o singură literă. Mai mult ca atât, ambele mărci sunt înregistrate pentru aceeași clasă de produse - produse farmaceutice, deci au activități similare.

Un alt caz de concurență neloială manifestat sub forma confuziei și implicit încălcarea art. 19 din Legea nr. 183/2012, îl reprezintă cel prin care se folosește ilegal parțial marca comercială și are loc copierea ambalajului produselor bastonașe din porumb „Cristinuța” și „Cristinel”, pentru produsele de bastonașe din porumb „Sănduța” și „Săndel”. De asemenea pentru a demonstra similaritatea mărcilor sus-menționate, potrivit „Sondajului național – testare mărci de bastonașe”, cu titlu de concluzie se menționează: „Datele acestui studiu arată cu claritate existența posibilității ca publicul larg să fie indus în eroare datorită multor elemente similare între mărcile „Cristinuța” și „Sănduța” versus „Cristinel” și „Săndel”. Dacă ar fi să sumarizăm, circa șapte din zece persoane au găsit asemănări în privința imaginii de pe ambalaj, a culorilor utilizate sau legat de forma denumirilor care apar pe ambalaj” [65].

În cazul „NITIFOR/НИТИФОР” versus „NITTYFOR/НИТТИФОР” riscul de confuzie este evident, or în limba română diferența dintre cele două mărci constă în două litere, pe când în limba rusă diferența dintre mărci este într-o singură literă și ambele mărci sunt înregistrate pentru aceeași categorie de produse. Confuzie există și în cazul „Sănduța și Săndel” vs „Cristinuța și Cristinel”, deoarece ambele mărci erau utilizate pentru aceeași categorie de produse, cu utilizarea acelorași semne și culori de individualizare a acestora. Pentru consumatorul mediu o astfel de similaritate determină crearea unei asocieri eronate privind corespunderea unui produs cu o anumită marcă.

În pct.26 al Hotărârii din 22 iunie 1999, C-342/97, Lloyd Schuhfabrik Meyer & Co. GmbH și Klijsen Handel BV [176], CJUE a statuat că, deși consumatorul mediu al categoriei de produse vizate este considerat un consumator normal informat și suficient de atent și de avizat, se ține cont de faptul că respectivul consumator mediu are doar rareori ocazia să facă o comparație directă între diferitele mărci și trebuie să se bazeze pe imaginea imperfectă a acestora pe care a păstrat-o în memorie. De asemenea, ar trebui avut în vedere faptul că este probabil ca nivelul de atenție al consumatorului mediu să difere în funcție de categoria de produse sau servicii în cauză.

Cu referire la natura și nivelul evaluării globale a confuziei, CJUE a afirmat că confuzia și riscul de confuzie trebuie apreciat la nivel global, luând în considerare toți factorii relevanți pentru circumstanțele cazului; această apreciere depinde de numeroase elemente și, în special, de gradul de recunoaștere a mărcii pe piață, de asocierea pe care o poate face publicul între cele două mărci și de gradul de similaritate între semne, produse și servicii (Hotărârea din 11 noiembrie 1997, C-251/95, „Sabèl”, pct. 22) [206]. Ca rezultat, aprecierea globală a similarității vizuale, auditive sau conceptuale a mărcilor în cauză trebuie să se bazeze pe impresia de ansamblu pe care o creează mărcile, având în vedere, în special, componentele lor distinctive și dominante [91, p.3].

În context, considerăm necesar de a sublinia faptul că toți factorii care au determinat similaritatea unor mărci trebuie analizați într-un mod conex și fiecare categorie de circumstanțe trebuie analizate de la un caz la altul, or nu putem formula o regulă unică pentru toate cazurile datorită specificului fiecăruia. Scopul confuziei este de a obține beneficii de pe urma inducerii în eroare a consumatorului, or e mult mai ușor să beneficiezi de laurii unei mărci, produs deja consacrat și atotcunoscut, decât depunerea efortului întru atingerea gradului înalt de recunoaștere a mărcii, produsului cu care se dorește efectuarea confuziei. Consumatorii, la rândul lor, trebuie să depună toată diligența pentru cercetarea detaliată a produselor ce urmează a fi achiziționate pentru a nu cădea în plasa concurenților de rea-credință.

În cauza Google France SARL și Google Inc. împotriva Louis Vuitton Malletier SA (C-236/08), Google France SARL împotriva Viaticum SA și Luteciel SARL (C-237/08) și Google France SARL împotriva Centre national de recherche en relations humaines (CNRRH) SARL și alții (C-238/08), în anul 2003, la cererea societății Vuitton, s-a constatat că, la utilizarea motorului de căutare Google, introducerea de către utilizatorul de internet a termenilor din care sunt constituite mărcile sale determină apariția în cadrul rubricii „liens commerciaux” a unor linkuri spre site-uri care propun imitații ale produselor Vuitton. [...] Prin urmare, atunci când alături de rezultatele

naturale ale căutării sau deasupra acestora sunt afișate linkuri promoționale spre site-uri care propun produse sau servicii ale concurenților titularului mărcii respective, utilizatorul de internet, dacă nu înlătură de la bun început aceste linkuri ca fiind nerelevante și dacă nu le confundă cu cele ale titularului mărcii, poate percepe respectivele linkuri promoționale ca linkuri ce oferă o alternativă în raport cu produsele sau serviciile titularului mărcii [180]. Acest caz este unul specific prin faptul că se constată confuzia în percepția consumatorului prin utilizarea motorului Google care plasează pe lângă link-urile corespunzătoare unei mărci și link-uri care fac o redirectionare către produse care, de fapt, reprezintă imitații fidele ale denumirii produselor mărcii introduse în motorul de căutare. Trebuie de conturat faptul că funcția esențială a mărcii este de a asigura consumatorului sau utilizatorului final identitatea originii produsului sau a serviciului desemnat de marcă, permițându-i să distingă acest produs sau serviciu de cele care au o altă proveniență.

În concluzie, specificăm că actul de concurență neloială sub forma confuziei reprezintă crearea de similitudini cu produsele, activitatea, denumirea unui alt concurent în scopul inducerii în eroare a consumatorului cu privire la natura, caracteristicile, proveniența unui bun. Pentru a stabili existența confuziei, este necesar ca concurenții să desfășoare activități similare și să se adreseze aceleleași clientele.

3.6. Publicitatea neadecvată și neloială

Potrivit Legii cu privire la publicitate nr. 1227 din 27.06.1997 [109] (Legea nr. 1227/1997), principiile de bază ale activității de publicitate sunt: „*a) loialitatea, onestitatea, autenticitatea și decența publicității; b) utilizarea formelor, metodelor și mijloacelor care nu aduc prejudicii spirituale, morale sau psihice consumatorilor de publicitate; c) concurența onestă; d) responsabilitatea față de consumatori, societate și stat*”.

Principiile publicității evocă respectarea normelor etice, normelor de concurență loială, necesitatea de a conștientiza interdependența dintre informație-consumator și impactul informației asupra consumatorului. Publicitatea trebuie să nu urmărească scopuri meschine sau care să poată determina apariția faptelor de concurență neloială.

În vederea analizei multiaspectuale a prezentei problematice, se impune examinarea interdependenței dintre publicitate și concurență neloială. Legea nr. 1227/1997 utilizează noțiunea de publicitate neadecvată și menționează ce cuprinde ea: publicitate neonestă, neautentică, camuflată, amorală, sexistă și orice altă publicitate de proveniență similară (art. 1).

Potrivit Raportului Consiliului Concurenței pentru anul 2016, în anul 2016, Consiliul Concurenței a examinat 31 cazuri de încălcare a legislației cu privire la publicitate. Au fost depistate următoarele încălcări: publicitatea neautentică, publicitatea băuturilor alcoolice, publicitatea activității de întreprinzător legate de întreținerea cazinourilor, sălilor cu automate de joc, pariuri și publicitate sexistă [137, p.39]. Pe când, pe parcursul anului 2017, Consiliul Concurenței a examinat 85 cazuri de încălcare a legislației cu privire la publicitate. Totodată, a fost constatată încălcarea regulilor de activitate în domeniul publicității băuturilor alcoolice, fiind întocmite 43 de procese-verbale cu privire la contravenție, adică cu 34 de cazuri mai multe decât în anul precedent. Spre deosebire de anul 2016, în perioada raportată s-au constatat mai multe cazuri de publicitate sexistă. Celelalte contravenții din domeniul publicității au vizat: servicii de cazare, jocuri de noroc, informații neautentice despre diferite servicii [141, p.52]. În urma celor menționate, în rapoartele Consiliului Concurenței pentru anii 2016 și 2017 se atestă o creștere a cazurilor de încălcare a legislației cu privire la publicitate și constatăm o extindere în anul 2017 a numărului acestora de 2,5 ori, comparativ cu anul 2016.

Aducem, cu titlu de exemplu, cauza prin care Consiliul Concurenței a fost sesizat asupra conținutului materialului publicitar redat prin sintagma „primul post muzical autohton”, „primul post muzical din Basarabia” difuzat pe diverse pagini web ale întreprinderii „Siremin” S.R.L., și pe afișele de publicitate ale Palatului Național al Republicii Moldova, prin care se promova postul de televiziune „Busuioc TV” și emisiunile acestuia [140, p.27].

Un alt exemplu este cazul inițiat la sesizarea Ministerului Economiei și Infrastructurii referitor la unele acțiuni ale întreprinderilor „TECTONICA-MED” S.R.L. și „PRADAMIREX” S.R.L., realizate într-o formă ce indică la semnele încălcării prevederilor Legii nr. 1227/1997 cu privire la publicitate de către întreprinderile „TECTONICA-MED” S.R.L. și „PRADAMIREX” S.R.L. Ca urmare a investigației, Plenul Consiliului Concurenței a constatat încălcarea prevederilor art. 10 al Legii nr. 1227/1997 de către întreprinderile „TECTONICA-MED” S.R.L. și „PRADAMIREX” S.R.L., manifestată prin plasarea publicității neautentice [139, p.20].

Aceste cazuri demonstrează metodele prin care are loc încălcarea Legii nr. 1227/1997, de exemplu difuzarea unei informații neveridice în materialul publicitar, prin intermediul unui post de televiziune, radio, aprecierea neveridică a unui produs ca fiind numărul unu într-un anumit domeniu ș.a.

Prin prisma celor enunțate, ca o consecință logică apare întrebarea: Publicitatea neadecvată poate fi considerată un act de concurență neloială sau nu? În acest sens, potrivit unei poziții din literatura de specialitate, noțiunea de concurență neloială este mai amplă și absoarbe conceptul de publicitate neadecvată și ar trebui să fie stabilită publicitatea neadecvată ca o formă de concurență neloială [191, p.7]. Există și o a doua poziție referitor la acest subiect, contrară celei de mai sus, a cărei susținători dimpotrivă consideră publicitatea neadecvată mai largă decât concurența neloială.

Părerea aceasta este argumentată prin faptul că nu orice formă de publicitate neadecvată poate fi calificată ca act de concurență neloială, pentru că trebuie să fie întrunite următoarele trei particularități:

- Acțiunea agentului economic care este îndreptată spre obținerea unui beneficiu;
- O contradicție cu legislația în vigoare;
- Cauzarea unui prejudiciu concurentului [189, p.17].

În legătură cu aceste poziții, este necesară trasarea și evidențierea coraportului dintre legislația concurenței și legislația cu privire la publicitate. Una dintre părerile expuse în literatura de specialitate rusă este cea în conformitate cu care legislația cu privire la concurență este una prioritară față de cea cu privire la publicitate, deoarece acțiunile îndreptate spre obținerea unor beneficii și poziții mai favorabile prin utilizarea publicității neadecvate ar trebui considerată concurență neloială, or posibilitatea cauzării unor prejudicii concurenților se prezumă [192, p.49]. După părerea noastră, nu putem aprecia legislația concurenței ca fiind prioritară în raport cu legislația cu privire la publicitate, or atât Legea nr. 183/2012, cât și Legea nr. 1227/1997 au aceeași forță juridică.

De asemenea, prof.univ. *Дорогова, Е. В.* menționează că pentru concurența neloială și pentru publicitatea neadecvată avem răspundere juridică diferită [190, p.63]. Dacă e să raportăm cele evidențiate mai sus de *Дорогова, Е. В.* la prevederile legislației Republicii Moldova privind concurența neloială și publicitatea neadecvată, atunci cu certitudine constatăm faptul că în cazul celor două, răspunderea juridică este antrenată prin norme juridice specifice fiecăreia din ele. Astfel, în cazul concurenței neloiale, avem următoarele modalități de răspundere juridică:

- Răspunderea delictuală (art. 1998 Cod civil; art. 80, art. 77 alin. (2) al Legii nr. 183/2012) – ca instituție juridică prin care se repară prejudiciul celui cauzat printr-un act de concurență neloială prin acțiune civilă corespunzătoare.
- Răspunderea administrativă (art. 77 alin. (1) din Legea nr. 183/2012, Consiliul Concurenței stabilește amendă în mărime de până la 0,5% din cifra totală de afaceri realizată de

întreprinderea în cauză în anul anterior sancționării pentru comiterea faptelor de concurență neloială interzise la art. 15–19 din Legea nr. 183/2012: Discreditarea concurenților, Instigarea la rezilierea contractului cu concurentul, Obținerea și/sau folosirea ilegală a secretului comercial al concurentului, Deturnarea clientelei concurentului, Confuzia);

- Răspunderea contravențională, care se poate manifesta prin 2 forme:
 1. Contravenții în domeniul concurenței neloiale – Codul contravențional al RM [43] în art. 97 califică drept contravenție - Utilizarea ilegală a mărcii;
 2. Contravenții procedurale aplicabile în relația cu Consiliul Concurenței - în temeiul art. 330¹ din Codul Contravențional: Împiedicarea activității legitime a Consiliului Concurenței – care sancționează contravențiile de: prezentare a informației neautentice sau incomplete Consiliului Concurenței; neadmiterea controlului, împiedicarea accesului în încăperi ori pe teritoriu sau neprezentarea informației solicitate. Art. 404¹ din Codul Contravențional califică drept contravenții cele prevăzute la art. 330¹ din același Cod și stabilește că aceste contravenții sunt constatate de Consiliul Concurenței;
- Răspunderea penală – art. 246¹ din Codul Penal al RM [44] prevede că orice act de concurență neloială se pedepsește cu amendă de la 3000 la 4000 de unități convenționale sau cu închisoare de până la 1 an, cu amendă, aplicată persoanei juridice, de la 3500 la 5000 de u.c. cu privarea de dreptul de a exercita o anumită activitate pe un termen de la 1 la 5 ani.

În cazul încălcării legislației cu privire la publicitate, sunt prevăzute următoarele forme de răspundere:

- Dezmințirea (art. 31 Legea nr. 1227/1997) - În cazul în care instanța judecătorească a constatat încălcarea legislației privind publicitatea, contravenientul este obligat să sisteze publicitatea respectivă integral sau parțial, să dezmință materialul publicitar neadecvat în termenul stabilit de instanța judecătorească.
- Răspunderea contravențională – are loc în temeiul art. 364 Cod Contravențional, Încălcarea legislației cu privire la publicitate.
- Răspunderea penală – în cazul publicității neadecvate care a cauzat daune esențiale intereselor publice sau a condus la lezarea drepturilor și intereselor ocrotite de lege ale cetățenilor. (art. 33 alin. (3) Legea 1227/1997). De exemplu, publicitatea în scopul obținerii ilegale de organe, țesuturi și/sau celule umane, precum și publicitatea sau mediatizarea unor anunțuri privind donarea ilicită de organe, țesuturi și/sau celule umane se pedepsesc cu

amendă în mărime de la 500 la 750 de unități convenționale sau cu muncă neremunerată în folosul comunității de la 180 la 240 de ore, cu amendă, aplicată persoanei juridice, în mărime de la 1300 la 1600 de unități convenționale (art. 213¹ CP).

Publicitatea este mereu informație, iar concurența - acțiune. Nu putem afirma că publicitatea neadecvată este o formă de concurență neloială, deoarece forma trebuie să fie recunoscută prin acțiunile de elaborare, difuzare a acestei publicități necorespunzătoare și nu informația în sine. Publicitatea este recunoscută neadecvată dacă este contrară legii, iar concurența neloială poate fi contrară obiceiurilor de afaceri, principiilor de echitate, bunei-credințe, prudenței și dreptății, ceea ce sugerează o varietate de scopuri în domeniul protecției relațiilor de afaceri [190, p.64].

Mai mult ca atât, pentru calificarea unei practici, drept act de concurență neloială trebuie întrunite următoarele condiții: comercianții trebuie să îndeplinească o activitate economică; acțiunile subiecților ce încalcă legea trebuie să fie orientate spre obținerea unor beneficii; acțiunile comercianților trebuie să fie contrare legii și principiului bunei-credințe; acțiunile comercianților sunt direcționate spre a cauza prejudicii unui concurent; obiectul actului de concurență neloială este comportamentul ilicit și neloial al concurenților.

În timp ce pentru calificarea unei acțiuni drept publicitate neadecvată, trebuie să avem în vedere următoarele: subiectul caracteristic domeniului publicității este agentul de publicitate care, în temeiul art. 1 din Legea nr. 1227/1997, poate fi furnizor, producător, difuzor de publicitate; acțiunile încălcării se pot manifesta prin furnizarea, producerea, difuzarea de informații neveridice, comparative, neoneste ș.a.

Prin această prismă, considerăm că noțiunile „concurență neloială” și „publicitate neadecvată” sunt diferite, chiar dacă la prima vedere s-ar părea că scopurile și obiectivele acestora se întrepătrund. Astfel, Legea nr. 1227/1997 are drept obiectiv furnizarea către societate a unei informații în corespundere cu realitatea, fără a induce în eroare și a prejudicia interesele consumatorilor. Iar Legea nr. 183/2012 are, drept obiectiv primordial, reglementarea relațiilor ce țin de protecția, de menținerea și stimularea concurenței sănătoase.

Astfel, este necesară o calificare a situației pentru a cunoaște procedura care trebuie urmată. Pentru calificare sunt importante cunoașterea subiectului, a obiectului, a laturii subiective și obiective. Procedura de examinare a acestor încălcări este diferită și sunt reglementate de acte legislative diferite. Examinarea cazurilor de concurență neloială este mai complexă, de regulă, spre deosebire de examinarea cazurilor de publicitate neadecvată. Pe planul răspunderii juridice, de

asemenea, există unele deosebiri legate de felurile răspunderii și cuantumul amenzilor aplicate [95, p.9].

Dacă publicitatea neadecvată nu poate fi asimilată ca o practică a concurenței neloiale, atunci una din formele acesteia care este publicitatea neonestă, reprezintă cu certitudine o practică neloială. Astfel, potrivit alin. (1) al art. 9 al Legii nr. 1227/1997 „Se consideră **neonestă** publicitatea care: „ a) *discreditează persoanele fizice și juridice ce nu se folosesc de mărfurile cărora li se face publicitate*; b) *conține comparații incorecte ale mărfurilor cărora li se face publicitate cu mărfuri similare ale altui agent economic, precum și afirmații sau imagini care lezează onoarea, demnitatea sau reputația profesională a concurentului*; c) *conține imagini ale unor persoane, referiri la ele sau descrieri ale proprietății acestora, fără consimțământul lor prealabil, prin metode ce lasă impresia confirmării de către persoanele în cauză a conținutului informației publicitare*”.

De asemenea, potrivit alin. (2) al art. 9 al Legii nr. 1227/1997, publicitatea neonestă este interzisă.

Astfel, legiuitorul a ales să reglementeze una din practicile neloiale, publicitatea neonestă într-un act normativ separat: Legea cu privire la publicitate nr. 1227/1997. Aceeași tendință se observă și la nivelul UE, unde actele de concurență neloială sunt reglementate prin Directiva 2005/29/CE privind practicile comerciale neloiale ale întreprinderilor față de consumatori, iar regulile privind publicitatea sunt stabilite în Directiva 2006/114/CE privind publicitatea înșelătoare și publicitatea comparativă [74]. Obiectivul Directivei 2006/114/CE privind publicitatea înșelătoare și publicitatea comparativă este de a proteja comercianții împotriva publicității înșelătoare a altor întreprinderi, care este asimilată unei practici comerciale neloiale [148].

Considerăm că reglementarea printr-un act separat a publicității neloiale atât la nivelul UE, cât și la nivelul Republicii Moldova are drept scop legiferarea cât mai nuanțată a tuturor detaliilor privind acest domeniu.

3.7. Concluzii la Capitolul III

În urma cercetării efectuate în prezentul capitol putem formula următoarele concluzii:

1. Legea nr. 183/2012 cuprinde reglementări privind următoarele acte de concurență neloială: discreditarea concurenților, instigarea la rezilierea contractului cu concurentul, obținerea și/sau folosirea ilegală a secretului comercial al concurentului, deturnarea clientelei concurentului, confuzia. Autorul a analizat fiecare act de concurență neloială în parte fiind

propușe și unele îmbunătățiri ale cadrului legal ce le reglementează. De asemenea, norme privind interzicerea publicității neloiale identificăm în Legea cu privire la publicitate nr.1227/1997.

2. Analiza formelor de manifestare a concurenței neloiale prezintă o importanță deosebită datorită răspândirii largi a actelor neloiale în statele cu o economie în tranziție, așa cum este Republica Moldova. Evidențierea actelor de concurență neloială reglementate de Legea nr. 183/2012 și cele privind publicitatea neonestă în temeiul Legii nr. 1227/1997 a permis efectuarea unei cercetări multiaspectuale a acestora cu utilizarea tratărilor doctrinare în domeniu, precum și practica judiciară din Republica Moldova, din România și a Curții de Justiție a Uniunii Europene.
3. Denigrarea (discreditarea) reprezintă răspândirea de informații neautentice prin intermediul a două forme: răspândirea de informații false despre produsul/activitatea proprie a autorului acestui fapt neloial, fie răspândirea de date false despre produsul/ activitatea unui concurent.
4. Instigarea la rezilierea contractului cu concurentul reprezintă determinarea la desființarea neîntemeiată a contractului încheiat cu concurentul, fie la o neexecutare totală sau parțială a acestuia. În mod obligatoriu, pentru ca o acțiune să fie calificată ca act de concurență neloială sub forma instigării la rezilierea contractului, instigatorul trebuie să ofere diferite forme de recompense, avantaje subiectului instigat la rezilierea nefondată, neexecutarea fie executarea necorespunzătoare a contractului.
5. Actul de concurență neloială sub forma obținerii și/sau folosirii ilegale a secretului comercial al concurentului reprezintă o acțiune ilicită prin care se capătă informații de bază privind activitatea economică a unui concurent, fără consimțământul lui, iar desfășurarea activității acestuia practic depinde de faptul ca aceste informații să se afle în surse sigure.
6. Deturnarea clientelei se realizează prin crearea în mintea consumatorului a unei imagini false privind particularitățile unui produs: natura, modul și locul de folosire, condițiile cu privire la preț, cantitate sau alte caracteristici distinctive ale produsului.
7. Actul de concurență neloială sub forma confuziei reprezintă crearea de similitudini cu produsele, activitatea, denumirea unui alt concurent în scopul inducerii în eroare a consumatorului cu privire la natura, caracteristicile, proveniența unui bun, ș.a.
8. Principiile publicității evocă respectarea normelor etice, a concurenței loiale, autenticitatea informației, impactul acesteia asupra consumatorilor și responsabilitatea față de aceștia.

4. ASPECTE SPECIFICE ALE RĂSPUNDERII CIVILE DELICTUALE ÎN MATERIA CONCURENȚEI NELOIALE

4.1. Particularitățile răspunderii civile delictuale în materia concurenței neloiale

Răspunderea juridică reprezintă o formă de constrângere a statului în temeiul căreia autorul faptei ilicite (infrațiune, contravenție, delict civil ș.a.) este obligat să suporte consecințele survenite prin afectarea adusă unui drept subiectiv al unei persoane și să repare prejudiciul cauzat.

Potrivit opiniei dnei Barac, L.: *„răspunderea juridică este instituția juridică ce cuprinde ansamblul normelor juridice, care vizează raporturile juridice ce se nasc în sfera activității specifice, desfășurată de autoritățile publice, în temeiul legii, împotriva tuturor celor care încalcă sau ignoră ordinea de drept, în scopul asigurării respectării și promovării ordinii juridice și binelui public”* [8, p.40]. Nu putem să nu fim de acord cu definiția răspunderii juridice propusă de dna Barac, L. or, cu certitudine răspunderea juridică reprezintă un mecanism de constrângere din partea statului a cărui menire este să asigure echitatea și ordinea socială. Această definiție, axându-se pe obligația autorităților publice de a interveni întru respectarea legii, subliniază cum nu se poate mai bine scopul răspunderii juridice, cel al asigurării respectării și promovării ordinii și binelui public.

Sistemul de drept cunoaște mai multe tipuri de răspundere juridică: penală, contravențională, civilă, materială, disciplinară ș.a. Anume răspunderea civilă, în mod special cea delictuală, sub aspectul concurenței neloiale, reprezintă chintesența și obiectul de studiu al prezentei lucrări științifice.

Răspunderea civilă este un tip de răspundere ce derivă din dreptul aplicabil raporturilor patrimoniale și nepatrimoniale dintre orice persoane fizice sau persoane juridice (de drept privat sau de drept public) [127, p.14], așa cum este definit dreptul civil.

Răspunderea civilă este o instituție fundamentală și complexă a dreptului civil, astfel încât formularea unei definiții ample, generale, dar și coerente a reprezentat de-a lungul timpului un subiect actual pentru doctrină. După eminentul profesor Pop, L., răspunderea civilă este definită ca fiind *„o instituție juridică alcătuită din totalitatea normelor de drept prin care se reglementează obligația oricărei persoane de a repara prejudiciul cauzat altuia prin fapta sa extracontractuală sau contractuală ori pentru care este chemat de lege să răspundă”* [130, p.164]. Într-o altă lucrare, Pop, L., Popa, I. F., Vidu, S. I. indică că *„prin răspundere civilă înțelegem acel raport juridic de*

obligații în care o persoană, numită răspunzătoare, este îndatorată să repare prejudiciul injust suferit de către o altă persoană, numită victimă sau persoană prejudiciată” [129, p.301].

Ne raliem la opinia prof. Pop, L. și reiterăm că scopul răspunderii civile este repunerea în situația anterioară săvârșirii faptei contractuale sau a delictului civil, cu alte cuvinte, repararea prejudiciului cauzat altuia. O opinie similară este cea prin care răspunderea civilă este definită ca fiind „*instituția juridică care cuprinde totalitatea normelor de drept ce vizează raporturile juridice, a căror conținut îl constituie obligația de a repara prejudiciul cauzat altuia, restabilirea drepturilor lezate prevăzute de lege sau contract, în scopul stimulării raporturilor economice normale dintre subiectele dreptului civil*” [7, p.277].

Menționăm că răspunderea civilă nu trebuie privită doar sub aspectul aplicării unor consecințe patrimoniale negative, deoarece de fapt, prin atragerea răspunderii civile se urmărește restabilirea echității sociale: de a repune persoana în situația anterioară survenirii faptei ilicite (restabilirea totală a drepturilor sale încălcate) [29, p.120].

Indiferent de sursa lor concretă, odată născute, obligațiile se supun unui regim juridic comun [158, p.24], astfel încât obligația de a nu aduce atingere drepturilor altuia permite antrenarea răspunderii civile delictuale ca instituție prin care celui prejudiciat i se repară prejudiciul patrimonial, iar, în cazurile stabilite de lege și daunele morale.

Specificul răspunderii civile rezidă în obligația autorului de prejudiciu sau a unei alte persoane de a-l repara integral, spre deosebire de sancțiunile din dreptul penal, care au un caracter strict personal [6, p.394].

În opinia noastră, răspunderea civilă poate fi definită ca fiind un ansamblu de norme de drept civil care prescriu obligația autorului unei fapte ilicite contractuale sau ce derivă dintr-o altă obligație fără a avea un fundament contractual, de a repara consecințele patrimoniale sau nepatrimoniale cauzate și efectiv de a repune victima faptei ilicite în situația anterioară acesteia și survenirii prejudiciului.

Răspunderea civilă este constituită din două forme: *răspunderea delictuală* și *răspunderea contractuală*. *Răspunderea contractuală* reprezintă îndatorirea debitorului unei obligații născute dintr-un contract de a repara prejudiciul cauzat creditorului său prin faptul neexecutării *lato sensu* a prestației datorate [160, p.3]. Deci, pentru răspunderea contractuală este specifică existența unui contract, pe când răspunderea delictuală derivă dintr-o faptă ilicită extracontractuală.

De chintesența studiului nostru țin anume *răspunderea delictuală*. Până a trece la cercetarea răspunderii civile delictuale sub aspect de concurență neloială, considerăm necesară efectuarea unei succinte incursiuni teoretice privind instituția răspunderii civile delictuale.

În numeroasele definiții ale răspunderii delictuale, această instituție de drept civil este percepută ca: „o sancțiune specifică dreptului civil, care survine în situația în care este săvârșită o faptă ilicită cauzatoare de prejudicii, adică un delict civil” [39, p.155] sau „răspunderea delictuală este o sancțiune civilă, cu caracter reparator, fără a fi în același timp o pedeapsă” [149, p.123], de asemenea, răspunderea delictuală este definită ca „o instituție juridică de drept privat care are ca pilon central noțiunea de faptă juridică ilicită” [156, p.31].

Potrivit autorilor Boroș, G. și Stănciulescu, L., „răspunderea delictuală presupune un raport juridic obligațional care izvorăște dintr-o faptă ilicită cauzatoare de prejudicii, raport în care autorul faptei ilicite sau o altă persoană chemată să răspundă are obligația de a repara prejudiciul” [18, p.238]. Iar după Vasilescu, P., răspunderea delictuală poate fi înțeleasă ca „un izvor distinct de obligații civile, concretizat în fapta ilicită cauzatoare de prejudiciu, care transformă victima prejudiciului în creditor al reparației datorate de făptaș sau de persoana desemnată legal responsabilă” [159, p.564]. Reiterăm că răspunderea delictuală presupune obligația de reparare integrală a prejudiciului, obligație pusă pe seama delicventului, precum și a altor persoane (ex. răspunderea comitentului pentru fapta prepusului).

O altă definiție a răspunderii delictuale este cea prin care iarăși se pune accentul pe faptul că răspunderea delictuală are la bază obligația autorului prejudiciului de a repara prejudiciul cauzat altuia. Astfel, potrivit coautorilor Pop, L., Popa, I.-F., Vidu, S. I., răspunderea delictuală „este obligația prevăzută de lege în sarcina unei persoane, numită răspunzătoare, de a repara prejudiciul injust suferit de o altă persoană, căreia i-au fost încălcate drepturile sau interesele sale legitime, în afara unei legături contractuale” [131, p.390].

Definițiile răspunderii delictuale propuse de diferiți autori au drept scop conturarea unei idei comune, precum că răspunderea delictuală reprezintă o instituție juridică a cărei aplicare este posibilă în cazul existenței unei fapte ilicite în vederea reparării prejudiciului cauzat de aceasta.

De asemenea, răspunderea civilă este reflecția principiului disponibilității drepturilor persoanelor fizice și juridice. Aceasta nu survine automat, din oficiu, însă este necesară depunerea în instanța de judecată a unei acțiuni civile de către persoana pretins lezată în drepturile sale și un probatoriu puternic, care să-i permită câștigul de cauză [93, p.14]. Mai mult ca atât, centrul de

greutate al răspunderii civile delictuale îl reprezintă victima faptei ilicite, principala persoană interesată de soluționarea diferendului civil fiind aceasta [79, p.309].

Concluzionând cele prezentate *supra*, **definim răspunderea delictuală** ca o formă a răspunderii civile a cărei aplicare se angajează în cazul în care printr-o faptă ilicită se cauzează un prejudiciu, autorul faptei ilicite având obligația de a repara prejudiciul cauzat, cu alte cuvinte, victima faptei ilicite să fie repusă în situația anterioară survenirii urmărilor nefavorabile.

Ultimele modificări ale Codului civil al Republicii Moldova, consacră în Capitolul XXXIII intitulat „Răspunderea delictuală” o serie de prevederi legale destinate reglementării instituției răspunderii delictuale. Menționăm că denumirea Capitolului XXXIII „Răspunderea delictuală” este una nouă și reprezintă o consecință a modernizării Codului civil, operată prin Legea nr. 133 din 15.11.2018 privind modernizarea Codului civil și modificarea unor acte legislative [114]. Specificăm că anterior Legii de modificare a Codului civil, Capitolul XXXIII era de fapt Capitolul XXXIV și avea următoarea denumire „Obligațiile care nasc din cauzarea de daune”. În primul rând, e imperios să subliniem că noțiunea clasică de „răspundere delictuală” consacrată de-a lungul timpului și utilizată în Codul civil la acest moment reglementează obligațiile care nasc din cauzarea de daune și este o instituție care se fundamentează pe ideea de delict.

Art. 1998 din Codul civil al RM stabilește că *„cel care acționează față de altul în mod ilicit, cu vinovăție, este obligat să repara prejudiciul patrimonial, iar, în cazurile prevăzute de lege, și prejudiciul moral cauzat prin acțiune sau omisiune”*. În aceeași ordine de idei, art. 1349 din Codul civil al României [42] stabilește că: *„(1) Orice persoană are îndatorirea să respecte regulile de conduită pe care legea sau obiceiul locului le impune și să nu aducă atingere, prin acțiunile ori inacțiunile sale, drepturilor sau intereselor legitime ale altor persoane. (2) Cel care, având discernământ, încalcă această îndatorire răspunde de toate prejudiciile cauzate, fiind obligat să le repara integral”*.

Astfel, răspunderea delictuală se instituie în cazul săvârșirii de către o persoană a unei fapte ilicite prejudiciabile, persoana care a comis fapta urmând să repara prejudiciul cauzat. Anume repararea prejudiciului cauzat printr-o faptă ilicită ține de esența răspunderii civile delictuale. Iar repararea prejudiciului pentru practicile neloiale reprezintă obiectivul răspunderii civile delictuale în materia concurenței neloiale.

Mai sus am prezentat câteva opinii privind răspunderea civilă delictuală în linii generale, notăm însă faptul că **răspunderea civilă delictuală pentru actele de concurență neloială** este o instituție juridică specifică ce poate fi angajată în urma survenirii prejudiciului concurențial ca urmare a unui act de concurență neloială.

Răspunderea civilă delictuală pentru actele de concurență neloială se caracterizează prin anumite particularități:

1. Derivă din fapte ilicite sub forma actelor de concurență neloială.

În linii generale, prin faptă ilicită se înțelege acea faptă care se manifestă prin acțiune sau inacțiune prin care, încălcându-se regulile stabilite de dreptul obiectiv, sunt generate prejudicii dreptului subiectiv sau intereselor legitime ale unei persoane. Prin acțiune are loc încălcarea obligațiilor de abținere de la săvârșirea unor fapte care ar pricinui altora prejudicii. Iar prin inacțiune persoana nu îndeplinește obligația stabilită prin lege de a acționa într-un anumit fel, adică de a avea o conduită pozitivă.

Consemnăm că, Legea nr. 183/2012 în art. 4, definește în mod expres că, concurența neloială este orice *acțiune*, realizată de întreprinderi în procesul concurenței, care este contrară uzanțelor oneste în activitatea economică. Iar potrivit art. 14 din Legea nr. 183/2012, se interzice întreprinderilor să realizeze acțiuni de concurență neloială. Deci, anume prin acțiune pot fi transpuse în realitate actele de concurență neloială.

Amintim că, Legea nr. 183/2012 stabilește următoarele acțiuni de concurență neloială: discreditarea concurenților (art. 15), instigarea la rezilierea contractului cu concurentul (art. 16), obținerea și/sau folosirea ilegală a secretului comercial al concurentului (art. 17), deturnarea clientelei concurentului (art. 18), confuzia (art. 19). Iar Legea nr. 1227/1997 prevede regulile publicității neloiale.

2. Poate fi antrenată doar dacă concurenții desfășoară activități similare.

La calificarea unei acțiuni a unui concurent drept act de concurență neloială este necesar ca aceasta să fie realizată între concurenții care au același domeniu de activitate, respectiv, se adresează aceleași clientele, or țină de esența concurenței neloiale ca aceasta să survină între comercianții care desfășoară activități asemănătoare sau identice.

3. Survine doar în cadrul unui raport de concurență.

Acest fapt se desprinde din definiția concurenței, spre exemplu în art. 4, Legea nr. 183/2012

prevede că „concurența este o rivalitate economică, existentă sau potențială, între două sau mai multe întreprinderi independente pe o piață relevantă, când acțiunile lor limitează efectiv posibilitățile fiecăreia dintre ele de a influența unilateral condițiile generale de circulație a produselor de pe piața respectivă, stimulează progresul tehnico-științific și creșterea bunăstării consumatorilor”. Iar art. 80 alin. (5) stabilește că „dreptul la acțiune în concurență neloială aparține persoanelor fizice și juridice care practică activitate de întreprinzător, cu condiția ca între acestea și autorul faptei să existe un raport de concurență, adică să exercite un gen de activitate identic sau similar”.

Anume existența unei confruntări economice dintre concurenți și tendința de a obține profit determină comercianții concurenți să recurgă la metode neoneste și cauzarea de prejudicii, care pentru a fi reparate se apelează la răspunderea civilă delictuală pentru actele de concurență neloială. Mai mult ca atât, raportul de concurență care determină survenirea de prejudicii este unul specific, or are la bază nerespectarea practicilor comerciale loiale.

Ca și în cazul oricărui raport juridic, raportul juridic în materia concurenței neloiale este constituit din 3 elemente (subiecți, obiect, conținut):

a) Subiecții raportului de concurență neloială sunt întotdeauna întreprinderile.

Definiția concurenței din Legea nr. 183/2012 prevede expres că este o „rivalitate economică [...] între două sau mai multe întreprinderi”. Potrivit alin. (1) - (3) al art. 3 din Legea nr. 845 cu privire la antreprenoriat și întreprinderi din 03.01.1992 [107]: „(1) Întreprinderea constituie un agent economic cu firmă (titlatură) proprie înființată de antreprenor în modul stabilit de legislație. (2) Întreprinderea are dreptul de persoană juridică sau de persoană fizică, în conformitate cu prezenta Lege. (3) Întreprinderea-persoană juridică și întreprinderea-persoană fizică au aceleași drepturi și obligații, cu excepția răspunderii patrimoniale pentru obligațiile lor”.

Prin prisma prevederilor legale rezultă faptul că întreprinderile pot fi atât întreprindere-persoană fizică, cât și întreprindere - persoană juridică. Formele organizatorico-juridice a activității de antreprenoriat și implicit a întreprinderii sunt prevăzute în art. 13 al Legii nr. 845/1992 cu privire la antreprenoriat și întreprinderi, acestea sunt: a) întreprindere individuală; b) societate în nume colectiv; c) societate în comandită; d) societate pe acțiuni; e) societate cu răspundere limitată; f) cooperativă de producție; g) cooperativă de întreprinzător; h) întreprindere de arendă; i) întreprindere de stat și întreprindere municipală.

b) Obiectul raportului juridic de concurență neloială.

Obiectul raportului juridic de concurență, în general, constituie comportamentul (acțiunile, inacțiunile) întreprinderilor în cadrul luptei economice de acaparare și extindere a clientelei, ce trebuie realizat în corespundere cu normele legale, practicile loiale și principiul bunei-credințe. La polul opus, **obiectul raportului juridic de concurență neloială este conduita ilicită manifestată prin încălcarea prevederilor legale privind concurența loială și principiului bunei-credințe.** Actele prin care se concretizează conduita ilicită sunt numite acte de concurență neloială.

Buna-credință este definită în Codul civil al RM. Potrivit alin. (1) al art. 11 din Codul civil al RM, buna-credință este un standard de conduită a unei părți, caracterizată prin corectitudine, onestitate, deschidere și luarea în cont a intereselor celeilalte părți la raportul juridic. Iar Proiectul Cadrului Comun de Referință (DCFR) cu referire la buna-credință statuează necesitatea promovării practicilor corecte pe piață, astfel încât o parte nu ar trebui să se abată de la practica comercială bună pentru a obține avantaje neloiale [134, p.10].

Mai mult ca atât, buna-credință sau *bona-fides*, ca stare psihologică a unui subiect de drept individual, se manifestă pe plan juridic, pe de o parte, sub forma intenției drepte, a diligenței, a liceității și a abținerii de la producerea vreunui prejudiciu în executarea obligațiilor, în general și a contractelor, în special [5, p.14].

c) Conținutul raportului juridic de concurență neloială.

Determinarea raportului juridic de concurență se realizează pornind de la dualitatea ce caracterizează acest raport: pe de o parte există drepturi și obligații izvorâte din necesitatea protecției pieții prin asigurarea unui mediu concurențial normal, iar pe de altă parte cele izvorâte din imperativul protecției concurenților, adică cele referitoare la respectarea principiului bunei-credințe și a uzanțelor comerciale cinstite [15, p.46]. Considerăm că această specificare privind conținutul raportului juridic de concurență, însă sub forma sa opusă, este valabilă și în cazul concurenței neloiale, or concurența neloială se manifestă ca o nerespectare a regulilor concurenței loiale.

De asemenea, din conținutul raportului juridic de concurență neloială fac parte și obiectele proprietății industriale și intelectuale, care sunt lezate prin acțiunile neloiale: marca, desenul și modelul industrial, invențiile, denumirile de origine, indicațiile geografice ș.a.

4. Repararea prejudiciului prin intermediul instituției răspunderii civile delictuale pentru actele de concurență neloială se realizează prin acțiunea în concurență neloială.

Acțiunea în concurență neloială, care după cum vom vedea în compartimentul următor, reprezintă un mijloc procesual prin care persoana fizică sau juridică care a suferit un prejudiciu de pe urma

actului de concurență neloială își poate exercita dreptul la acțiune în instanța de judecată pentru a îl recupera.

5. Vinovăția – una din condițiile răspunderii civile delictuale, preponderent se manifestă prin intenție. Condiția vinovăției va fi analizată în compartimentul următor.

Prin prisma celor expuse, definim **răspunderea civilă delictuală pentru actele de concurență neloială** ca instituția care se angajează în cazul în care printr-o acțiune de concurență neloială se cauzează un prejudiciu, concurentul autor al actului neloial având obligația de a repara consecințele patrimoniale sau nepatrimoniale survenite, respectiv de a repune victima actului neloial în situația anterioară survenirii prejudiciului.

4.2. Condițiile esențiale ale răspunderii civile delictuale pentru actele de concurență neloială

La angajarea răspunderii delictuale pentru actele de concurență neloială este necesară existența condițiilor esențiale specifice răspunderii delictuale generale: fapta ilicită, prejudiciul, legătura de cauzalitate dintre faptă și prejudiciu, vinovăția. Ne propunem să evidențiem particularitățile condițiilor răspunderii civile delictuale pentru actele de concurență neloială.

Fapta ilicită. În linii generale, fapta ilicită poate fi orice acțiune sau inacțiune ce contravine uzanțelor oneste în afaceri. Când vorbim despre fapta ilicită avem în vedere obiectivarea, manifestarea exterioară a voinței unei persoane [12, p.308]. Fapta ilicită se poate manifesta sub formă de acțiune sau inacțiune.

Conform lui *Jugastru, C.*, acțiunea sau fapta de comisiune este ilicită atunci când persoanelor li se impune o conduită de abstențiune. Încălcarea obligației de abținere este sancționată atunci când prin acțiunea respectivă se aduce atingere prejudiciabilă drepturilor subiective sau intereselor legitime ale altor persoane [105, p.28]. Inacțiunea reprezintă abținerea de la acțiune, intervenire într-o situație care, potrivit prescripției legale, obligația este de a acționa.

Sub aspect de concurență neloială, fapta ilicită constă în desfășurarea unui act de concurență contrar uzanțelor cinstite [81, p.171].

Astfel, este considerat, ca act sau fapt de concurență neloială și, în consecință, faptă ilicită, orice exercițiu abuziv sau excesiv al unui drept. Procedul, considerat contrar uzanțelor cinstite, indiferent dacă legea se referă sau nu la el, este apreciat de instanță dacă este sau nu act de concurență neloială, ceea ce înseamnă că puterea de apreciere a instanței este foarte largă sub acest

aspect [161, p.239]. După cum a fost specificat concurența neloială este întotdeauna acțiune și nu inacțiune, or realizarea actelor neloiale presupune înfăptuirea unor acțiuni concrete care determină survenirea prejudiciului concurențial.

Potrivit regulii consfințite în art. 14 din Legea nr. 183/2012, se interzice întreprinderilor să realizeze acțiuni de concurență neloială. Lista actelor de concurență neloială reglementate de Legea nr. 183/2012 nu este una exhaustivă, astfel, admitem posibilitatea survenirii unor acte noi de concurență neloială. Acțiunile de concurență neloială conținute în Legea nr. 183/2012 sunt: discreditarea concurenților, instigarea la rezilierea contractului cu concurentul, obținerea și/sau folosirea ilegală a secretului comercial al concurentului, deturnarea clientelei concurentului, confuzia; iar publicitatea neloială face obiectul unui act normativ separat - Legea nr. 1227/1997 cu privire la publicitate.

Totuși, luând în considerare rapiditatea dezvoltării contemporane, fluxul activităților comerciale și ingeniozitatea comercianților, nu excludem posibilitatea apariției altor acte de concurență neloială, decât cele prevăzute de lege. Întru susținerea acestei propuneri menționăm fenomenul de squatting [94, p.16], care este un act de concurență neloială ce presupune înregistrarea diferitor obiecte de proprietate intelectuală, spre exemplu mărci, nume de domen, care deocamdată nu sunt utilizate într-un anumit stat și comercializarea lor ulterioară reprezentanților acestor mărci sau nume de domen când aceștia intenționează să-și înceapă activitatea în țara respectivă. Deci, squatting-ul contravine practicilor comerciale oneste și principiului bunei-credinței, dar nu este prevăzut expres în legislația concurenței din Republica Moldova, probabil datorită nemanifestării acestei forme de act neloial până în prezent în țara noastră, dar nu excludem apariția acestuia în viitorul apropiat.

În acest sens, considerăm ca necesară introducerea unei reglementări legale care să protejeze concurenții de bună-credință de alte acte de concurență neloială, decât cele prevăzute de actualul conținut al Legii nr. 183/2012. O asemenea reglementare nu poate fi decât plauzibilă, or inventivitatea concurenților nu are margini, fiind posibilă apariția unor acte neloiale care nu au o concretizare legislativă, dar care pot fi încadrate într-o prevedere legală care ar oferi protecție celor supuși actelor de concurență neloială noi. Considerăm o asemenea posibilă normă juridică oportună pentru legislația concurențială din Republica Moldova. Atenționăm asupra faptului că o prevedere legală similară este absentă în Legea nr. 183/2012.

Luând în considerare cele expuse mai sus, precum și beneficiul existenței unei prescripții legale pentru sfera actelor de concurență neloială, propunem completarea cu titlu de *lege ferenda* a Legii nr. 183/2012, respectiv includerea unei prevederi care să lase deschisă gama actelor de concurență neloială, în sensul că acestea vor reprezenta orice practici comerciale care contravin uzanțelor cinstite și principiului general al bunei-credințe, cu următoarea formulare: „**Articolul 14¹. Acțiunile de concurență neloială: Sunt acțiuni de concurență neloială și orice alte practici comerciale decât cele prevăzute la art. 15-19, care contravin uzanțelor cinstite și principiului bunei-credințe și care produc sau pot produce un prejudiciu oricăror participanți la piață**”.

O asemenea normă legală pe lângă argumentele invocate *supra*, va facilita angajarea răspunderii pentru actele neloiale care nu au o reglementare expresă în cadrul Legii nr. 183/2012.

Prin *practici comerciale* care contravin uzanțelor cinstite, considerăm că urmează să înțelegem practicile contrare cerințelor diligenței profesionale și care denaturează sau pot denatura semnificativ comportamentul cu privire la un produs al consumatorului mediu la care acesta ajunge sau căruia îi este adresat.

Actele de concurență neloială, prevăzute de Legea nr. 183/2012 - le-am analizat anterior, în cele ce urmează vom puncta câteva **particularități** specifice tuturor actelor de concurență neloială:

- Sunt acte ilicite;
- Sunt fapte ce derivă din existența unui raport de concurență – condiția survenirii faptei neloiale în cadrul unei relații de rivalitate economică este una obligatorie;
- Sunt fapte anticoncurențiale ce contravin practicilor comerciale obișnuite, moralei în afaceri și principiului bunei-credințe;
- Toate acțiunile neloiale au ca efect cauzarea unor prejudicii sub forma pierderii/diminuării clientelei și scăderii încrederii consumatorului;
- Acțiunile de concurență neloială, pentru a fi transpuse în realitate, au la bază utilizarea ilicită a obiectelor de proprietate intelectuală și/sau industrială.

Fapta ilicită este constituită din actul neloial, intenționată sau de simpla neglijență, fapta ilicită este evaluată *in abstracto* în raport cu ideea că judecătorii iau în considerare comportamentul unui profesionist cinstit, prudent și scrupulos în afaceri, ținând cont de uzanțele profesiei. Fapta ilicită care caracterizează concurența neloială, în sens strict, trebuie să fie distinsă de alte comportamente care generează responsabilitate. Se distinge, prin urmare, de concurența

anticontractuală, care constă în încălcarea unei obligații convenționale de neconcurență și a unei concurențe ilegale, care constituie încălcarea unei interdicții prevăzute de lege [200, p.361].

Generalizând, menționăm că fapta ilicită sub forma actului de concurență neloială în temeiul Legii nr. 183/2012 este întotdeauna exprimată prin acțiune.

Prejudiciul. Prejudiciul în cazul faptelor de concurență neloială reglementate de legislația în domeniul concurenței presupune totalitatea pagubelor, rezultatelor dăunătoare comise de un profesionist, ca urmare a săvârșirii următoarelor acte neloiale: discreditarea concurenților, instigarea la rezilierea contractului cu concurentul, obținerea și/sau folosirea ilegală a secretului comercial, deturnarea clientelei concurentului, confuzia, publicitatea neonestă.

Cu privire la prejudiciul în cazul faptelor anticoncurențiale, în general, și la actele neloiale, în mod special, remarcăm că există câteva nuanțe determinate de specificul domeniului concurenței, în mod deosebit generate de faptele neloiale ce cauzează prejudicii, precum și a subiecților implicați în raportul juridic concurențial.

Un prim aspect se referă la părțile implicate în actul concurențial, pe de o parte, sunt întreprinderile, iar pe de altă parte sunt consumatorii, clienții acestora. Pentru întreprinderi este caracteristic faptul că aceștia urmăresc un interes economic – exprimat prin obținerea profitului, pe când consumatorii urmăresc satisfacerea necesităților personale.

Este adevărat că un consumator nu este încadrat, în legislație, în categoria entităților generatoare de profit, dar trebuie avut în vedere că este vorba de o legislație menită să protejeze acești consumatori, considerați, de regulă, mai puțin pregătiți în interacțiunea lor cu operatorii economici. Ar fi incorect și, până la urmă, contra scopului urmărit de acțiunile în răspundere civilă delictuală ca un consumator victimă a unui fapt delictual să nu poată pretinde paguba suferită, de exemplu printr-o folosire mai eficientă a resurselor sale financiare [123, p.53]. Astfel, acțiunea în concurență neloială poate fi înaintată și de consumator.

Suscită interes opinia prezentă în doctrina de specialitate franceză, în conformitate cu care prejudiciul implică de obicei pierderea avantajului economic, mai precis în pierderea unei părți a clientelei. Daunele se manifestă apoi prin scăderea cifrei de afaceri. Dar jurisprudența admite, de asemenea, că prejudiciul poate rezulta din imposibilitatea creșterii clientelei. Există apoi o pierdere a unei clientele potențiale, care este analizată în pierderea unei șanse [200, p.362].

Adăugăm că doctrina [83, p.31], consideră că dovada prejudiciului nu este în nici un caz necesară atunci când acțiunea în concurență neloială are ca obiect interzicerea actelor neloiale și nu

obligarea la daune-interese. Considerăm această părere drept una justă și care reflectă situația evitării pierderii timpului pentru probarea actului neloial în cazul unei acțiuni în concurență neloială ce vizează doar prohibiția actului neloial.

Cu privire la prejudiciu, *Bulmaga, O.* în teza sa de doctor în drept, subliniază faptul că existența prejudiciului presupune ca acesta să fie direct, cert și actual. Această trinitate însă în dreptul concurenței este mai greu de demonstrat [19, p.139]. Suntem de acord cu opinia expusă de *Bulmaga, O.*, or, caracterul cert al prejudiciului este greu de demonstrat și deseori reprezintă o cifră estimativă. Referitor la actualitatea prejudiciului în cazul concurenței neloiale, subliniem că prejudiciul se poate produce și după încetarea actului neloial, spre exemplu prin diminuarea clientelei. Iar caracterul direct are la bază demonstrarea legăturii cauzale dintr-o anumită faptă neloială și consecințele acesteia.

De altfel, în cele mai numeroase cazuri de concurență neloială în care este vorba de mijloace de confuzie, o constatare directă a prejudiciului nici nu este posibilă, confuzia producându-se în mintea consumatorului. Așa se explică că tribunalele se mărginesc să constate că mijlocul utilizat era de natură a provoca confuzia sau că există o posibilitate de confuzie [83, p.32].

Referindu-se la prejudiciul concurențial, dr. prof. *Mihai, E.* în lucrarea sa [122], propune analiza acestuia din două perspective: din perspectiva diversității și din perspectiva unității sale fundamentale, astfel, diversitatea prejudiciului implicând: diversitatea surselor, a formelor de manifestare, a consecințelor acestora. Potrivit autorului sus-menționat, „*datorită multiplicității și diversității surselor prejudiciului acesta este imposibil de inventariat, totuși se poate distinge între actele negative și cele pozitive*” [122, p.245]. În cadrul primei categorii se includ actele care au ca obiect dezorganizarea întreprinderii rivale, denigrarea, pe când actele pozitive cuprind, în general, acțiunile prin care un comerciant urmărește fie să fie asimilat cu concurentul său, prin crearea unei confuzii. Diversitatea formelor de manifestare a prejudiciului reprezintă modalitățile de transpunere în realitate a prejudiciului.

În ansamblu, toate actele de concurență neloială generează două mari efecte - prejudicii:

- Deturnarea clientelei – această categorie de prejudiciu decurge din scopul concurenței comerciale: de acaparare, menținere și extindere prin mijloace oneste a clientelei. Deturnarea clientelei concurentului este reglementată separat ca act de concurență neloială în art. 18 al Legii nr. 183/2012. Consemnăm însă faptul că deturnarea clientelei poate fi o consecință și a celorlalte acte de concurență neloială, precum ar fi discreditarea concurenților. Deci, deturnarea clientelei

concurrentului poate avea doua abordări: deturnarea clientelei ca act independent de concurență neloială și ca rezultat, prejudiciu al exercitării altor acte de concurență neloială.

- Uzurparea unei valori economice – această categorie de prejudiciu afectează notorietatea întreprinderii-victimă. Notorietatea este un rezultat al unei munci prodigioase, precum și al investițiilor, care poate fi evaluată economic. Deci, încălcarea uzanțelor oneste în domeniul concurenței cauzează uzurparea notorietății percepută ca bun incorporeal, dar care poate avea o estimare pecuniară. Prin atentarea la notorietatea pe care o deține o anumită companie pe piață se urmărește profitarea de eforturile depuse de aceasta pentru a ajunge la nivelul respectiv de apreciere și recunoaștere pe care o are compania în fața publicului. Deci, este inadmisibil ca, prin fapte neloiale, un subiect de drept să profite de munca și diligența profesională a unui concurrent, ca să creeze un nume notoriu pentru întreprinderea sa.

Privitor la prestigiu, reputație ca bun incorporeal, doctrina conchide că reputația legată de o întreprindere, de produsele pe care le fabrică, face parte din categoria bunurilor ei imateriale. Respectarea intereselor referitoare la menținerea și întărirea acestui good will este mai dificil de apărut și de impus, decât protecția drepturilor asupra lucrurilor incorporale [205, p.97-98]. Suntem de opinia că reputația unui profesionist este un bun incorporeal, pentru care acesta a depus toată diligența profesională necesară pentru realizarea scopurilor propuse, care trebuie să beneficieze de recunoaștere și respectarea drepturilor asupra acesteia.

Diversitatea consecințelor prejudiciului. Diversitatea urmărilor prejudiciului presupune formele de manifestare a prejudiciului: material sau moral. Dificultatea aprecierii prejudiciului diferă de la caz la caz. Instanța urmează să țină cont de întinderea, de durata acestuia, de afectarea capacității de concurență, de efectele faptei ilicite asupra clientelei, precum și asupra titularului de drepturi sau de pierderile întreprinderii. Prejudiciul moral decurge din știrbirea imaginii comerciantului și reducerea încrederii clienților în produsele/serviciile întreprinderii. În domeniul concurenței, victima poate solicita repararea prejudiciului material și moral (art. 1998 Cod civil), important este să prezinte probe care îi fac pretențiile întemeiate.

Unitatea prejudiciului concurențial. Deși există o multitudine de surse și modalități de manifestare, prejudiciul concurențial are o unitate fundamentală, iar temeiul său juridic este răspunderea civilă delictuală.

Orice abatere a comercianților de la rectitudinea comportamentului, dictată de normele de loialitate, se traduce printr-o tulburare, printr-o dezordine comercială, care alterează normalitatea

jocului concurenței [122, p.249]. Acțiunile concurentului, care contravin uzanțelor oneste în afaceri, periclitează nu doar buna desfășurare a activității economice, ci și interesele consumatorilor. De asemenea pun în dificultate instaurarea și menținerea unei concurențe vitale și eficiente. Această tulburare comercială generează prejudicii. Prejudiciul urmează a fi dovedit de partea care îl invocă. Totuși specific domeniului concurenței este dificultatea estimării unui prejudiciu, or prejudiciului concurențial îi este caracteristic faptul că deseori, acesta nu produce un prejudiciu imediat, iar efectele actului neloial survin ulterior. Într-o asemenea situație, se pune în discuție posibilitatea estimării unui prejudiciu viitor, potențial, de exemplu în cazul afectării capacității de concurență, prejudiciul cauzat imaginii întreprinderii.

Evaluarea prejudiciului este o chestiune de fapt care se încadrează în aprecierea suverană a judecătorilor fondului. Declinul cifrei de afaceri a victimei este în mod evident un factor determinant, însă jurisprudența ia în considerare și profiturile făcute de autorul concurenței neloiale. Evaluarea importanței tulburării comerciale este deosebit de dificilă și nu se supune unor criterii precise [200, p.362]. În linii generale, prejudiciul constă în pierderea sau îndepărtarea clientelei, ceea ce are repercusiuni majore asupra profitului operatorului economic prejudiciat.

Legea nr. 183/2012 prevede în art. 77 *răspunderea administrativă* pentru concurența neloială în corespundere cu care „prin derogare de la legea penală, comiterea faptelor de concurență neloială interzise la art. 15–19 din lege se sancționează de Consiliul Concurenței cu amendă în mărime de până la 0,5% din cifra totală de afaceri, realizată de întreprinderea în cauză în anul anterior sancționării. Prejudiciul produs ca rezultat al acțiunilor constatate drept concurență neloială urmează a fi reparat, în conformitate cu prevederile Codului civil, de întreprinderea care l-a cauzat”.

E de menționat că amenda ce urmează a fi stabilită de Consiliul Concurenței, nu are nimic comun cu dreptul de a cere repararea prejudiciului în ordine civilă și nu decade persoana păgubită din dreptul de a solicita repararea prejudiciului în conformitate cu normele de drept civil. Din normele enunțate rezultă că Consiliul Concurenței are atribuția de a stabili o amendă în sumă de până la 0,5% din cifra totală de afaceri, realizată de întreprinderea care se face vinovată de actul neloial, obținută în anul precedent sancționării. Iar dacă nu este de acord cu suma amenzii întreprinderea care a cauzat actul neloial se poate adresa în instanța de judecată.

Potrivit art. 72 alin. (6) din Legea nr. 183/2012, în cazul unei întreprinderi nou-înființate, care nu a realizat o cifră de afaceri în anul financiar anterior sancționării, amenda se stabilește în quantum de până la 5 000 000 lei. Anume stabilirea quantumului amenzii pentru concurența neloială

a constituit obiectul unei sesizări la Curtea Constituțională a Republicii Moldova, nr. 98g/2016 privind excepția de neconstituționalitate a unor prevederi din art. 77 alin. (1) din Legea nr. 183/2012. La originea cauzei se află excepția de neconstituționalitate a sintagmei „din cifra totală de afaceri, realizată de întreprinderea în cauză în anul anterior sancționării” din alin. (1) al art. 77 din Legea nr. 183/2012. Având la bază Sesizarea menționată, Curtea Constituțională a adoptat **Decizia de inadmisibilitate a sesizării nr. 98g/2016 privind excepția de neconstituționalitate a unor prevederi din art. 77 alin. (1) din Legea concurenței nr. 183 din 11 iulie 2012 (stabilirea cuantumului amenzii pentru concurența neloială) nr. 52 din 06.09.2016** [61], publicată în M.O. pe 27.01.2017. De asemenea, prin Hotărârea Curții Constituționale a Republicii Moldova privind excepția de neconstituționalitate a unor prevederi ale art. 345 alin. (2) din Codul contravențional (individualizarea pedepsei) nr. 10 din 10 mai 2016 [99], Curtea Constituțională a statuat că individualizarea sancțiunii trebuie să reflecte relația dintre sancțiune (proporția și natura acesteia) și gradul pericolului social al faptei și este dreptul legislatorului să stabilească sancțiunile [...], dar respectând cu strictețe **proporționalitatea dintre circumstanțele faptei, caracterul și gradul de prejudiciabilitate**.

Iar prin pct.18 și 19 al Deciziei Curții Constituționale nr. 52 din 06.09.2016, Curtea constată că art. 77 alin. (1) din Legea concurenței reglementează, în esență, răspunderea pentru concurența neloială, stabilind că: „(1) Prin derogare de la legea penală, comiterea faptelor de concurență neloială interzise la art. 15-19 din prezenta lege se sancționează de Consiliul Concurenței cu amendă **în mărime de până la 0,5% din cifra totală de afaceri** realizată de întreprinderea în cauză în anul anterior sancționării. [...]” iar, totodată, în conformitate cu art. 67 din aceeași lege, individualizarea amenzilor se efectuează ținând seama de **gravitatea și durata faptei**, iar stabilirea cuantumului amenzii se face prin determinarea nivelului de bază al acesteia, care se va majora în cazul existenței circumstanțelor agravante și se va reduce în cazul existenței circumstanțelor atenuante.

Astfel, Curtea a reținut că textul legal criticat oferă posibilitatea de individualizare a sancțiunii amenzii, proporțional cu gravitatea faptei săvârșite. De altfel, dispozițiile articolului contestat prevăd că sancțiunea este amenda „de până la 0,5% [...]”, iar potrivit pct.21 al Deciziei precitate, în conformitate cu articolul 41 din Legea concurenței, **Plenul Consiliului Concurenței** – autoritatea competentă să constate și să aplice sancțiunile prevăzute de Legea concurenței – **trebuie să individualizeze sancțiunea aplicată, ținând seama de gravitatea și durata faptei și de consecințele sale asupra concurenței**. Iar stabilirea „cifrei totale de afaceri”, ca un criteriu necesar

în cadrul individualizării sancțiunii, chiar dacă generează în final cuantumuri mari ale amenzii, nu poate determina neconstituționalitatea textului de lege criticat, având în vedere că individualizarea amenzii se face în funcție de gravitatea faptei săvârșite”. În același timp, Curtea Constituțională a stabilit că pot fi exercitate căi de atac împotriva Deciziilor Plenului Consiliului Concurenței. Prin urmare, *instanțele judecătorești se vor pronunța dacă individualizarea sancțiunii a fost sau nu proporțională cu fapta săvârșită*”.

În definitiv, criteriile de individualizare a prejudiciului, în funcție de gravitatea, de durata faptei și de consecințele sale asupra concurenței, le considerăm pertinente și urmează a fi utilizate și în cazul răspunderii civile delictuale.

Răspunderea civilă delictuală va surveni, conform art. 1998 din Codul civil al Republicii Moldova, – „*cel care acționează față de altul în mod ilicit, cu vinovăție, este obligat să repare prejudiciul patrimonial, iar, în cazurile prevăzute de lege, și prejudiciul moral cauzat prin acțiune sau omisiune*”. În cazul nostru, atestăm încălcări ale normelor legale ce reglementează raporturile de concurență, ceea ce reprezintă un exercițiu excesiv al libertății de concurență. Potrivit art. 19 alin. (2) Cod civil, se consideră *prejudiciu patrimonial*, cheltuielile pe care persoana lezată le-a suportat sau urmează să le suporte la restabilirea dreptului sau interesului recunoscut de lege încălcat, distrugerea sau deteriorarea bunurilor sale (dauna reală), precum și profitul ratat ca urmare a încălcării dreptului sau interesului recunoscut de lege (profit ratat). Iar, în conformitate cu art. 19 alin. (3) Cod civil, se consideră *prejudiciu nepatrimonial* (prejudiciu moral) suferințele fizice și psihice, precum și diminuarea calității vieții. În cazul vătămării sănătății, el de asemenea cuprinde pierderea sau diminuarea unei capacități a corpului uman (prejudiciu biologic).

Mai mult ca atât, în corespundere cu ultimele modificări operate Codului civil prin Legea nr. 133 din 15.11.2018 privind modernizarea Codului civil și modificarea unor acte legislative, a fost introdus art. 2019, care reglementează prejudiciul suferit prin tulburarea ilegală a activității profesionistului și prin prejudiciul suferit de consumator ca urmare a concurenței neloiale. În temeiul acestor recente modificări, „*cel care în mod ilegal pune în dificultate sau tulbură activitatea profesionistului este obligat să repare prejudiciul cauzat astfel*” (art. 2019). De asemenea, „*consumatorul are dreptul la repararea prejudiciului cauzat ca urmare a concurenței neloiale în cazurile prevăzute de legislația în domeniul concurenței*” (art. 2019 alin. (2)). Prin **profesionist** în temeiul art. 3 alin. (2) Cod civil se înțelege: „*orice persoană fizică sau juridică de drept public sau de drept privat care, în cadrul unui raport juridic civil, acționează în scopuri ce țin de activitatea de*

întreprinzător sau profesională, chiar dacă persoana nu are scopul de a obține un profit din această activitate". Deci, profesionist poate fi persoana fizică sau juridică care practică activitatea de întreprinzător sau profesională, fie că are sau nu scopul de a obține profit.

Referitor la modalitățile reparației prejudiciului, coautorii Chibac, Gh., Băieșu, A., Rotari, A., Efrim, O., statuează că instanța de judecată trebuie să țină cont nu numai de cererea persoanei vătămate, dar și de alte circumstanțe, cum ar fi: caracterul prejudiciului cauzat, mărimea acestuia, posibilitățile reale ale autorului prejudiciului de a repara prejudiciul într-o formă sau alta, necesitățile persoanei vătămate sau altele [37, p.555].

Cu privire la modul de reparare a prejudiciului, Noul Cod civil stabilește în art. 2025 că: (1) „Repararea prejudiciului se face în natură, prin restabilirea situației anterioare (transmiterea unui bun de același gen și de aceeași calitate, repararea bunului deteriorat etc.), iar dacă aceasta nu este cu putință ori dacă persoana vătămată nu este interesată de repararea în natură, prin plata echivalentului bănesc (despăgubire), stabilită prin acordul părților sau, în lipsă, prin hotărâre judecătorească. (2) În cazul deteriorării unui bun, despăgubirea va fi egală cu pierderea valorii bunului și nu a costului reparației dacă costul reparației depășește disproporționat pierderea valorii. Această regulă se aplică animalelor doar dacă aceasta este corespunzător, avînd în vedere scopul pentru care animalul este ținut. (3) Despăgubirea se stabilește sub forma unei sume globale sau, dacă prejudiciul are caracter continuu, sub forma unei prestații periodice. În cazul în care se stabilește o despăgubire sub forma prestației periodice, debitorul poate fi obligat la constituirea unei garanții. (4) Persoana vătămată nu este ținută să demonstreze că a cheltuit suma despăgubirii în scopul reparării prejudiciului. (5) În cazul prejudiciului viitor, despăgubirea, indiferent de forma în care s-a acordat, va putea fi sporită, redusă sau stinsă, dacă, după stabilirea ei, prejudiciul s-a mărit, s-a micșorat ori a încetat. (6) Autorul faptei ilicite de asemenea datorează dobândă de întârziere la rata determinată conform art. 942 începînd cu data primirii de către persoana care răspunde de prejudiciu a somației de la partea vătămată. Dobînda de întârziere se calculează din suma despăgubirii sau, în caz de reparare în natură a prejudiciului, din valoarea acelei reparații” (art. 2025 Cod civil).

În corespundere cu art. 2037 Cod civil alin. (1), mărimea despăgubirii pentru **prejudiciul moral** se stabilește în felul următor: *mărimea despăgubirii pentru prejudiciul moral se determină de către instanța de judecată, în funcție de caracterul și gravitatea prejudiciului moral cauzat persoanei vătămate, de gradul de vinovăție al autorului prejudiciului, dacă vinovăția este o condiție*

a răspunderii, și de măsura în care această despăgubire poate aduce satisfacție echitabilă persoanei vătămate.

Caracterul și gravitatea prejudiciului moral le apreciază instanța de judecată, luând în considerare circumstanțele în care a fost cauzat prejudiciul, restrângerea posibilităților de viață familială și socială, precum și statutul social al persoanei vătămate (alin. (2), art. 2037 Cod civil). La determinarea despăgubirii, instanța de judecată va tinde să acorde o despăgubire care, pe de o parte, are o mărime comparabilă cu cea acordată în mod obișnuit în împrejurări similare, și, pe de altă parte, care ia în cont particularitățile cazului (alin. (3), art. 2037 Cod civil).

La nivelul Uniunii Europene, concurența neloială este reglementată prin Directiva 2005/29/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 11 mai 2005 privind practicile comerciale neloiale ale întreprinderilor de pe piața internă față de consumatori [73]. Directiva definește practicile comerciale interzise în Uniunea Europeană (UE). De asemenea, Directiva protejează interesele economice ale consumatorilor înaintea, în timpul și ulterior desfășurării unei tranzacții comerciale. Practicile comerciale neloiale reglementate de Directiva 2005/29/CE sunt practici care: *nu respectă cerințele diligenței profesionale, sunt de natură să denatureze în mod semnificativ comportamentul economic al consumatorului mediu.*

De asemenea, despăgubirea în materia concurenței este obiect al Directivei 2014/104/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 26 noiembrie 2014 privind anumite norme care guvernează acțiunile în despăgubire în temeiul dreptului intern în cazul încălcărilor dispozițiilor legislației în materie de concurență a statelor membre și a Uniunii Europene [76].

Pct.12 al Directivei 2014/104/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 26 noiembrie 2014 privind anumite norme care guvernează acțiunile în despăgubire în temeiul dreptului intern în cazul încălcărilor dispozițiilor legislației în materie de concurență a statelor membre și a Uniunii Europene, reiterează că orice persoană care a suferit un prejudiciu cauzat de o încălcare în materie de concurență poate solicita despăgubiri pentru pierderea efectivă (*damnum emergens*), pentru câștigul de care a fost lipsită (pierderea de profit sau *lucrum cessans*) plus dobânda, indiferent dacă normele naționale prevăd aceste categorii separate sau în combinație. Plata dobânzii reprezintă o componentă esențială a despăgubirii pentru a repara prejudiciul suferit ținând cont de trecerea timpului și ar trebui să fie datorată de la momentul producerii prejudiciului și până la plata despăgubirii, fără a aduce atingere calificării acestei dobânzi drept daune interese sau

penalitate în temeiul dreptului intern și luării în considerare a trecerii timpului drept categorie separată (dobândă) sau drept, parte constitutivă a unei pierderi efective sau a unei pierderi de profit.

Imperativitatea Directivei 2014/104/UE are ca premisă scopul său de bază, potrivit căruia, indiferent dacă este o persoană fizică, inclusiv consumatori și întreprinderi, sau o autoritate publică, orice persoană are dreptul să introducă o acțiune în despăgubire înaintea instanțelor naționale pentru un prejudiciu care i-a fost cauzat de o încălcare a dispozițiilor în domeniul concurenței. Iar în conformitate cu jurisprudența CJUE, orice persoană poate solicita despăgubiri pentru prejudiciul suferit în cazul în care există o relație de cauzalitate între prejudiciul respectiv și o încălcare a legislației în materie de concurență. Așadar prevederile din Noul Cod civil al RM privind prejudiciul suferit ca urmare a concurenței neloiale pentru divulgarea secretului comercial, reprezintă o transpunere fidelă a prevederilor Directivelor europene în domeniu.

Comisia Europeană a emis în anul 2013, ca rezultat al sintezei diversor studii și analize, un îndrumar privind evaluarea de către părțile la o acțiune în pretenții pentru daune provocate de fapte anticoncurențiale și de către instanțele judecătorești competente, a cuantumului acestor daune. Este vorba de „Comunicarea Comisiei privind cuantificarea prejudiciilor în acțiunile în despăgubire întemeiate pe încălcarea articolului 101 sau 102 din Tratatul privind funcționarea Uniunii Europene” [48] și de „Ghidul practic privind cuantificarea prejudiciilor în acțiunile în despăgubire întemeiate pe încălcarea art. 101 și 102 din TFUE” [92]. Rolul ghidului practic este de a furniza informații care să poată fi utilizate în cadrul practicilor și normelor juridice naționale, nu de a se substitui acestora. Deși nu are forță obligatorie, este un instrument de lucru foarte util, de 70 de pagini pline de aspecte concrete și chiar exemple de calculare a unor astfel de prejudicii, o foarte bună sinteză a literaturii și cazurilor practice aflate până acum pe rolul instanțelor judecătorești din Europa și din SUA. Cuantificarea prejudiciului în cauzele de dreptul concurenței este limitată semnificativ, prin însăși natura sa, în ceea ce privește gradul de certitudine și de precizie care poate fi așteptat [123, p.58].

Aplicarea dobânzii este o componentă esențială în acordarea despăgubirilor. După cum a subliniat CJUE, despăgubirea integrală pentru prejudiciul suferit trebuie să includă repararea efectelor negative care au rezultat în timpul scurs de la apariția prejudiciului cauzat de încălcare. Aceste efecte sunt deprecierea monetară și faptul că partea prejudiciată nu a avut posibilitatea să dispună de capital [179].

Prin prisma Ghidului [92, p.12] sus-menționat, metodele cele mai utilizate de părți și de instanțe constau în a estima ce s-ar fi întâmplat dacă nu ar fi existat încălcarea, analizând perioadele

de timp anterioare sau ulterioare încălcării sau piețele care nu au fost afectate de încălcare. Astfel de metode comparative consideră datele (prețuri, volumul vânzărilor, marja de profit sau alte variabile economice) preluate, dintr-o perioadă sau de pe o piață, neafectate drept indicatori în scenariul în care se presupune că nu există încălcarea. Aplicarea acestor metode este uneori îmbunătățită prin utilizarea tehnicilor econometrice care combină teoria economică cu metode statistice sau cantitative pentru a identifica și a evalua relațiile dintre variabile – toate aceste metode au drept scop de a îmbunătăți și de a crea premise pentru o evaluare cât mai justă a prejudiciului concurențial.

Pot fi utilizate și alte metode decât cele bazate pe comparație. Una dintre aceste metode utilizează modele economice adaptate situației reale de pe piață pentru a simula posibilele rezultate care s-ar fi înregistrat pe piață, dacă nu ar fi existat încălcarea. Aceste modele se bazează pe teoria economică pentru a explica funcționarea probabilă a pieței din perspectiva particularităților principale ale acesteia (de exemplu, numărul de concurenți, modul în care aceștia concurează, gradul de diferențiere a produselor, barierele la intrare). Alte metode includ metoda pe bază de costuri, care utilizează costurile de producție aferente produsului afectat și un indicator pentru o marjă de profit „acceptabilă”, pentru a estima scenariul în care se presupune că încălcarea nu a avut loc, sau metoda care folosește rezultatele financiare ale reclamantului sau ale pârâtului ca punct de plecare [92, p.15]. Oricine poate solicita despăgubiri pentru prejudiciile suferite atunci când există o relație de cauzalitate între prejudiciul suportat și o înțelegere sau o practică interzisă în temeiul normelor UE în materie de concurență [178].

Eckhartt, C., Perrichon, V., Fàbrega Sabaté, X. [172, p.71-72], analizând modul de calculare a prejudiciului cauzat în diferite state, ca rezultat al încălcării unei mărci, menționează că de exemplu în Germania, mărimea prejudiciului se calculează prin utilizarea a trei metode: profitul celui care a încălcat dreptul la marcă, o sumă forfetară sau analogia licenței. Partea a cărei drepturi au fost încălcate, este liberă în alegerea modalității de calculare a prejudiciului, putând să o aleagă pe cea mai favorabilă.

Prejudiciile pot fi colective. Recomandarea Comisiei din 11 iunie 2013 privind principii comune aplicabile acțiunilor colective în încetare și în despăgubire introduse în statele membre în cazul încălcării drepturilor conferite de legislația Uniunii [170] stabilește că prin „*prejudiciu colectiv*” înseamnă o situație în care două sau mai multe persoane fizice sau juridice susțin că au suferit efecte negative cauzatoare de prejudicii provocate de aceeași activitate ilegală a uneia sau mai multor persoane fizice sau juridice.

Într-un caz specific, punctul de pornire pentru a stabili dacă încălcarea a produs într-adevăr un prejudiciu pârâtului și, în caz afirmativ, pentru a stabili cuantumul acestui prejudiciu, se țin cont de specificitățile cazului dat și de probele de care dispune instanța (inclusiv decizii ale autorităților în materie de concurență). Încălcarea (pretinsă) concretă din speță și modul în care ar putea afecta o anumită piață sunt cele două elemente de la care se pornește în stabilirea cuantumului prejudiciului cauzat prin încălcare [123, p.56-57].

Referitor la calcularea prejudiciului în cazurile de încălcare a drepturilor asupra proprietății intelectuale, în anul 2010, a fost elaborat un raport al Grupului de lucru pentru probleme juridice din cadrul Observatorului din Oficiul pentru armonizare pe piața internă, intitulat „Prejudiciul în cadrul drepturilor de proprietate intelectuală” [183]. Raportul acoperă mai mult decât recomandările privind costurile și daunele. Acesta a inclus rezultatele anchetelor practicanților și asociațiilor de proprietate intelectuală din majoritatea statelor membre ale UE privind legislația, practicile și jurisprudența în statele membre respective.

În acest context, aducem câteva exemple privind modul de calculare a prejudiciului ce rezultă din încălcarea drepturilor de proprietate intelectuală din mai multe state. Astfel, în Belgia, un prim-pas în evaluarea venitului ratat este stabilirea numărului de produse care au fost afectate, apoi trebuie estimat profitul care ar fi putut fi obținut dacă nu ar fi survenit încălcarea. În Croația, venitul ratat este definit ca fiind venitul ce ar fi putut fi obținut de titularul de drept în circumstanțe obișnuite, fără a surveni încălcarea drepturilor sale. Dacă cuantumul prejudiciului nu poate fi stabilit cu precizie, instanța de judecată are discreția de a o face. În Germania, există trei metode pentru calcularea prejudiciului care pot fi utilizate alternativ: în baza profitului care ar fi putut fi obținut în condiții obișnuite, royalty rezonabilă, îmbogățirea fără justă cauză a celui ce încalcă drepturile altuia. În România, prejudiciul se calculează în conformitate cu regulile răspunderii civile delictuale [183, p.14]. Observăm că există diferite metode privind modul de apreciere a cuantumului prejudiciului. Republica Moldova prin Codul civil și Legea nr. 183/2012 a ales calea evaluării prejudiciului în temeiul principiilor răspunderii civile delictuale.

Ca regulă de bază, daunele sunt considerate compensatorii, adică reclamantul trebuie să fie poziționat inițial în situația pe care o avea înainte de comiterea actului neloial. Cu toate acestea, suma prejudiciului este adesea dificil de determinat cu precizie. Abordarea comună în astfel de cazuri a fost evaluarea pagubelor în baza unei taxe de licență fictive. În literatura juridică, această părere a fost criticată ca având un efect disuasiv insuficient. Punerea în aplicare a acestei abordări în

legislația privind concurența neloială ar fi acceptabilă doar în cazuri similare unei încălcări a drepturilor de proprietate industrială și în cazuri clasice de abatere, atunci când părțile implicate sunt concurenți direcți. Astfel, valoarea daunelor acordate de instanțe poate varia într-o mare măsură [186, p.72].

Menționăm că, în cazul încălcării dreptului la marcă, Legea privind protecția mărcilor nr. 38/2008, stipulează unele criterii pentru determinarea cuantumului despăgubirilor, inclusiv plata unei valori royalty sau a încasărilor, model de despăgubire pe care îl atestăm în alte state în cazul obiectelor de proprietate intelectuală. Astfel, Legea privind protecția mărcilor stabilește, în art. 72, că *„la cererea părții lezate, pârâtul, care a încălcat drepturile asupra unei mărci cu bună știință sau având motive rezonabile de a ști acest lucru, va repara titularului de drepturi pagubele pe care acesta le-a suportat în mod real din cauza încălcării drepturilor sale. La stabilirea despăgubirilor se va ține cont de: a) de toate aspectele relevante, cum ar fi consecințele economice negative, inclusiv beneficiul ratat, suferite de partea lezată, beneficiile realizate pe nedrept de pârât și, după caz, de alte aspecte, cum ar fi dauna morală cauzată titularului de drept prin încălcarea drepturilor sale; sau b) poate fi fixată, ca alternativă, o sumă unică pe baza unor elemente, cum ar fi, cel puțin, valoarea royalty sau încasările care ar fi fost datorate în cazul în care pârâtul ar fi cerut autorizația de a utiliza marca respectivă”*.

Art. 72 din Legea nr. 38/2008 privind protecția mărcilor este o transpunere fidelă în legislația RM a prevederilor art. 13 din Directiva 2004/48/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 29.04.2004 privind respectarea drepturilor de proprietate intelectuală [171], care stabilește procedurile și mijloacele de reparație necesare pentru respectarea drepturilor de proprietate intelectuală.

Mai mult ca atât, în urma ultimelor modificări aduse Codului civil al RM, și anume privind mărirea despăgubirii în cazul dobândirii, utilizării sau divulgării ilegale a secretului comercial (art. 2053) se prevede în cadrul alin. (1) al art. 2053 că, *„făptuitorul care știa sau ar fi trebuit să știe că săvârșește dobândirea, utilizarea sau divulgarea ilegală a unui secret comercial este obligat să plătească deținătorului secretului comercial despăgubiri care corespund prejudiciului real suferit ca urmare a dobândirii, utilizării sau divulgării ilegale a secretului comercial”*.

De asemenea, potrivit art. 2053 alin. (3), *„la stabilirea mărimii despăgubirilor menționate de dispozițiile alin. (1), instanța de judecată trebuie să ia în considerare toți factorii corespunzători, cum ar fi consecințele economice negative asupra deținătorului secretului comercial, inclusiv*

profitul ratat de aceasta, beneficiile necuvenite realizate de făptuitor și, dacă este cazul, orice alt element în afara factorilor economici, cum ar fi prejudiciul moral cauzat deținătorului secretului comercial prin dobândirea, utilizarea sau divulgarea ilegală a secretului comercial”. Iar potrivit art. 2053 alin. (4) „cu titlu de alternativă la modul de determinare menționat de dispozițiile alin. (3), instanța de judecată poate stabili, în cazuri adecvate, o mărime forfetară a despăgubirilor pe baza unor elemente cum ar fi, cel puțin, valoarea redevențelor sau a drepturilor care ar fi fost datorate dacă făptuitorul ar fi solicitat autorizarea de a utiliza secretul comercial în cauză”.

Constatăm că atât Directiva 2004/48/CE privind respectarea drepturilor de proprietate intelectuală, Codul civil prin art. 2053, Legea nr. 38/2008 privind protecția mărcilor prin art. 72 stabilesc unele din criteriile ce urmează a fi luate în considerare la calcularea mărimumi despăgubirii unui drept intelectual sau industrial încălcat, precum și prevăd posibilitatea stabilirii unei sume forfetare, spre exemplu sub forma cel puțin al unei valori royalty sau încasările care ar fi fost datorate dacă făptuitorul ar fi cerut autorizarea de a utiliza obiectul respectiv protejat. Însă, Legea nr. 183/2012 nu conține criterii pentru determinarea întinderii despăgubirilor. Considerăm oportună, operarea modificării art. 80 alin. (3) din Legea nr. 183/2012 în vederea stabilirii unei clarități și evidențierii criteriilor ce urmează a fi luate în considerare la stabilirea despăgubirilor pentru actele de concurență neloială.

De asemenea, în conținutul alin. (3), art. 80 al Legii nr. 183/2012 se stabilește clar că: *„Dacă vreuna dintre acțiunile de concurență neloială cauzează daune patrimoniale **sau** morale, cel prejudiciat este în drept să se adreseze instanței competente cu acțiune în răspundere civilă corespunzătoare”.*

Considerăm incorect faptul că textul legii evidențiază în mod alternativ posibilitatea reparării prejudiciului patrimonial sau moral, or, în funcție de caz, pot fi stabilite în același timp ambele tipuri de prejudiciu, atât moral, cât și patrimonial. Mai mult ca atât, art. 1998 alin. (1) Cod civil, stabilește că *„cel care acționează față de altul în mod ilicit, cu vinovăție este obligat să repare prejudiciul patrimonial, iar în cazurile prevăzute de lege, **și** prejudiciul moral cauzat prin acțiune sau omisiune”.* Din art. 1998 alin. (1) Cod civil rezultă faptul că prejudiciul patrimonial și cel moral pot fi stabilite cumulativ, pentru cazurile stabilite de lege, ceea ce din această perspectivă suplimentar evidențiază necesitatea unei modificări a art. 80 alin. (3) din Legea nr. 183/2012.

Astfel, cu titlu de *lege ferenda*, considerăm oportună efectuarea unei *completări* a art. 80 alin. (3) din Legea nr. 183/2012 cu următoarea formulare care propune posibilitatea solicitării

reparării prejudiciului patrimonial, iar în cazurile prevăzute de lege și a celui moral, precum și unele criterii ce urmează a fi luate în considerație de instanța de judecată în procesul stabilirii mărimii prejudiciului, precum și ca alternativă, stabilirea unei sume forfetare:

„Alin. (3), art. 80 din Legea nr. 183/2012:

*(3) Dacă vreuna dintre acțiunile de concurență neloială cauzează un **prejudiciu patrimonial** iar în cazurile prevăzute de lege, și **prejudiciul moral**, cel prejudiciat este în drept să se adreseze instanței competente cu acțiune în răspundere civilă corespunzătoare.*

a) La stabilirea prejudiciului patrimonial se va ține cont de toți factorii relevanți cum ar fi consecințele economice negative, inclusiv profitul ratat suferit de partea lezată, beneficiile necuvenite realizate de făptuitor și, dacă este cazul, orice element în afara factorilor economici, cum ar fi prejudiciul moral cauzat titularului de drept prin încălcarea drepturilor sale;

b) La stabilirea prejudiciului moral se va ține cont de toate aspectele relevante, inclusiv de gradul de cunoaștere a concurentului, lezarea cauzată reputației concurentului, durata acțiunii concurenței neloiale.

(3)¹ Instanța de judecată poate stabili, în cazuri adecvate o mărime forfetară a despăgubirilor pe baza unor elemente cum ar fi, cel puțin, valoarea redevențelor sau a drepturilor care ar fi fost datorate dacă făptuitorul ar fi solicitat autorizarea de a utiliza obiectul protejat”.

Considerăm că implementarea propunerii de lege ferenda pe care o lansăm **va facilita procesul de determinare a prejudiciului și va oferi instanței de judecată și părților implicate în proces criterii clare pentru a stabili cuantumul prejudiciului ce derivă din acțiunile de concurență neloială.**

Menționăm că propunerea de introducere a unor criterii care să permită stabilirea cuantumului prejudiciului rezultat al acțiunilor de concurență neloială *nicidecum nu limitează instanța de judecată competentă doar la aceste criterii*, putând fi reținute și alte criterii relevante pentru un anumit caz, or propunerea de modificare legislativă conține o enumerare cu caracter exemplificativ a aspectelor pe care instanța de judecată ar trebui să le ia în considerare la stabilirea prejudiciului pentru acțiunile de concurență neloială.

În continuarea cercetării privind stabilirea cuantumului **prejudiciului moral**, scoatem în evidență și faptul că în conformitate cu pct. 96 al Hotărârii nr. 1 din 06.02.2017 a Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova cu privire la aplicarea unor prevederi ale legislației în domeniul protecției mărcilor [102], Hotărâre pe care o considerăm relevantă și pentru concurența

neloială, întrucât conține recomandări privind unul din obiectele proprietății industriale – marca – care este și obiect al actelor de concurență nelloială. Astfel, în Hotărârea nr. 1 din 06.02.2017 PCSJ, se subliniază că *„simpla încălcare, de către un terț, a dreptului la marcă, nu implică de plano existența unui prejudiciu moral. Un astfel de prejudiciu constă în atingerea directă, adusă imaginii titularului de drepturi asupra mărcii, prin folosirea neautorizată a semnului identic cu marca sa, atingere care urmează a fi dovedită de reclamant. Or, reparația morală nu poate fi una arbitrară, nefundamentată de împrejurări concrete care să ateste paguba suferită, sub aspect moral”*.

Respectiv, persoana juridică poate solicita acordarea prejudiciului moral ca urmare a atingerii directe adusă imaginii sale.

Potrivit art. 6 al Legii nr. 38/2008 privind protecția mărcilor: *„Titular al mărcii este persoana fizică sau juridică ori grupul de persoane fizice și/sau juridice în numele căreia/căruia marca este protejată în conformitate cu prezenta lege”*. Deci, titularul de drepturi asupra mărcii poate fi atât persoana fizică cât și juridică, respectiv ambele pot solicita repararea prejudiciului moral. În acest sens, enunțăm și norma art. 80 alin. (5) care în mod expres prevede dreptul la acțiune a persoanelor fizice, dar și a celor juridice, *„dreptul la acțiunea de concurență nelloială* aparține *persoanelor fizice și persoanelor juridice* care practică activitatea de întreprinzător, cu condiția ca între acestea și autorul faptei să existe un raport de concurență”. Iar, în conformitate cu alin. (3) art. 80 din Legea nr. 183/2012 *„dacă vreuna dintre acțiunile de concurență nelloială cauzează daune patrimoniale sau morale, cel prejudiciat este în drept să se adreseze instanței competente cu acțiune în răspundere civilă corespunzătoare”*. Prin utilizarea sintagmei *„cel prejudiciat”* se sugerează faptul că atât persoana fizică cât și cea juridică poate înainta o acțiune pentru a fi despăgubită pentru daunele patrimoniale sau morale ce i-au fost cauzate.

Deci, persoana juridică este și ea titulară a drepturilor personale nepatrimoniale [5, p.29].

De asemenea, potrivit pct.97 din Hotărârea nr. 1 din 06.02.2017 a PCSJ, se evocă faptul că *„solicitarea unui prejudiciu moral exagerat, nu conduce automat la respingerea totală a daunelor morale, pe motiv că nu au fost dovedite”*. Recomandarea Plenului Curții Supreme de Justiție este una justă și imperioasă, or prejudiciul moral trebuie demonstrat și nu trebuie acordat doar în baza faptului constatării unei încălcări. Instanța de judecată urmează să analizeze posibilitatea acordării prejudiciului moral chiar dacă cuantumul acestuia a fost solicitat exagerat. Respectiv, reclamantul are obligația de a proba cuantumul prejudiciului moral solicitat prin oferirea a cât mai multor criterii care să confirme oportunitatea estimării daunelor morale.

Astfel, printre modalitățile de exprimare a prejudiciului moral în cazul persoanelor juridice se subliniază: a) pierderile materiale substanțiale și agravarea situației întreprinderii; b) prejudicierea reputației; c) diminuarea competitivității pe piață; d) condițiile de incertitudine în cadrul căruia persoana juridică trebuie să adopte decizii strategice; e) încetarea sau întreruperea administrării și activității persoanei juridice; f) anxietatea, stresul, frustrarea și inconveniențele cauzate membrilor echipei de administrare; g) necesitatea (inevitabilitatea) concedierii angajaților [32, p.85].

Referindu-ne la **criteriul profitului ratat**, subliniem că este acel venit care ar fi fost obținut de concurent în împrejurări normale de activitate. Considerăm relevantă în aceste sens interpretarea pe care o oferă beneficiului ratat Hotărârea PCSJ nr. 1 din 06.02.2017 în pct. 94 al acesteia, „*la calcularea mărimei venitului ratat, importantă este stabilirea realității acelor venituri, pe care persoana prejudiciată presupunea că le va obține, în condițiile normale ale circuitului civil, adică, în acele condiții, asupra cărora nu influențează circumstanțele imprevizibile sau împrejurările considerate ca forță majoră. Mărimea beneficiului ratat urmează a fi probată de persoana lezată în drept*”. Suntem de părere că această interpretare, fiind una generală privind beneficiul ratat, urmează a fi reținută și în cazul stabilirii venitului ratat pentru acțiunile de concurență neloială.

Prin prisma celor prezentate, constatăm imposibilă stabilirea unor reguli matematice fixe privind calcularea prejudiciului generat de actele de concurență neloială, or pentru fiecare situație în parte acesta comportă anumite particularități. În toate cazurile, instanța de judecată trebuie să ia în considerare specificul cazului și să îl abordeze corespunzător.

În concluzie, sugerăm și delimităm următoarele **recomandări/criterii** pe care le considerăm oportune a fi luate în considerație la stabilirea cuantumului prejudiciului concurențial de către instanța de judecată: - **diferența dintre venitul întreprinderii până la survenirea actului neloial și venitul de după survenirea acestuia - venitul ratat**; - **reflectarea actului neloial asupra cifrei de afaceri**; **caracterul și gravitatea prejudiciului**; - **reaua-credință a concurentului ce utilizează practici neloiale**; - **durata actului neloial**; - **consecințele economice negative**; - **beneficiile necuvenite obținute de autorul actului neloial**; - **impactul actului de concurență neloială asupra consumatorilor și clienților fideli**; - **cheltuielile suferite de reclamant pentru restabilirea situației sale în corespundere cu cea anterioară survenirii prejudiciului**; - **cauzarea unui prejudiciu moral**; - **diminuarea reputației/imaginii concurentului**; - **gradul de confuzie și inducere în eroare a consumatorilor**; - **afectarea reputației concurentului**; ș.a.

Legătura de cauzalitate dintre fapta ilicită și prejudiciu. Pentru ca răspunderea delictuală să fie angajată pe lângă existența unui prejudiciu, a faptei ilicite și a vinovăției, este iminent să existe un raport de cauzalitate între prejudiciu și fapta ilicită, or nu este suficient ca prejudiciul și fapta ilicită să survină, dar trebuie să fie stabilit că anume fapta ilicită respectivă a cauzat un anumit prejudiciu. Astfel, legătura de cauzalitate reprezintă conexiunea elementelor răspunderii civile delictuale și constă într-o derulare logică a faptelor cu rezultate ce cu certitudine derivă din acestea.

Potrivit îmbunătățirilor legislative recente din Codul civil, realizate prin Legea nr. 133 din 15.11.2018 privind modernizarea Codului civil și modificarea unor acte legislative [114], legătura cauzală este definită în alin. (1) al art. 2022, potrivit căruia *„se consideră că persoana a cauzat prejudiciul dacă el constituie consecința faptei acelei persoane ori a izvorului de pericol pentru care acea persoană răspunde conform legii”*. Art. 2022 alin. (3) stabilește că *„În cazul în care prejudiciul ar fi putut fi cauzat de una sau mai multe întâmplări pentru care răspund diferite persoane și s-a stabilit că prejudiciul a fost cauzat de una din acele întâmplări, însă nu s-a stabilit din cauza căreia anume, se prezumă, până la proba contrară, că prejudiciul a fost cauzat de către fiecare persoană care răspunde pentru măcar una din acele întâmplări”*. Astfel, art. 2022 din Codul civil, evidențiază faptul că în cazul unei pluralități de subiecți fără a se cunoaște gradul de participare a fiecăruia la una sau mai multe întâmplări există prezumția că fiecare a participat la realizarea lor și va răspunde pentru cel puțin una din cele întâmplate, până la proba contrară. Considerăm că proba contrară poate fi prezentată atât de partea reclamantului/reclamanților, cât și a pârâtului/pârâților – care cu certitudine nu doresc să răspundă pentru mai multe decât a săvârșit.

Evidențiem că reglementarea legăturii cauzale în Codul Civil este o noutate în domeniul răspunderii delictuale, or până la etapa actuală o asemenea reglementare lipsea. Introducerea unei norme menite să reglementeze legătura cauzală dintre fapta ilicită și prejudiciu este una absolut necesară, or ține de esența răspunderii civile delictuale ca prejudiciul, a cărui remediere se cere, să fie o consecință a faptei ilicite.

Legătura de cauzalitate dintre fapta ilicită și prejudiciu în materia concurenței neloiale se referă la faptul că un anumit act de concurență neloială a determinat un anumit prejudiciu, iar doar în cazul în care se atestă cauzalitatea dintre faptă și consecințele patrimoniale/nepatrimoniale, poate fi angajată instituția răspunderii civile delictuale. Pentru a fi stabilită legătura de cauzalitate dintre o faptă neloială și prejudiciu este necesar de a dovedi prin probe pertinente faptul că anumite acțiuni au determinat survenirea anumitor consecințe. Rolul probei în procesul civil este unul incontestabil,

aceasta stând la baza stabilirii adevărului. Or, „*nu este de conceput constatarea existenței unor drepturi dacă nu este posibil ca ele să fie dovedite*” [120, p.15].

Directiva 2014/104/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 26 noiembrie 2014 privind anumite norme care guvernează acțiunile în despăgubire, în temeiul dreptului intern în cazul încălcărilor dispozițiilor legislației în materie de concurență a statelor membre și a Uniunii Europene [76], stabilește că „*orice persoană poate solicita despăgubiri pentru prejudiciul suferit în cazul în care există o relație de cauzalitate între prejudiciul respectiv și o încălcare a legislației în materie de concurență*”. Iar la art. 2 al aceleiași Directive sunt definite probele ca fiind „*orice tip de mijloace de probă admisibile înaintea instanței naționale sesizate, în special înscrisuri sau orice alte obiecte care conțin informații, indiferent de mediul de stocare al informațiilor*”.

Relevăm faptul că noțiunea de **probă** nu este reflectată în Legea nr. 183/2012. Astfel încât apelăm la prevederile din CPC al RM [45] și CPP al RM [46] privind probele. Potrivit art. 118 din CPC: „(1) *Probe în cauze civile sunt elementele de fapt, dobândite în modul prevăzut de lege, care servesc la constatarea circumstanțelor ce justifică pretențiile și obiecțiile părților, precum și altor circumstanțe importante pentru justa soluționare a cauzei.* (2) *În calitate de probe în cauze civile se admit elementele de fapt constatate din explicațiile părților și ale altor persoane interesate în soluționarea cauzei, din depozițiile martorilor, din înscrisuri, probe materiale, înregistrări audio-video, din concluziile experților*”. Iar în corespundere cu art. 6 al CPP, probele sunt definite ca: „*elemente de fapt, dobândite în modul prevăzut de prezentul cod, ce servesc la constatarea împrejurărilor care au importanță pentru justa soluționare a cauzei penale*”.

Coraborând cele 2 noțiuni prevăzute de legile organice ale procedurii civile și penale, specificăm că **probele din perspectiva legislației concurențiale sunt: totalitatea elementelor de fapt, dobândite în strictă conformitate cu prevederile legale care permit constatarea sau lipsa încălcărilor concurențiale.**

Potrivit unei opinii, răspunderea pentru concurența neloială trebuie să se limiteze la pierderea efectiv susținută de reclamant ca fiind consecința directă și firească a unui astfel de act, iar daunele care sunt incerte sau speculative nu pot constitui baza recuperării [182, p.450]. Acest fapt, demonstrează suplimentar necesitatea probării că un anumit act de concurență neloială a determinat un anumit prejudiciu.

Deseori însă, probele necesare pentru intentarea unei acțiuni în despăgubire se află exclusiv în posesia părții adverse sau a unor terți și nu sunt suficient de cunoscute sau accesibile

reclamantului. În acest sens, Directiva 2014/104/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 26 noiembrie 2014 sus-menționată, în pct.15, stipulează că, *mijloacele de probă* sunt „un element important în introducerea acțiunilor în despăgubire în caz de încălcare a legislației Uniunii sau a legislației naționale în materie de concurență. Cu toate acestea, întrucât litigiile în domeniul dreptului concurenței se caracterizează printr-o asimetrie informațională, este adecvat să se asigure faptul că reclamanților li se acordă dreptul de a obține divulgarea probelor relevante pentru cererea acestora, fără a fi necesar să specifice mijloace de probă individuale”.

Referitor la accesul la probele aflate în gestiunea autorității de concurență și teama că oferirea acestor probe reclamantului acțiunii în concurență neloială ar presupune divulgarea informațiilor cu caracter confidențial, subliniem opinia identificată în literatura de specialitate din S.U.A., exprimată de *Martyniszyn, M.*, care evocă că „deseori se argumentează că necesitatea de a proteja secretele comerciale, ale informațiilor cu caracter confidențial în afaceri atrage după sine măsuri stringente de confidențialitate. [...] Ca răspuns la acest argument, Departamentul de Justiție al S.U.A. a invitat comunitatea antreprenorilor să identifice un caz în care informația confidențială în afaceri care a fost împărtășită altor autorități de concurență a fost transmisă/divulgată celorlalți competitori. Nu a fost identificat nici un asemenea caz” [181, p.13]. Acest caz, subliniază că nu există nici un risc privind divulgarea informației obținute de la autoritatea concurenței de către reclamant pentru a-și exercita dreptul la o acțiune în concurență neloială.

Cea mai elocventă metodă de a demonstra legătura cauzală dintre o acțiune neloială și prejudiciul survenit este proba profitului ratat. Astfel, reclamantul, fiind cel care solicită repararea prejudiciului, ca urmare a concurenței neloiale, trebuie să demonstreze faptul că până la survenirea acțiunilor de concurență neloială acesta avea un anumit profit, după ce activitatea sa a fost periclitată de către concurentul de rea-credință, profitul său s-a redus. Anume diferența dintre profitul de până la și după practicile de concurență neloială, va demonstra legătura inerentă dintre anumite acțiuni anti-concurențiale și consecințele acesteia. Diferența dintre venituri pe o anumită perioadă se observă în bilanțurile contabile, rapoarte lunare/anuale, dări de seamă etc. Categoriile de probe pot fi diferite de la un act de concurență neloială la altul, de la o situație la alta, important este să fie evidențiat și probat faptul că anumite acțiuni au atras survenirea anumitor consecințe.

Dacă e să ne referim la prejudiciul moral, pentru a fi probată legătura cauzală dintre acesta și fapta ilicită, pot fi utilizate date privind diminuarea cifrei de afaceri, impactul asupra reputației

concurentului. De exemplu, pentru a fi stabilită confuzia, se poate recurge la efectuarea unei expertize care va determina marja confuziei în viziunea consumatorilor.

Deci, obligația dovedirii legăturii cauzale dintre fapta neloială și prejudiciul survenit aparține reclamantului, or anume el este interesat să demonstreze solicitările înaintate.

Vinovăția. În cadrul strict al raționamentului științific, răspunderea civilă fiind o sancțiune juridică, rezultă că, în principiu se întemeiază pe ideea de vinovăție [5, p.16].

Vinovăția ca condiție a răspunderii civile delictuale poate fi definită ca atitudinea psihică a persoanei față de fapta cauzatoare de prejudicii și consecințele acesteia.

Referitor la vinovăție, în literatura de specialitate este evidențiat factorul intelectual și factorul volitiv [39, p.219]. Factorul intelectual este conceput ca un proces interior de formulare, analiză și studiere a scopurilor, metodelor, estimarea probabilității producerii unui anumit scop cu anumite mijloace. Deci, factorul intelectual se axează pe existența unei examinări profunde a producerii unei potențiale fapte ilicite, țintirea scopurilor, metodelor utilizate și estimarea urmărilor faptei ilegale comise. Dacă un individ nu are capacitatea intelectuală de estimare a probabilității survenirii unor consecințe nefavorabile de pe urma acțiunii/inacțiunii sale, de evaluare a concordanței acestora cu ordinea publică, cu bunele moravuri, cu normele legale, instituția răspunderii civile nu poate fi aplicată în cazul acestuia.

Doctrina modernă, a subliniat faptul că libertatea de concurență implică sau presupune și actele de concurență savârșite cu conștiința că ele pot cauza altcuiva un prejudiciu. Dar, în ciuda acestei poziții a doctrinei, reaua-credință este considerată frecvent de jurisprudență drept un element important al concurenței neleale. Astfel, instanțele consideră adesea reaua-credință ca o circumstanță agravantă sau invocă buna-credință ori lipsa relei-credințe a pârâtului, pentru a respinge acțiunea în concurență neloială [83, p.37]. Cu certitudine înfăptuirea unui act cu rea-credință este o circumstanță agravantă, doar că în cazul concurenței neloiale considerăm că nu poate fi apreciat ca element agravant al acțiunii săvârșite, or un act contrar practicilor loiale este din start, contrar și principiului bunei-credințe. Actul de concurență neloială nu poate fi înfăptuit cu bună-credință.

După cum observăm, vinovăția în cazul actelor de concurență neloială trebuie să corespundă regulilor generale caracteristice răspunderii delictuale.

Într-un caz prin care un producător american a copiat designul ceasului elvețian Atmos, deoarece pârâtul intenționa să atragă cumpărători care solicitau ceasuri de design de lux, instanța de judecată a constatat că unii clienți ar cumpăra ceasul mai ieftin în scopul obținerii prestigiului

câștigat prin afișarea a ceea ce multe persoane ar considera un articol de prestigiu, precum un ceas elvețian Atmos. Deci, intenția pârâtului de a profita de avantajele confuziei asupra ceasului Atmos este de o importanță majoră [187, p.453]. În cazul răspunderii pentru concurență neloială, ca și în cazul răspunderii civile delictuale, relevant este gradul de conștientizare a faptei comise.

Din perspectiva celor menționate specificăm că pentru atragerea la răspundere civilă delictuală pentru actele de concurență neloială, este indiferentă forma vinovăției, fapt evocat și în literatura de specialitate [153, p.185; 161, p.239].

Dacă e să ne referim la fiecare acțiune de concurență neloială reglementată de Legea nr. 183/2012, evidențiem faptul că acestea se manifestă prin intenție.

În cazul actului neloial de **discreditare a concurenților**, art. 15 al Legii nr. 183/2012 prevede interzicerea discreditării. În viziunea noastră, acțiunile de răspândire a unor informații sau afirmații false în raport cu un concurent se realizează *doar în cazul existenței intenției*. De ce anume prin intenție și nu prin culpă sau ambele? Modalitățile laturii obiective din art. 15 al Legii nr. 183/2012 prevăd expres că discreditarea presupune acțiunea de răspândire a informațiilor neveridice, iar întrucât, răspândirile respective au loc în cadrul unui raport de concurență, scopul acestor acțiuni este de a leza activitatea concurentului. Deci, autorul actului neloial a prevăzut urmările prejudiciabile, le-a dorit sau în mod conștient le admitea. Mai mult ca atât, alin. (2) al art. 20 („Vinovăția”) din Codul civil, articol introdus prin Legea nr. 133 din 15.11.2018 privind modernizarea Codului civil și modificarea unor acte legislative (modificările sunt în vigoare începând cu 01.03.2019), în mod expres prevede faptul că *„(2) Fapta este săvârșită cu intenție dacă persoana care a săvârșit-o își dădea seama de caracterul prejudiciabil al acțiunii sau inacțiunii sale, a prevăzut urmările ei prejudiciabile, le-a dorit sau admitea, în mod conștient, survenirea acestor urmări”*. Iar în conformitate cu alin. (3) art. 20 din același Cod: *„(3) Fapta este săvârșită din imprudență (culpă) dacă persoana care a săvârșit-o își dădea seama de caracterul prejudiciabil al acțiunii sau inacțiunii sale, a prevăzut urmările ei prejudiciabile, dar considera în mod ușuratic că ele vor putea fi evitate ori nu își dădea seama de caracterul prejudiciabil al acțiunii sau inacțiunii sale, nu a prevăzut posibilitatea survenirii urmărilor ei prejudiciabile, deși trebuia și putea să le prevadă”*.

Considerăm că acțiunea de discreditare nu poate fi încadrată ca fiind realizată din culpă, or concurentul - autor al actului neloial - își dorește, admite și prevede survenirea anumitor urmări.

Aceeași situație este valabilă și în cazul celorlalte acte de concurență neloială din Legea nr. 183/2012. Potrivit art. 16 din Legea nr. 183/2012 este interzisă determinarea la rezilierea/rezilierea neîntemeiată a contractului cu concurentul unei alte întreprinderi, la neexecutarea totală/parțială a obligațiilor asumate. În cazul *instigării la rezilierea contractului* de asemenea, din modalitățile laturii obiective „*de instigare la rezilierea contractului*”, „*la neîndeplinirea sau la îndeplinirea necorespunzătoare a obligațiilor contractuale față de concurent*”, observăm că se intenționează survenirea urmărilor negative, inclusiv se oferă diferite forme de remunerări pentru a atinge scopul propus „prin acordarea sau oferirea, mijlocit sau nemijlocit, de recompense materiale, compensații sau de alte avantaje întreprinderii parte a contractului”, fapt ce demonstrează existența unei intenții.

La rândul său, actul neloial de *obținere și/sau folosire ilegală a secretului comercial al concurentului* prevăzut de art. 17 al Legii nr. 183/2012, este prohibit. Existența intenției în cazul acestui act de concurență neloială este evidentă, or se dorește obținerea unui secret comercial fără consimțământul deținătorului legitim, pentru a fi utilizat în anumite scopuri. Secretul comercial ține de activitatea economică a unei întreprinderi, sustragerea fie folosirea ilegală a acestuia generează efecte devastatoare pentru aceasta, or secretul comercial conține totalitatea datelor, informațiilor specifice activității sale. Potrivit art. 17 al Legii nr. 183/2012, se consideră că acțiunea de obținere și/sau folosire ilegală a secretului comercial al concurentului este consumată atât în cazul în care „*au adus*”, cât și dacă „*pot aduce atingere intereselor legitime ale concurentului*”. Astfel, admitem că fapta va fi considerată neloială prin prisma art. 17 al Legii nr. 183/2012 chiar și în cazul în care aceasta încă nu a adus, dar poate aduce atingere intereselor legitime, adică din anumite cauze obiective urmările prejudiciabile nu au reușit să se materializeze - în acest caz actul de concurență neloială este o componentă de acțiune de concurență neloială formală. Acest aspect poate fi luat în considerație în procesul de estimare a prejudiciului material sau moral cauzat.

Potrivit art. 18 al Legii nr. 183/2012, intitulat: *Deturnarea clientelei concurentului*, „*este interzisă deturnarea clientelei concurentului realizată de întreprinderi prin inducerea în eroare a consumatorului cu privire la natura, modul și locul de fabricare, la caracteristicile principale, inclusiv utilizarea, cantitatea produselor, prețul sau modul de calculare a prețului produsului*” – se deduce că acțiunile de deturnare a clientelei se manifestă prin intenție.

După cum am văzut mai înainte, legiuitorul reglementează *confuzia* la art. 19 al Legii nr. 183/2012, care evocă interzicerea acțiunilor de natură să creeze confuzie cu întreprinderea,

produsele sau activitatea economică a unui concurent, realizată prin folosirea ilegală a unui obiect al proprietății industriale, fie prin copierea ilegală a formei, ambalajului, copierea ilegală a publicității. Confuzia de asemenea reprezintă o acțiune de concurență neloială formală, este necesar însă ca actele neloiale utilizate să cauzeze un efect de confuzie. Aceste aspecte sunt luate în considerare la determinarea prejudiciului moral cauzat, de exemplu. **Publicitatea neloială** de asemenea se manifestă cu intenție.

În toate cazurile de concurență neloială se urmărește, prin anumite acțiuni ilicite, obținerea anumitor urmări prejudiciabile. Mai mult ca atât ele se doresc, se admit și se prevăd. Astfel, **actele de concurență neloială se realizează cu intenție.**

În concluzie menționăm că, similar răspunderii delictuale generale, în vederea angajării răspunderii civile delictuale pentru actele de concurență neloială, trebuie întrunite cele patru condiții esențiale: fapta ilicită, prejudiciul, legătura cauzală dintre faptă ilicită și prejudiciu, vinovăția.

4.3. Acțiunea în concurență neloială

Concurenții, întreprinderile, consumatorii care se consideră lezați printr-un act de concurență neloială pot intenta o acțiune în instanța de judecată pentru a-și apăra drepturile. Acțiunea depusă este denumită **acțiune în concurență neloială**. Legea nr. 183/2012 în art. 80 alin. (3) prevede faptul că, *„dacă vreuna dintre acțiunile de concurență neloială cauzează daune patrimoniale sau morale, cel prejudiciat este în drept să se adreseze instanței competente cu acțiune în răspundere civilă corespunzătoare”*. Observăm că legiuitorul a optat pentru formularea de *„acțiune în răspundere civilă corespunzătoare”*, în timp ce literatura de specialitate uzează de sintagma *„acțiune în concurență neloială”*. În cadrul cercetării noastre optăm pentru expresia de *„acțiune în concurență neloială”*, pentru a evidenția specificitatea acestei acțiuni, însă nu considerăm eronată utilizarea de către legiuitor a celei de *„acțiune în răspundere civilă corespunzătoare”*, or acțiunea în concurență neloială este aceeași acțiune în răspundere civilă, doar că are anumite elemente distincte, determinate de subiecții speciali și de existența raportului de concurență. Astfel, încât denumirea de *„acțiune în concurență neloială”* are o conotație mai mult teoretică, iar la nivel practic nu e greșită utilizarea formulării de *„acțiune în răspundere civilă corespunzătoare”*, echivalentă cu acțiunea civilă. În definitivă, orice acțiune ce urmează a fi înaintată în ordine civilă în instanța de judecată, fie că derivă din concurență neloială sau nu, este o acțiune civilă ce trebuie să se încadreze în cerințele privind condițiile de fond și formă prevăzute de CPC al Republicii Moldova (art. 166-174).

Acțiunea în concurență neloială, la rândul său, reprezintă un mijloc de apărare a drepturilor încălcate și este o acțiune civilă. Suntem de acord cu opinia expusă în literatura de specialitate procedural civilă în corespundere cu care, *„nu trebuie să confundăm sfera largă a noțiunii de acțiune civilă și să o limităm numai la sensul de act de sesizare a instanței, ea trebuie interpretată extensiv, ca ansamblul tuturor mijloacelor recunoscute de lege de realizare a dreptului la acțiune, instrument juridic prin intermediul căruia titularul dreptului poate porni procesul, se poate apăra și demonstra afirmația din cuprinsul petitului”* [67, p.28]. Menționăm că o asemenea regulă este valabilă și pentru acțiunea în concurență neloială. Astfel, acțiunea în concurență neloială, reprezintă o formă dintr-un domeniu specific (cel al concurenței) a acțiunii civile, este modalitatea de manifestare a voinței și de realizare a dreptului la acțiune în cazul în care o întreprindere, un consumator se consideră prejudiciat printr-un act de concurență neloială.

În continuare, ca urmare a faptului că identificăm acțiunea în concurență neloială ca fiind un tip al acțiunii civile, considerăm oportun specificarea a câtorva definiții ale acțiunii civile întâlnite în literatura de specialitate. Profesorul universitar *Deleanu, I.*, oferă următoarea definiție pentru acțiunea civilă: *„acțiunea desemnează ansamblul disponibilităților procedurale consacrate și garantate legal, prin intermediul cărora subiectul de drept poate uneori și trebuie – să-și asocieze concursul organului competent în scopul soluționării unei situații juridice determinate”* [66, p.110].

Iar, *Prisac Al.* în lucrarea sa *„Drept procesual civil”*, just evidențiază că acțiunea civilă reprezintă o totalitate de mijloace procesual civile prevăzute de lege în vederea apărării dreptului subiectiv civil încălcat sau contestat în ordinea procedurii civile prin intermediul instanței de judecată [133, p.284].

Considerăm că acțiunea civilă este un mijloc legal prin care sunt apărute drepturile încălcate sau interesele protejate de lege și cu ajutorul căruia se generează activitatea instanței de judecată referitor la soluționarea unei cauze.

Coraborând faptul că acțiunea civilă reprezintă un mijloc procesual prin care persoana își poate apăra dreptul încălcat cu acțiunea în concurență neloială, conchidem că **acțiunea în concurență neloială** este un mijloc procesual de apărare a unui drept lezat într-o materie specifică, cea a concurenței neloiale. Respectiv, acțiunea în concurență neloială este modalitatea prin care cel prejudiciat se poate adresa instanței de judecată pentru a întreprinde măsuri în vederea încetării practicii neloiale și obținerii de despăgubiri, și oferă un mecanism eficient de protecție a drepturilor ce derivă din cadrul rivalității economice.

În optica lui Vlad M. D., acțiunea în concurență neloială poate fi, sintetic definită, ca „mijlocul procesual prin care se obține încetarea încălcării unui drept subiectiv civil, obligarea la încetarea practicilor comerciale neloiale ori plata de despăgubiri. Prin acțiune în concurență neloială se obține angajarea răspunderii civile pentru actele de concurență neloială. În consecință, scopul acțiunii în concurență neloială este repunerea părților în situația anterioară exercitării actelor de concurență, ce încalcă regulile și uzanțele cinstite, oneste” [161, p.201].

Identificăm că **acțiunea în concurență neloială** reprezintă **acțiunea civilă prin intermediul căreia reclamantul solicită instanței de judecată să îl oblige pe autorul faptei de concurență neloială (pârâtul), să înceteze, să înlăture actul de concurență neloială, să restituie documentele obținute ilicit de la deținătorul legitim și, dacă este cazul, să plătească daune pentru prejudiciul cauzat.**

Potrivit alin. (5) art. 14 din Legea nr. 183/2012, regula generală este că „Întreprinderea ale cărei interese legitime au fost lezate poate înainta plângerea privind presupusele acțiuni de concurență neloială la Consiliul Concurenței în termen de **6 luni** de la data la care a cunoscut sau ar fi trebuit să cunoască despre realizarea presupuselor acțiuni de concurență neloială de către o altă întreprindere”. Din norma enunțată, rezultă că Consiliul Concurenței inițiază procedura de examinare a presupuselor cazuri de încălcare a legii concurențiale în baza plângerii întreprinderii ale cărei interese legitime au fost lezate. Consiliul Concurenței poate iniția procedura respectivă și din oficiu în corespundere cu art. 49, însă cu excepția încălcărilor de la Capitolul III intitulat „Concurență neloială”. Respectiv, prin metoda excluderii, constatăm că Consiliul Concurenței nu poate din oficiu porni procedura de examinare a unor potențiale acte de concurență neloială, în mod imperativ trebuie să existe plângerea unei întreprinderi. Spre exemplu, într-o cauză concretă unde reclamantul a depus o plângere, ulterior însă a retras-o, Consiliul Concurenței a încetat continuarea investigației, statuând: „Întrucât acțiunile de concurență neloială se examinează de autoritatea de concurență doar ca urmare a plângerii depuse în condițiile stipulate la art. 49 din Legea concurenței, iar plângerea depusă de către reclamant a fost retrasă, nu există temei legal pentru continuarea investigației” [60].

Observăm că norma legală din alin. (5) art. 14 a Legii nr. 183/2012 stabilește termenul de 6 luni „de la data la care a cunoscut sau ar fi trebuit să cunoască despre realizarea presupuselor acțiuni de concurență neloială de către o altă întreprindere” ca termen în interiorul căreia poate fi înaintă o plângere la Consiliul Concurenței privind presupusele acțiuni de concurență neloială. Într-o

opinie, instituirea termenului de prescripție de 6 luni prin Legea nr. 183/2012 „a contribuit la scăderea semnificativă a numărului de dosare investigate, dar și la creșterea promptitudinii reclamanților, ale căror interese legitime au fost lezate, și motivându-i să se adreseze la scurt timp de la identificarea presupuselor acțiuni de concurență neloială. Toate acestea au efecte pozitive asupra soluționării rapide a problemelor apărute și în cazul constatării unor încălcări ale obligației concurentului de a se conforma uzanțelor oneste în activitatea economică” [146, p.23].

Totodată, evidențiem faptul că adresarea tardivă după expirarea termenului de 6 luni de la data la care întreprinderea a cunoscut sau ar fi trebuit să cunoască despre realizarea presupuselor acțiuni de concurență neloială de către o altă întreprindere, nu este un termen de decădere din dreptul de a înainta plângerea prin care se invocă constatarea actului de concurență neloială. Alin. (6) al art. 14 din Legea nr. 183/2012 prevede în mod expres că „Expirarea termenului de 6 luni prevăzut la alin. (5) constituie **temei de refuz** de către Consiliul Concurenței de a examina plângerea, dar **nu constituie un impediment pentru adresarea în instanța de judecată în cadrul termenului general de prescripție**”. Astfel, omiterea termenului de 6 luni este un temei de refuz de a examina plângerea, dar nicidecum nu limitează persoana de dreptul de a se adresa în instanța de judecată în ordinea procedurii civile. Mai mult ca atât, independent de sancțiunile aplicate unui concurent de către Consiliul Concurenței, dreptul persoanelor de a-și repara prejudiciul patrimonial sau nepatrimonial – se menține, în temeiul art. 80 alin. (3), or în virtutea prevederilor generale din CPC, „orice persoană interesată este în drept să se adreseze în instanța judecătorească, în modul stabilit de lege, pentru a-și apăra drepturile încălcate sau contestate, libertățile și interesele legitime” (art. 5 CPC). Această prevedere consacră principiul fundamental al accesului la justiție care presupune posibilitatea oricărei persoane de a se adresa unei instanțe de judecată, pentru apărarea drepturilor și libertăților fundamentale.

Deducem că etapa adresării în fața Consiliului Concurenței cu o plângere privind presupusele acțiuni de concurență neloială – nu este una obligatorie. Deci, persoana lezată printr-un act neloial se poate adresa direct în instanța de judecată pentru a cere interzicerea/ încetarea actului neloial și pentru recuperarea prejudiciului, fără a avea o Decizie din partea Consiliului Concurenței care să constate actul de concurență neloială. Considerăm însă că, mai plauzibilă ar fi înaintarea unei plângeri prin care Consiliul Concurenței să constate actul de concurență neloială. Iar în baza Deciziei Consiliului Concurenței prin care se confirmă existența actului neloial – aceasta având caracter probator - se poate înainta o acțiune în instanța de judecată pentru a recupera prejudiciul

cauzat, *a contrario*, în cazul adresării în fața instanței de judecată fără parcurgerea etapei prealabile în fața autorității de concurență – abilitată cu examinarea încălcărilor legislației concurențiale - vor apărea dificultăți în ceea ce privește probarea actului de concurență neloială.

Astfel, întreprinderile lezate pot face dovada respectivelor fapte de concurență neloială atât în fața instanțelor judecătorești, cât și în alte situații pe baza deciziilor emise de Consiliul Concurenței și rămase definitive [157, p.53]. Conchidem că, actul de constatare a acțiunii neloiale concretizat într-o Decizie a Consiliului Concurenței este o probă importantă care demonstrează existența presupusei încălcări anticoncurențiale invocate în plângere.

Amintim că, **probele în materia concurenței** constituie elementele de fapt dobândite legal care servesc la constatarea existenței sau inexistenței unei încălcări concurențiale.

Cu referire la *sarcina probației* în fața Consiliului Concurenței, menționăm că aceasta este diferită în cazul etapei sesizării și cea a examinării. La etapa sesizării autorității de concurență sarcina probației în temeiul alin. (1) art. 52 al Legii nr. 183/2012 revine autorului plângerii: „*La sesizarea presupuselor acțiuni anticoncurențiale, autorul plângerii trebuie să prezinte probe în susținerea faptelor pe care își întemeiază plângerea*”. Iar la etapa examinării sarcina probației ține de atribuțiile Consiliului Concurenței: „*În procedura de examinare a presupuselor cazuri de încălcare a legislației concurențiale, sarcina probei încălcării îi revine Consiliului Concurenței*” (alin. (3) art. 52 al Legii nr. 183/2012). În același timp, Consiliul Concurenței are o poziție activă în procesul de colectare a probelor. Potrivit alin. (8) art. 52: „*Consiliul Concurenței are dreptul să solicite autorului plângerii informații complementare celor prezentate pentru a se putea determina asupra necesității inițierii unei investigații ca urmare a plângerii depuse*”. De asemenea, Consiliul Concurenței admite atât probe directe, cât și probe indirecte. (alin. (5) al art. 52 din Legea nr. 183/2012).

Privitor la sarcina probației în fața instanței de judecată, CPC al RM prevede expres în alin. (1) art.118 că: „*Fiecare parte trebuie să dovedească circumstanțele pe care le invocă drept temei al pretențiilor și obiecțiilor sale dacă legea nu dispune altfel*”, în același timp potrivit alin. (1) art. 119: „*Probele se adună și se prezintă de către părți și de alți participanți la proces*”. Astfel, spre deosebire de Consiliul Concurenței care are un proces activ în ceea ce privește probarea presupuselor cazuri de acte neloiale în faza examinării, instanța de judecată are un rol pasiv, sarcina probației revenind în totalitate părților implicate în proces, instanța de judecată având rolul doar de a contribui la procesul de adunare a probelor în cazul în care apar dificultăți.

În considerarea precizărilor efectuate mai sus, considerăm oportună mai întâi adresarea unei plângeri Consiliului Concurenței prin care se constată sau nu actul neloial, iar în cazul constatării acestuia, dacă se dorește repararea prejudiciului, să se purceadă la adresarea în instanța de judecată - reclamantul cu ușurință probând existența actului neloial prin Decizia Consiliului Concurenței, negenerând dubii în acest sens pentru instanța de judecată. Cu toate acestea în cazul adresării direct în instanța de judecată fără concursul prealabil al Consiliului Concurenței, instanța de judecată în temeiul art. 80, alin. (1), *„va obliga persoana care săvârșește o acțiune de concurență neloială să înceteze acțiunea sau să înlăture consecințele, să restituie documentele confidențiale însușite în mod ilicit de la deținătorul lor legitim și, după caz, să plătească despăgubiri pentru daunele pricinuite, conform legislației în vigoare”*.

În cadrul aceleiași legi în art. 80 alin. (5) se prevede dreptul la acțiunea de concurență neloială care aparține persoanelor fizice și persoanelor juridice care practică activitatea de întreprinzător, cu condiția ca între acestea și autorul faptei să existe un raport de concurență, adică să realizeze o confruntare economică și să exercite un gen de activitate identic sau similar. Atenționăm că dreptul la acțiune în concurență neloială se prescrie în termen de 1 an de la data la care păgubitul a cunoscut sau ar fi trebuit să cunoască dauna și pe cel care a cauzat-o, dar nu mai târziu de 3 ani de la data savârșirii faptei.

Referitor la cercul subiecților cu drept de a cere despăgubiri, menționăm că Directiva 2014/104/UE privind anumite norme care guvernează acțiunile în despăgubire în temeiul dreptului intern în cazul încălcărilor dispozițiilor legislației în materie de concurență a statelor membre și a Uniunii Europene [76] în pct.13, evidențiază că *„dreptul la despăgubiri este recunoscut pentru toate persoanele fizice sau juridice — fie ele consumatori, întreprinderi sau autorități publice — indiferent de existența sau lipsa unei relații contractuale directe cu întreprinderea care a săvârșit încălcarea și indiferent dacă există sau nu o constatare prealabilă a unei autorități în materie de concurență cu privire la încălcare”*.

Cât privește acțiunile în despăgubiri pentru încălcarea normelor antitrust, există Cartea albă, Acțiuni în despăgubire pentru cazurile de încălcare a normelor CE antitrust [20] care, în pct.1 al acesteia, stabilește că *„orice cetățean sau orice întreprindere, care suferă un prejudiciu ca urmare a încălcării normelor antitrust ale CE (articolele 81 și 82 din Tratatul CE), trebuie să aibă posibilitatea de a cere să fie despăgubit de către partea care a cauzat dauna”*. Iar art. 2 al Directivei 2014/104/UE privind anumite norme care guvernează acțiunile în despăgubire în temeiul

dreptului intern în cazul încălcărilor dispozițiilor legislației în materie de concurență a statelor membre și a Uniunii Europene [76], definește acțiunea în despăgubire ca „o acțiune în temeiul legislației naționale prin care o cerere de despăgubiri este adusă în fața unei instanțe naționale de către o parte care pretinde a fi prejudiciată sau de către o persoană care acționează în numele uneia sau mai multor părți care pretind a fi prejudiciate, în cazul în care legislația Uniunii sau legislația națională prevede această posibilitate, sau de către o persoană fizică sau juridică ce i-a succedat în drepturi părții care a pretins a fi fost prejudiciată, inclusiv persoana care a achiziționat drepturile litigioase”.

În dreptul francez și cel românesc, acțiunea în concurență neloială nu are o reglementare proprie, distinctă. În aceste situații se pune problema calificării acțiunii în concurență neloială, adică trebuie argumentat temeiul legal al acestei acțiuni, pentru a se putea stabili, în raport de acesta, condițiile de fond și formă pentru promovarea și admiterea unei asemenea acțiuni. În privința temeiului de drept (a fundamentului juridic), există mai multe posibilități și anume acțiunea în concurență neloială este o acțiune distinctă, având o natură juridică proprie sau se poate încadra în una din categoriile existente [161, p.203].

În dreptul spaniol, german, olandez, elvețian, acțiunea în concurență neloială are o reglementare proprie ce vizează în principal încetarea practicilor neloiale. Legea elvețiană împarte acțiunea în concurență neloială în două categorii distincte: acțiuni defensive (menite să ducă la încetarea unei practici neloiale); acțiuni reparatorii (acțiune în daună) [161, p.206].

În Republica Moldova, în cadrul alin. (3) al art. 80 din Legea nr. 183/2012 se stabilește că „cel prejudiciat este în drept să se adreseze instanței competente cu acțiune în răspundere civilă corespunzătoare”. Respectiv Legea moldavă doar indică faptul că prejudiciile pot fi recuperate prin intermediul acțiunii civile generale.

Există mai multe abordări referitor la acțiunea în concurență neloială.

1). **O primă abordare** pe care ne propunem să o prezentăm, este cea formulată de ilustra cercetătoare *Eminescu, Y.*, care subliniază că acțiunea în concurență neloială este o „**acțiune în responsabilitate delictuală de tip special**”, care nu-și are temeiul în încălcarea unui drept. Răspunderea pentru actele de concurență neleală se naște în exercițiul unui drept, ceea ce îi imprimă o serie de trăsături caracteristice. Ca acțiune în responsabilitate civilă, acțiunea în concurență neleală se caracterizează, în primul rând, prin faptul de a urmări nu atât repararea unui prejudiciu, cât încetarea sau interzicerea faptelor care constituie exercițiul excesiv al unui drept [83, p.121-122].

Acțiunea în concurență neloială este o acțiune de tip special, or aceasta are anumite particularități specifice doar ei, spre deosebire de răspunderea civilă delictuală generală, spre exemplu: calitatea subiecților, existența unui raport de concurență, ș.a.

2). **O a doua abordare** este cea evidențiată de dr. prof. *Mihai, E.*, care prezintă acțiunea în concurență neloială ca pe o „**acțiune de tip disciplinar**” [122, p.239], punând accentul exclusiv pe necesitatea respectării moralei profesionale a comercianților. Analizând acțiunea în concurență neloială care este percepută ca o acțiune de tip disciplinar, constatăm că scopul acesteia este de a sancționa participanții la raporturile juridice ce folosesc, pe parcursul activității economice, metode, acte neloiale în procesul concurenței. Astfel, acțiunea în concurență neloială este o acțiune în responsabilitate civilă ce are ca scop protejarea concurenților onești și a uzanțelor comerciale loiale.

Totuși teoria ce prezintă acțiunea în concurență neloială drept una de tip disciplinar are atât avantaje, cât și dezavantaje. Avantajul constă în faptul că astfel ar deveni posibilă aplicarea sancțiunilor independent de existența sau de cuantificarea riguroasă a pagubelor. S-ar putea depăși astfel una din cele mai mari dificultăți practice ale acțiunii în concurență neloială concepută ca o modalitate a acțiunii în răspundere civilă delictuală: proba prejudiciului [122, p.240]. Dezavantajele abordării teoriei ce categorisește acțiunea în concurență neloială drept una disciplinară au la bază ideea că nu există un număr cert de uzanțe pe care le putem califica strict ca necinstite sau cinstite, nefiind exclus și faptul apariției a actelor neloiale noi.

Reiterând cele prenotate, în viziunea lui *Mihai, E.*, teoria caracterului disciplinar al acțiunii neloiale rezidă în riscul de a realiza un nou tip de corporatism. Întrucât nu există (și nu poate exista) o listă a uzanțelor comerciale cinstite și una a celor incorecte, sfera actelor reprimabile ar putea fi redusă, printr-o interpretare restrictivă, doar la cele prin care se încalcă normele deontologice profesionale, deci la cele prin care comercianții înșiși își protejează relațiile „de castă” [122, p.239].

3). Dintr-o altă perspectivă, acțiunea în concurență neloială este percepută ca **o acțiune reală**. Potrivit acestei teorii, acțiunea în concurență neloială reprezintă elemente comune cu acțiunea care protejează drepturile de proprietate incorporeală, acordându-se prioritate pe necesitatea apărării drepturilor asupra clientelei. Acțiunea în concurență neloială este una reală, deoarece are drept obiect protejarea drepturilor de proprietate incorporeală, drepturile asupra clientelei.

Prin Protocolul nr. 1 la CEDO [135], s-a prevăzut că „orice persoană fizică sau juridică are dreptul la respectarea bunurilor sale. Nimeni nu poate fi lipsit de proprietatea sa decât pentru cauze de utilitate publică și în condiții prevăzute de lege și de principiile generale ale dreptului

internațional”. În acest sens, specificăm că CtEDO **a recunoscut clientela ca bun incorporat**, respectiv în cauza *Iatridis versus Grecia* [197] s-a expus în felul următor: „*pierderea dreptului la un bun (în speță, de a exploata un cinematograf) a condus la pierderea unei părți a clientelei, ceea ce constituie o ingerință în drepturile asupra bunurilor unei persoane*” [197].

În mai multe cauze, CtEDO a reținut că clientela prezintă elemente patrimoniale care țin de noțiunea dreptului de proprietate ca drept cu caracter civil, în sensul CEDO. Astfel, în cauza, cunoscută sub numele „*Van Marle*” *at autres c/Pays-Bas v Olanda* [198] cu referire la exercițiul profesiei de expert - contabil autorizat în Olanda, CtEDO a arătat că dreptul invocat de reclamanti, rezultat din exercițiul profesiei lor un anumit număr de ani, cu consecințele existenței unui cerc de persoane care apelează în mod obișnuit la serviciile fiecăruia dintre ei „*poate fi asimilat dreptului de proprietate consacrat de art. 1: grație muncii lor, cei interesați au reușit să-și constituie o clientelă; având în multe privințe caracterele unui drept privat, ea (clientela) poate fi privită ca o valoare patrimonială, deci, ca un bun în sensul primei fraze a art. 1, care are aplicație în speță*” [10, p.978]. CtEDO a susținut că, întrucât grație muncii lor, contabilii reușiseră să își creeze o clientelă, care aduce mult cu un drept cu caracter privat. Respectiv, acesta trebuie a fi analizat ca o valoare patrimonială, deci bun în sensul art. 1.

O altă cauză în care s-a recunoscut clientelei elemente patrimoniale care țin de noțiunea dreptului de proprietate ca drept cu caracter civil în sensul Convenției, a constituit *Cauza H.c/Belgique* [196]. În cauza *Buzescu c. României* [168], CtEDO a reținut, de altfel, că „*se înscrie în noțiunea de bun clientela reclamantului care era legată de practica sa ca avocat și pe care a fost în măsură să o exploateze ca avocat*”.

Observăm că prin prisma jurisprudenței CtEDO, clientela reprezintă un bun, respectiv diminuarea sau pierderea clientelei reprezintă o imixtiune în drepturile asupra bunurilor unei persoane. Suntem de părere că, cu adevărat clientela are o valoare patrimonială și, respectiv, poate fi percepută ca un bun, iar lezarea clientelei cauzează prejudicii.

Codul de procedură civilă al Republicii Moldova (CPC) nu face anumite mențiuni exprese privind acțiunea în concurență neloială, totuși considerăm că aceasta este o specie a acțiunii civile reglementate de CPC (art. 166-173) care comportă unele **particularități** în raport cu aceasta.

O primă particularitate a acțiunii în concurență neloială este existența acesteia **doar în cadrul unui raport de concurență**. Deci, o condiție prealabilă acțiunii în concurență neloială este că actul care determină răspunderea să fie un act de concurență - un act savârșit în cadrul unui raport

de concurență. Această particularitate a acțiunii în concurență neloială se regăsește și în art. 80 alin. (5) din Legea nr. 183/2012, prin care se reglementează că *„dreptul la acțiune în concurență neloială aparține persoanelor fizice și celor juridice care practică activitate de întreprinzător, cu condiția ca între acestea și autorul faptei să existe un raport de concurență, adică să exercite un gen de activitate identic sau similar”*. Considerăm că existența unei reglementări exprese privind necesitatea aflării concurenților în relații concurențiale evidențiază, de fapt, specificitatea acțiunii în concurență neloială. Legea nr. 183/2012 nu doar indică condiția existenței raportului de concurență, dar o și elucidează. Astfel, legiuitorul asimilează raportul de concurență cu *„să exercite un gen de activitate identic sau similar”*, or concurenți nu pot fi decât comercianții care desfășoară aceleași activități sau asemănătoare și, respectiv, se referă la aceeași categorie de consumatori și segment de piață. Acest fapt sugerează *alte trei particularități* ale acțiunii în concurență neloială: **părțile trebuie să fie comercianți; concurenții să se adreseze aceleiași clientele și domeniul lor de activitate să comporte elemente comune**. Considerăm pozitiv faptul că legiuitorul moldav, în reglementarea dreptului la acțiune în concurență neloială ce aparține persoanelor fizice și juridice care practică activitatea de întreprinzător, prescrie ca să aibă loc doar în cazul unui raport de concurență. Existența raportului de concurență, ca părțile să fie comercianți și să se adreseze aceleiași clientele, sunt obligatorii și stau la baza dreptului la acțiune în concurență neloială, în caz contrar acesta neputând fi exercitat. În același timp, însuși art. 10 bis al Convenției de la Paris din 1883 definește concurența neloială ca un *„act de concurență contrar uzanțelor cinstite în activitatea comercială sau industrială”*, ceea ce evidențiază obligativitatea existenței unui raport de concurență între întreprinderi.

De asemenea, legiuitorul, în art. 80 alin. (1) al Legii nr. 183/2012, instituie regula generală a răspunderii pentru acțiuni de concurență neloială stipulând că: instanța va obliga persoana care săvârșește o acțiune de concurență neloială să înceteze acțiunea sau să înlăture consecințele, să restituie documentele confidențiale însușite în mod ilicit de la deținătorul lor legitim și, după caz, să plătească despăgubiri pentru daunele pricinuite, conform legislației în vigoare. În această ordine de idei, rezultă că acțiunea în concurență neloială poate fi: **acțiune în încetarea tulburării; acțiune în constatare; acțiune în acordarea despăgubirilor; acțiune în daune - interese**.

- **Acțiunea în încetarea tulburării.** Acțiunea în încetarea tulburării este reglementată în art. 80 alin. (1) din Legea nr. 183/2012, care prevede că *„instanța va obliga persoana care săvârșește o acțiune de concurență neloială să înceteze acțiunea sau să înlăture consecințele, să restituie*

documentele confidențiale însușite în mod ilicit de la deținătorul lor legitim”, precum și în art. 80 alin. (2), potrivit căruia, „la cererea deținătorului legitim al secretului comercial, instanța poate dispune măsuri de interzicere a exploatării industriale și/sau comerciale a produselor rezultate din însușirea ilicită a secretului comercial sau distrugerea acestor produse. Interdicția încetează atunci când informația protejată a devenit publică”.

Considerăm oportună specificarea faptului că, prin prisma art. 80 alin. (1) din Legea nr. 183/2012, urmează să înțelegem încetarea sau înlăturarea consecințelor acțiunii de concurență neloială, dar și necesitatea atenționării autorului actului neloial că acesta urmează să prevină repetarea actului neloial. Existența disjuncției „**sau**” în alin. (1), art. 80 din Legea nr. 183/2012 oferă instanței de judecată opțiunea de alegere între două alternative: în a obliga persoana, care este autorul actului neloial, fie să înceteze acțiunea, fie să înlătore consecințele. Din norma respectivă deducându-se imposibilitatea cumulării celor două opțiuni, fapt care este criticabil, or scopul acțiunii în concurență neloială, sub forma încetării tulburării, este stoparea continuării exercitării actului neloial, precum și în cazul în care există anumite rezultate materiale ale actului neloial: înlăturarea, eliminarea tuturor consecințelor care deja au avut loc (de ex., nimicirea materialului înșelător, scoaterea din circulație a pliantelor, broșurilor ce conțin informație denigratoare sau apte de a genera confuzie în percepția consumatorului ș.a.).

În temeiul argumentelor prezentate *supra*, propunem modificarea art. 80 alin. (1) al Legii nr. 183/2012 cu următoarea formulare, pe care o preferăm și recomandăm: „**să înceteze acțiunea sau să înlătore consecințele**” cu „**să înceteze acțiunea și/sau să înlătore consecințele**”.

O modalitate specifică a acțiunii de încetare a tulburării este cea de la art. 80 alin. (2) care vizează actul de concurență neloială - obținerea și/sau folosirea ilegală a secretului comercial al concurentului – cu următorul conținut: „*La cererea deținătorului legitim al secretului comercial, instanța poate dispune măsuri de interzicere a exploatării industriale și/sau comerciale a produselor rezultate din însușirea ilicită a secretului comercial sau distrugerea acestor produse. Interdicția încetează atunci când informația protejată a devenit publică*”.

Art. 80 alin. (2) din Legea nr. 183/2012 nu este altceva decât o concretizare a formulării „**să înceteze acțiunea sau să înlătore consecințele**” din art. 80 alin. (1), pentru actul neloial „*obținerea și/sau folosirea ilegală a secretului comercial al concurentului*”, reglementat de art. 17 din Legea nr. 183/2012, or „*măsuri de interzicere a exploatării industriale și/sau comerciale a produselor rezultate din însușirea ilicită a secretului comercial*” este o modalitate a acțiunii de încetare a

actului neloial („*să înceteze acțiunea*” din art. 80 alin. (1), iar „*distrugerea acestor produse*” din art. 80 alin. (2) reprezintă o modalitate a formulării „*să înlăture consecințele*” din art. 80 alin. (1).

- **Acțiunea în constatare.** Acțiunea în concurență neloială este o acțiune în constatare a faptului ilicității actului de concurență. Atât acțiunea de încetare a tulburării, cât și de acordare a despăgubirii pentru daunele pricinuite sunt acțiuni de constatare. Acțiunea în constatare poate fi pozitivă (se constată existența actului de concurență neloială) sau negativă (în cazul în care se constată inexistența actului neloial). Deci, acțiunea în constatare este cea prin care reclamantul cere instanței de judecată să constate existența/inexistența unui drept subiectiv al său față de pârât.

- **Acțiunea în acordarea despăgubirilor sau acțiunea în daune-interese.** **Acțiunea în daune-interese** este reglementată în art. 80 alin. (1) al Legii nr. 183/2012, în conformitate cu care instanța va obliga persoana care săvârșește o acțiune de concurență neloială să înceteze acțiunea sau să înlăture consecințele, să restituie documentele confidențiale însușite în mod ilicit de la deținătorul lor legitim și, după caz, să plătească despăgubiri pentru daunele pricinuite, conform legislației în vigoare. De asemenea, potrivit art. 80 alin. (3) al aceleiași legi, dacă vreuna dintre acțiunile de concurență neloială cauzează daune patrimoniale sau morale, cel prejudiciat este în drept să se adreseze instanței competente cu acțiune în răspundere civilă corespunzătoare. Iar, potrivit art. 80 alin. (9) al Legii menționate, dreptul la acțiune prevăzut de alin. (3) se prescrie în termen de un an de la data la care păgubitul a cunoscut sau ar fi trebuit să cunoască dauna și pe cel care a cauzat-o, dar nu mai târziu de trei ani de la data săvârșirii faptei.

Generalizând, subliniem că în prezent, doctrina și jurisprudența, în marea lor parte, s-au raliat punctului de vedere al lui Roubier, P., care consideră acțiunea în concurență neloială o acțiune în răspundere civilă care sancționează încălcarea unei obligații, și a unui drept. Iar obligația despre care este vorba este cea care incumbă, celor ce exercită un comerț sau o industrie, de a se abține de la folosirea unor mijloace neloiale, față de concurenții lor [84, p.32].

Prin prisma celor expuse, notăm că **acțiunea în concurență neloială** este acțiunea civilă prin care reclamantul solicită instanței de judecată competente să îl oblige pe pârât - autorul/autorii faptei de concurență neloială - să înceteze, să înlăture actul de concurență neloială, să restituie documentele însușite în mod ilicit de la deținătorul legitim și să recupereze prejudiciul.

4.4. Concluzii la Capitolul IV

Drept rezultat al studiului efectuat în cadrul capitolului IV, conturăm următoarele concluzii:

1. Răspunderea civilă delictuală pentru actele de concurență neloială este o instituție juridică specifică ce poate fi angajată în urma survenirii prejudiciului concurențial ca urmare a unui act de concurență neloială.
2. Particularitățile răspunderii civile delictuale pentru actele de concurență neloială sunt: derivă din fapte ilicite sub forma actelor de concurență neloială; poate fi antrenată doar dacă concurenții desfășoară activități similare; survine doar în cadrul unui raport de concurență; repararea prejudiciului prin intermediul instituției răspunderii civile delictuale pentru actele de concurență neloială se realizează prin acțiunea în concurență neloială; acțiunile de concurență neloială se realizează preponderent, cu intenție.
3. Punctăm particularitățile faptelor ilicite (actelor neloiale): sunt acte ilicite; ce apar din existența unui raport de concurență – condiția survenirii faptei neloiale în cadrul unei relații de rivalitate economică este una obligatorie; sunt fapte anticoncurențiale ce contravin practicilor comerciale obișnuite, moralei în afaceri și principiului bunei-credințe; toate acțiunile neloiale au ca efect cauzarea unor prejudicii sub forma pierderii/ diminuării clientelei și reducerea încrederii consumatorului în profesionist și în produsele/serviciile acestuia; acțiunile de concurență neloială au la bază utilizarea ilicită a obiectelor de proprietate intelectuală și/sau industrială.
4. Prejudiciul concurențial presupune totalitatea pagubelor comise de un profesionist, ca urmare a săvârșirii următoarelor acte neloiale: discreditarea concurenților, instigarea la rezilierea contractului cu concurentul, obținerea și/sau folosirea ilegală a secretului comercial, deturnarea clientelei concurentului, confuzia, publicitatea neloială.
5. Legătura de cauzalitate dintre fapta ilicită și prejudiciu în materia concurenței neloiale se referă la faptul că un anumit act de concurență neloială a determinat un anumit prejudiciu, iar doar în cazul în care se atestă cauzalitatea dintre faptă și consecințele patrimoniale sau/și nepatrimoniale, poate fi angajată instituția răspunderii civile delictuale.
6. Forma vinovăției în cazul actelor de concurență neloială ca și în cazul răspunderii civile delictuale generale este indiferentă, totuși acțiunile autorului actului de concurență neloială se manifestă preponderent prin intenție.
7. Acțiunea în concurență neloială oferă un mecanism eficient de protecție a drepturilor ce derivă din cadrul concurenței neloiale, este o acțiune în răspundere delictuală de tip special, de tip disciplinar și reală.

CONCLUZII GENERALE ȘI RECOMANDĂRI

Ca rezultat al investigațiilor științifice efectuate, pot fi trasate următoarele **concluzii generale**:

1. Concurența comercială este percepută ca fiind o rivalitate între întreprinderile aflate pe o piață comună, în vederea acaparării unui segment mai larg al clientelei și obținerii de beneficii, prin efectuarea unor acțiuni care nu permit unilateral întreprinderilor de a aduce careva modificări condițiilor pieții în cauză.
2. Concurența neloială reprezintă totalitatea acțiunilor ce presupun utilizarea metodelor neoneste pe parcursul desfășurării activității de antreprenariat menite să lezeze activitatea unui alt concurent și au drept scop inducerea în eroare a consumatorului sau crearea unei poziții mai favorabile a unui concurent în raport cu alt concurent/concurenți.
3. Răspunderea civilă delictuală pentru actele de concurență neloială este instituția care se angajează în cazul în care printr-o acțiune de concurență neloială se cauzează un prejudiciu, concurentul autor al actului neloial având obligația de a repara consecințele patrimoniale și/sau nepatrimoniale survenite, respectiv de a repune victima actului neloial în situația anterioară survenirii prejudiciului.
4. Actele de concurență neloială se realizează doar prin acțiune. Acțiunile de concurență neloială conținute în Legea nr. 183/2012 sunt: discreditarea concurenților, instigarea la rezilierea contractului cu concurentul, obținerea și/sau folosirea ilegală a secretului comercial al concurentului, deturnarea clientelei concurentului, confuzia; iar publicitatea neadekvată și neloială fac obiectul unui act normativ separat - Legea nr. 1227/1997 cu privire la publicitate.
5. Metodele de răspândire a afirmațiilor în cazul actului de concurență neloială sub forma discreditării, sunt diferite, de la expedierea diferitor scrisori, până la răspândirea a diverse informații cu elemente de discreditare în ziare, reviste, mass-media etc. [25, p.42]. [Capitolul 3, § 3.1.]
6. În ceea ce privește actul neloial de instigare la rezilierea contractului, se evidențiază că astfel de acțiuni ar trebui să fie inexistente într-o societate democratică, cu economie de piață și concurență loială, întrucât determinarea unei persoane la rezilierea neîntemeiată a contractului, care anterior a fost negociat și cu care persoana a fost de acord, nu poate genera altceva decât o ingerință majoră în derularea raporturilor juridice și a obligațiilor asumate în urma acestora [26, p.58]. [Capitol 3, §3.2]

7. Referindu-ne la efectul generat de divulgarea secretului comercial, acesta trebuie evaluat în legătură cu gradul de importanță a informațiilor și a datelor obținute și divulgate, precum și asupra urmărilor imediate ori ulterioare acestei fapte, care poate produce un dezechilibru în mediul concurențial, poate destabiliza o relație socială, politica națională ori internațională în domeniu [30, p.14]. [Capitolul 3, § 3.3]
8. Dobândirea legală a clientelei și a încrederii acesteia poate fi realizată doar prin străduința operatorului economic manifestată prin: calitatea și caracteristicile produsului/serviciului, prețul, modalitatea prin care e adusă la cunoștința publicului, publicitate, ambalaj, eficiență etc. [24, p.68]. [Capitolul 3, § 3.4.]
9. Confuzia reprezintă un act de concurență neloială care constă în utilizarea credibilă a propriei activități a autorului confuziei, sub aparența semnelor distinctive ale comerciantului lezat sau ale unui grup de persoane. Efectele confuziei se răsfrâng asupra consumatorilor, aceștia în mod eronat asociind o anumită marcă cu un anumit produs sau producător și viceversa, iar un astfel de efect trebuie evitat, or unul din scopurile economiei de piață este crearea unui mediu concurențial sănătos, bazat pe bună-credință și loialitate [27, p.62]. [Capitolul 3, §3.5.]
10. Acțiunea în concurență neloială este modalitatea prin care cel prejudiciat se poate adresa instanței de judecată pentru a întreprinde măsuri în vederea încetării practicii neloiale și obținerii de despăgubiri și oferă un mecanism eficient de protecție a drepturilor ce derivă din cadrul rivalității economice.

Prin cercetarea efectuată, a fost soluționată **problema științifică importantă** ce constă în *identificarea ansamblului particularităților și condițiilor aferente răspunderii civile delictuale pentru actele de concurență neloială prin prisma legislației Republicii Moldova, fapt care a contribuit la evidențierea și clarificarea aspectelor specifice și condițiilor răspunderii civile delictuale în materia concurenței neloiale, în vederea aplicării uniforme a reglementărilor legale din acest domeniu.*

Rezultatele obținute care contribuie la soluționarea problemei științifice importante sunt:

1. Rezultatul obținut care contribuie la soluționarea problemei științifice importante rezidă în *elaborarea instrumentarului de identificare a particularităților și condițiilor instituției răspunderii civile delictuale pentru actele de concurență neloială în baza cadrului normativ al Republicii Moldova, fapt care a condus la clarificarea pentru teoreticienii și practicienii din domeniul*

dreptului civil a condițiilor și particularităților distinctive respective, *în vederea aplicării* corecte și uniforme a reglementărilor din acest domeniu.

2. Un alt **rezultat obținut care contribuie la soluționarea problemei științifice importante** și transpune în realitate obiectivul privind analiza și definirea conceptului de concurență comercială și concurență neloială, redată atât în cadrul teoretic, cât și normativ, în scopul elucidării terminologiei, are la bază *fundamentarea științifică și argumentarea bazei normative* a conceptelor enunțate, *fapt care a determinat precizarea și dezvoltarea* acestora, *creând baza teoretică* privind conceptul de concurență comercială și concurență neloială.

3. Un alt **rezultat obținut care contribuie la soluționarea problemei științifice importante** constă în *elaborarea instrumentarului de caracterizare* a actelor de concurență neloială în baza cadrului normativ al Republicii Moldova și transpune obiectivul de identificare și caracterizare a tipurilor de acte de concurență neloială prin prisma legislației RM, fapt care *a condus la conturarea și examinarea* acestora, *în vederea aplicării* corecte și uniforme a reglementărilor din domeniu.

4. Alt **rezultat obținut care contribuie la soluționarea problemei științifice importante** rezidă în îndeplinirea obiectivelor privind identificarea și examinarea particularităților acțiunii în concurență neloială prin *elucidarea* aspectelor specifice privind cele menționate în obiectiv și *concretizarea* acestora într-un *instrument de cercetare*, *fapt care a condus* la depistarea neclarităților din legislație ce trebuie remediate, pentru *a asigura o aplicare justă* a legislației în domeniu.

5. Un alt **rezultat obținut care contribuie la soluționarea problemei științifice importante** și realizarea obiectivului privind propunerea argumentată a remedierilor legislative în scopul perfecționării conținutului reglementărilor legale privind instituția răspunderii civile delictuale pentru actele de concurență neloială, a constat în *elucidarea* necesității efectuării îmbunătățirilor legislative *ceea ce a contribuit* la *elaborarea instrumentului de formulare a propunerilor de lege ferenda* concretizate în *Proiectele de Lege de modificare a unor acte normative*, care au fost înaintate spre examinare organelor competente (Anexa nr. 2, 3, 4, 6, 7).

Ca urmare a cercetării științifice efectuate, autorul a formulat o serie de **recomandări**:

1. **Propunem** efectuarea unor îmbunătățiri legislative privind actul neloial de la art. 15. Discreditarea concurenților din Legea nr. 183/2012, sub forma redenumirii acestuia și introducerii sintagmei „menite să inducă în eroare consumatorul și alte întreprinderi” în pct.a) a art. 15 din Legea nr. 183/2012: „**Articolul 15. Denigrarea concurenților: Este interzisă denigrarea concurenților, adică discreditarea, defăimarea sau punerea în pericol a reputației sau credibilității acestora prin:**

a) răspândirea de către o întreprindere a informațiilor false despre activitatea sa, despre produsele sale, **menite să inducă în eroare consumatorul și alte întreprinderi** și să-i creeze o situație favorabilă în raport cu unii concurenți; b) răspândirea de către o întreprindere a unor afirmații false despre activitatea unui concurent sau despre produsele acestuia, **menite să inducă în eroare consumatorul și alte întreprinderi**, afirmații ce dăunează activității concurentului”.

2. Propunem modificarea noțiunii de **consumator** din art. 1 al Legii nr. 195/2003 privind protecția consumatorului, cu următorul conținut: „Articolul 1. Noțiuni utilizate: „consumator” - orice persoană fizică ce acționează în scopuri care se află în afara activității sale comerciale, industriale, artizanale sau profesionale”.

3. Propunem introducerea noțiunii de **consumator** în art. 4 din Legea nr. 183/2012, cu conținutul: „Articolul 4. Noțiuni principale: „consumator” - orice persoană fizică ce acționează în scopuri care se află în afara activității sale comerciale, industriale, artizanale sau profesionale”.

4. Propunem introducerea noțiunii de **comerciant** în art. 4 al Legii nr. 183/2012: „Articolul 4. Noțiuni principale: „comerciant” - orice persoană fizică sau juridică ce acționează, în legătură cu practicile comerciale reglementate de prezenta lege în scopuri care se încadrează în activitatea sa comercială, industrială, artizanală și orice persoană care acționează în numele sau în beneficiul unui comerciant”.

5. Propunem introducerea în cadrul Legii nr. 183/2012, în Articolul 4. Noțiuni principale, a termenilor de „client” și „clientelă”, cu următoarea formulare: „client – consumator sau/și comerciant care în mod repetat a apelat la produsele, serviciile unei întreprinderi” și „clientela – totalitatea consumatorilor și comercianților satisfăcuți, care procură, utilizează în mod obișnuit și regulat bunuri materiale, servicii sau au relații de afaceri cu același comerciant”.

6. Propunem introducerea cu titlu de lege ferenda în Codul muncii al RM a clauzei de neconcurență, cu următoarea formulare: „Articolul 53¹. Clauza de neconcurență. (1) La încheierea contractului individual de muncă sau pe parcursul executării acestuia, părțile pot negocia și cuprinde în contract o clauză de neconcurență prin care salariatul să fie obligat ca după încetarea contractului să nu presteze, în interes propriu sau al unui terț, o activitate care se află în concurență cu cea prestată la angajatorul său pe un termen de cel mult 2 ani, în schimbul unei indemnizații de neconcurență lunare pe care angajatorul se obligă să o plătească pe toată perioada de neconcurență. (2) Clauza de neconcurență își produce efectele numai dacă în cuprinsul contractului individual de muncă sunt prevăzute în mod concret activitățile ce sunt interzise salariatului la data

încetării contractului, cuantumul indemnizației de neconcurență lunare, perioada pentru care își produce efectele clauza de neconcurență, terții în favoarea cărora se interzice prestarea activității, precum și aria geografică unde salariatul poate fi în reală competiție cu angajatorul. (3) Indemnizația de neconcurență lunară datorată salariatului nu este de natură salarială, se negociază și este de cel puțin 50% din media veniturilor salariale brute ale salariatului din ultimele 6 luni anterioare datei încetării contractului individual de muncă, sau în cazul în care durata contractului individual de muncă a fost mai mică de 6 luni, din media veniturilor salariale lunare brute cuvenite acestuia pe durata contractului. (4) Indemnizația de neconcurență reprezintă o cheltuială efectuată de angajator, este deductibilă la calculul profitului impozabil și se impozitează la persoana fizică beneficiară, potrivit legii”.

7. Propunem introducerea unei reglementări legale care să determine sfera actelor de concurență neloială, și anume introducerea unui articol nou (art. 14¹ în Legea nr. 183/2012) care să permită concurenților să beneficieze de garanția protecției juridice în cazul apariției unor acte de concurență neloială care nu au încă o reglementare, cu următoarea formulare: „Articolul 14¹. *Acțiunile de concurență neloială: Sunt acțiuni de concurență neloială și orice alte practici comerciale decât cele prevăzute la art. 15-19, care contravin uzanțelor cinstite și principiului bunei-credințe și care produc sau pot produce un prejudiciu oricărui participant la piață”.*

8. Propunem modificarea art. 80 alin. (1) al Legii nr. 183/2012, după cum urmează: „(1) *Instanța va obliga persoana care săvârșește o acțiune de concurență neloială să înceteze acțiunea și/sau să înlăture consecințele, să restituie documentele confidențiale însușite în mod ilicit de la deținătorul lor legitim și, după caz, să plătească despăgubiri pentru daunele pricinuite, conform legislației în vigoare”.*

9. Propunem modificarea art. 80 alin. (3) din Legea concurenței nr. 183/2012 după cum urmează: „(3) *Dacă vreuna dintre acțiunile de concurență neloială cauzează un prejudiciu patrimonial iar în cazurile prevăzute de lege, și prejudiciul moral, cel prejudiciat este în drept să se adreseze instanței competente cu acțiune în răspundere civilă corespunzătoare. a) La stabilirea prejudiciului patrimonial se va ține cont de toți factorii relevanți cum ar fi consecințele economice negative, inclusiv profitul ratat suferit de partea lezată, beneficiile necuvenite realizate de făptuitor și, dacă este cazul, orice element în afara factorilor economici, cum ar fi prejudiciul moral cauzat titularului de drept prin încălcarea drepturilor sale; b) La stabilirea prejudiciului*

moral se va ține cont de toate aspectele relevante, inclusiv de gradul de cunoaștere a concurentului, lezarea cauzată reputației concurentului, durata acțiunii concurenței neloiale.

10. Propunem introducerea unui alin. nou în art. 80 al Legii nr. 183/2012: alin. (3)¹

„Instanța de judecată poate stabili, în cazuri adecvate o mărime forfetară a despăgubirilor pe baza unor elemente cum ar fi, cel puțin, valoarea redevențelor sau a drepturilor care ar fi fost datorate dacă făptuitorul ar fi solicitat autorizarea de a utiliza obiectul protejat”.

11. În urma cercetării efectuate delimităm următoarele **recomandări/criterii** ce le considerăm oportune a fi luate în considerare pentru stabilirea cuantumului **prejudiciului concurențial** de către instanța de judecată: diferența dintre venitul întreprinderii până la survenirea actului neloial și venitul de după survenirea acestuia; reflectarea actului neloial asupra cifrei de afaceri; caracterul și gravitatea prejudiciului; reaua-credință a concurentului; durata actului neloial; consecințele economice negative; beneficiile necuvenite obținute de autorul actului neloial; impactul actului neloial asupra consumatorilor, ș.a.

Potențiale direcții viitoare de cercetare legate de tema abordată: 1) Continuarea investigațiilor științifice privind delimitarea conceptelor de concurență comercială și de concurență neloială de alte noțiuni cu conotații similare. 2) Evidențierea și dezvoltarea trăsăturilor specifice răspunderii civile delictuale în materia concurenței neloiale. 3) Efectuarea și a altor analize temeinice a reglementărilor legale în domeniul concurenței neloiale atestate în Republica Moldova, precum și din alte state, inclusiv examinarea prescripțiilor legale din domeniul practicilor neloiale existente la nivelul Uniunii Europene, întru conturarea elementelor comune, evidențierea aspectelor de diferențiere și analiza acestora, în scopul îmbunătățirii cadrului legal național și ajustării lui la normele internaționale. 4) Examinarea acțiunii de concurență neloială cu evidențierea particularităților acesteia, aplicabilitatea acestei instituții în Republica Moldova, ca modalitate de reparare a prejudiciului cauzat victimelor practicilor neloiale.

Avantajele concluziilor și recomandărilor: În plan doctrinar, vor identifica abordările doctrinare privind fenomenul și particularitățile răspunderii civile delictuale pentru actele de concurență neloială etc. În plan legislativ, vor uniformiza prevederile legale referitoare la instituția răspunderii delictuale în materia concurenței neloiale, inclusiv prin luarea în considerare a propunerilor de perfecționare legislativă prezentate de autor. În plan practic, vor contribui la îmbunătățirea percepției conceptelor de bază ale lucrării și aplicarea uniformă a legislației.

Bibliografia

I. Bibliografia în limba română:

1. Acord privind aspectele drepturilor de proprietate intelectuală legate de comerț (TRIPS), adoptat prin Decizia 94/800/CE. Intrat în vigoare 22.12.1994. Publicat: JO L 336 din 23.12.1994.
2. ALISTAR, V., BANCIU, C. *Dreptul concurenței. Ghid practic: jurisprudenta națională și instrumente de aplicare*. București : Hamangiu, 2013. 744 p. ISBN 978-606-522-879-5.
3. ANGHENI, S., VOLONCIU, M., STOICA, C., LOSTUN, M.G. *Drept comercial*. București: Oscar Print, 2000. 438 p. ISBN: 973-9264-83-2.
4. APAN, R. D. *Teoria generală a dreptului afacerilor*. Cluj-Napoca: Sfera Juridică, 2007. 226 p. ISBN 978-973-87830-7-2.
5. BAIAS, F.-A., CHELARU, E., MACOVEI, I., CONSTANTINOVICI, R., et al. *Noul Cod Civil: comentariu pe articole*, București: C.H.Beck, 2012. 2760 p. ISBN 978-606-18-001-8.
6. BAIEȘ, S., et.al. *Drept civil. Teoria generală a obligațiilor*. Chișinău: Tipografia Centrală, 2015. 750 p. ISBN 978-9975-53-458-1.
7. BALTAG, D. *Teoria răspunderii și responsabilității juridice*. Chișinău: ULIM, Tipografia centrală, 2007. 436 p. ISBN 978-9975-920-49-0.
8. BARAC, L. *Răspunderea și sancțiunea juridică*. București: Lumina Lex, 1997. 376 p. ISBN: 973-588-013-X.
9. BĂIEȘU, A., SEDLEȚCHI, E. Practica judiciară privind concurența neloială (anii 2005-2016): studii de caz (Partea I), În: *Intellectus* nr. 4/2018. pp.9-15. ISSN 1810 -7079.
10. BÂRSAN, C. *Convenția europeană a drepturilor omului. Comentariu pe articole. Volumul I. Drepturi și libertăți*. București: ALL Beck, 2005. 1276 p. ISBN 973-655-663-8.
11. BÂRSAN, C., et.al. *Societățile comerciale. Organizarea. Funcționarea. Răspunderea*. București: Șansa, 1993. 464p. ISBN 973-95971-3-0.
12. BLOȘENCO, A. *Răspunderea civilă delictuală*, Chișinău: ARC, 2002, 308 p. ISBN 9975-61-207-5.
13. BOIȘTEANU, E., ROMANDAȘ, N. *Dreptul muncii*, Chișinău: Tipografia „Reclama” SA, 2007. 404 p. ISBN 978-9975-900-74-4.

14. BOIȘTEANU, E., ROMANDAȘ, N. *Dreptul muncii*. Chișinău: Tipografia Centrală, 2015. 736 p. ISBN 978-9975-53-444-4.
15. BOLOGAN, D. *Dreptul concurenței. Note de curs*. Chișinău: T-PAR, 2014. 164 p. ISBN 978-9975-4280-4-0.
16. BOLOGAN, D. *Reglementarea juridică a înțelegerilor de cartel*: Autoreferatul tezei de doct. în drept: Chișinău 2016. 31 p.
17. BOLOGAN, D. *Reglementarea juridică a înțelegerilor de cartel*: tz. de doct. în drept, Chișinău, 2016. 199 p.
18. BOROI, G., STĂNCIULESCU, L. *Instituții de drept civil în reglementarea noului Cod Civil*. București: Hamangiu, 2012. 668 p. ISBN 978-606-522-554-1.
19. BULMAGA, O. *Măsurile organizatorico-juridice în entitățile ce desfășoară practici anticoncurențiale (studiu comparat)*: tz.de doct. în drept, Chișinău 2014. 183 p.
20. Cartea Albă. *Acțiuni în despăgubire pentru cazurile de încălcare a normelor CE antitrust* . [online] Disponibil: http://ec.europa.eu/competition/antitrust/actionsdamages/files_white_paper/whitepaper_ro.pdf (Citat: 23.08.2017).
21. Cartea Verde. *Valorificarea la maximum a know-how-ului tradițional al Europei: posibilitatea de a extinde protecția indicațiilor geografice ale Uniunii Europene la produsele neagricole*, Strasbourg, 15.07.2014, [online] Disponibil: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=CELEX:52014DC0469&rid=4> (Citat: 02.03.2018).
22. CASTRAVEȚ, D. Aspecte teoretice privind conceptul de concurență comercială. În: *Revista Națională de Drept*. Chișinău 2015, nr. 10, pp.65 -71. ISSN 1811-0770.
23. CASTRAVEȚ, D. Considerații privind acțiunile de concurență neloială în domeniul proprietății intelectuale prin prisma legislației Republicii Moldova. În: *Proprietatea intelectuală: Respectarea drepturilor de autor. Proprietatea intelectuală în afaceri. Procesul civil și proprietatea intelectuală. Ilicitul în domeniul proprietății intelectuale. Tehnologia, internetul și accesul la creația intelectuală*. Material al Conferinței Internaționale Bienale. Ediția a XI-a. Timișoara 2016. București: C.H. Beck, 2018. 259p. ISBN 978-606-591-131-4.
24. CASTRAVEȚ, D. Deturnarea clientele concurentului-abordări teoretice și practice. În: *Revista Națională de Drept*. Chișinău 2016, nr. 10, pp.66-70. ISSN 1811-0770.

25. **CASTRAVET, D.** Discreditarea concurentului – formă de manifestare a concurenței neloiale. În: *Materialele Conferinței Științifice a Doctoranzilor. Tendințe contemporane ale dezvoltării științei: Viziuni ale tinerilor cercetători*. Chișinău: Biotehdesign, 2016. pp.40-45. ISBN 978-9975-933-83-4.
26. **CASTRAVET, D.** Instigarea la relierea contractului cu concurentul. În: *Revista Națională de Drept*, Chișinău 2016, nr. 9, pp. 58-61. ISSN 1811-0770.
27. **CASTRAVET, D.** Prejudiciul-condiție esențială a răspunderii civile delictuale în materia concurenței neloiale. În: *Revista Națională de Drept*, Chișinău 2016 nr. 11, pp.58-65. ISSN 1811-0770.
28. **CASTRAVET, D.** Reglementarea juridică a actelor de concurență neloială prin prisma legislației Republicii Moldova. În: *Materialele Conferinței Științifice Internaționale a Doctoranzilor. Tendințe contemporane ale dezvoltării științei: Viziuni ale tinerilor cercetători*. Chișinău 2015. p.156. ISBN 978-9975-4257-2-8.
29. **CASTRAVET, D.** Unele aspecte privind instituția răspunderii civile. În: *Materialele Conferinței Științifice a Doctoranzilor (cu participare internațională). Tendințe contemporane ale dezvoltării științei: Viziuni ale tinerilor cercetători. Volumul II*. Ediția a VI-a. Chișinău, 2017. pp.118-122. ISBN 978-9975-71-816-5.
30. **CASTRAVET, D.** Unele considerații privind divulgarea secretului comercial. În: *Rezumat ale comunicărilor Conferinței Științifice Naționale cu Participare Internațională. Integrare prin cercetare și inovare*. Chișinău, 2016. pp. 11-14. ISBN 976-9975-71-815-5.
31. **CASTRAVET, D.** Concurența neloială: noțiune și delimitări de alte concepte juridice. În: *Jurnalul Juridic Național: teorie și practică*. Chișinău 2019. Nr.4 (38), pp.95-99. ISSN 2345-1130.
32. **CAȚAVEICĂ, E.** Modalitățile de exprimare a prejudiciului moral cauzat persoanelor juridice în lumina jurisprudenței Curții Europene a Drepturilor Omului, În: *Revista Națională de Drept*, 2014. nr. 6, pp. 82-88. ISSN 1811-0770.
33. **CĂPĂȚÂNĂ, O.** *Dreptul concurenței comerciale – partea generală. Ediția a II-a*. București: Lumina Lex, 1998. 448 p. ISBN: 973-588-132-2.
34. **CĂPĂȚÂNĂ, O.** *Dreptul concurenței comerciale, concurența neloială pe piața internă și internațională*. București: Lumina Lex, 1996. 327 p. ISBN: 973-96422-5-X.

35. CĂPĂȚĂNĂ, O. *Dreptul concurenței comerciale, concurența onestă*. București: Lumina Lex , 1994. 191 p. ISBN: 973-96422-3-3.
36. CĂRPENARU, S. D. *Drept comercial român*. București: ALL Beck. Ediția a III-a. 2001. 640 p. ISBN: 973-655-131-8.
37. CHIBAC, Gh. et.al. *Drept civil. Contracte speciale*. Volumul III. Chișinău: Tipografia Centrală. 2005. 688p. ISBN 9975-79-327-4.
38. CHIHAIA, L., et al. *Dicționar enciclopedic*, București: Cartier, 2001. 1697 p. ISBN 9975-79-080-1.
39. CIUTACU, F., JORA, C. *Drept civil. Teoria generală a obligațiilor*. București: THEMIS CART, 2003. 632 p. ISBN: 973-86298-1-0.
40. Codul civil al Republicii Moldova: nr. 1107-XV din 06 iunie 2002. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2002, nr. 82-86/661.
41. Codul civil al Republicii Moldova: nr. 1107-XV din 06 iunie 2002. Republicat în temeiul Legii nr. 133 din 15.11.2018, În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr. 66-75 (6989-6998), din 01.03.2019.
42. Codul civil al României 17 iulie 2009 republicat în temeiul art. 218 din Legea nr. 71/2011 pentru punerea în aplicare a Legii nr. 287/2009 privind Codul civil. În: *Monitorul Oficial al României*, Partea I, nr. 409 din 10 iunie 2011.
43. Codul contravențional al Republicii Moldova Nr. 218 din 24.10.2008. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2009, nr. 3-6 art Nr : 15.
44. Codul penal al Republicii Moldova Nr. 985 din 18.04.2002, În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2009, Nr. 72-74 art Nr : 195.
45. Codul de procedură civilă al Republicii Moldova: nr.225 din 30.05.2003. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2013, nr. 130-134 art Nr: 415.
46. Codul de procedură penală al Republicii Moldova: nr. 122 din 14.03.2003. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2003, nr. 104-110 art Nr : 447.
47. Codul muncii al României, din 24 ianuarie 2003 (republicat) (Legea nr. 53/2003) În: *Monitorul Oficial* nr. 345 din 18 mai 2011.
48. Codul muncii al Republicii Moldova: nr. 154 din 28.03.2003. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2003, nr. 159-162 art Nr:648.

49. Comunicarea Comisiei privind cuantificarea prejudiciilor în acțiunile în despăgubire întemeiate pe încălcarea articolului 101 sau 102 din Tratatul privind funcționarea Uniunii Europene 2013/C 167/07. [online] Disponibil: [http://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=CELEX:52013XC0613\(04\)](http://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=CELEX:52013XC0613(04)) (Citat: 20.08.2016).
50. Constituția Republicii Moldova din 29.07.1994. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova* 12.08.1994, nr. 1.
51. Convenția de la Paris pentru protecția proprietății industriale din 20 martie 1883 revizuită la Bruxelles la 14 decembrie 1900, la Washington la 2 iunie 1911, la Haga la 6 noiembrie 1925, la Londra la 2 iunie 1934, și la Stockholm la 14 iulie 1967 și modificată la 2 octombrie 1979.
52. COPEȚCHI, S., MARTIN, D. Discreditarea concurentului-formă de exprimare a infracțiunii de concurență neloială (art. 246¹ lit. b) Cod Penal al Republicii Moldova), în: *Intellectus* 2015, nr. 4, pp.15-20. ISSN 1810-7079.
53. CUZNEȚOV, Al., MIHALACHE, I., LUNGU, M., BACALU, N. *Dreptul afacerilor. Curs introductiv*. Chișinău: CEP USM, 2011. 297p. ISBN: 978-9975-71-133-3.
54. Decizia Colegiul civil, comercial și de contencios administrativ lărgit al Curții Supreme de Justiție din 07 octombrie 2015 dosarul nr.2ra-2486/15 .[online] Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_civil.php?id=22602 (Citat: 15.09.2016).
55. Decizia Colegiul civil, comercial și de contencios administrativ lărgit al Curții Supreme de Justiție, dosarul nr. 2ra-2488/16, din 23.12.2016. [online] Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_civil.php?id=33754 (Citat: 03.06.2017).
56. Decizia Colegiului civil, comercial și contencios administrativ lărgit al Curții Supreme de Justiție din 25.01.2017, Dosar nr.3ra-23/17.[online] Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_civil.php?id=34258 (Citat: 20.06.2017).
57. Decizia Consiliului Concurenței nr. CN-45 din 02 iulie 2015.[online] Disponibil: <https://www.competition.md/public/files/uploads/decizii/Decizie%20nr.%20CN-45%20din%2002.07.2015.pdf> (Citat: 02.01.2018).
58. Decizia Consiliului Concurenței CN-65 din 21 octombrie 2015.[online] Disponibil: <https://www.competition.md/public/files/CN-65ec13b.pdf> (Citat: 16.09.2016).

59. Decizia Consiliului Concurenței nr. CNP-11 din 26 septembrie 2013 .[online] Disponibil: <https://www.competition.md/public/files/uploads/decizii/Decizie%20nr.CNP%20-%202011%20din%2026%20septembrie%202013.pdf> (Citat: 02.01.2018).
60. Decizia Plenului Consiliului Concurenței, nr.CN -25/17-78 din 25.10.2018, [online] <https://competition.md/public/files/Decizia-STM09bac.pdf> (Citat: 24.03.2018).
61. Decizia Curții Constituționale a Republicii Moldova de inadmisibilitate a sesizării nr. 98g/2016 privind excepția de neconstituționalitate a unor prevederi din articolul 77 alin. (1) din Legea concurenței nr. 183 din 11 iulie 2012 (stabilirea cuantumului amenzii pentru concurența neloială): nr. 52 din 06.09.2016. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova* din 27.01.2017, nr. 24-29/4.
62. Decizia Curții Supreme de Justiție din 14.12.2016 3ra-1637/16. .[online] Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_civil.php?id=33370 (Citat: 16.09.2016).
63. Decizia Plenului Consiliului Concurenței nr. CN-46 din 02.07.2015. [online] Disponibil: <http://competition.md/public/files/uploads/decizii/CN%2046.pdf> (Citat: 16.05.2016).
64. Decizia Plenului Consiliului Concurenței Nr. CN-54 din 23.07.2015. .[online] Disponibil: <https://competition.md/public/files/uploads/decizii/Decizia%20nr.%20CN-54%20din%2023.07.2015%20neconf..pdf> (Citat: 12.10.2018).
65. Decizia Plenului Consiliului Concurenței, nr. CN-56 din 02.11.2017 .[online] Disponibil: <https://www.competition.md/public/files/Decizia-CN-56-din-02112017-neconfid5c221.pdf> (Citat: 01.01.2018).
66. DELEANU, I. *Tratat de procedură civilă*. Volumul I. Arad: Servo- Sat, 2000. 472 p. ISBN 978-973-8957-12-1.
67. DELIU, R.- A. Acțiunea civilă. Condiții de exercitare. În: *Revista Universul Juridic*. 2017. Nr. 1. pp.27-35. ISSN 2393-3445.
68. *Dicționar de dreptul proprietății intelectuale*. Coord. DOMINTE, N.-R. București: CH Beck, 2009. 202 p. ISBN 978-973-115-638-5.
69. *Dicționar explicativ al limbii române*, Coord. COTEANU, I., SECHE, L., SECHE, M. București: Univers enciclopedic, 1998. 1194 p. ISBN 973-9243-29-0.
70. *Dicționar explicativ ilustrat al limbii române*, Coord. DIMA, E. Chișinău: Arc: Gunivas, 2007. 2280p. ISBN 978-9975-61-155-8 (Arc), ISBN 978-9975-908-04-7 (Gunivas).

71. *Dicționarul explicativ uzual al limbii române*, Coord. BEREJAN, S. Chișinău: Litera, 1999, 639 p. ISBN 9975-74-237-8.
72. DINCĂ, R. *Protecția secretului comercial în dreptul privat*. București: Universul Juridic, 2009. 664 p. ISBN 978-973-127-166-8.
73. Directiva 2005/29/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 11 mai 2005 privind practicile comerciale neloiale ale întreprinderilor de pe piața internă față de consumatori și de modificare a Directivei 84/450/CEE a Consiliului, a Directivelor 97/7/CE, 98/27/CE și 2002/65/CE ale Parlamentului European și ale Consiliului și a Regulamentului (CE) nr. 2006/2004 al Parlamentului European și al Consiliului („Directiva privind practicile comerciale neloiale”). [online] Disponibil: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=CELEX:32005L0029> (Citat: 01.01.2018).
74. Directiva 2006/114/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 12 decembrie 2006 privind publicitatea înșelătoare și comparativă. [online] Disponibil: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=celex:32006L0114> (Citat: 03.04.2018).
75. Directiva 2011/83/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 25 octombrie 2011 privind drepturile consumatorilor, de modificare a Directivei 93/13/CEE a Consiliului și a Directivei 1999/44/CE a Parlamentului European și a Consiliului și de abrogare a Directivei 85/577/CEE a Consiliului și a Directivei 97/7/CE a Parlamentului European și a Consiliului Publicată în Jurnalul Oficial al Uniunii Europene prin L 304/64. [online] Disponibil: <https://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2011:304:0064:0088:RO:PDF> (Citat: 20.08.2018).
76. Directiva 2014/104/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 26 noiembrie 2014 privind anumite norme care guvernează acțiunile în despăgubire în temeiul dreptului intern în cazul încălcărilor dispozițiilor legislației în materie de concurență a statelor membre și a Uniunii Europene. [online] Disponibil: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=CELEX:32014L0104> (Citat: 20.08.2018).
77. Directiva 94/62/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 20 decembrie 1994 privind ambalajele și deșeurile de ambalaje. [online] Disponibil: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/ALL/?uri=CELEX%3A31994L0062> (Citat: 20.08.2016).
78. Directiva UE 2016/943 a Parlamentului European și a Consiliului din 8 iunie privind protecția know-how-ului și a informațiilor de afaceri nedivulgate (secrete comerciale)

- împotriva dobândirii, utilizării și divulgării ilegale, publicată în Jurnalul Oficial al Uniunii Europene L 157 din 15 iunie 2016.[online] Disponibil: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=CELEX%3A32016L0943> (Citat: 20.08.2018).
79. DOGARU, I., DRĂGHICI, P. *Drept civil. Teoria generală a obligațiilor*. Ediția a II-a. București: C.H.Beck, 2014. 832 p. ISBN 978-606-18-0373-6.
 80. DOROBANȚU, H. *Tranzacții comerciale*. București: Lumina Lex, 1998. 449 p. ISBN 973918622X.
 81. DUMITRIU, M. *Dreptul concurenței*. Iași: Institutul European, 2011. 196 p. ISBN 978-973-611-727-5.
 82. DUȘCĂ, A. I. *Dreptul Uniunii privind afacerile*. București: Universul Juridic. 2010. 225 p. ISBN 978-973-127-413-3.
 83. EMINESCU, Y. *Concurența neleală. Drept român și comparat*. București: Lumina Lex, 1995. 216 p. ISBN: 973-9186-11-4.
 84. EMINESCU, Y. *Tratat de proprietate industrială. Concurența neleală*. Volumul III. București: Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1984. 176 p.
 85. FLORESCU, G. *Drept comercial român*. București: Editura Fundației României de mâine, 2002. 264p. ISBN 973-582-663-1.
 86. GEORGESCU, I. L. *Drept comercial român*, Volumul I. București: ALL Beck, 2002. 608 p. ISBN 9736551512.
 87. GHENOIU, I., POPA, I. Firma și emblema comercială. *Analele Facultății de Științe Juridice*. Universitatea Valahia, Târgoviște, Anul VII, Nr. 1 (15), p.37. ISSN 1584-4056.
 88. GHEORGHE, C. *Drept comercial*. București: C.H. Beck, 2010. 237 p. ISBN 978-973-115-812-9.
 89. GHEORGHIU, Gh., NIȚĂ, M. *Dreptul concurenței interne și europene*. București: Universul Juridic, 2011. 312 p. ISBN 978-973-127-502-4.
 90. Ghid de examinare a cererilor de înregistrare a mărcilor .[online] Disponibil: http://agepi.gov.md/ro/ghid_marci/1-6-3-Semne-constituite-exclusiv-din-forma-care-confera-valoare-esentiala-produsului (Citat: 01.03.2019).
 91. Ghid privind examinarea efectuată de oficiul pentru armonizare în cadrul pieții interne (mărci, desene și modele industriale) în legătură cu mărcile comunitare, “Identitatea și riscul de confuzie – Evaluarea globală”, 01.01.2014. [online] Disponibil:

- https://euipo.europa.eu/tunnel-web/secure/webdav/guest/document_library/contentPdfs/law_and_practice/trade_marks_practice_manual/WP/Part-C/02-part_c_opposition_section (Citat: 01.03.2019).
92. Ghidul practic privind cuantificarea prejudiciilor în acțiunile în despăgubire întemeiate pe încălcarea art.101 și 102 din TFUE. p.12. [online] Disponibil: http://ec.europa.eu/competition/antitrust/actionsdamages/quantification_guide_ro.pdf (Citat: 20.08.2016).
93. GORINCIOI, C. Rolul răspunderii juridice în prevenirea și contracararea confuziei ca act de concurență neloială, În: *Intellectus*, nr. 3 2018. (pp.12 -19) ISSN 1810-7079 [online] Disponibil: https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/12-19_1.pdf (Citat:26.03.2019).
94. GORINCIOI, C., CRECIUN, I. Combaterea acțiunilor de concurență neloială în domeniul proprietății intelectuale. În: *Intellectus*, 2016. Nr. 2 pp.12-18. ISSN 1810-7079. [online] Disponibil:https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/12_18_Combaterea%20actiunilor%20de%20concurenta%20neloiala%20%D0%BE%20domeniul%20proprietatii%20intelectuale.pdf (Citat: 01.01.2018).
95. GORINCIOI, C., VOLCINSCHI, V. *Corelația dintre acțiunile de concurență neloială și publicitatea neadecvată.* [online] Disponibil: <https://competition.md/public/files/CORELAIA-DINTRE-ACIUNILE-DE-CONCURENA-NELOIALA-140417abc8d.pdf> (Citat: 15.10.18).
96. GORINCIOI, C., VOLCINSCHI, V. Analiza teoretico-practică a confuziei ca act de concurență neloială, În: *Studias Universitatis Moldaviae*, 2018, nr. 3 (113), pp.35-46. ISSN 1814-3199 /ISSNe 2345-1017.
97. GORINCIOI, C., VOLCINSCHI, V. Răspunderea civilă și eficiența ei asupra prevenirii și contracarării acțiunilor de concurență neloială, În: *Revista Institutului Național al Justiției*, Chișinău 2018. nr. 3 (46) pp.32-38. ISSN 1857-2405.
98. HEROVANU, L.- V. *Fondul de comerț*. București: Universul Juridic, 2011. 467p. ISBN: 973-127-506-2.
99. Hotărârea Curții Constituționale a Republicii Moldova privind excepția de neconstituționalitate a unor prevederi ale articolului 345 alin. (2) din Codul Contravențional

- (individualizarea sancțiunii) (Sesizările nr. 26g/2016 și nr. 34g/2016): nr. 10 din 10.05.2016. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova* din 12.07.2016., nr. 204-205.
- 100.** Hotărârea Guvernului cu privire la prețurile de comercializare a produselor social importante: nr. 774 din 20.06.2016. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova* din 24.06.2016, nr. 169-183, art Nr: 834.
- 101.** Hotărârea Guvernului cu privire la reglementarea monopolurilor: nr. 582 din 17.08.1995. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova* din 26.10.1995, nr. 59-60, art Nr : 472.
- 102.** Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova cu privire la aplicarea unor prevederi ale legislației în domeniul protecției mărcilor: nr. 1 din 06.02.17.
- 103.** IUSTIN, V. Secretul comercial – obiect al proprietății industriale. În: *Revista Națională de Drept*, 2011. nr. 8. pp.31-36. ISSN 1811-0770.
- 104.** Înalta Curte de Casație și Justiție a României, Secția a II-a Civilă, Decizia nr. 2308/2014, Dosar nr. 20788/3/2012, Ședința publică de la 18 iunie 2014.[online] Disponibil: <http://legeaz.net/spete-civil-iccj-2014/decizia-2308-2014> (Citat: 25.08.2016).
- 105.** JUGASTRU, C. *Prejudiciul: repere românești în context European*. București: Hamangiu, 2013. 381 p. ISBN: 606-678-574-7.
- 106.** Legea concurenței: nr. 183 din 11.07.2012. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova* din 14.09.2012, nr. 193-197, art Nr : 667.
- 107.** Legea cu privire la antreprenoriat și întreprinderi: nr. 845 din 03.01.1992. În: *Monitorul Parlamentului* din 28.02.1994, nr. 2 art Nr : 33.
- 108.** Legea cu privire la protecția concurenței: nr. 1103 din 30.06.2000, În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova* din 31.12.2000, nr. 166-168, art Nr : 1205. (Abrogată)
- 109.** Legea cu privire la publicitate: nr. 1227 din 27.06.1997. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova* din 16.10.1997, Nr. 67-68.
- 110.** Legea cu privire la secretul comercial: nr. 171 din 06.07.1994, În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova* din 10.11.1994, nr.13, art Nr: 126. (Abrogată)
- 111.** Legea privind combaterea concurenței neloiale și a altor acte în domeniul protecției concurenței: nr. 11/1991. În: *Monitorul Oficial al României* din 30.01.1991, nr. 24.

112. Legea privind Declarația de Independență a Republicii Moldova: nr. 691 din 27.08.1991. În: *Monitorul Oficial a Republicii Moldova* din 30.12.1991, nr. 11-12 art Nr : 103; 118.
113. Legea privind limitarea activității monopoliste și dezvoltarea concurenței: nr. 906 din 29.01.1992. În: *Monitorul Parlamentului* din 01.03.1992, nr. 2 art Nr : 46.
114. Legea privind modernizarea Codului Civil și modificarea unor acte legislative: nr. 133 din 15.11.2018. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova* din 14.12.2018, nr. 467-479 art Nr 784.
115. Legea privind protecția consumatorilor: nr. 105 din 13.03.2003. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova* din 27.06.2003, nr. 126-131 art Nr : 507.
116. Legea privind protecția desenelor și modelelor industriale: nr. 161 din 12.07.2007. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova* din 31.08.2007, nr. 136-140, art Nr : 577.
117. Legea privind protecția indicațiilor geografice, denumirilor de origine și specialităților tradiționale garantate: nr. 66 din 27.03.2008. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova* din 25.07.2008, nr. 134-137 art Nr : 527.
118. Legea privind protecția mărcilor: nr. 38 din 29.02.2008. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova* din 06.06.2008, nr. 99-101 art Nr : 362.
119. Legea privind regimul stării de urgență, de asediu și de război: nr. 212 din 24.06.2004. În *Monitorul Oficial al Republicii Moldova* din 06.08.2004, nr. 132-137.
120. MĂGUREANU, F. *Înscrisurile. Mijloace de probă în procesul civil*. București: ALL-B, 1998. 232p. ISBN: 973-98765-1-X.
121. MIHAI, E. *Concurența economică, libertate și constrângere juridică*. București: Lumina Lex, 2004. 318p. ISBN: 973-588-740-1.
122. MIHAI, E. *Dreptul concurenței*. București: ALL Beck, 2004. 295 p. ISBN 9736556409.
123. MIRCEA, V. *Răspunderea civilă delictuală în materia concurenței*: tz. de doct. în drept, forma abreviată. București, 2014. 98 p. [online] Disponibil: https://www.academia.edu/34302120/TEZA_DE_DOCTORAT_R%C4%82SPUNDEREA_CIVIL%C4%82_DELICTUAL%C4%82_%C3%8EN_MATERIA_CONCUREN%C8%9AE_I_-form%C4%83_abreviat%C4%83 (Citat: 05.08.2016).

124. MOTICA, R. I., POPA, V. *Drept comercial român și drept bancar*. București: Lumina Lex, 1999. 464 p. ISBN: 973-588-182-9.
125. NEGRU, T., SCORȚESCU, C. *Dreptul muncii – curs universitar*, Chișinău: Tipografia Centrală, 2010. 320 p. ISBN 978-9975-943-19-7.
126. NEGRU, B., OSMOCHESCU, N., SMOCHINĂ, A. et.al. *Constituția Republicii Moldova, comentariu*, coord. proiect: Klaus Sollfrank, Chișinău: 2012, 576 p. ISBN 978-9975-61-700-0
127. NICOLAE, M. *Drept civil. Teoria generală*. București: Solomon. 2017. 672 p. ISBN 9786068892054.
128. PATULEA, V., TURIANU, C. *Curs rezumat de drept al afacerilor*. București: Scripta, 1994. 318 p. ISBN 973-9161-15-4.
129. POP, L., POPA, I. F., VIDU, S. I. *Curs de drept civil. Obligațiile*. București: Universul Juridic, 2015. 684 p. ISBN 978-606-673-560-5.
130. POP, L. *Drept civil român. Teoria generală a obligațiilor*. București: Lumina Lex, 2000. 512 p. ISBN 973-588-055-5.
131. POP, L., POPA I.- F., VIDU, S.I. *Tratat elementar de drept civil. Obligațiile*. București: Universul Juridic, 2012. 800p. ISBN 978-973-127-746-2.
132. POPESCU, M. *Drept comercial*. București: Editura Fundației României de mâine, 2004. 208 p.
133. PRISAC, Al. *Drept procesual civil. Partea generală*. Chișinău: Cartier, 2013. 372 p. ISBN 978-9975-79-849-5.
134. *Proiectul Cadrului Comun de Referință (DCFR)* 1620 p. [online] Disponibil : https://www.ccbe.eu/fileadmin/speciality_distribution/public/documents/EUROPEAN_PRIVATE_LAW/EN_EPL_20100107_Principles_definitions_and_model_rules_of_European_private_law_-_Draft_Common_Frame_of_Reference_DCFR_.pdf (Citat:26.03.19).
135. Protocol 1 CEDO .[online] Disponibil: http://www.echr.coe.int/Documents/Convention_ROM.pdf (Citat: 09.01.2018).
136. Raportul anual 2015 al Consiliul Concurenței din România. Disponibil: www.consiliulconcurenței.ro (Citat: 25.08.2016).

137. Raportul de activitate al Consiliului Concurenței anul 2016. [online] Disponibil: <https://competition.md/public/files/Raport-de-activitate2016Consiliul-Concurenteii23b61.pdf> (Citat: 09.01.2017).
138. Raportul privind activitatea Consiliului Concurenței 2012-2013. [online] Disponibil: http://competition.md/public/files/uploads/rapoarte_anuale/Raportul-privind_activitatea_%20Consiliului-Concurenteii_2012-2013.pdf (Citat: 09.01.2017).
139. Raportul privind activitatea Consiliului Concurenței în anul 2015. [online] Disponibil: <https://www.competition.md/public/files/RaportactivitateCons-Concur2015323f6.pdf> (Citat: 08.09.2016).
140. Raportul privind activitatea Consiliului Concurenței pentru anul 2014. [online] Disponibil: https://competition.md/public/files/uploads/rapoarte_anuale/28%2005%202015%20Raport_a ctivitate Cons%20Concur_last.pdf (Citat: 25.08.2016).
141. Raportul Consiliului Concurenței pentru anul 2017.[online] Disponibil: <https://competition.md/public/files/RaportactivitateCons-Concur201747e39.pdf> (Citat: 24.07.2018).
142. ROȘ, V. *Dreptul proprietății intelectuale. Curs universitar*, București: Global Lex, 2001. 776 p. ISBN 973-99745-3-8.
143. ROȘ, V., SPINEANU-MATEI, O., BOGDAN, D. *Dreptul proprietății intelectuale. Dreptul proprietății industriale. Mărcile și indicațiile geografice*. București: ALL Beck, 2003. 752 p. ISBN 973-655-246-2.
144. ROȘCA, N., BAIEȘ, S. *Dreptul afacerilor*. Ediția a III-a. Chișinău: Tipografia Centrală, 2011. 576 p. ISBN 978-9975-53-052-1.
145. SEDLEȚCHI, E. Locul și rolul protecției împotriva concurenței neloiale în apărarea drepturilor de proprietate intelectuală, În: *Studia Universitatis Moldoviae*, nr. 8 (18), 2018, ISSN 1814 3199, ISSN online 2345 -110, pp.121-126. [online] Disponibil: http://studiamsu.eu/wp-content/uploads/14.p.121-126_118.pdf (Citat: 26.03.2019).
146. SEDLEȚCHI, E. Punctele de interferență dintre protecția drepturilor de proprietate intelectuală și protecția concurenței neloiale, În: *Intellectus* nr. 4, 2015. pp.21-29. ISSN 1810 -7079. [online] Disponibil: http://agepi.gov.md/sites/default/files/bopi/intellectus_04-2015.pdf (Citat:26.03.2019).

147. SIMION, E., et al. *Micul dicționar academic*, București: Univers enciclopedic, 2003. 1249 p. ISBN 973-637-034-8.
148. Sintează privind Directiva 2006/114/CE privind publicitatea înșelătoare și publicitatea comparative. [online] Disponibil: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=LEGISSUM%3A132010>. (Citat: 18.12.2018).
149. STĂTESCU, C., BÂRSAN, C. *Drept civil. Teoria generală a obligațiilor*. Ediția a III-a. București: ALL BECK, 2000. 453 p. ISBN: 973-588-055-5.
150. ȘANDRU, D. *Societățile comerciale în Uniunea Europeană*. București: Universitară, 2006. 376 p. ISBN 973-749-125-4.
151. ȘTEFĂNESCU, I. T. *Tratat de dreptul muncii*, Volumul I, București: Lumina Lex, 2003. 740 p. ISBN 973-588-685-5.
152. TIMOFEI, S. *Răspunderea penală pentru infracțiunile în domeniul concurenței*. Chișinău: CEP USM, 2011. 300 p. ISBN 978-9975-71-059-6.
153. TITULESCU, P.R. *Dreptul concurenței. Curs universitar*. 229 p. [online] Disponibil: https://sjea-dj.spiruharet.ro/images/secretariat/sjdea-2015/Dreptul_Concurenteii.PDF (Citat: 20.11.2018).
154. TURCU, I. *Tratat teoretic și practic de drept comercial*, Volumul I, București: CH.Beck, 2008. 718 p. ISBN 978-973-115-394-0.
155. TURCU, I. *Teoria și practica dreptului comercial român*, volumul II, București: Lumina Lex, 1998. 503 p. ISBN 973-588-176-8.
156. ȚIȚA-NICOLESCU, G. Câteva delimitări necesare între răspunderea civilă delictuală și răspunderea contractuală în dreptul privat român. În: *Revista Universul Juridic* 2016, nr. 11. ISSN 2393-3445.[online] Disponibil: <https://revista.universuljuridic.ro/cateva-delimitari-necesare-intre-raspunderea-civila-delictuala-si-raspunderea-contractuala-dreptul-privat-roman/2/> (Citat: 13.12.2018).
157. UDRIȘTE, A.- M. Elemente de noutate în domeniul reglementării concurenței neloiale în România. În: *Pandectele Române* nr. 9 din 2016, pp.50-58. ISSN – 1582-4756.
158. VASILESCU, P. *Drept civil. Obligații*. Ediția a II-a, București: Hamangiu, 2017. 728p. ISBN 978-606-27-0848-1.
159. VASILESCU, P. *Drept civil. Obligații. În reglementarea noului Cod Civil*, București: Hamangiu, 2012. 704 p. ISBN 978-606-522-732-3.

160. VINTILĂ, Gh., FURTUNĂ, C. *Daunele morale. Studiu de doctrină și jurisprudență*. București: ALL Beck, 2002. 226 p. ISBN 973-655-157-1.
161. VLAD, M. D. *Acțiunea în concurență neloială*. București: Editura Universitară, 2011. 258 p. ISBN 978-606-591-131-4.
162. VOICU, C., et al. *Dreptul penal al afacerilor*. Ediția a 4-a. București: C.H.Beck, 2008. 710 p. ISBN 973-115-380-3.
163. VOLCINSCHI, V., CHIROȘCA, D. *Dreptul proprietății intelectuale*. Chișinău: Museum, 2001. 223 p. ISBN 9975-906-58-3.
164. VONICA, R. P. *Drept comercial*. Volumul 1. București: Victor, 1997. 239 p. ISBN 973-97318-6-4.
165. VONICA, R. P. *Drept comercial. Partea generală*. București: Lumina Lex, 2000. 1024 p. ISBN 973-588-275-2.
166. VONICA, R. P. *Dreptul societăților comerciale*. Ediția a II-a, revăzută și completată. București: Lumina Lex, 2000. 696 p. ISBN 973-588-262-0.

II. Bibliografia în limba engleză

167. AMASA, C. P. *The law of trade marks including and unfair competition*. St. Paul: Keefe- Davidson, 1903, 981 p. ISBN 10 1240138849.
168. CASE OF BUZESCU v. ROMÂNIA. [online] Disponibil: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{\"fulltext\":\[\"buzescu\"\],\"documentcollectionid2\":\[\"GRANDCHAMBER\",\"CHAMBER\"\],\"itemid\":\[\"001-69120\"\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{\) (Citat: 09.01.2018).
169. CEES VAN DAM, BUDAITE, E. General Report Unfair Commercial Practices. British Institute of International and Comparative Law, London, 2005. 109p. [online]. Disponibil:https://www.biiicl.org/files/882_general_report_unfair_commercial_practices_new_member_states%5Bwith_dir_table_and_new_logo%5D.pdf (Citat: 20.03.2017).
170. Commission Recommendation of 11 June 2013 on common principles for injunctive and compensatory collective redress mechanisms in the Member States concerning violations of rights granted under Union Law (2013/396/EU) . [online] Disponibil: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32013H0396> (Citat: 12.12.2016).
171. Directive 2004/48/EC of the European Parliament and of the Council of 29 April 2004 on the enforcement of intellectual property rights.[online] Disponibil: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/es/TXT/?uri=CELEX:32004L0048> (Citat: 20.08.2016).

172. ECKHARTT, C., PERRICHON, V., FABREGA SABATE, X. The issue of damages, *Intellectual Property magazine*, 2011. no.11, pp.71-74. [online] Disponibil: https://www.bardehle.com/fileadmin/Webdata/publications/CE_damages-IPM-November_2011.pdf (Citat: 15.05.2016).
173. EULAU, P. H. *Inducing Breach of Contract: A comparison of the laws of the United States, France, the Federal Republic of Germany and Switzerland*, 2 B.C. Int'l & Comp. L. Rev. 41 (1978), p. 42 [online]. Disponibil: <http://lawdigitalcommons.bc.edu/iclr/vol2/iss1/3> (Citat: 16.05.2017).
174. HAINES, Ch. G. Efforts to define unfair competition. In: *Yale Law Journal*. Volume 29. 1919, no.11, pp.1-28. [online] Disponibil: <https://digitalcommons.law.yale.edu/cgi/viewcontent.cgi?referer=https://www.google.com/&httpsredir=1&article=2707&context=yli> (Citat: 12.12.2016).
175. HALOUSH, H. A. A practioner guide to the unfair competition law in Jordan, *The Open Law Journal*, 2009, volume 2. pp.1-7. ISSN 1874-950X/09 .[online] Disponibil: <https://benthamopen.com/contents/pdf/TOLAWJ/TOLAWJ-2-1.pdf> (Citat: 05.09.2016).
176. Judgement of the Court 22 June 1999 Case C-342/97 Lloyd Schuhfabrik Meyer & Co. GmbH and Klijsen Handel BV. .[online] Disponibil: <http://curia.europa.eu/juris/showPdf.jsf?jsessionid=9ea7d0f130dc31a56fd671e24fd09cb2faa8be7ec99d.e34KaxiLc3eQc40LaxqMbN4Pb3uPe0?text=&docid=44270&pageIndex=0&doclang=EN&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=247437> (Citat: 05.05.2017).
177. Judgment of the Court (Sixth Chamber) 23 October 2003 In Case C-408/01, Adidas-Salomon AG, formerly Adidas AG, Adidas Benelux BV and Fitnessworld Trading Ltd. .[online] Disponibil: <http://curia.europa.eu/juris/showPdf.jsf?jsessionid=EC9A505552B8D9921A4898AC793F4582?text=&docid=48366&pageIndex=0&doclang=EN&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=635871> (Citat: 21.08.2016).
178. Judgment of the Court (Grand Chamber) 14 June 2011, In Case C-360/09, Pflaiderer AG v Bundeskartellamt, .[online] Diponibil: <http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=85144&pageIndex=0&doclang=EN&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=385149> (Citat: 21.08.2016).

179. Judgment of the Court 2 August 1993* In Case C-271/91, M. H. Marshall and Southampton and South West Hampshire Area Health Authority. .[online] Disponibil: <http://curia.europa.eu/juris/showPdf.jsf?text=&docid=98212&pageIndex=0&doclang=EN&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=439359> (Citat: 20.08.2016).
180. Judgment of the Court Grand Chamber) 23 March 2010 In Joined Cases C-236/08 to C-238/08. .[online] Disponibil: <http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=83961&pageIndex=0&doclang=EN&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=641616> (Citat: 05.05.2017).
181. MARTYNISZYN, M. Inter-agency evidence sharing in competition law enforcement. In: *The international journal of evidence and proof*, 2015, vol.19 (I). p.13. p.11-28. [online] Disponibil: https://pure.qub.ac.uk/ws/files/13701389/martyniszyn_SSRN.pdf (Citat: 16.05.2017).
182. NIMS, H. D. *Damages and accounting procedure in unfair competition cases. Cornell Law Quarterly*. Volume 31. No.4. 1945. p.431-465. [online] Disponibil: <https://scholarship.law.cornell.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1493&context=clr> (Citat: 05.09.2016).
183. Observatory update on Costs and Damages. Damages in Intellectual Property Rights. 2010, 60 p. [online] Disponibil: https://euipo.europa.eu/tunnel-web/secure/webdav/guest/document_library/observatory/documents/publications/Observatory+update+on+costs+and+damages.pdf (Citat: 05.09.2018).
184. PILPEL, F.H., ZAVIN, Th.S. *Rights and a handbook of literary and entertainment*. Law 232, New York: Dutton, 1960, 340 p. ISBN: B000I430BE.
185. VON BAR, C., DROBNIG, U. *The Interaction of Contract Law and Tort and Property Law in Europe: a comparative study*. Sellier, European Law Publishers, 2004. 574 p.[online]Disponibil:https://zodml.org/sites/default/files/%5BChristian_Von_Bar%2C_Ulrich_Drobnig%5D_The_Interactio_0.pdf (Citat: 16.05.2017).
186. World Intellectual Property Organization (WIPO) Protection against unfair competition: Analysis of the Present World Situation, 1994, 88 p. [online] Disponibil: ftp://ftp.wipo.int/pub/library/ebooks/wipopublications/wipo_pub_725e.pdf (Citat: 16.05.2017).

187. YANKWICH, L. R. *Unfair competition as an aid to equity in patent, copyright and trade-mark cases*. Notre Dame Law Review, 438-470 p. [online] Disponibil: <https://scholarship.law.nd.edu/cgi/viewcontent.cgi?referer=https://www.google.com/&httpsredir=1&article=3583&context=ndlr> (Citat: 16.05.2017).

III. Bibliografia în limba rusă

188. БОДЮЛ, Т. Право интеллектуальной собственности в Республике Молдова. Часть I. Кишинёв: Centrul Editorial-poligrafic al USM, 2000. 363 p. ISBN 9975-901-30-1.
189. БОЛОТНОВ, И. Недобросовестная конкуренция и ненадлежащая реклама. *Корпоративный юрист*. N. 5, май 2009. [online] Disponibil: <http://www.center-bereg.ru/h1209.html> ISSN 20156.
190. ДОРОГОВА, Е.В. Соотношение недобросовестной конкуренции и ненадлежащей рекламы. В: *Правопорядок: история, теория, практика*. № 1 (1) 2013. с.63. ISSN 2311-696X.
191. КУЛИКОВА, Ю. С. *Ненадлежащая реклама как форма недобросовестной конкуренции*: Автореферат диссертации. Москва, 2003. [online] Disponibil: <http://law.edu.ru/script/cntSource.asp?cntID=100089523> (Citat: 23.05.2016).
192. ЛАПШИНА, Д. *Ненадлежащая реклама и недобросовестная конкуренция*. *Конкуренция и право*. Москва: ООО „Пепеляев Групп”. 2011, № 4. - с. 48-55.
193. ТОТЬЕВ, К. Ю. *Конкурентное право*. Учебник. Москва: Полиграфист. 2000. 352 с. ISBN 5-93840-001-5.
194. Федеральный закон РФ "О защите конкуренции" :от 26 июля 2006 г. N 135-ФЗ (с изменениями и дополнениями), Принят Государственной Думой 8 июля 2006 года, Одобрен Советом Федерации 14 июля 2006 года.

IV. Bibliografia în limba franceză

195. Affaire C-408-01 Adidas Salomon c/ Fitness World trading, 03-17.640 Arrêt n° 1086 du 12 juillet 2005 Cour de cassation, Chambre commerciale.[online] Disponibil: https://www.courdecassation.fr/jurisprudence_2/chambre_commerciale_574/nbsp_arr_848.html (Citat: 18.12.2017).

196. Affaire H. c. BELGIQUE .[online] Disponibil:
[https://hudoc.echr.coe.int/eng#{"fulltext":\["H.c/Belgique"\],"documentcollectionid2":\["GRANDCHAMBER"\],"CHAMBER":\["CHAMBER"\],"itemid":\["001-62059"\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{) (Citat: 09.01.2018).
197. Affaire IATRIDIS c. GRÈCE Disponibil:
[https://hudoc.echr.coe.int/eng#{"fulltext":\["iattridis"\],"documentcollectionid2":\["GRANDCHAMBER"\],"CHAMBER":\["CHAMBER"\],"itemid":\["001-62784"\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{) (Citat: 09.01.2018).
198. Affaire VAN MARLE ET AUTRES c. PAYS-BAS. [online] Disponibil:
[https://hudoc.echr.coe.int/eng#{"fulltext":\["vanmarle"\],"documentcollectionid2":\["GRANDCHAMBER"\],"CHAMBER":\["CHAMBER"\],"itemid":\["001-62146"\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{) (Citat: 09.01.2018).
199. AZEMA, J. *Le droit francais de la concurrence*, Paris: P.U.F., Thémis, 2ème éd. , 365 p. 1989. ISBN-13: 978-2130368465.
200. BLAISE, J.-B. *Droit des affaires. Commerçants. Concurrence. Distribution*. Paris: L.G.D.J., 2002. 605 p. ISBN : 978-2-275-04918-2.
201. BOUT, R., PRIETO, C., CAS, G. *Droit economique: Concurrence. Distribution. Consommation*. Paris: Lamy, 1998. 2058 p. ISBN 2-7212-0834-9.
202. BRAULT, D. *Droit et politique de la concurrence*. Paris: Economica, 1997. 513 p. ISBN-10: 2717834133.
203. GERMAIN, M., VOGEL, L. *Traité de droit commercial*, tome 1, 17 édition. Paris: L.G.D.J, 1998. 1599 p. ISBN 2-275-01733-X.
204. KEMANI, R. S., SHAPIRO, D. M. *Glossaire d' economie industrielle et de droit de la concurrence*. Paris: Dalloz. 1995. 99 p. ISBN 926424543X.
205. REIMER, D., BEIER, F. K., BAUMANN, D. *La repression de la concurrence deloyale en Allemagne*. Paris: Economica, 1978. 1036 p. ISBN 9782717801712.

V. Bibliografia în limba germană

206. Europäischer Gerichtshof Urt. v. 11.11.1997, Az.: C-251/95 „Urteil des Gerichtshofes vom 11. November 1997. SABEL BV gegen Puma AG, Rudolf Dassler Sport. Ersuchen um Vorabentscheidung: Bundesgerichtshof - Deutschland. Richtlinie 89/104/EWG - Angleichung der Rechtsvorschriften über die Marken - Verwechslungsgefahr, die die Gefahr einer gedanklichen Verbindung einschließt. Rechtssache C-251/95. https://www.jurion.de/urteile/eugh/1997-11-11/c-251_95 (Citat: 05.05.2017).

ANEXE

Anexa nr. 1. Cerere (argumentarea propunerilor de *lege ferenda*) înaintată Consiliului Concurenței Republicii Moldova

(Notă: același model de cerere a fost înaintată și Ministerului Justiției Republicii Moldova (înregistrată cu
nr. 4161 din 20.03.2019) – Răspunsul Ministerului Justiției în Anexa nr. 4)

18.03.2019

Președintelui Consiliului Concurenței al RM
Dnul Marcel Răducan

De la doctoranda Institutului de Cercetări Juridice, Politice și Sociologice al Ministerului
Educației, Culturii și Cercetării Republicii Moldova

Diana Castraveț

Chișinău, str. Testemițeanu 23, ap.92

CERERE

(argumentarea propunerilor de *lege ferenda*)

Prin prezenta solicit (propun) de a fi luate în considerare următoarele propuneri de
îmbunătățiri legislative ale Legii concurenței Republicii Moldova nr.183 din 11.07.2012, după cum
urmează:

1. - Modificarea noțiunii de „consumator” din art.4 al Legii concurenței nr.183/2012, cu
următoarea formulare „Art.4. Legea concurenței nr.183/2012: *consumator - orice
persoană fizică ce acționează în scopuri care se află în afara activității sale comerciale,
industriale, artisanale sau profesionale;*”

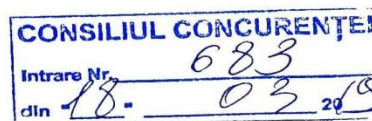
Potrivit Codului Civil al RM¹ cu modernizările în vigoare din 01.03.2019: „Are calitatea de consumator
orice persoană fizică care, în cadrul unui raport juridic civil, acționează predominant în scopuri ce nu țin de
activitatea de întreprinzător sau profesională. Persoana fizică nu are calitatea de consumator dacă cealaltă parte
a raportului juridic civil nu are calitatea de profesionist”(art.3).

În corespundere cu art.1 al Legii privind protecția consumatorilor nr.105 din 13.03.2003² (în continuare
Legea nr. 105/2003), „consumator este orice persoană fizică care intenționează să comande sau să procure ori,
care comandă, procură sau folosește produse, servicii pentru necesități nelegate de activitatea de întreprinzător
sau profesională”. Conform art.4 al Legii nr.183/2012³, noțiunea de „consumator” este definită astfel:
„utilizatorul, direct sau indirect, de produse, inclusiv producător care utilizează produse pentru prelucrare,
comerciant cu ridicata, comerciant cu amănuntul sau consumatorul final”. Așadar, Legea nr.105/2003 limitează
noțiunea de consumator doar la persoanele fizice care achiziționează un produs, serviciu doar pentru satisfacerea
necesităților personale, pe când Legea nr.183/2012 atribuie noțiunii de consumator și persoanele juridice (or
termenul de comerciant utilizat în Legea nr.183/2012 poate fi atât persoană fizică, cât și juridică). Menționăm că
noțiunea de consumator din art.3 al Codului civil și art. 1 al Legii nr.105/2003 este în deplină concordanță cu

¹ Codul civil al Republicii Moldova: nr.1107-XV din 06 iunie 2002. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2002, nr.82-86/661.
Republicat în temeniul Legii nr.133 din 15.11.2018, În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2018, nr.467-479, art.784, în vigoare din
01.03.2019.

² Legea privind protecția consumatorilor: nr. 105 din 13.03.2003. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova* din 27.06.2003, nr. 126-131
art Nr : 507.

³ Legea concurenței: nr. 183 din 11.07.2012. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova* din 14.09.2012, nr. 193-197, art Nr : 667.

„utilizatorul, direct sau indirect, de produse, inclusiv producător care utilizează produse pentru prelucrare, comerciant cu ridicata, comerciant cu amănuntul sau consumatorul final”. Așadar, Legea nr.105/2003 limitează noțiunea de consumator doar la persoanele fizice care achiziționează un produs, serviciu doar pentru satisfacerea necesităților personale, pe când Legea nr.183/2012 atribuie noțiunii de consumator și persoanele juridice (or termenul de comerciant utilizat în Legea nr.183/2012 poate fi atât persoană fizică, cât și juridică). Menționăm că noțiunea de consumator din art.3 al Codului civil și art. 1 al Legii nr.105/2003 este în deplină concordanță cu noțiunea de consumator din Directiva 2011/83/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 25 octombrie 2011 privind drepturile consumatorilor⁴. Astfel, Directiva 2011/83/UE în art.2 menționează clar: *“consumatorul este orice persoană fizică ce acționează în scopuri care se află în afara activității sale comerciale, industriale, artisanale sau profesionale”*. Aceeași definiție a consumatorului se regăsește și în art.2 din Directiva 2005/29/CE privind practicile comerciale neloiale⁵.

Considerăm că, pentru dreptul concurenței urmează a fi reținută definiția de consumator existentă în Directiva 2011/83/UE privind drepturile consumatorilor și Directiva 2005/29/CE privind practicile comerciale neloiale, reflectată și în Codul civil, Legea nr.105/2003 cu o puțin altă formulare care însă denotă același sens. Iar definiția noțiunii de consumator din art.4 al Legii nr.183/2012 care identifică cu termenul de consumator: *utilizatorul, direct sau indirect, de produse, inclusiv producător care utilizează produse pentru prelucrare, comerciantul cu ridicata, comerciant cu amănuntul sau consumatorul final* - este una ambiguă și poate genera interpretări eronate, or considerăm că definiția unei noțiuni juridice în cadrul legislației naționale a unui stat trebuie să fie una uniformă, în corespundere cu recomandările și prevederile internaționale.

Întrucât noțiunea de consumator din Legea nr.183/2012 diferă prin conținut de aceeași noțiune prevăzută în Codul civil, Legea nr.105/2003, și Directiva 2011/83/UE în domeniul protecției consumatorilor suscită semne de întrebare și neclarități, or în cazul necesității aplicării la care definiție din legislația națională vom recurge?

Suntem de părere că definiția noțiunii de „consumator” din art.1 al Legii nr.105/2003 care specifică în mod clar: consumatorul este anume persoana fizică care intenționează să comande sau să procure ori, care comandă, procură sau folosește produse, servicii pentru necesități nelegate de activitatea de întreprinzător sau profesională, reflectă în mare parte conținutul definiției de consumator din Directiva 2011/83/UE privind drepturile consumatorilor și Directiva 2005/29/CE privind practicile comerciale neloiale, însă în scopul uniformizării și armonizării legislației naționale la actele internaționale în domeniu, propunem reformularea cu titlu de lege ferendă a noțiunii de consumator din Legea nr.105/2003 și modificarea aceleiași noțiuni din art.4 al Legii nr.183/2012, cu formularea: *„consumator - orice persoană fizică ce acționează în scopuri care se află în afara activității sale comerciale, industriale, artisanale sau profesionale”*.

3. Introducerea noțiunii de „comerciant” în art.4 al Legii concurenței nr.183/2012: „Art.4. Legea concurenței nr.183/2012: comerciant - orice persoană fizică sau juridică ce acționează, în legătură cu practicile comerciale reglementate de prezenta lege în scopuri care se încadrează în activitatea sa comercială, industrială, artizanală sau liberală și orice persoană care acționează în numele sau în beneficiul unui comerciant”.

⁴ Directiva 2011/83/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 25 octombrie 2011 privind drepturile consumatorilor, de modificare a Directivei 93/13/CEE a Consiliului și a Directivei 1999/44/CE a Parlamentului European și a Consiliului și de abrogare a Directivei 85/577/CEE a Consiliului și a Directivei 97/7/CE a Parlamentului European și a Consiliului Publicată în Jurnalul Oficial al Uniunii Europene prin L 304/64. [online] Disponibil: <https://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2011:304:0064:0088:RO:PDF>

⁵ Directiva 2005/29/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 11 mai 2005 privind practicile comerciale neloiale ale întreprinderilor de pe piața internă față de consumatori și de modificare a Directivei 84/450/CEE a Consiliului, a Directivelor 97/7/CE, 98/27/CE și 2002/65/CE ale Parlamentului European și ale Consiliului și a Regulamentului (CE) nr. 2006/2004 al Parlamentului European și al Consiliului („Directiva privind practicile comerciale neloiale”). [online] Disponibil: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=CELEX:32005L0029>

Atestăm lipsa reglementării noțiunii de „comerciant” în cadrul Legii nr.183/2012, cu toate că în textul legii se face referire la această noțiune în cadrul mai multor articole (ex. art. 4, 9, 30 din Legea nr.183/2012). În scopul anticipării unor posibile interpretări eronate și elucidării neclarităților privind utilizarea noțiunii de client/clientele (introducerea a acestor noțiuni se conține în propunerea nr.3 din prezenta cerere), și racordarea legislației concurențiale la reglementările europene în domeniu, în mod special la Directiva 2005/29/CE privind practicile comerciale neloiale, care conține definiția noțiunii de „comerciant”, propunem introducerea noțiunii de „comerciant” în art. 4 al Legii nr.183/2012, or subiect al concurenței poate fi atât consumatorul, cât și comerciantul: „Art.4 Legea nr.183/2012 „comerciant” înseamnă orice persoană fizică sau juridică ce acționează, în legătură cu practicile comerciale reglementate de prezenta lege în scopuri care se încadrează în activitatea sa comercială, industrială, artizanală sau profesională și orice persoană care acționează în numele sau în beneficiul unui comerciant”.

4. Introducerea în cadrul Legii concurenței nr.183/2012, în art.4 a termenilor de „client” și „clientelă”, cu următoarea formulare:

„client – consumator sau/și comerciant care în mod repetat a apelat la produsele, serviciile unei întreprinderi”.

„clientela – totalitatea consumatorilor și comercianților satisfăcuți, care procură, utilizează în mod obișnuit și regulat bunuri materiale, servicii sau au relații de afaceri cu același comerciant.”

- Pe parcursul prevederilor Legii nr.183/2012 se menționează termenul „clientelă” („deturnarea clientelei concurentului”- art.18; art.9 din Legea nr.183/2012), sau „client” (ex. art. 2, 7, 9, 10, 29, 30, 31, 54, 56 din Legea nr.183/2012) nefăcându-se o definire a acestora, egalare, asimilare sau diferențiere dintre noțiunea de „clientelă”, „client” și cea de „consumator” sau „comerciant”.

Astfel, apar următoarele întrebări: Cine este clientul și ce este clientela? Considerăm client persoana fizică sau persoana juridică, sau ambele?

După părerea noastră, un consumator sau comerciant satisfăcut se transformă în client, or clientul nu este altcineva decât persoana care în mod repetat apelează la produsele, serviciile unui agent economic, deoarece în momentul în care actul cumpărării se repetă, simplul cumpărător (fie consumator, fie comerciant) se transformă în client. Iar clientela, reprezintă ansamblul clienților care, în virtutea relațiilor de durată, încrederii și onestității întreprinderii achiziționează bunuri sau servicii. Din aceste considerente credem necesară introducerea noțiunii de client în conținutul art.4 al Legii nr.183/2012, cu formularea: „art.4 al Legii nr.183/2012, client – consumator sau/și comerciant care în mod repetat a apelat la produsele, serviciile unei întreprinderi”.

- Potrivit art.18 al Legii nr.183/2012, intitulat „Deturnarea clientelei”: „este interzisă deturnarea clientelei concurentului realizată de întreprinderi prin inducerea în eroare a consumatorului cu privire la natura, modul și locul de fabricare, la caracteristicile principale, inclusiv utilizarea, cantitatea produselor, prețul sau modul de calculare a prețului produsului.” Menționăm că Legea nr.183/2012 indică actul de concurență neloială sub forma clientelei, dar nu există nici o prevedere în cadrul acesteia care să definească noțiunea de „clientelă”. Considerăm clientela ca fiind: totalitatea, mulțimea consumatorilor și comercianților satisfăcuți, care procură în mod obișnuit și regulat bunuri materiale, servicii sau au relații de afaceri cu același comerciant. Anume procurarea „în mod obișnuit și regulat” a unor bunuri, servicii, permite catalogarea unor consumatori drept clientelă, or pentru aceasta este caracteristică anume fidelitatea din partea consumatorilor.

În această ordine de idei, considerăm oportună existența unei definiții a noțiunii de clientelă în textul Legii nr.183/2012 și propunem completarea art.4 din Legea nr.183/2012, care conține noțiuni principale, cu definirea noțiunii de „clientelă”, cu formularea identificată *supra*. Propunerea respectivă de modificare legislativă va permite elucidarea și identificarea corectă a conținutului clientelei și a calificării optime a consumatorilor și

comercianților unei întreprinderi drept clientelă a acestora, fapt ce va facilita inclusiv și aplicarea justă a reglementării legale privind actul neloial – deturnarea clientelei.

5. După Articolul 14 din Legea concurenței nr.183/2012, se introduce Articolul 14¹, intitulat: Acțiunile de concurență neloială, cu următorul conținut: „Sunt acțiuni de concurență neloială și orice alte practici comerciale decât cele prevăzute la art.15-19, care contravin uzanțelor cinstite și principiului bunei-credințe și care produc sau pot produce un prejudiciu oricăror participanți la piață”.

Luând în considerare rapiditatea dezvoltării contemporane, fluxul activităților comerciale și ingeniozitatea comercianților, nu excludem posibilitatea apariției altor acte de concurență neloială, decât cele prevăzute de lege. În acest sens, considerăm ca necesară introducerea unei reglementări legale care să protejeze concurenții de bună-credință de alte acte de concurență neloială, decât cele prevăzute de actualul conținut al Legii nr.183/2012. O asemenea reglementare nu poate fi decât plauzibilă, or inventivitatea concurenților nu are margini, fiind posibilă apariția unor acte neloiale care nu au o concretizare legislativă, dar care pot fi încadrate într-o prevedere legală care ar oferi protecție celor supuși actelor de concurență neloială noi. Considerăm o asemenea posibilă normă juridică oportună pentru legislația concurențială din Republica Moldova. Luând în considerare cele expuse mai sus, precum și beneficiul existenței unei prescripții legale pentru sfera actelor de concurență neloială, propunem completarea cu titlu de lege ferenda a Legii nr.183/2012, respectiv includerea unei prevederi care să lase deschisă gama actelor de concurență neloială, în sensul că acestea vor reprezenta orice practici comerciale care contravin uzanțelor cinstite și principiului general al bunei-credințe, cu următoarea formulare: „Articolul 14¹ Acțiunile de concurență neloială. Sunt acțiuni de concurență neloială și orice alte practici comerciale decât cele prevăzute la art.15-19, care contravin uzanțelor cinstite și principiului bunei-credințe și care produc sau pot produce un prejudiciu oricăror participanți la piață.”

6. Modificarea art.15 din Legea nr.183/2012 cu următoarea redacție: „Articolul 15.

Denigrarea concurenților: Este interzisă denigrarea concurenților, adică discreditarea, defăimarea sau punerea în pericol a reputației sau credibilității acestora prin:

- a) răspândirea de către o întreprindere a informațiilor false despre activitatea sa, despre produsele sale, menite să inducă în eroare consumatorul și alte întreprinderi și să-i creeze o situație favorabilă în raport cu unii concurenți;**
- b) răspândirea de către o întreprindere a unor afirmații false despre activitatea unui concurent sau despre produsele acestuia, menite să inducă în eroare consumatorul și alte întreprinderi, afirmații ce dăunează activității concurentului.”**

În Dicționarul Explicativ al Limbii Române „a denigra”, înseamnă: „a vorbi de rău, a pune cu rea-credință într-o lumină defavorabilă, a calomnia, a defăima, a discredita, a ponegri”. Mai mult, linia de demarcație dintre noțiunea de „denigrare” și „discreditare”, deduce că denigrarea este o noțiune mai largă decât discreditarea, prima cuprinzând-o pe cea din urmă. În favoarea acestei poziții oferim și definiția discreditării oferită de Dicționarul Explicativ al Limbii Române, unde „a discredita” înseamnă „a face să-și piardă sau a-și pierde creditul, încrederea altora, buna reputație etc. și: a (se) compromite”. Din cele prezentate, suscită atenție faptul că în conformitate cu DEX-ul, anume prin a denigra se subînțelege a defăima, a pune într-o lumină nefavorabilă, adică a genera îndoieli privind reputația, credibilitatea. Adică, de fapt, legiuitorul în art.15 din Legea nr.183/2012 operează cu termenul de

discreditate, dar în conținutul art.15 din Legea menționată - cu o descriere ce este specifică noțiunii de denigrare. Denigrarea, la rândul său, cuprinde și discreditația. În acest sens, ar fi oportun de utilizat în Legea nr.183/2012 termenul de denigrare și nu de discreditație, or noțiunea de denigrare este mai largă și cuprinde atât pe cea de discreditație, cât și de defăimare. De asemenea, observăm în art.15 din Legea nr.183/2012 că denigrarea se poate manifesta prin două forme:

a) *Prin răspândirea de către o întreprindere a informațiilor false despre activitatea sa, despre produsele sale, menite să inducă în eroare consumatorul și alte întreprinderi și să-i creeze o situație favorabilă în raport cu unii concurenți.*

Considerăm că răspândirea de informații false are, ca rezultat, inducerea în eroare și numai după aceasta – se creează situația favorabilă pe care o găsim în reglementarea lit.a) din art.15 al Legii nr.183/2012. În această ordine de idei, considerăm oportună introducerea, în cadrul lit. a) din art.15 al Legii nr.183/2012, a sintagmei „menite să inducă în eroare consumatorul și alte întreprinderi”.

b) *Prin răspândirea de către o întreprindere a unor afirmații false despre activitatea unui concurent sau despre produsele acestuia, menite să inducă în eroare consumatorul și alte întreprinderi, afirmații ce dăunează activității concurentului.*

Deci lit.b) este opusul lit.a) din perspectiva subiectului vizat în informațiile false. Ca și în cazul lit.a) al art.15, în cadrul lit.b) al art.15 din Legea nr.183/2012 legiuitorul omite să specifice scopul acțiunii de răspândire a unor informații false despre activitatea unui concurent. Așadar, considerăm oportună completarea lit.b) după exemplul propunerii de modificare a lit.a) specificat mai sus, cu formularea „menite să inducă în eroare consumatorul și alte întreprinderi”. Sintetizând cele prezentate supra, propunem modificarea, cu titlu de *lege ferenda*, a art.15 din Legea nr.183/2012, sub redacția prezentată la pct.5.

7. Modificarea art.80 alin.(1) al Legii nr.183/2012: „să înceteze acțiunea sau să înlăture consecințele” cu „să înceteze acțiunea și/sau să înlăture consecințele”. Art. 80 alin. (1):
“(1) Instanța va obliga persoana care săvârșește o acțiune de concurență neloială să înceteze acțiunea și/sau să înlăture consecințele, să restituie documentele confidențiale însoțite în mod ilicit de la deținătorul lor legitim și, după caz, să plătească despăgubiri pentru daunele pricinuite, conform legislației în vigoare.”

Considerăm oportună specificarea faptului că, prin prisma art.80 alin.(1) din Legea nr.183/2012, urmează să înțelegem încetarea sau înlăturarea consecințelor acțiunii de concurență neloială, dar și necesitatea atenționării autorului actului neloial că acesta urmează să prevină pericolul repetării unui act neloial deja comis, precum și să prevină posibilitatea survenirii unui asemenea act.

Așadar, legiuitorul a oferit, utilizând disjuncția „sau”, următoarea formulare pentru acțiunea în încetarea tulburării: „instanța va obliga persoana care săvârșește o acțiune de concurență neloială să înceteze acțiunea sau să înlăture consecințele”. Existența disjuncției „sau” oferă instanței de judecată opțiunea de alegere între două alternative: în a obliga persoana, care este autorul actului neloial, fie să înceteze acțiunea, fie să înlăture consecințele. Din norma respectivă deducându-se imposibilitatea cumulării celor două opțiuni, fapt care este criticabil, or scopul acțiunii în concurență neloială, sub forma încetării tulburării, este stoparea continuării exercitării actului neloial, precum și în cazul în care există anumite rezultate materiale ale actului neloial: înlăturarea, eliminarea tuturor consecințelor care deja au avut loc (de ex., nimicirea materialului înșelător, scoaterea din circulație a pliantelor, broșurilor ce conțin informație denigratoare sau apte de a genera confuzie în percepția consumatorului ș.a.). În temeiul argumentelor prezentate *supra*, propunem modificarea art.80 alin.(1) al Legii nr.183/2012 cu următoarea formulare, pe care o preferăm și recomandăm: „să înceteze acțiunea sau să înlăture consecințele” cu „să înceteze acțiunea și/sau să înlăture consecințele”.

8. - Modificarea alin. (3) art.80 din Legea nr.183/2012 cu următorul conținut:

„Alin.3 art.80 din Legea nr.183/2012:

(3) Dacă vreuna dintre acțiunile de concurență neloială cauzează un prejudiciu patrimonial iar în cazurile prevăzute de lege, și prejudiciul moral, cel prejudiciat este în drept să se adreseze instanței competente cu acțiune în răspundere civilă corespunzătoare.

a) La stabilirea prejudiciului patrimonial se va ține cont de toți factorii relevanți cum ar fi consecințele economice negative, inclusiv profitul ratat suferit de partea lezată, beneficiile necuvenite realizate de făptuitor și, dacă este cazul, orice element în afara factorilor economici, cum ar fi prejudiciul moral cauzat titularului de drept prin încălcarea drepturilor sale; sau

b) La stabilirea prejudiciului moral se va ține cont de toate aspectele relevante, inclusiv de gradul de cunoaștere a concurentului, lezarea cauzată reputației concurentului, durata acțiunii concurenței neloiale.”

- Introducerea alin.(3)¹ în art. 80 din Legea nr.183/2012, cu următoarea formulare:

“Instanța de judecată poate stabili, în cazuri adecvate o mărime forfetară a despăgubirilor pe baza unor elemente cum ar fi, cel puțin, valoarea redevențelor sau a drepturilor care ar fi fost datorate dacă făptuitorul ar fi solicitat autorizarea de a utiliza obiectul protejat”.

Menționăm că, în cazul încălcării dreptului la marcă, Legea privind protecția mărcilor⁶, stipulează unele criterii pentru determinarea cuantumului despăgubirilor dreptului la marcă, inclusiv plata unei valori royalty sau a încasărilor, model de despăgubire pe care îl atestăm în alte state în cazul obiectelor de proprietate intelectuală.

Astfel, Legea privind protecția mărcilor stabilește, în art.72, că „la cererea părții lezate, pârâtul, care a încălcat drepturile asupra unei mărci cu bună știință sau având motive rezonabile de a ști acest lucru, va repara titularului de drepturi pagubele pe care acesta le-a suportat în mod real din cauza încălcării drepturilor sale. La stabilirea despăgubirilor se va ține cont de:

a) de toate aspectele relevante, cum ar fi consecințele economice negative, inclusiv beneficiul ratat, suferite de partea lezată, beneficiile realizate pe nedrept de pârât și, după caz, de alte aspecte, cum ar fi dauna morală cauzată titularului de drept prin încălcarea drepturilor sale; sau

b) poate fi fixată, ca alternativă, o sumă unică pe baza unor elemente, cum ar fi, cel puțin, valoarea royalty sau încasările care ar fi fost datorate în cazul în care pârâtul ar fi cerut autorizația de a utiliza marca respectivă”.

Art.72 din Legea privind protecția mărcilor este o transpunere fidelă în legislația RM a prevederilor art.13 din Directiva 2004/48/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 29 aprilie 2004 privind respectarea drepturilor de proprietate intelectuală⁷, care stabilește măsurile, procedurile și mijloacele de reparație necesare pentru a asigura respectarea drepturilor de proprietate intelectuală.

Mai mult ca atât, în urma ultimelor modificări aduse Codului civil al RM, și anume privind mărimea despăgubirii în cazul dobândirii, utilizării sau divulgării ilegale a secretului comercial (art.2053) se prevede în cadrul alin.(1) al art. 2053 că, „făptuitorul care știa sau ar fi trebuit să știe că săvârșește dobândirea, utilizarea sau divulgarea ilegală a unui secret comercial este obligat să plătească deținătorului secretului comercial

⁶ Legea privind protecția mărcilor: nr. 38 din 29.02.2008. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova din 06.06.2008, nr. 99-101 art Nr : 362.

⁷ Directiva 2004/48/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 29 aprilie 2004 privind respectarea drepturilor de proprietate intelectuală.[online] Disponibil: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/es/TXT/?uri=CELEX:32004L0048>

despăgubiri care corespund prejudiciului real suferit ca urmare a dobândirii, utilizării sau divulgării ilegale a secretului comercial".

De asemenea, potrivit art.2053 alin.(3), „la stabilirea mărimii despăgubirilor menționate de dispozițiile alin. (1), instanța de judecată trebuie să ia în considerare toți factorii corespunzători, cum ar fi consecințele economice negative asupra deținătorului secretului comercial, inclusiv profitul ratat de aceasta, beneficiile necuvenite realizate de făptuitor și, dacă este cazul, orice alt element în afara factorilor economici, cum ar fi prejudiciul moral cauzat deținătorului secretului comercial prin dobândirea, utilizarea sau divulgarea ilegală a secretului comercial." Iar potrivit art.2053 alin.(4) „cu titlu de alternativă la modul de determinare menționat de dispozițiile alin.(3), instanța de judecată poate stabili, în cazuri adecvate, o mărime forfetară a despăgubirilor pe baza unor elemente cum ar fi, cel puțin, valoarea redevențelor sau a drepturilor care ar fi fost datorate dacă făptuitorul ar fi solicitat autorizarea de a utiliza secretul comercial în cauză."

Constatăm că atât Directiva 2004/48/CE privind respectarea drepturilor de proprietate intelectuală, Codul civil prin art.2053, Legea nr.38/2008 privind protecția mărcilor prin art.72 stabilesc unele din criteriile ce urmează a fi luate în considerare la calcularea mărimii despăgubirii, precum și prevăd posibilitatea stabilirii unei sume forfetare.

Însă, Legea nr.183/2012 nu conține anumite criterii pentru determinarea întinderii despăgubirilor. Considerăm oportună, operarea modificării art.80 alin.(3) din Legea nr.183/2012 în vederea stabilirii unei clarități și evidențierii criteriilor ce urmează a fi luate în considerare la stabilirea despăgubirilor pentru actele de concurență neloială. De asemenea, în conținutul alin. (3), art.80 al Legii nr.183/2012 se stabilește clar că: „Dacă vreuna dintre acțiunile de concurență neloială cauzează daune patrimoniale sau morale, cel prejudiciat este în drept să se adreseze instanței competente cu acțiune în răspundere civilă corespunzătoare".

Considerăm incorect faptul că textul legii evidențiază în mod alternativ posibilitatea reparării prejudiciului patrimonial sau moral, or, în funcție de caz, pot fi stabilite în același timp ambele tipuri de prejudiciu, atât moral, cât și patrimonial. Mai mult ca atât, art.1998 alin. (1) Cod civil, stabilește că „cel care acționează față de altul în mod ilicit, cu vinovăție este obligat să repare prejudiciul patrimonial, iar în cazurile prevăzute de lege, și prejudiciul moral cauzat prin acțiune sau omisiune." Din art.1998 alin.(1) Cod civil rezultă faptul că prejudiciul patrimonial și cel moral pot fi stabilite cumulativ, pentru cazurile stabilite de lege, ceea ce din această perspectivă suplimentar evidențiază necesitatea unei modificări a art.80 alin.(3) din Legea nr.183/2012.

Astfel, cu titlu de *lege ferenda*, considerăm oportună efectuarea unei completări a art.80 alin.(3) din Legea nr.183/2012 cu formularea prezentată mai sus, care propune posibilitatea solicitării reparării prejudiciului patrimonial, iar în cazurile prevăzute de lege și a celui moral, unele criterii ce urmează a fi luate în considerație de instanța de judecată în procesul stabilirii mărimii prejudiciului, precum și ca alternativă, stabilirea unei sume forfetare. Considerăm că implementarea propunerii de lege ferenda pe care o lansăm va facilita procesul de determinare a prejudiciului și va oferi instanței de judecată și părților implicate în proces criterii clare pentru a stabili cuantumul prejudiciului ce derivă din acțiunile de concurență neloială. Menționăm că propunerea de introducere a unor criterii care să permită stabilirea cuantumului prejudiciului rezultat al acțiunilor de concurență neloială nicidecum nu limitează instanța de judecată competentă doar la aceste criterii, putând fi reținute și alte criterii relevante pentru un anumit caz, or propunerea de modificare legislativă conține o enumerare cu caracter exemplificativ a aspectelor pe care instanța de judecată ar trebui să le ia în considerare la stabilirea prejudiciului.

Anexă: Proiect de Lege pentru completarea unor acte normative.

Cu profund respect, Diana Castraveț
068087707, dianacasapu@gmail.com

**Anexa nr. 2. Proiect de Lege pentru modificarea și completarea unor acte legislative înaintat
Consiliului Concurenței și Ministerului Justiției Republicii Moldova**

Proiect de Lege pentru completarea unor acte normative

Proiect

LEGE
pentru completarea și modificarea Legii concurenței a
Republicii Moldova nr. 183 din 11.07.2012

1. Se modifică noțiunea de „consumator” din art.4 al Legea concurenței nr. 183/2012, cu următoarea formulare „ Art.4. Legea concurenței nr. 183/2012:
consumator - orice persoană fizică ce acționează în scopuri care se află în afara activității sale comerciale, industriale, artizanale sau profesionale;”
2. Se introduce noțiunea de „comerciant” în art.4 al Legii concurenței nr. 183/2012: „Art.4. Legea concurenței nr. 183/2012:
comerciant - orice persoană fizică sau juridică ce acționează, în legătură cu practicile comerciale reglementate de prezenta lege în scopuri care se încadrează în activitatea sa comercială, industrială, artizanală sau liberală și orice persoană care acționează în numele sau în beneficiul unui comerciant”.
3. Se introduce în cadrul Legii concurenței nr. 183/2012, în art.4 a termenilor de „client” și „clientelă”, cu următoarea formulare:
„ Art.4. Legea concurenței nr. 183/2012:
client – consumator sau/și comerciant care în mod repetat a apelat la produsele, serviciile unei întreprinderi”.
„ Art.4. Legea concurenței nr. 183/2012:
clientela – totalitatea consumatorilor și comercianților satisfăcuți, care procură, utilizează în mod obișnuit și regulat bunuri materiale, servicii sau au relații de afaceri cu același comerciat.”
4. Se introduce Articolul 14¹, intitulat: Acțiunile de concurență neloială, cu următorul conținut:

„Sunt acțiuni de concurență neloială și orice alte practici comerciale decât cele prevăzute la art.15-19, care contravin uzanțelor cinstite și principiului bunei-credințe și care produc sau pot produce un prejudiciu oricăror participanți la piață”

5. Se modifică „Articolul 15. Denigrarea concurenților: Este interzisă denigrarea concurenților, adică discreditarea, defăimarea sau punerea în pericol a reputației sau credibilității acestora prin:

a) răspândirea de către o întreprindere a informațiilor false despre activitatea sa, despre produsele sale, menite să inducă în eroare consumatorul și alte întreprinderi și să-i creeze o situație favorabilă în raport cu unii concurenți;

b) răspândirea de către o întreprindere a unor afirmații false despre activitatea unui concurent sau despre produsele acestuia, menite să inducă în eroare consumatorul și alte întreprinderi, afirmații ce dăunează activității concurentului.”

6. Se modifică art.80 alin. (1) al Legii nr. 183/2012 cu următorul conținut:

„ (1) Instanța va obliga persoana care săvârșește o acțiune de concurență neloială să înceteze acțiunea și/sau să înlăture consecințele, să restituie documentele confidențiale însușite în mod ilicit de la deținătorul lor legitim și, după caz, să plătească despăgubiri pentru daunele pricinuite, conform legislației în vigoare.”

7. Se modifică art.80 alin. (3) din Legea concurenței nr. 183/2012 cu următorul conținut:

„(3) Dacă vreuna dintre acțiunile de concurență neloială cauzează un prejudiciu patrimonial iar în cazurile prevăzute de lege, și prejudiciul moral, cel prejudiciat este în drept să se adreseze instanței competente cu acțiune în răspundere civilă corespunzătoare.

a) La stabilirea prejudiciului patrimonial se va ține cont de toți factorii relevanți cum ar fi consecințele economice negative, inclusiv profitul ratat suferit de partea lezată, beneficiile necuvenite realizate de făptuitor și, dacă este cazul, orice element în afara factorilor economici, cum ar fi prejudiciul moral cauzat titularului de drept prin încălcarea drepturilor sale;

b) La stabilirea prejudiciului moral se va ține cont de toate aspectele relevante, inclusiv de gradul de cunoaștere a concurentului, lezarea cauzată reputației concurentului, durata acțiunii concurenței neloiale.”

8. Se introduce în art.80, alin. (3)¹:

„(3)¹ Instanța de judecată poate stabili, în cazuri adecvate o mărime forfetară a despăgubirilor pe baza unor elemente cum ar fi, cel puțin, valoarea redevențelor sau a drepturilor care ar fi fost datorate dacă făptuitorul ar fi solicitat autorizarea de a utiliza obiectul protejat”.

LEGE
pentru completarea Legii privind protecția consumatorului nr. 105 din 13.03.2003

1. Se modifică noțiunea de „consumator” din art.1 al Legii privind protecția consumatorului nr. 105 din 2003, Noțiuni utilizate, cu următorul conținut:
„consumator - orice persoană fizică ce acționează în scopuri care se află în afara activității sale comerciale, industriale, artizanale sau profesionale”.

**Anexa nr. 3. Răspunsul Consiliului Concurenței Republicii Moldova privind propunerile de
lege ferenda înaintate acestuia**

**CONSILIUL
CONCURENȚEI**

**COMPETITION
COUNCIL**

Republica Moldova
MD-2001, Chișinău, bd. Ștefan cel Mare și Sfânt, 73/1
tel: (+373-22) 27-45-65, 27-34-43
fax: (+373-22) 27-06-06
E-mail: office@competition.md
www.competition.md

Republic of Moldova
MD-2001, Chisinau, Stefan cel Mare si Sfint, 73/1, str.
phone: (+373-22) 27-45-65, 27-34-43
fax: (+373-22) 27-06-06
E-mail: office@competition.md
www.competition.md

nr. DAP-13/05-796 din 02.04. 2019

***Dnei Castraveț Diana
mun. Chișinău, str. Testemițeanu, 23 ap. 92
Doctorandă în cadrul ICJPS***

Prin prezenta, se confirmă că rezultatele cercetării științifice ale dnei Castraveț Diana, obținute în cadrul elaborării tezei de doctor în drept cu tema „*Răspunderea civilă delictuală pentru actele de concurență neloială*”, ca rezultat al studiilor de doctorat în cadrul Școlii doctorale Științe juridice, politice și sociologice din cadrul Institutului de Cercetări Juridice, Politice și Sociologice, au fost prezentate Consiliului Concurenței și vor fi luate în considerare în procesul de îmbunătățire a cadrului normativ.

Cu respect,

Președinte

Marcel RĂDUCAN

**Anexa nr. 4. Răspunsul Ministerului Justiției Republicii Moldova privind propunerile de lege
ferenda înaintate acestuia**

MINISTERUL JUSTIȚIEI
AL REPUBLICII MOLDOVA

str. 31 August 1989, nr. 82
MD- 2012, mun. Chișinău,
tel.: 022 23 47 95, fax: 022 23 47 97
www.justice.gov.md

Nr. 03/3299 din 02 aprilie 2019

Diana CASTRAVEȚ

mun. Chișinău, str. Nicolae Testemițeanu nr. 23, ap. 92

În contextul examinării demersului d-voastră, înregistrat cu nr. 4161 din 20.03.2019 privind propunerile de *lege ferenda*, comunicăm următoarele.

Ministerul Justiției apreciază contribuția și inițiativa d-voastră cu privire la modificarea unor acte normative în domeniul concurenței neloiale. Totodată, relevăm că propunerile înaintate vor fi examinate în procesul de elaborare eventuală a unor proiecte de legi în domeniu respectiv, însă atragem atenția că domeniul concurenței neloiale ține de competența politicilor Ministerului Economiei și Infrastructurii.

În același timp menționăm că modificarea legislației se efectuează doar în urma unor analize temeinice teoretice și practice a fenomenului, a relațiilor sociale respective, a jurisprudenței, a celor mai bune practice și a soluțiilor alternative în domeniu.

Secretar de stat

Nicolae EȘANU

Ex. Stratu Victor
Tel.: 022 20 14 05

**Anexa nr. 5. Cerere (argumentarea propunerilor de lege ferenda) înaintată Ministerului
Sănătății, Muncii și Protecției Sociale al Republicii Moldova**

*N2 of 05
10.04.19
fcl pens*

Ministerului Sănătății, Muncii și Protecției Sociale al Republicii Moldova

**De la: Castraveț Diana, doctorandă
Institutul de Cercetări Juridice, Politice și Sociologice
Chișinău, str. Testemițeanu 23, ap.92
dianacasapu@gmail.com**

MINISTERUL SĂNĂTĂȚII, MUNCII
ȘI PROTECȚIEI SOCIALE
Moldova, mun. Chișinău, str. Testemițeanu, 23
Nr. de înregistrare: 05
"10" 04 2019

CERERE

(argumentarea propunerilor de lege ferenda)

Ca rezultat al studiilor de doctorat în cadrul Școlii doctorale "Științe juridice, politice și sociologice" din cadrul Institutului de Cercetări Juridice, Politice și Sociologice, și în urma elaborării tezei de doctor în drept cu tema: "Răspunderea civilă delictuală pentru actele de concurență neloială", conducător științific Chiroșca Dorian, doctor în drept, conferențiar universitar, consider oportun de a înainta **propunerea de introducere a unei norme legale care să reglementeze clauza de neconcurență în Codul muncii al Republicii Moldova din 28.03.2003¹** concretizată în Proiectul de lege pentru completarea Codului Muncii al RM (ANEXĂ: **PROIECT de Lege pentru completarea Codului muncii al Republicii Moldova din 28.03.2003**), cu următoarea formulare:

„Art. 53¹ Clauza de neconcurență

(1) *La încheierea contractului individual de muncă sau pe parcursul executării acestuia, părțile pot negocia și cuprinde în contract o clauză de neconcurență prin care salariatul să fie obligat ca după încetarea contractului să nu presteze, în interes propriu sau al unui terț, o activitate care se află în concurență cu cea prestată la angajatorul său pe un termen de cel mult 2 ani, în schimbul unei indemnizații de neconcurență lunare pe care angajatorul se obligă să o plătească pe toată perioada de neconcurență.*

(2) *Clauza de neconcurență își produce efectele numai dacă în cuprinsul contractului individual de muncă sunt prevăzute în mod concret activitățile ce sunt interzise salariatului la data încetării contractului, cuantumul indemnizației de neconcurență lunare, perioada pentru care își produce efectele clauza de neconcurență, terții în favoarea cărora se interzice prestarea activității, precum și aria geografică unde salariatul poate fi în reală competiție cu angajatorul.*

¹ Codul Muncii Nr.154 din 28.03.2003 al Republicii Moldova. Publicat: 29.07.2003 în Monitorul Oficial Nr.159-162 art Nr:648

(3) *Indemnizația de neconcurență lunară datorată salariatului nu este de natură salarială, se negociază și este de cel puțin 50% din media veniturilor salariale brute ale salariatului din ultimele 6 luni anterioare datei încetării contractului individual de muncă, sau în cazul în care durata contractului individual de muncă a fost mai mică de 6 luni, din media veniturilor salariale lunare brute cuvenite acestuia pe durata contractului.*

(4) *Indemnizația de neconcurență reprezintă o cheltuială efectuată de angajator, este deductibilă la calculul profitului impozabil și se impozitează la persoana fizică beneficiară, potrivit legii.”*

Necesitatea existenței clauzei de neconcurență își are sorginea pe de o parte în faptul că angajatorul trebuie protejat de eventualele prejudicii aduse societății sale de fostul angajat, or un angajator, care își dorește o ascensiune pe plan profesional, trebuie să fie protejat de faptul divulgării unor date de importanță majoră despre activitatea sa și utilizarea acestora, inclusiv a secretului comercial, pentru a iniția o activitate concurentă cu cea a angajatorului, iar pe de altă parte, în protecția salariatului de la o îngrădire a libertății muncii.

Codul muncii al RM nu conține norme privind clauza de neconcurență, nu putem afirma același lucru și despre Codul muncii al României² care o reglementează destul de reușit în art.21-24 și obligă salariatul: „*ca după încetarea contractului să nu presteze, în interes propriu sau al unui terț, o activitate care se află în concurență cu cea prestată la angajatorul său, în schimbul unei indemnizații de neconcurență lunare pe care angajatorul se obligă să o plătească pe toată perioada de neconcurență.*” (art.21, alin.(1) din Codul muncii al României). Codul muncii român stabilește și anumite garanții pentru excluderea abuzurilor din partea patronului și protejarea salariatului, precum: „*Clauza de neconcurență își produce efectele numai dacă în cuprinsul contractului individual de muncă sunt prevăzute în mod concret activitățile ce sunt interzise salariatului la data încetării contractului, cuantumul indemnizației de neconcurență lunare, perioada pentru care își produce efectele clauza de neconcurență, terții în favoarea cărora se interzice prestarea activității, precum și aria geografică unde salariatul poate fi în reală competiție cu angajatorul*” (alin. (2), art.21 din Codul muncii român).

Cu privire la clauza de neconcurență suntem de părere că ea trebuie să îndeplinească anumite **condiții:**

- în primul rând, ea **trebuie să fie rezultatul unor negocieri** – să existe un consens privind toate condițiile clauzei;

² Codul muncii al României, din 24 ianuarie 2003, republicat: Legea nr. 53/2003. În: Monitorul Oficial nr. 345 din 18 mai 2011.

- să existe un interes real al angajatorului, un interes ce derivă din concurență, spre exemplu;

- salariatul să fie retribuit pentru asumarea clauzei de neconcurență, prin intermediul unei indemnizații de neconcurență – altfel zis, să fie stabilit cuantumul acestei indemnizații care compensează atingerea adusă dreptului salariatului la muncă;

- să fie limitată în timp și spațiu – să fie stabilită cu certitudine perioada asumării obligației de neconcurență, precum și indicat teritoriul geografic concret;

- să fie enumerate în mod expres activitățile de neconcurență.

În principiu, clauza de neconcurență s-ar încadra în categoria clauzelor specifice ale contractului individual de muncă (art.51 din Codul Muncii al RM), care în alin.(1) stabilește că: „În afara clauzelor generale prevăzute la art.49, părțile pot negocia și include în contractul individual de muncă clauze specifice, cum ar fi: a) clauza de mobilitate; b) clauza de confidențialitate; c) clauze referitoare la compensarea cheltuielilor de transport, la compensarea serviciilor comunale, la acordarea spațiului locativ; d) alte clauze care nu contravin legislației în vigoare.” Anume în temeiul lit.d) al alin.(1) din art.51 al Codului Muncii al RM ar putea fi inserată în contractul individual de muncă și clauza de neconcurență.

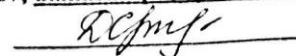
Totuși, luând în considerație specificitatea acestei clauze, precum și necesitatea excluderii unor abuzuri din partea angajatorului privind limitarea dreptului la muncă a salariatului, suntem de părere că reglementarea într-un articol separat a clauzei de neconcurență este o imperativitate evidentă.

Considerăm că existența unei prevederi privind clauza de neconcurență în legislația muncii a RM va aduce doar beneficii salariatului și angajatorului, și nu urmează a fi abordată ca o clauză ce limitează dreptul la muncă, or salariatul va putea desfășura alte activități care nu sunt interzise prin clauza de neconcurență. De asemenea, salariatului i se va oferi o indemnizație astfel încât nu putem afirma că acesta va fi fără resurse financiare în perioada stabilită prin clauza de neconcurență. În același timp, existența expresă a clauzei de neconcurență în contractul individual de muncă protejează părțile de la potențiale abuzuri.

Anexă: Proiect de Lege pentru completarea unor acte normative (1 filă).

Cu profund respect, Diana Castraveț

068087707, dianacasapu@gmail.com

Anexa nr. 6. Proiect de Lege pentru modificarea și completarea Codului Muncii al Republicii Moldova înaintat Ministerului Sănătății, Muncii și Protecției Sociale al Republicii Moldova

Anexă

Proiect de Lege pentru completarea unor acte normative

PROIECT

LEGE

Lege pentru completarea Codului muncii al Republicii Moldova din 28.03.2003

1. Introducerea art.53¹, Clauza de neconcurență, cu următoarea formulare:

„Art. 53¹. Clauza de neconcurență:

„(1) La încheierea contractului individual de muncă sau pe parcursul executării acestuia, părțile pot negocia și cuprinde în contract o clauză de neconcurență prin care salariatul să fie obligat ca după încetarea contractului să nu presteze, în interes propriu sau al unui terț, o activitate care se află în concurență cu cea prestată la angajatorul său pe un termen de cel mult 2 ani, în schimbul unei indemnizații de neconcurență lunare pe care angajatorul se obligă să o plătească pe toată perioada de neconcurență.

(2) Clauza de neconcurență își produce efectele numai dacă în cuprinsul contractului individual de muncă sunt prevăzute în mod concret activitățile ce sunt interzise salariatului la data încetării contractului, cuantumul indemnizației de neconcurență lunare, perioada pentru care își produce efectele clauza de neconcurență, terții în favoarea cărora se interzice prestarea activității, precum și aria geografică unde salariatul poate fi în reală competiție cu angajatorul.

(3) Indemnizația de neconcurență lunară datorată salariatului nu este de natură salarială, se negociază și este de cel puțin 50% din media veniturilor salariale brute ale salariatului din ultimele 6 luni anterioare datei încetării contractului individual de muncă, sau în cazul în care durata contractului individual de muncă a fost mai mică de 6 luni, din media veniturilor salariale lunare brute cuvenite acestuia pe durata contractului.

(4) Indemnizația de neconcurență reprezintă o cheltuială efectuată de angajator, este deductibilă la calculul profitului impozabil și se impozitează la persoana fizică beneficiară, potrivit legii.”

**Anexa nr. 7. Răspunsul Ministerului Sănătății, Muncii și Protecției Sociale al Republicii
Moldova privind propunerile de lege ferenda prezentate acestuia**

**MINISTERUL
SĂNĂTĂȚII, MUNCII ȘI
PROTECȚIEI SOCIALE
AL REPUBLICII MOLDOVA**

**MINISTRY
OF HEALTH, LABOUR AND
SOCIAL PROTECTION OF THE
REPUBLIC OF MOLDOVA**

MD-2009, Chișinău, str. Vasile Alecsandri, 2
Tel. + 373 22268818; Fax. + 373 22738781
e-mail: secretariat@msmps.gov.md
www.msmps.gov.md

2, Vasile Alecsandri street, Chisinau, MD-2009
Tel. + 373 22268818; Fax. + 373 22738781
e-mail: secretariat@msmps.gov.md
www.msmps.gov.md

nr. C-1822/18 din 24.04.2019
la nr. _____ din _____

✓ **dnei Castraveț Diana,**
mun. Chișinău,
str. Testemițeanu 23, ap. 92

Ministerul Sănătății, Muncii și Protecției Sociale a recepționat propunerile Dvs. de
modificare a Codului muncii și comunică că, va ține cont de acestea în cadrul ședințelor
grupului de lucru tripartit, constituit din reprezentanți ai ministerului, Confederației
Naționale a Patronatului și Confederației Naționale a Sindicatelor.

Secretar de stat

Anastasia OCERETNÎI

Ex. V. Revenco
Tel.022-268-850

DECLARAȚIE PRIVIND ASUMAREA RĂSPUNDERII

Castraveț Diana, declar pe răspundere personală că materialele prezentate în teza de doctorat sunt rezultatul propriilor cercetări și realizări științifice. Conștientizez că, în caz contrar, urmează să suport consecințele în conformitate cu legislația în vigoare.

CASTRAVETȚ Diana

Semnătura: _____

Data: 10 septembrie 2019

CV- UL AUTORULUI

DATE PERSONALE

Nume, prenume: Castraveț Diana

Data și locul nașterii: 10.06.1988, Republica Moldova, or. Dondușeni.

Cetățenie: Republica Moldova

STUDII:

2014 –2017– Sudii postuniversitare de doctorat. Institutul de Cercetări Juridice, Politice și Sociologice al Ministerului Educației, Culturii și Cercetării al Republicii Moldova. Specialitatea 553.01 – Drept civil.

2011-2013 - Studii de masterat. Universitatea de Stat din Moldova, Facultatea de Drept, Specializare: Dreptul Afacerilor. Calificare: magistrul în drept.

2007-2011 - Studii de licență. Universitatea de Stat din Moldova, Facultatea de Drept, Specializare: Drept. Calificare: licențiat în drept.

EXPERIENȚĂ PROFESIONALĂ:

Septembrie 2012 - mai 2017 - lector al Catedrei Drept Privat și Public, Facultatea de Drept, Institutul de Stat de Relații Internaționale din Moldova, (Disciplini: Drept civil și Drept procesual civil);

Noiembrie 2011 – mai 2013 – avocat stagiar în cadrul Biroului Asociat de Avocați „Centru”.

PUBLICAȚII ȘTIINȚIFICE LA TEMA TEZEI DE DOCTORAT:

1. Diana CASTRAVEȚ. *Aspecte teoretice privind conceptul de concurență comercială*. În: Revista Națională de Drept. Chișinău 2015. Nr. 10. pp. 65-71.
2. Diana CASTRAVEȚ. *Instigare la rezilierea contractului cu concurentul*. În: Revista Națională de Drept. Chișinău 2016. Nr. 9. pp. 58-61.
3. Diana CASTRAVEȚ. *Deturnarea clientelei concurentului – abordări teoretice și practice*. În: Revista Națională de Drept. Chișinău 2016. Nr. 10. pp. 66-70.
4. Diana CASTRAVEȚ. *Prejudiciul – condiție esențială a răspunderii civile delictuale în materia concurenței neloiale*. În: Revista Națională de Drept. Chișinău 2016. Nr. 11. pp. 58-65.
5. Diana CASTRAVEȚ. *Concurența neloială: noțiune și delimitări de alte concepte juridice*. În: Jurnalul Juridic Național: teorie și practică. Chișinău 2019. Nr.4 (38), pp. 95-99. ISSN 2345-1130.

PUBLICAȚII / TEZE LA CONFERINȚE ȘTIINȚIFICE LA TEMA TEZEI DE DOCTORAT:

1. Diana CASTRAVEȚ. *Reglementarea juridică a actelor de concurență neloială prin prisma legislației Republicii Moldova*. În: Materialele Conferinței Științifice Internaționale a Doctoranzilor. Tendințe contemporane ale dezvoltării științei: Viziuni ale tinerilor cercetători. Chișinău 2015. p. 156.
 2. Diana CASTRAVEȚ. *Discreditarea concurentului – formă de manifestare a concurenței neloiale*. În: Materialele Conferinței Științifice a Doctoranzilor. Tendințe contemporane ale dezvoltării științei: Viziuni ale tinerilor cercetători. Chișinău 2016. pp. 40-45.
 3. Diana CASTRAVEȚ. *Unele considerații privind divulgarea secretului comercial*. În: Rezumate ale comunicărilor Conferinței Științifice Naționale cu Participare Internațională. Integrare prin cercetare și inovare. Universitatea de Stat din Moldova. Chișinău 2016. pp. 11-14.
 4. Diana CASTRAVEȚ. *Unele aspecte privind instituția răspunderii juridice civile*. În: Materialele Conferinței Științifice a Doctoranzilor (cu participare internațională). Tendințe contemporane ale dezvoltării științei: Viziuni ale tinerilor cercetători. Volumul II. Ediția a VI-a. Chișinău 2017. pp. 118-122.
 5. Diana CASTRAVEȚ. *Considerații privind acțiunile de concurență neloială în domeniul proprietății intelectuale prin prisma legislației Republicii Moldova*. În: Proprietatea intelectuală: Respectarea drepturilor de autor. Proprietatea intelectuală în afaceri. Procesul civil și proprietatea intelectuală. Tehnologia, internetul și accesul la creația intelectuală. Material al Conferinței Internaționale Bienale. Ediția a XI-a. Timișoara 2016. București: C.H. Beck, 2018. pp. 253-262.
- TOTAL: 10 publicații științifice la tema tezei de doctorat (Total coli autor: 6,7).**

BURSE DE MERIT

1. Bursa de Excelență a Guvernului pentru anul 2016, Hotărîrea Guvernului nr. 33 din 01.02.2016, cu privire la acordarea Bursei de excelență a Guvernului și a Bursei nominale (pe domenii) pentru doctoranzi pe anul 2016, publicat: *În Monitorul Oficial* din 05.02.2016 nr. 25-30 art Nr: 40.

2. Bursa de Excelență oferită de Federația Mondială a Savanților, 2018.

Limba maternă: Româna. **Limbi străine:** Engleza – (B1), Rusa – (B1), Franceza- Basic.

Adresă: Chișinău, str. Nicolae Testemițeanu 23 ap. 92.

E-mail: dianacasapu@gmail.com

Telefon: (+373) 68087707